This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

EX LIBRIS.

MATTHEW VAN SICLEN.

HJ
109
.W13

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ACHTSTE DEEL.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ACHTSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers en egte Gedenkſtukken zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ACHTSTE DEEL.

Wagenaar, Jan

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

MDCCXCII.

Lib. Com.
N.Y. Pub. Lib.
1-4-28
16250

VADERLANDSCHE HISTORIE.

EEN EN TWINTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Aanmerkingen van zyne Hoogheid en den Raad van Staaten, by het overleveren der Petitie en den Staat van Oorlog voor den Jaare MDCCLXXXIV. *Bedenkingen van Holland by het toeſtaan der Petitien. Hoe veel Holland op de Zeezaaken voor uit betaald hadt. Dit Gewest beklaagt zich over de betaaling der andere Bondgenooten. Bedreiging van 't zelve, ingevalle 'er geene verandering in kwame. Op welk eene wyze Friesland toeſtemde. Bewilligingen in de Zeelasten. Verſcheide Rampen 's Lands Schepen van Oorlog overgekomen. De Zeeraaden dringen aan op vermeerdering van Zeemagt. Verzoek van de Beſtuurderen des Levantſchen Handels. Convoy aan de Schepen na en uit de Oostzee verleend. De Vice-Admiraal*

XXI. BOEK.

XXI. BOEK.

raal ZOUTMAN, een Jaargeld van vier en twintig honderd Guldens toegelegd. De Tweedragt in den Lande neemt toe. Voorſtel van F. G. BLOK in de Leydſche Vroedſchap. Prysvraagen door de Gewapende Genootſchappen te Utrecht en in Friesland uitgeſchreeven. 't Werk de Grondwettige Herſtelling getyteld, onderſcheiden beoordeeld. Voorſtel der Stad Goes ter Zeeuwſche Staatsvergadering. Brief van Zeeland aan de Bondgenooten, over het beleggen eener Algemeene Vergadering in 's Gravenhaage. Veelen oordeelen het daar in voorgeſtelde Ontwerp niet voldoende. Beſluit der Staaten van Holland op den Brief van Zeeland. Friesland en Utrecht ſtemmen met Holland in. Het eenpaarig Beſluit der Bondgenooten. Staaten van Friesland houden by zyne Hoogheid aan, om Opening wegens de Generaliteits Kas. Rondgaande Brief des Stadhouders aan de Gewesten. Goedkeuring van dien Brief door de Ridderſchap van Holland. Gelderlands Antwoord. Frieslands oordeel over dien Brief. Brief des Konings van Pruisſen, wegens het ongelyk den Stadhouder aangedaan. Deeze Brief den Afgevaardigden van Amſterdam byzonder aangeboden. Antwoord van Amſterdam. Beklag des Pruisſiſchen Gezants VAN THULEMEYER, wegens het ſchryven over, en beoordeelen van, den Brief zyns Konings. Beſluit hier op by hun Hoog Mogenden. Wat deswegen by Staaten van Holland voorviel. Wat Amſterdam en Leyden hier op deedt. Hoe Staaten van Utrecht dit beantwoorden. Gelder-

lands

lands gevoelen over den Brief des Konings van Pruisſen. Raadſlag van Friesland deswegen. Beſluit van Stad en Lande daarover. Zierkzee geeft by Staaten van Zeeland haar gevoelen over 's Konings Brief in 't breede te kennen. VAN THULEMEYERS *oordeel over deezen Raadſlag van Zierikzee, door Staaten van Zeeland beantwoord. Wat Staaten van Zeeland aan den Koning van Pruisſen wilden geſchreeven hebben. De Pruisſiſche Gezant herhaalt zyne klagten, over de onbeteugeldheid der Drukperſſe. De Koning van Pruisſen dringt aan om antwoord. Vergeefsch voorgeſtaagene Bemiddeling des Konings van Pruisſen. Antwoord op 's Konings Brief van wegen de Algemeene Staaten. De zaak des Hertogs* VAN BRUNSWYK *komt weder ter baane. Gerugten wegens de Acte van Conſulentſchap. Zierikzee brengt deeze zaak by Staaten van Zeeland ter tafel. 's Hertogs oogmerk, om des iets in 't licht te geeven, uitgeſteld. Eene Bezending uit Staaten van Holland benoemd om onderzoek te die Acte te doen. Inhoud der Acte zelve. Brief van zyne Hoogheid, nevens de Acte aan Staaten van Holland. Brief tot geleide aan hun Hoog Mogenden, en de Staaten der overige Gewesten. Verſchillende Oordeelvellingen over die Acte. Raadſlag der Staaten van Friesland over deezelve. De Meerderheid in Staaten van Holland wil den Hertog verwyderd hebben. Bezending van Dordrecht, Haarlem en Amſterdam by zyne Hoogheid over de wyze van verwyderinge. Antwoord der*

XXI. BOEK.

XXI. BOEK.

Stadhouders. Rotterdam bekomt op ſoortgelyk een voorſlag als de drie Steden, 't zelfde antwoord. Beſluit der Meerderheid van Holland tot Afzetting van den Hertog. Handeling der Ridderſchappe, ten voordeele van den Hertog. Welke Steden met de Ridderſchap, ten voordeele des Hertogs ſtemden; en welke de Meerderheid te zyner veroordeeling uitmaakte. De Aantekening der Ridderſchappe, onderſcheiden beoordeeld. Inhoud dier Tegenaantekeninge. Tegenaantekening der Meerderheid daar op. Brief des Hertogs aan vyf Gewesten. Gelderlands Gedrag in deezen. Zeelands Beſluit. Utrechts Raadſlag. De Hertog neemt zyn ontſlag. Vertrekt na Aken. Geſprekken van zyne Hoogheid met DE GYZELAAR *en* VAN BERCKEL. *Het voorgevallene wegens de Verbintenis met Frankryk. Vrugtlooze pooging van* CAPELLEN TOT DE MARSCH *in 't Jaar* MDCCLXXXIII *in Gelderland.* CAPELLEN TOT DEN POL *vertrekt, ten dien tyde, voor in Overyſſel. Verzoekſchrift der Deventerſche Burgeren, om eene Verbintenis met Frankryk, als mede van Enſchede en andere Steden. Verſchillende gevoelens der Landzaaten over deeze Verbintenisſe. Gronden op welken men eene Verbintenis met Frankryk aanprees. Voorſtel van Utrecht by hun Hoog Mogenden, tot eene Verbintenis met Frankryk. Friesland ſtelt eene verdergaande Verbintenis voor. Zeeland raadpleegt deswegen met Holland. In Gelderland ſtaat de Meerderheid in 't gevoelen van Utrecht. Raadſlag daar*

daar ingeleverd door CAPELLEN TOT DE MARSCH. *Beſluit van vyf Gewesten om den Voorſlag eener Verbintenisſe aan Frankryk te doen. Gunſtige vooruitzigten hier op. De Voorſlag in Frankryk gunſtig ontvangen, en een Plan ingeleverd. Beſluit van Holland tot aanvaarding van 't zelve. Zes Gewesten beſluiten tot een Beſchermend Verbond. De Ridderſchap van Overyſſel geeft haare toeſtemming. Inhoud des Verdrags tuſſchen Frankryk en deezen Staat. Tekening en Bekragtiging van het Verbond. Verſchil in Zeeland deswegen. Geſchenken te dier gelegenheid. Vertoog van den Engelſchen Afgezant hier toe betrekkelyk. Vreugde Maaltyden over het ſluiten van dit Verbond te Amſterdam en te Zierikzee gehouden.*

Aanmerkingen van zyne Hoogheid en den Raad van Staaten, by het overleveren van de Petitie voor dit Jaar.

By het overleveren der Petitie en Staat van Oorlog, voor den Jaare MDCCLXXXIV, beklaagden zich zyne Hoogheid en de Raad van Staaten, wegens de weinige Uitwerking hunner Verzoeken om eene gaave toeſtemming, op den gewoonen tyd, ja over het geheel tegenovergeſtelde van dezelve. De gedaane Afwyzingen, zo van *Holland* als van *Friesland*, omtrent de nog loopende Ordinaris Staat van Oorlog, ſtrekten, huns agtens, hier van tot een zo uitmaakend, als allerbeklaaglykst, bewys. Zy wisten bykans niet meer, of het aandringen der noodzaak-

XXI. BOEK. 1784.

zaaklykheid van die Verzoeken verder in aanmerking kon komen, ja zelfs of het formeeren van ſtaaten van Oorlog, altoos aangezien als een band der Unie, en gehouden voor eene Verdeeling van de voormaals gewoone, of op nieuw toegeſtaane, Lasten, in evenredigheid voor alle de Bondgenooten, verder plaats zou kunnen vinden: dewyl thans, uit de houding van verſcheide Gewesten, en uit derzelver gedaane Afwyzingen, zonder Toeſtemming hunner Medebondgenooten, en dus alleen willekeurig, genoegzaam doorſtraalde, dat het alleen van het welbehaagen van ieder der Gewesten zou afhangen, wat, en hoeveel, zy, in die anders gemeene Lasten, zouden gelieven te draagen, en alzo de weg zou worden opengeſteld tot volkomen verwarring van alles wat, volgens de Aandeelen der onderſcheidene Gewesten, op ieder van dezelve, in evenredigheid op de Staaten van Oorlog zou gebragt worden; als op welker aanneeming en volle kwytinge voortaan geen den minſten ſtaat zou te maaken zyn; ingevolge waar van de Militie, zo hoognoodig ter algemeene Verdeediging van de Republiek, met veele andere onmisbaare zaaken, onbetaald zouden blyven; waar uit niet anders dan de droevigſte gevolgen en verwarringen konden gebooren worden.

Geenzins wilden zy, door deeze bedenkingen, affnyden, of tegengaan, de billyke klagten van zommigen der Bondge-

genooten, over de bezwaaren, wegens een te hoogen Aanſlag van hun Aandeel, naar evenredigheid van derzelver tegenwoordige geſteltenisſe en magt, in vergelykinge van voorige tyden: integendeel erkenden zy, dat, door het lang verloop der tyden, en de verandering der omſtandigheden daar in voorgevallen, in die Aandeelen thans eene onëevenredigheid zou kunnen plaats vinden; in welk geval eene Herziening dier Quotas zeer nuttig en noodig zou behooren aangezien te worden, en alle Gewesten daar in toe te ſtemmen. Dan, met dit alles gehengde, naar hunne gedagten, de band der Unie, voor altoos en onverbreekelyk by de Gewesten aangenomen, in geenen deele, dat één der Bondgenooten, om betering op zyne klagten te bekomen, zich van dien band willekeurig vermogt te ontſlaan, in zo verre dat men, op eigen goeddunken en verkiezing, zich aan een Last, met gemeene bewilliging op den Staat van Oorlog gebragt, zou kunnen onttrekken; zo als *Friesland* thans te werk was gegaan, als waar door niet alleen alle evenredigheid verlooren ging; maar het Vaderland in dien toeſtand werd gebragt, dat op alles, wat ter algemeene Verdeediging dienen moet, geen den minſten ſtaat zou te maaken zyn. XXI. BOEK. 1784.

Zy moesten 'er nevens voegen, dat de Voorziening by de Bondgenooten, onlangs goedgevonden, om de by *Friesland* afgeweezene Militie, by Leeninge uit de

XXI. BOEK. 1784.

Generaliteits Kas, ten laste van dat Gewest, te doen afbetaalen, by aanhoudendheid, geenzins zou kunnen plaats vinden: dewyl *Friesland*, veele Millioenen boven andere Gewesten aan de Generaliteits Kas was ſchuldig gebleeven, en daar en boven, zonder eenige wettige reden, zedert twee Jaaren, aan dezelve hadt onthouden, de jaarlykſche Toelaage van 330000 Guldens, waar toe dat Gewest nogthans by de plegtigſte Verbintenisſen verpligt was, welke Penningen genoegzaam alleen moesten dienen, ter betaalinge van de jaarlykſche Intresſen en Renten van Sommen, alleen ten dienſte van *Friesland* opgenomen; zulks dat de ſchuld thans geklommen was ter hoogte van meer dan zes en een halve Tonne Gouds: weshalven, indien deeze jaarlykſche Toelaage niet afbetaald, maar ſteeds ingehouden wierd zulks, het Credit van de Generaliteit een onherſtelbaar nadeel zou toebrengen, ja in ſtaat zyn om haare Finantie geheel te bederven.

Voorts drongen zy, naar gewoonte, aan op Verſterking der Landmagt; het bezorgen der Frontieren, en het voorzien der Magazynen; ten welken opzigte zy byzonder in overweeging gaven, dat zonder op de daar toe reeds in den Jaare MDCCLXXVIII gedaane Petitien te beſluiten, en de Gelden op te brengen, alles zou moeten ſtilſtaan en vervallen. Om 's Lands Zeemagt, thans in merklyk beter ſtaat gebragt, daar in te houden, maan-

maanden zy alle de Bondgenooten aan, het voetspoor van *Holland* te volgen, welk Gewest, in deeze tyden, door de gegeevene Toestemmingen en daadlyke Geldschietingen, zeer veel ten beste van de algemeene zaak hadt toegebragt (*). XXI. BOEK. —— 1784.

Staaten van *Holland*, dus gelaakt en gepreezen, stemden in de Algemeene Petitie en Staaten van Oorlog, toe op den voet van het voorleden Jaar; doch op eene wyze, die hunne regtmaatige gevoeligheid aanduidde. De post van den by een eenpaarig Besluit der Bondgenooten onlangs afgeschaften Hoogen Krygsraad, op den tegenwoordigen Staat gebragt ziende, moesten zy betuigen, by hunne gedaane afwyzing wel uitdruklyk te volharden, en dat vervolgens daar op, van wegen hun Gewest geene zodanige betaalingen konden verwagt worden, welke tegen die daad aanliepen, en 'er niet mede waren overeen te brengen. —— Zy wilden, verder, dat by het inleveren van deeze toestemming ter Algemeene Staatsvergadering, met allen aandrang, zou worden bekend gemaakt, dat hun Ed. Groot Mogenden zich op nieuws genoodzaakt vonden, om met geen minder ernst en nadruk, dan in de laatste voorige Jaaren, hun zo grievend als gegrond bezwaar en beklag te moeten herhaalen en verdubbelen, wegens de steeds toeneemende traagheid en groote agterlykheid der verdere Bond- Bedenkingen van *Holland* by het toestaan der Petitien.

(*) *Resol. Gen.* 29 Dec. 1783.

XXI. BOEK, 1784.

Bondgenooten omtrent een zo gewigtig voorwerp als de kragtdaadige voortzetting der zeer hoognoodige middelen tot herſtel, en behoorelyke verſterking van 's Lands Zeemagt, waar aan het behoud van 't geheele Gemeenebest ten ſterkſten verknogt was, en door verzuim of vertraaging van welke middelen het Vaderland, met alles wat in 't zelve waard en dierbaar is, aan een gewisſen ondergang zou blootgeſteld worden.

Hoe veel dit Gewest op de Zeezaaken vooruit betaald hadt.

Het Tafereel, 't welk zy daar van voor de oogen der Hooge Bondgenooten, te deezer gelegenheid, als ophingen, verdient met de eigene kleuren voorgeſteld te worden. „ Het was, om op „ dit zo weezenlyk ſtuk, zeer veel in „ een kort beſtek te bevatten, daar me„ de zodanig gelegen, dat, door deeze „ Provincie alleen, op alle onderſcheide„ ne Petitien tot de Extraordinaris Equi„ pagie ter Zee, en tot den aanbouw „ van Schepen van Oorlog, met en ze„ dert den Jaare MDCCLXVII, tot in „ 't midden van Slachtmaand des afgeloo„ pen Jaars MDCCLXXXIII, weinig „ minder dan *drie en twintig Millioenen* „ Guldens waren opgebragt; en welver„ re, dat tusſchen deeze zo aanzienlyke „ Fournisſementen en de daar tegenover„ geſtelde Betaalingen der overige Bond„ genooten, allen by één genomen, eeni„ ge evenredigheid, naar de van ouds „ vastgeſtelde Quotas, zou gevonden „ worden, bedroeg het ganſche beloop „ der

„ der Gelden, door de andere Provinci- XXI.
„ en te zamen, geduurende dien zelf- BOEK.
„ den tyd, op dezelfde Petitien te ber- ——
„ de gebragt, geen *dertien Millioenen.* —— 1784.
„ Dat deeze groote ongelykheid der Con-
„ tributien zich al verder op de zigt-
„ baarſte wyze, en tot een ſteeds aan-
„ wasſend bezwaar voor deeze Provin-
„ cie, in den loop van het voorleden
„ Jaar, hadt vertoond; daar, in dit Jaar
„ door *Holland* op de reſpective Zee-
„ petitien, weinig minder dan *zeven Mil-*
„ *lioenen* waren ten koste gelegd, en
„ door alle de andere Bondgenooten te
„ zamen, niet meer dan ruim *vier en*
„ *twintig Tonnen Gouds* verſtrekt. Dat
„ daar deeze Provincie in de Petitie ter Ex-
„ traordinaris Equipagie van den acht en
„ twintigſten van Louwmaand des voor-
„ leden Jaars een ſpoedig en toereikend
„ Conſent gedraagen, en met daadlyke
„ betaalingen bekragtigd hadt, de Pro-
„ vincie van *Gelderland* de éénige ge-
„ weest was, die, nog even voor het
„ uiteinde van 't gemelde Jaar, in dee-
„ ze Petitie hadt toegeſtemd, terwyl die
„ Petitie tot hier toe buiten Concluſie
„ gebleeven was, en daar op door geen
„ der andere Provincien eenige Fourniſ-
„ ſementen gedaan waren.

„ Dat dit beknopt Tafereel van de traag- Het be-
„ heid en agtloosheid der verdere Bond- klaagt
„ genooten, omtrent het geen 's Lands zich over
„ Marine, en even daar door de wee- de ande-
re Bond-
„ zen- genooten

XXI. BOEK. 1784.

„ zenlyke belangens van den Staat, zo
„ zeer van naby en zo gevoelig raakte,
„ niet weinig verzwaard wierd, door het
„ nu onlangs by zommige Provincien ge-
„ voerde Syſtema van Ongehoudenheid
„ om een gedraagen Conſent op de eene
„ of andere Petitien, door reëele Four-
„ niſementen geſtand te doen, vóór en
„ aleer die Petitien, met gemeene be-
„ willeging van alle Bondgenooten, tot
„ Concluſie gebragt waren. — Eene
„ Stelling, die tot een Regel by het
„ Bondgenootſchap aangenomen worden-
„ de, eene wyde deure zou openen en
„ een breeden weg baanen, om, met
„ losmaaking van de gronden der Unie,
„ zich aan de noodzaaklyke Contributi-
„ en, tot ſteun van de gemeene zaak,
„ naar welgevallen te onttrekken, en den
„ geheelen last daar van op de ſchoude-
„ ren van ééne Provincie alleen te wer-
„ pen.

Bedreiging, ingevalle er geene verandering in kwame.

„ Hunne Hoog Mogenden zouden zich
„ wel herinneren, den ernst en nadruk,
„ waar mede van deeze zyde, reeds ze-
„ dert een reeks van Jaaren, by alle ge-
„ legenheden; en byzonder by het ope-
„ nen der Conſenten in de Staaten van
„ Oorlog, de verdere Bondgenooten
„ ſteeds ten kragtigſten waren aange-
„ maand om met deeze Provincie, tot
„ de noodzaaklyke voorzieningen, om-
„ trent de zaaken van de Zee, op de
„ efficacieuste en vrugtbaarſte wyze me-
„ de-

„ de te werken; dan dat hun Ed. Gr. XXI.
„ Mogenden deeze zo dikwyls vermeer- BOEK.
„ derde Inſtancien en Repreſentatien, by ——
„ het voorig Conſent in de Staaten van 1784.
„ Oorlog, niet ſlegts herhaald; maar de-
„ zelve bovendien vergezeld en verſterkt
„ hebbende met een Denuntiatie, *dat*
„ *Hoogstdezelve zich genoodzaakt zouden*
„ *vinden, om, byaldien bevonden mogt wor-*
„ *den, dat de Bondgenooten, of wel het*
„ *meerendeel derzelven, by continuatie, zich*
„ *zouden onttrekken, om de noodige Las-*
„ *ten tot Herſtelling en Conſervatie van*
„ *'s Lands Navale Magt te helpen draa-*
„ *gen, ſerieuſe Deliberatien in den haaren*
„ *aan te leggen, om Hoogstderzelver Fi-*
„ *nantien van minder noodzaaklyke Arty-*
„ *kelen te dechargeeren; ten einde in ſtaat*
„ *te blyven, om in de Conſervatie van 's Lands*
„ *Zeemagt te kunnen voorzien;* als nu het
„ Tydſtip tot realiſeering der gedaane
„ Denuntiatie met groote ſchreeden,
„ ſcheen te naderen; zo dat hun Ed.
„ Groot Mogenden, by verdere voort-
„ duuring van het gegrond bezwaar dee-
„ zer Provincie, eerlang gedrongen, en
„ door het eigen gedrag hunner Mede-
„ bondgenooten, gewettigd zouden zyn,
„ om het gedenuntieerde ten uitvoer te
„ brengen; zo als dan ook by hun Ed.
„ Groot Mogenden, op heden, te gelyk
„ met het arreſteeren van dit Conſent,
„ de noodige Deliberatien waren aange-
„ legd over de gevoeglykſte wyze, op
„ welke de gemelde Denuntiatie daad-
„ lyk

XXI. BOEK. „ lyk geëffectueerd en in 't werk zou „ dienen gesteld te worden (*)."

1784. Op welk eene wyze *Friesland* toestemde.

By Staaten van *Friesland* baarde het bezwaar tegen hun ingebragt, door den Raad van Staaten en zyne Hoogheid, geene verandering. Zy stemden in de Staaten van Oorlog op de gewoone wyze toe; doch, dewyl de onevenredige en dus onbillyke en onregtmaatige Aanflag huns Gewests in de Lasten van de Unie, in vergelyking met die der Bondgenooten, volkomen beweezen was, by niemand werd tegengesprooken, en dit stuk tot nog onverholpen bleef, konden zy alle posten op hunne Verdeeling gebragt niet toestaan; maar vonden zich genoodzaakt, weder af te wyzen eenige Krygsposten, te zamen beloopende 323412 Guldens (†).

Hoe *Utrecht* bewilligde.

Bewilligden Staaten van *Utrecht* in de gedaane gewoone Petitien, zy drongen teffens aan op de meermaals voorgestelde Herziening der Quotas, en inzonderheid op het geregeld afdoen van de geëischten verminderden Aanflag van *Friesland*, om alle verwarring, die het aflaaten van zommige posten, ten laste van dat Gewest, op eigen gezag, moest naa zich sleepen, te voorkomen. Welk voorbeeld zy verklaarden, ingeval eens langer verwyls van herstel en verbetering, te zullen

(*) *Resol. van Holl.* 24 Maart 1784.
(†) *Resol. van Friesland* 11 Maart 1784.

len moeten volgen; en ook hun Gewest, niet min onder te zwaare Lasten dan *Friesland* gebukt gaande, door eene vermindering van één ten honderd te verligten, eene vermindering om welke zy reeds meer dan ééns hadden aangehouden (*). XXI. BOEK. 1784.

Hoe zich de onderscheide Gewesten in de byzondere Geldeischen voor de Landmagt en de Legerlasten gedroegen, hebben wy vermeld (†). Ten aanziene van het Zeeweezen, zo sterk door *Holland* aangebonden, betoonde zich *Gelderland* zeer gereed (§). *Utrecht* stemde gedeeltelyk toe, en met vecle bepaalingen (**). *Friesland* gaf de lang wederhoudene bewilliging onder eenige bedingen, en wel bepaald dat het aandeel van dit Gewest niet hooger dan *f* 8-13-3. zou gesteld worden (††) — 's Lands Zeemagt vondt zich thans in goeden staat, en volgens een opgemaakte lyst zou de Uitrusting deezes Jaars, van den eersten van Bloeimaand tot den laatsten van Wintermaand, 2639173. Guldens bedraagen, waarom de Zeeraaden, die door de gebrekkige opbrengingen der Penningen zich meermaa- Bewilligingen in de Zeelasten.

(*) *Resol. van Utrecht* 21 April 1784.
(†) Zie onze *Vaderlandsche Historie*, VII Deel bl. 375 376. 386. 388.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 907.
(**) *Resol. van Utrecht* 17 Maart 21 April 1784.
(††) *Resol. van Friesland* 20 en 28 Feb. 1784.

XXI. BOEK. 1784.

maalen in groote verlegenheid vonden; op 't ſterkſt aanhielden, om in ſtaat geſteld te worden tot betaalinge dier koſten (*).

Verſcheide rampen, 's Lands Schepen van Oorlog overgekomen.

Verſcheide onheilen troffen 's Landsſchepen. Capitein ABERSON zondt het aandoenlyk berigt van de opeengeſtapelde rampen die zyn Schip beſiepen in het mede overbrengen des Gezants VAN BERCKEL na *Noord-America*, tot dat het eindelyk verging met het verlies van drie honderd en drie zielen; hy alleen, met nog dertien Perſoonen, werd gered. — De Capiteln Grave VAN RECHTEREN kwam, als een Wrak in zee gedreeven hebbende, geheel ontredderd in *Cadix* binnen. — Een Orkaan, die volle twee Etmaalen aanhieldt, teisterde op het deerlykst een aanzienlyk Smaldeel in de *Middellandſche Zee* onder den Vice-Admiraal REYNST (†), alle liepen zy gevaar van vergaan. Een ongeluk 't welk het Schip *Drenthe* trof, als 't welk omſloeg en wegzonk, zonder dat 'er eenige

(*) *Reſol. Gen.* 9 Jan. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 324. 552.

(†) 't Zelve beſtondt uit

De Vryheid, Vice-Admiraal REYNST 74 Stukken.
Admiraal de Ruiter, Schoutbynagt VAN BRAAM 64 ——
Prins Willem, Capitein VAN GENNIP 64 ——
Drenthe, Capitein SMISSAERT 64 ——
Noord-Holland, Capitein REYNEVELDT 64 ——
Hercules, Capitein MELVILL 74 ——
Media, Capitein VAILLANT 44 ——

eenige hulp aan kon worden toegebragt. XXI.
VAN GENNIP behieldt ten nauwen noo- BOEK.
de zyn Schip, zonder zeilen, zonder
bruikbaar roer, op een laager wal, vol 1784.
ſteile en hooge rotzen, in eene aller-
vreeslykſte branding, naa 't verlies van
alle ankers. Grootlyks dugte men voor
't Schip *Noord-Holland*, dat reddeloos
door 't Fregat *Medea* op 't ſleeptouw
werd genomen; doch Capitein VAIL-
LANT werd, door een nieuw opkomen-
den ſtorm genoodzaakt, 't zelve te ver-
laaten, en voor zich zelven een goed
heenkomen te zoeken. Capitein REY-
NEVELD, door VAILLANT als weg
gerekend, kreeg op de hoogte van het
Eiland *Corſica* hulp van vyftien Gondels,
eene ſoort van Roeivaartuigen, die hem
in de Haven van *Ajazzo* op dat Eiland
binnen bragten. De *Franſche* Bevelheb-
ber deedt hem alles, wat hy benoodigd
mogt weezen, aanbieden: Gelukwenſchin-
gen wegens de behoudenis, werden ge-
volgd door vriendlyke onthaalingen, en
eerbetooningen. Capitein VAILLANT,
die in 't hevigſt van den Storm eenig
Geſchut over boord hadt moeten werpen,
bereikte, naa het doorſtaan van veel
Zeegevaars, de Haven van *Napels*, en
vondt alle reden om, wegens de gedien-
ſtige behandeling hem daar aangedaan,
ten vollen te vrede te weezen, en over
de eere aan hem betoond, uit te
weiden. De Vice-Admiraal REYNST,
de Schoutbynagt VAN BRAAM en

XXI. BOEK. 1784.

VAN GENNIP vielen in *Toulon* binnen.

Wegens 't lot van Capitein MELVILL was de Vice-Admiraal zeer ongerust; maar hy met zyn Schip behouden. Doch wanneer deeze, naa eenige weeken in 't Kanaal gekruist te hebben, in Slachtmaand voor *Vlisſingen* ten anker kwam, bragt hy de onaangenaame tyding, dat 's Lands Kotter *de Ajax*, op dien Kruistocht, een lek onder water gekreegen hebbende, overzyde gevallen, en gezonken was; niet meer dan dertig van de vyf en zeventig Man hadt men met mogelykheid kunnen redden en bergen. De Luitenant PETERSEN, die deezen Kotter voerde, telde men onder de verongelukten: ſchoon hy op de *Hercules* met anderen hadt kunnen overgaan, wilde hy zyn bodem niet verlaaten, zo lang als zyn Manſchap niet gered was (*).

De Zeeraaden dringen aan op in ſtandhouding der Zeemagt.

De gezamenlyke Zeeraaden, deeden by de Algemeene Staaten een Vertoog, dat de tegenwoordige hachlyke Tydsomſtandigheden vorderden, om de Zeemagt der Republiek, in het aanſtaande Jaar MDCCLXXXV, op denzelfden voet als dezelve tegenwoordig was, te houden: waarom zy hun Hoog Mogenden verzogten, daar van aan de Bondgenooten berigt te geeven, en den Raad van Staaten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 331. 336. 567. 794. 1746.

ten te gelasten, eene buitengewoone Petitie van vyf Millioenen en 796,633 Guldens op te ſtellen. Ten aandrang van dit Voorſtel voerden zy aan, dat zy verſcheide Oorlogſchepen, zo wel in *Europa* als ook in de *Oost-Indien* zouden noodig hebben; dat de op handen zynde Verbintenis met *Frankryk* hun zou verpligten, om altyd twaalf Oorlogſchepen in gereedheid te houden, waarvan zes zich, op vordering van dit Hof, in geval van nood, derwaards zouden begeeven, waar dat Hof dezelve zou noodig oordeelen; terwyl de zes overige tot waarborgen moesten dienen, om, indien de omſtandigheden zulks eischten, de plaats der andere te vervullen; en eindelyk, dat het hoog noodig was, geduurende het verſchil met den Keizer, een Smaldeel Oorlogſchepen aan den mond van de *Schelde* te houden, ter handhaavinge van het ontegenzeggelyk Regt op die Rivier. Ter Algemeene Staatsvergaderinge werd tot het doen dier Petitie beſlooten (*). XXI. BOEK. 1784.

De noodzaaklykheid van het onderhouden en te werkſtellen der Zeemagt, bleek uit een Verzoekſchrift door de Beſtuurders van den *Levantſchen* Handel en Zeevaard in de *Middellandſche Zee* te *Amſterdam* by hun Hoog Mogenden in Wynmaand voorgeſteld; waar in zy te kennen Verzoek van de Beſtuurderen des *Levant*ſchen Handels.

(*) *Reſol. Gen.* 24. Sept. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1611.

XXI. BOEK. 1784.

nen gaven, dat de herinnering der ontelbaare ſchaden, door de handeldryvende Ingezetenen van den Staat, by den laatstgevoerden Oorlog met *Engeland* geleden, niet zonder reden, veroorzaakte, dat de algemeene gerugten, wegens de oneenigheden tusſchen de Republiek en zyne Keizerlyke Majeſteit, onlangs ontſtaan, eenen meer dan gemeenen indruk op hunne gemoederen maakten. Dat de Verzekeraars, der voorige rampen nog indagtig, in het verzekeren der Koopvaardyſchepen van deezen Lande zwaarigheid vonden: zo dat 'er geene verzekering in 't geheel, of tot verbaazend hoogen prys, te bekomen was; en dat allen, die 't huis komende Schepen, gelyk dit Jaargetyde medebragt, te gemoet zagen, voor derzelver behouden overkomst bedugt waren. Dat het vertrouwen, waar mede hun Hoog Mogenden omtrent een aanzienlyken Tak van 's Lands Koophandel en Zeevaard hun vereerde, vorderde, dat zy de Vryheid moesten neemen, die hooge Vergadering onder 't oog te brengen, de nadeelige gevolgen, welke daar uit zouden kunnen en moeten ontſtaan, voor hunnen naauwlyks weder ontloken Handel, zo men daar in niet voorzage. Weshalven zy verzogten om het afvaardigen der noodige bevelen tot het uitzenden eeniger Kruisſers, met last om hunne Koopvaardyſchepen, door het *Kanaal* tot *Kaap Finisterre*, en van daar herwaards, voor alle moeilykheden en vyand-

vyandlyke aanvallen behoorlyk te beſchermen. Dit was, huns inziens, het éénig middel om hunne Schepen, ingevalle van eene Vredebreuk (*), terſtond eene vaardige en toereikende beſcherming te doen erlangen, en de ſtremming van de Koopvaard der Ingezetenen te voorkomen: terwyl, vermids de verſlaagenheid onder de Kooplieden ſterk was, en zy, in den rampſpoedigen Oorlog met *Engeland* ondervonden hadden, dat de eerſte ſlagen altoos de ſterkſte waren, het alleszins wenschlyk zou zyn, dat de gemelde voorziening, of zulke andere maatregelen, welke hun Hoog Mogenden, tot beſcherming van hunnen Koophandel, dienſtig zouden oordeelen, zo ſpoedig doenlyk, mogten worden werkſtellig gemaakt (†). — Reeds was, op hun verzoek in 't Voorjaar gedaan, ter gelegenheid van de gevreesde Onlusten met de *Venetiaanen*, een Convoy verleend van *Mallaga* af door de *Middellandſche Zee* tot *Smirna* toe (§).

XXI. BOEK. 1784.

Om aan het verlangen der Beſtuurderen van den *Oosterſchen* en *Moscovyſchen* Handel te voldoen, en tot zekerheid van de

Convoy aan de Schepen na de *Oostzee* verleend.

(*) Het gerugt liep, dat 'er zich te *Oostende* reeds een aantal tot Zeerovery bekwaame *Engelſche* Vaartuigen bevonden, gereed, om in dat geval, onder Keizerlyke Vlag, op onze Schepen los te gaan. *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl. 1017.

(†) *N. Nederl. Faarb.* 1784. bl. 1613.

(§) *N. Nederl. Faarb.* 1784. bl. 1615.

XXI. BOEK. 1784.

de Bevragters der *Nederlandſche* Schepen, beſlooten de Bondgenooten, hoe eer hoe beter, een Fregat, of ander Vaartuig van Oorlog, met de gereed zynde Koopvaarders te doen zeilen na *Elzeneur*, en de Schepen, die dit Jaar nog werden't huis verwagt, herwaards te geleiden; als mede den Vice-Admiraal REYNST aan te ſchryven, om tuſſchen de *Maaze* en het *Kattegat*, te doen kruiſen op de Schepen zo van *Archangel*, als uit de *Oostzee* ewagt wordende, om deeze, des noods, te kunnen dekken, en veilig in de Havens van deeze Landen te brengen.

Den Vice-Admiraal ZOUTMAN een Jaargeld van 2400 Guldens toegelegd

Genoot de dappere Vice-Admiraal ZOUTMAN, by het uitdeelen der Eerbelooningen, door den Admiraal Generaal, aan de *Doggersbankſche* Helden geſchonken, een byzonder en wel verdiend voorregt (*); men was ten deezen Jaare bedagt, om zyn betoonden Heldenmoed op eene andere wyze te vergelden, en teffens door dit bedryf alle braave en kundige Zee-Officieren aan te prikkelen. De Admiraliteit op de *Maaze*, door zyne Hoogheid verwittigd, dat hy als nog geene beſtelling zou doen, over de opengevallene Luitenant-Admiraals plaats by dien Zeeraad, ſchreef aan hun Hoog Mogenden, dat zy zeer geneegen zouden weezen, om, overeenkomſtig met den Voorſlag van zyne Hoogheid, de Dapper-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* III. D. bl. 334.

perheid van den Vice-Admiraal ZOUTMAN, op den vyfden van Oogstmaand des Jaars MDCCLXXXI, behoorelyk te erkennen, met aan denzelven, by dat Collegie overgeplaatst wordende, by voorraad, buiten benadeeling van hunne andere Vlag-Officieren, eene jaarlykſche Vereering van 2400 Guldens toe te leggen, zynde even zo veel als de gewoone Wedde eens Vice Admiraals bedraagt; waarom zy volmagt verzogten, die penningen, 's jaarlyks, geduurende het openſtaan der Luitenant-Admiraals plaats, aan hem te mogen uitkeeren (*). —— Staaten van *Holland*, eerst beraadſlaagd hebbende om de ſom op 3000 Guldens te brengen, beſlooten, dien Heer 2400 Guldens 's jaarlyks, zyn' leeven lang geduurende, toe te leggen, ten blyk van erkentenis, wegens diens goed beleid, in den Zeeſlag op *Doggersbank*; dat hier van een Post op den buitengewoonen ſtaat van Oorlog voor 't volgend Jaar zou gebragt, en dit Jaargeld gerekend worden, ingegaan te zyn, op den eigen dag des roemryken bevogten Zegepraals. Hier in ſtemden eerlang alle de Gewesten; *Overyſſel* alleen was ongelast (†). XXI. BOEK. —— 1784.

Aangroeijen des gevaars doet menigwerf Tweedragt wyken, althans voor een tyd ophouden, wanneer het om 't algemeen toe. De tweedragt in den Lande neemt

(*) *Reſol. van Holl.* 31. Maart 1784.
(†) *Reſol. Gen.* 25. Maart, 21. Juny en 21. Oct. 1784. *Reſol. van Holl.* 28 Mey 1784.

XXI. BOEK. 1784.

meen belang der Tweedragtigen te doen, is; deeze doorgaans gegronde aanmerking, ging hier te Lande niet door, by het meer en meer dreigen des Keizerlyken Oorlogs. Byzondere Regeeringsleden, Genootſchappen, Steden, en Gewesten, betoonden, openlyk, hun misnoegen, en ſchreeuwden om herſtel. Alles, hier van blyk draagende, kunnen wy niet ophaalen; dan wy zouden zeer gebrekkig dit Tydvak beſchryven, indien wy geene ſtukken, hier van tot doorſlaande bewyzen ſtrekkende, mededeelden.

Voorſtel van F. G. Blok in de *Leydſche* Vroedſchap.

In *Leydens* Vroedſchap liet de Heer F. G. Blok, dien wy voorheen, in *Leydens* Raadzaal, toen 'er over 't bekragtigen des Vredesverdrags met *Groot-Brittanje* gehandeld werd, met zo veel klems, hoorden ſpreeken (*), met den aanvang deezes Jaars, zich op nieuw hooren, wegens een Oorlog, die thans den Staat aangrimde. Naa een breedſpraakig Vertoog van 't geen, zyns oordeels, in den Zeeoorlog verzuimd, ongeſtraft, en onverbeterd was, haalt hy op, welke verkeerdheden, in den naderenden Landoorlog, zich reeds in de beginzelen vertoonden, en tot eene ſchrikbaarende hoogte dreigden aan te groeijen, en laat daar op volgen: „ Hun Ed. Groot Mogenden hebben, te vergeefsch, met eeni-

„ gen

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. D. bl. 110.

F. G. BLOK,
Raad en Vroedſchap
der Stad Leijden.

„ gen der Bondgenooten, de wederregt- XXI.
„ lyke en onbeſtaanbaare zo genaamde BOEK.
„ Militaire Jurisdictie vernietigd, te ver- ——
„ geefsch hebben zy eenige andere ver- 1784.
„ derflyke inkruipzels in het Militaire
„ Weezen afgeſchaft, indien niet, op
„ denzelfden voet, de nog overige mis-
„ bruiken en ongeregeldheden, welke
„ daar in allerwegen nog gevonden wor-
„ den, desgelyks ten ſpoedigſten worden
„ geweerd, en de Bondgenooten niet
„ tot dezelfde maatregelen overgaan.
„ Zo lang de Grondwet, vervat in het
„ eerſte Artykel der *Unie van Utrecht*,
„ en medebrengende, dat de gemelde Unie
„ *niet anders is opgeregt, dan onverminderd een iegelyke Provincie haare byzondere Privilegien, Voorregten, loſlyke en wel herbragte Gewoonten, en alle andere Geregtigheden*, waar van de voornaamſte is, de opperſte Magt, uitdruklyk
„ of ingewikkeld wordt in twyfel getrok-
„ ken —— Zo lang zommige Gedepu-
„ teerden, in de voornaamſte Generaliteis
„ Collegien, de vrye Deliberatien hunner
„ hooge Committenten, in zaaken zelfs
„ van het hoogſte aanbelang, door over-
„ ylde Beſluiten, onverhinderd voorko-
„ men of beletten, of zelfs tegengaan. —
„ Zo lang het Financie weezen niet op
„ eenen eenpaarigen voet, overeenkom-
„ ſtig het vermogen der reſpective Bond-
„ genooten, beſtuurd, en van alle nut-
„ looze, en zelfs ſchadelyke verkwisting,
„ gezuiverd wordt —— Zo lang de

XXI. BOEK. 1784.

„ willekeurige beſchikking over de Land-
„ en Zeemagt, het zy dan door geuſur-
„ peerde, of tegen de Souverainiteit ſtry-
„ dige Orders, het zy door verkeerden
„ en overheerſchenden invloed, onge-
„ merkt al verder en verder inbreekt —
„ Zo lang het gemeene Volk op onze
„ Oorlogſchepen, zich, tegen het alge-
„ meen gebruik van andere Natien, ver-
„ genoegen moet met de Mondbehoeften,
„ hoe ſober, ſlegt en bedorven ook aan 't
„ zelve door zommige Zee-Capiteinen
„ aangeſchaft, en 'er onloochenbaare be-
„ wyzen overblyven, dat zommigen van
„ die Officiers, ter onbetaamlyke ver-
„ grootinge van hunne winſten, geene
„ goede of genoegzaame Spyzen aan het
„ Volk bezorgen —— Zo lang de thans
„ eng bepaalde Grenzen van ons Gemee-
„ nebest van den bloem, en het groot-
„ ſte aantal onzer Landtroepen, van wel
„ voorziene Magazynen, en behoorelyke
„ Ammunitie, verſtoken blyven; onze
„ Frontier-ſteden, volgens het getuige-
„ nis van deskundige en geloofwaardige
„ Lieden, in haare tegenwoordige ge-
„ ſteldheid, geenen tegenſtand aan den
„ Vyand bieden kunnen; en, daarente-
„ gen, hier of daar Burgeryen van Bin-
„ nen-ſteden, voor al zulken, die meest
„ in ſtaat zyn om zich met haare eigene
„ Wapenen te verdeedigen, bedreigd of
„ gedrukt worden, door overtollige en
„ onevenredige Bezettingen —— Zo
„ lang de geduurige, en nu, ſedert kor-

„ ten

„ ten tyd nog meer verhaaste en verme- XXI.
„ nigvuldigde veranderingen van Garni- BOEK.
„ soenen, het Gemeene Land met nood- ——
„ looze lasten drukken, de Militairen 1784.
„ met ondraaglyke of zelfs ruineuse kos-
„ ten bezwaaren, hun aan ongemakken
„ en gevaaren blootstellen, waar aan zy,
„ in Oorlogstyden, binnen onze eigene
„ Grenzen, ten naauwen noode behoor-
„ den onderhevig te zyn, en, al waren
„ zy zelfs geboorene Ingezetenen van de
„ Republiek, hun steeds van den Burger
„ verwyderd houden, en, in hun eigen
„ Vaderland, als Vreemdelingen doen
„ leeven — Zo lang de doorgaans trot-
„ sche Vreemdeling, vooral in het Mili-
„ taire weezen, met den Landzaat, al-
„ les gelyk staande, zelfs maar kan wor-
„ den gelyk gesteld —— Zo lang de
„ Militair, die zich, door een langduu-
„ rigen dienst, of pligtmaatig gedrag,
„ verdienstlyk heeft gemaakt, keuze maa-
„ ken moet tusschen eene onderwerpe-
„ lyke, en nu en dan zelfs tegen den
„ wil zyner Souverainen strydende han-
„ delwyze en tusschen eene onwaar-
„ dige agterstelling aan jongere en min
„ verdienstlyke zyner Mede-officieren,
„ ja somtyds een geheel gemis zyner
„ verdere bevorderinge, die buiten dat
„ nog dikwyls afhangt van eenige on-
„ waardige Gunstelingen of laagkruipen-
„ de Vreemdelingen —— Zo lang dat
„ geen, het welk in den Landdienst, in
„ deeze en andere Provincien is afge-
„ schaft,

XXI. BOEK. 1784.

„ ſchaft, in het Zeeweezen met nog zo
„ veel willekeuriger ſchikking ſtandgrypt,
„ dat niet ſlegts de Militaire Jurisdictie
„ aan de Admiraliteiten ontkomen, maar
„ zelfs, door wetlooze aanſtelling van
„ gedelegeerde Regters, op naam der
„ reſpective Admiraliteiten, die zelfs eene
„ gedemandeerde Jurisdictie hebben, en
„ van den Admiraal Generaal, aan wien
„ geenerlei Jurisdictie competeert, voor
„ elke byzondere zaak, zomtyds buiten
„ kennis van hun Hoog Mogenden, en
„ de reſpective Bondgenooten, en op
„ het Souverain Territoir van deeze of
„ andere Provincien, geheel willekeurig
„ en eigendunklyk, tegen den inhoud
„ van *het derde Artykel van de Inſtructi-*
„ *en van hun Hoog Mogenden, voor de Col-*
„ *legien ter Admiraliteit van den der-*
„ *tienden Augustus des Jaars* MDXCVII,
„ uitgeoefend wordt —— Zo lang de
„ Militaire Vonniſſen, en dus de goede-
„ ren, de eer en het leeven zelfs van
„ den Soldaat afhangen van de ap- of
„ improbatie van den Capitein en Ad-
„ miraal Generaal, een gezag, het welk
„ alleen aan den Souverain competeert;
„ doch van denzelven, althans in eene
„ Republiek, niet behoort uitgeoefend
„ te worden, en ook door den Souve-
„ rain niet uitgeoefend wordt, en zeer
„ ligtlyk, door eenzydige, en trouwlooze
„ informatien, tot een ſnood werktuig
„ van onverbiddelyke wraakzugt dienen
„ kan —— Zo lang, eindelyk, in plaats
„ van

„ van een behoorlyk redres van zulke XXI.
„ in 't oog loopende misbruiken en on- BOEK.
„ geregeldheden te helpen tot ſtand bren- ——
„ gen, de welmeenende poogingen van 1784.
„ waare Liefhebbers des Vaderlands, by
„ aanhoudendheid, verydeld of gedwars-
„ boomd, de Natie met nietsbeduidende
„ of zelfs ter kwaader trouwe ingerigte
„ Voorſtellen, Rapporten, Berigten, Me-
„ morien, en Justificatien, te leurgeſteld
„ en bedroogen, het kwaad of verſchoond
„ of goed geheeten en beloond, de orde
„ der zaaken als omgekeerd en eene ver-
„ derflyke Regeeringloosheid ingevoerd
„ worde; —— Zo lang is 'er, in de daad,
„ door de heilzaame Beſluiten van hun
„ Ed. Groot Mogenden en de overige
„ Bondgenooten, (het zy met eerbied
„ gezegd,) niets verrigt, waar door die
„ misbruiken en ongeregeldheden, welke
„ in allen tyden, de zekerſte voorboden
„ waren van eene geheele, ſchoon onge-
„ voelige, Staatsomwenteling, ook den
„ ondergang van onze in- en uitwendi-
„ ge conſtitutioneele Vryheid, en, met
„ denzelven ook dien van onzen gehee-
„ len Staat, vroeg of laat, niet zouden
„ daarſtellen."

Overeenkomſtig met deeze lyst van bezwaaren, oordeelde hy, als Regent, zich eer- en eedshalven verpligt, om in eene Vergadering, waar hy zo veele voortreflyke Liefhebbers van het Vaderland hadt leeren kennen, acht ſtukken voor te draagen, die zyns oordeels, om

her-

XXI. BOEK. 1764.

herſtel ſchreeuwden. „ Ik gevoel,„ betuigde hy, deeze aanvoerende, „ zeer „ wel de zwakheid myner geringe poo„ gingen, tot herſtel onzer vervallene „ zaaken, en de onmogelykheid, om door „ de vereende maatregelen van alle de „ Leden deezer Vergaderinge, ja zelfs „ van de Leden van hun Ed. Groot „ Mogenden, en eenige Bondgenooten, „ alles, of het meerderdeel der Natio„ naale Bezwaaren, nog voor eenst ge„ heel te herſtellen. Hy toch, die zich „ hier mede vleidde, zou geheel onkun„ dig moeten zyn van de kragt der ver„ ouderde Vooroordeelen, van de moei„ lykheid om ingebeelde Voorregten te „ laaten vaaren, en van dien Geest van „ nieuwe Staatkunde, waar van de grond„ ſlag is eene ſchandlyke voortrekking „ van vreemde belangen boven die van „ het waarde Vaderland, en waar toe „ zommigen door Eer- anderen door Heb„ zugt, en nog anderen door kruipende „ Vrees gedreeven worden. Maar ook „ dit moet niemand afſchrikken, om, in „ eenen tyd, waar in wy nog overvloe„ dig voorzien zyn van die zelfde mid„ delen, waar door ons Gemeenebest „ groot en gedugt geworden is, alle zy„ ne kragten in te ſpannen, en alle mo„ gelyke drangredenen te gebruiken, om, „ ter bereiking der wenſchlykſte doel„ einden, door alle gepaste middelen, „ zich zelven en zyne Medeburgers op „ te wekken en aan te moedigen. Al„ thans

„ thans ik voor my, in de overtuiging, XXI.
„ waar ik in ben, dat dit de onvermy- BOEK.
„ delyke pligt is van elken Regent, en ——
„ dat eene naalaatigheid daar in eene 1784.
„ medeverantwoordlykheid mede brengt
„ voor alle de gevolgen van Werkloos-
„ heid en verkeerde Directie, waar door
„ dit Gemeenebest hoe langer hoe meer
„ afwykt van zyne oorſpronglyke geſteld-
„ heid, vind geen ander middel, dan
„ door yverige, belanglooze en onophou-
„ delyke waakzaamheid voor 's Lands
„ dierbaarſte voorregten, gebruik te maa-
„ ken van het wel gering, maar egter
„ individueel regt, om myne ſtem te gee-
„ ven over zaaken, die daar toe betrek-
„ kelyk zyn, en ik zou my ten hoog-
„ ſten gelukkig agten, indien myne ſtem,
„ die van zo gering gewigt is, in deeze
„ Raadzaal, een der middelen zyn mogt,
„ waar door UEd. Groot Agtb. bewoo-
„ gen wierden, om uit naam deezer Ver-
„ gaderinge, by hun Ed. Groot Mogen-
„ den de Heeren Staaten deezer Provin-
„ cie, en door dezelven ter Vergadering
„ der Bondgenooten, eenigen meerde-
„ ren ſpoed by te zetten aan de af-
„ doening dier gewigtige zaaken, waar
„ in het gemeene Land zo veel belangs
„ heeft (*)."

De

(*) Zie dit geheele Voorſtel in de *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 150. en in de *Poſt van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 553.

XXI. BOEK. 1784.

Prysvraagen door Genootschappen te *Utrecht* en in *Friesland* uitgeschreeven.

De Genootschappen in ons Vaderland, zints weinig Jaaren aangevangen, vermeerderden ten deezen dage grootlyks, en hadden dezelve onderscheide bedoelingen, dan de meeste liepen over Staats- en Krygszaaken. Een Genootschap te *Utrecht*, ter zinspreuk voerende GETROUW VOOR 'T VADERLAND, beloofde, by openlyke aankondiging eene Belooning van één honderd Gouden Dukaaten aan den Schryver, die op de klaarste en duidlykste wyze „ het Gedrag „ der Vaderlandschgezinde Regenten, en „ Ingezetenen, geduurende den loop van „ den *Engelschen* Oorlog, in tegenoverstelling der onwaardige *Machinatien* „ en Handelingen van de verdervende „ *Engelsche Factie* gehouden, zou beschryven, en dus de Eer van de Natie, zuiveren van den laster der gemelde Factie, en klaar aantoonen dat „ dezelve ten onregte was beklad;" wie den bestgekeurden naast bykwam, werden vyftig Dukaaten toegezegd. — Het Genootschap van Wapenhandel, te dierzelfde Stede, onder de zinspreuk PRO PATRIA & LIBERTATE, oordeelde dit Voorstel gewigtig genoeg, om, boven de toegezegde Belooning, een Gouden Medaille met des Genootschaps Devisen uit te reiken, aan die geoordeeld werd de eerste, en een Zilveren, van gelyke Munte, aan die de tweede, Eerbelooning zou behaalen.

Zekere Vryheidlievende Maatschappy van

van *Vrye Friezen*, gelyk zy zich tytelden, voor beweezen houdende, dat een Nationaal-Burger-Krygsweezen, meer of min overeenkomſtig met het bedoelde by het VIII. Artykel der *Unie van Utrecht*, altyd en overal voor de Burgerlyke Vryheid en Veiligheid des Lands noodzaaklyk was, vroeg, met betrekking tot de Republiek in 't algemeen, en tot *Friesland* in 't byzonder, „ Hoe wordt zulk „ een Krygsweezen, zo ten Plattenlande, als in de Steden, op de beste wyze, tot ſtand gebragt? Welke Wetten „ en Regten worden 'er vereiſcht, om „ door deeze Inſtelling het hoogſte nut „ te bereiken, en zonder inbreuk te genieten?" — Veertig Dukaaten werden den Overwinnaar, en twintig aan den hem naastbykomenden uitgeloofd. Het Genootſchap van Wapenhandel te *Utrecht*, oordeelde de Beantwoording van dit Vraagſtuk der *Friezen* niet min dan het Voorſtel hunner Stadgenooten, waardig op gelyke wyze met Eer-goud en Zilver bekroond te worden (*).

XXI. BOEK. 1784.

Geen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 413. 415. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl 503. De Eerpryzen op de Vraag der *Friezen* behaalde de Heer JOHAN GEORG HERBIG, Vaandrig in het Regiment van zyne F. D. den Heer Collonel Prinſſe van *Heſſen Darmſtad*, ten dienſte deezer Landen. Twee Mededingers na de Belooning in de tweede plaats toegezegd, kreegen dien Prys. De een was de Heer HERMANUS ONEIDES, Erfgezeten in *Exmorra*, en de Heer

XXI. BOEK. 1784.

Geen tyd misschien, zo lang de Republiek gestaan heeft, was zo vrugtbaar in Staatkundige Geschriften als de tegenwoordige. Veele verdienden gewis geene, of weinig, andere, alle opmerking; de meeste aandagt trok, een Werk onder den Tytel, *Grondwettige Herstelling van Nederlandsch Staatsweezen, zo voor het algemeen Bondgenootschap, als voor het Bestuur van elke byzondere Provincie; geschikt om het voornaam doelwit aan te toonen, waar toe de poogingen van goede Regenten, en de Requesten van Vaderlandlievende Burgers moeten strekken* (*). —— Met een zeer onderscheiden oog aanschouwde men den arbeid der ongenoemde Opstelleren deezes Werks, dat zeer veel gerugts maakte. Eenigen doemden 't zelve, als vol gevaarlyke Nieuwigheden; zommigen waren het niet eens, of in 't zelve alleen de Middelen werden aangeweezen, om de oude en waare Staatsgesteldheid van ons Land van ingekroopene misbruiken te zuiveren, dan wel eene gansch nieuwe Regeerwyze in te voeren? Terwyl anderen 'er een zeer gunstig oordeel over velden, en 't aanzagen als, verre van eenige verdeeldheid der Gemoederen in de hand te werken, ver-

't Werk de Grondwettige Herstelling onderscheiden beoordeeld.

re

(*) JACOB VAN MANEN *Adriaans Zoon*, Secretaris van het Genootschap van Wapenhandel *Pro Patria & Libertate* te *Utrecht*. *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl. 1148. 1228.
Te *Amsterdam* by J. ALLART.

te van eenig opzet, om de Regeerings- XXI.
vorm onzer Republiek te veranderen, en BOEK
integendeel geschikt om de Gemoederen
te vereenigen, om eendragtlyk de hand 1784.
aan 't werk te slaan; ten einde het Gemeenebest, door het afwenden der ingesloopene Gebreken en het invoeren van heilzaame Schikkingen, weder te brengen tot deszelfs Grondwettige Gesteldheid, en zo veel mogelyk, den ouden luister te doen erlangen. Volgens deezer gunstig inzigt, was het eene welwikkende Staatkunde, die het nadeelige der *Democratie*, het haatlyke der *Aristocratie*, en het schadelyke van een te onbepaald *Stadhouderlyk Gezag*, in den grond doorzag, die de vroegere en tegenwoordige gesteldheid van de Republiek naauwkeurig gade sloeg; die, eindelyk, met eene bescheidene Vrymoedigheid, haare gedagten, op die kundigheden gevestigd, voorstelde, en met welberedeneerde voorstellingen aantoonde, wat 's Lands welzyn in deezen van Vaderlandlievende Regenten en Burgers vorderde — zulk eene Staatkunde bestuurde, naar der zodanigen begrip, de pen der Opstellèren van dit Werk, waar in zy hunne oordeelkundige gedagten voor den agtbaaren Regterstoel der Natie openleiden. (*). Geen wonder

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1093. *Algem. Vaderl. Letteroff.* VII. D. 1. St. bl. 209. Eerlang werd dit Werk bestreeden in een Stuk, getyteld, *De Souverainiteit der Staaten van Holland*

XXI. BOEK. 1784.

der dat dit Boek het Huis- en Handboek werd van veelen in den Lande; en eerlang het Leesboek in deeze en geene Burger-ſocieteiten.

Voorſtel der Stad *Goes* ter *Zeeuwſche* Staatsvergadering.

Hoe een gedeelte der Volksvertegenwoordigeren in ons Gemeenebest dagt over deszelfs kommerlyke Geſteltenisſe, over de Bevrediging der zweevende Onlusten, en het onderſtutten der verzwakkende Unie, zal ons het Voorſtel der Stad *Goes*, de Brief der Staaten van *Zeeland*, en de antwoorden der Bondgenooten op denzelven best kunnen leeren, en het eenigzins breedvoerig vermelden, ten vollen wettigen. —— De Afgevaardigden van *Goes* kwamen met het volgende Voorſtel ter *Zeeuwſche* Staatsvergadering; dat de Regeering dier Stad, met de uiterſte aandoening, gezien hadt, hoe, zedert eenigen tyd, de openbaare Geſchriften en Geſprekken, in zommige nabuurige Gewesten vervuld geweest waren, met klagten over Misbruiken en Verkeerdheden in de behandeling van 's Lands zaaken, en over den Toeleg en werkelyken Indragt op de Voorregten der ingezetenen; 't welk ten gevolge hadt een algemeen Wantrouwen, Beroering en Verwarring in meest alle Departementen; ter-

land verdeedigd tegen de hedendaagſche Leer der Volksregeering, zo als dezelve onder andere voorgedraagen wordt in een Geſchrift ten tytel voerende, Grondwettige Herſtelling van Nederlands Staatsweezen.

terwyl de groote Zaaken van de Repu- XXI.
bliek, zo wel ten aanziene van de bui- BOEK.
tenlandſche Belangen, als de inwendige
Vastigheid en Orde der Regeering, on- 1784.
der de voortduurende, Twisten moesten
verwaarloosd worden. Een toeſtand,
welken zy zo kommerlyk inzagen, dat,
zonder een ſpoedig hulpmiddel, het Ge-
meenebest, midden onder de Voordee-
len, welke de Godlyke Goedheid nog
aanboodt, zou verlooren gaan. — Reeds
lang hadden zy gewagt, dat uit een der
Gewesten, dat de meeste reden daar toe
vondt, een Voorſtel zou gedaan zyn,
om toereikende Maatregelen uit te den-
ken, zo wel tot een grondig Herſtel van
weezenlyke Misbruiken, als tot Wegrui-
ming van kwaalyk opgevatte Verdenkin-
gen; maar konden zy zich niet langer
wederhouden van deeze gewigtige zaak
ter tafel van hun Ed. Mogenden te bren-
gen: om dat zy het gevaar, van dag
tot dag, zagen toeneemen, en zich ver-
zekerd hielden, dat zulk een toeſtand
van zaaken, als waar in de Republiek
zich tegenwoordig bevondt, aan zich zel-
ven overgelaaten wordende, niet kon
verbeteren; maar op den duur moest
verergeren, tot dat het Herſtel onmoge-
lyk zou worden. — Zy ſtelden daar
om voor, het aanleggen van eene Raad-
pleeging, over de beste middelen, om,
overeenkomſtig met de Conſtitutie en
Regeeringsvorm van deeze Republiek al-
le redenen van klagten en wantrouwen

XXI. BOEK, 1784.

weg te neemen: de Misbruiken, die in het Landsbeſtuur mogten zyn ingeſloopen, overal te herſtellen; de Voorregten en Vryheden der Ingezetenen, te gelyk met de tegenwoordige Regeeringsvorm, op een vasten voet te vestigen, en daar door, onder Gods Zegen, de Republiek weder te brengen, tot den ouden luister en welvaard; en wenschten zy, dat die Raadpleegingen, met dien yver en ſpoed, mogten aangevangen en voortgezet worden, als het gewigt dier omſtandigheden, waar van 's Lands wel of kwaalyk vaaren afhing, noodwendig vorderde.

Brief van *Zeeland* aan de Bondgenooten.

Het leedt niet lang, of Staaten van *Zeeland*, met het zelfde oog, als de Regeering van *Goes*, de geſteldheid des Vaderlands inziende, zonden aan de Bondgenooten deezen opmerkelyken Brief.

„ Wanneer men met ernst naadenkt de „ Gebeurtenisſen, waar van deeze Re„ publiek, zedert de drie laatſte Jaaren, „ het ongelukkig tooneel is geweest, „ moet men verwonderd ſtaan, hoe het „ mogelyk zy, dat een Staat, weleer zo „ bloeiend in aanzien, en zo beroemd in „ wysheid der Regeeringe, in zulk een „ korten tyd, tot eene onvoorbeeldige „ laagte en verlegenheid is gebragt; maar „ de opmerking op 't geen daaglyks ge„ zien en gehoord wordt, laat ons niet „ lang onkundig, omtrent de oorzaaken „ van dit diep verval.

„ De menigvuldige klagten over de „ mis-

„ misbruiken en verkeerdheden in het Publyk Beſtuur, en over toeleg of indragt op de Regten der Ingezetenen, hebben aan allerlei ſtanden van Menſchen een zigtbaar ongenoegen en wantrouwen ingeboezemd; de denkbeelden over het waar Belang van den Staat zyn daar door in verwarring gebragt: de poogingen tot vereeniging der verſchillende Gevoelens worden, aan de eene of de andere zyde, mistrouwd, en het noodzaaklyk gevolg van zodanig eene geſteldheid kan niet anders zyn, dan dat de groote zaaken van de Republiek, zo wel ten aanzien van de buitenlandſche Belangen, als de inwendige Orde en Vastigheid van de Regeering, onder de voortduurende twisten, moeten verwaarloosd worden.

„ Wy beſchouwen deeze geſteltenis als zo bekommerlyk, dat, zonder een ſpoedig hulpmiddel, 't welk de eendragt en het onderling vertrouwen herſtelt, de Republiek, met al haare magt en welvaard, binnen weinig tyds zal verlooren zyn, en wy hadden derhalven, reeds lang verwagt, dat uit een der Gewesten, welke daar toe de meeste reden hebben, een Voorſtel zou gedaan zyn, om den wortel van het kwaad aan te tasten, zo wel tot een grondig Herſtel van de weezenlyke misbruiken en verkeerdheden, als tot wegruiming van kwaalyk opgevatte verdenkingen en misnoegens. Onder-

XXI. BOEK. 1784.

XXI. BOEK. 1784.

„ tusschen zien wy met aandoening de
„ onlusten, van dag tot dag, toeneemen, en wy kunnen ons niet verbeelden, dat zulk een verwarde toestand
„ van zaaken, als waar in zich de Republiek tegenwoordig bevindt, aan haare eigene redding wordende overgelaaten, zou kunnen verbeteren; maar dezelve moet, onzes inziens, noodwendig verergeren, en eindigen in uitersten, waar van de gevolgen eerder zyn te vreezen, dan te voorspellen, wanneer 'er misschien geen plaats voor redmiddelen zal overig zyn.

„ Deeze overleggingen hebben ons aangespoord, onze bekommering niet langer voor de Bondgenooten te verbergen; maar om Hoogstdenzelven, by al-wat dierbaar is in het Vaderland, te verzoeken, met ons de handen aan 't werk te slaan, tot bevrediging van de oneenigheden. — Wy bekennen, dat het eene moeilyke taak is, om dat het kwaad reeds diep is ingeworteld; maar het komt ons niet onmogelyk voor, wanneer men slegts, zonder vooroordeel, met een bedaard overleg, geen ander belang voor oogen hebbende, dan dat van het Vaderland, het werk wil beginnen, en met ernst doorzetten.

„ De middelen, om zulk een gewenscht einde te bereiken, behooren met gemeenschaplyke raadpleegingen van de Bondgenooten te worden vastgesteld,

„ en

„ en met de magt van de gemeene Re- XXI.
„ geering uitgeoefend. En, om daar BOEK.
„ toe te geraaken langs eenen weg, wel- ——
„ ken de Conſtitutie van de Republiek, 1784.
„ en het Voorbeeld van vroegere tyden,
„ aan de hand geeft, zouden wy voor-
„ ſtellen, juist dezelfde zaak in dezelf-
„ de bewoordingen, als de Heeren Staa-
„ ten van *Overyſſel* by hun Ed. Mog.
„ Misſive van vier Augustus MDCCXVI,
„ aan de Vergadering van hun Hoog
„ Mogenden gedaan hebben, in eene
„ omſtandigheid van zaaken, daar het
„ gevaar minder dringend was dan te-
„ genwoordig, naamlyk; „ „ dat de re-
„ „ ſpective Bondgenooten met de an-
„ „ dere mogen convenieeren, om eeni-
„ „ ge weinige Gecommitteerden, uit
„ „ iedere Provincie na *'s Haage* te zen-
„ „ den, wel niet met dien grooten
„ „ omſlag, als in 't Jaar MDCLI op
„ „ de groote Zaal; maar egter met ge-
„ „ noegzaame magt en authoriſatie:
„ „ eerstlyk om te formeeren een Re-
„ „ gister van alle de poincten en de-
„ „ fecten in de Regeering, waar in ver-
„ „ betering en redres vereischt wordt,
„ „ en dan vervolgens, om op die
„ „ poincten ten meeste dienst en nut
„ „ van den Staat, tot beter onderhou-
„ „ ding van de Unie, op agreatie van
„ „ de reſpective Bondgenooten, te be-
„ „ raamen en vast te ſtellen, zodanige
„ „ Reglementen en Orders, waar door
„ „ alle misverſtand en onenigheden in

XXI. BOEK. 1784.

„ „ het toekomende geweerd, de In-
„ „ ſtructien naagekomen, en de inge-
„ „ kroopene abuiſen en defecten ver-
„ „ beterd kunnen worden; dat de Hee-
„ „ ren Gecommitteerden, over deeze
„ „ zo nuttige en dienſtige zaake be-
„ „ ſoigneerende, vooraf, onder ſolem-
„ „ neelen eede, behooren te verklaaren,
„ „ dat zy zulks doen met postpoſitie
„ „ van alle byzondere belangen van de
„ „ Provincien, waar uit dezelve ge-
„ „ committeerd zyn, den welſtand van
„ „ het Gemeen, en de behoudenis van
„ „ het lieve Vaderland alleen voor
„ „ oogen hebbende.""

„ Wy zullen geen meerder woorden
„ gebruiken om een Voorſtel van deezen
„ aart aan te dringen; het pryst zich zel-
„ ven aan by ieder, die de rust en bloei
„ van het Vaderland hartlyk wenscht; en
„ om 't zelve met eenen goeden uitſlag
„ te zien bekroonen, behoort 'er niets
„ dan goede Wil, Verſtand, en Cordaat-
„ heid: hoedanigheden, welke GODE
„ zy dank! in onze Republiek nog niet
„ geheel ontbreeken.

„ Wy betuigen, geen het minſte oog-
„ merk met deezen Voorſlag te hebben,
„ van ons te willen mengen, in zodani-
„ ge zaaken, die het binnenlandsch Be-
„ ſtuur, de Hoogheid en Souverainiteit
„ der byzondere Gewesten aangaan, en
„ wy zyn, derhalven, verre af van te
„ willen vooruitloopen, in de punten der
„ Inſtructien, welke de Bondgenooten

„ aan

„ aan Hoogstderzelver Gecommitteerden XXI.
„ zouden goedvinden te geeven: te meer BOEK.
„ om dat die Instructien waarschynlyk ——
„ onderscheiden zullen zyn, naar maate 1784.
„ van de verschillende redenen van on-
„ genoegens in de Provincien; maar wy
„ maaken geene zwaarigheid, tot eene
„ blyk van de gevoelens, welke wy in
„ deeze Onderhandelingen zouden open-
„ leggen, te verklaaren, dat wy, in dien
„ gevalle, onze Afgevaardigden zouden
„ gelasten, om, zo veel in hun is, zorg
„ te draagen, dat de Vryheid en Onaf-
„ hangelykheid der respective Provinci-
„ en, behoudens de betrekkingen der
„ Unie, als de Grondwet onzer Constitu-
„ tutie, meer en meer mogen worden
„ verzekerd, en dat te gelyk, de tegen-
„ woordige Regeeringsvorm ongeschonden
„ moge worden geconserveerd, en door
„ de beste maatregelen op een vasten
„ voet gevestigd; zodanig, dat het Erf-
„ stadhouderschap, waarlyk kan, en moet
„ zyn, dat geene, waar toe het is in-
„ gesteld, naamlyk de band van Eenig-
„ heid tusschen de Leden van deezen
„ geconfedereerden Staat, de klem van
„ de uitvoering der Resolutien van de
„ Hooge Regeering, en de Handhaaver
„ der algemeene en byzondere Regten
„ en Vryheden.

„ Dat, wyders, de tegenwoordig zwee-
„ vende Geschillen over de Militaire Ju-
„ risdictie, zo verre dezelve niet voor
„ afgedaan worden gehouden, over zom-
„ mige

XXI. BOEK. 1784.

„ mige bezwaaren met opzigt tot het „ Beſtuur der Landtroepen, Zeemagt, „ en alle andere van gelyken aart, gron- „ dig behooren onderzogt te worden, „ met den Heer Prins Erfſtadhouder „ overlegd, en eindelyk, overeenkomſtig „ met de Grondwetten der Conſtitutie „ en Regeeringsvorm, bepaald; op dat „ al het twyfelagtige, eens voor altoos „ worde weggenoomen, en zyne Door- „ lugtige Hoogheid zelfs, en Hoogstdes- „ zelfs Naakomelingen, zo wel als de „ Ingezetenen des Lands, mogen wee- „ ten, waar aan zy zich behooren te „ houden.

„ Eindelyk: zyn wy ook van oordeel, „ dat, hoe zeer in een vry Land de „ Tong en Pen der Ingezetenen moet „ vry blyven, de Hooge Regeering, „ egter, verpligt is toe te zien, dat de „ vryheid van ſpreeken en ſchryven, „ niet moge overſlaan tot eene toomloo- „ ze losheid; maar dat dezelve onder- „ worpen blyve aan zodanige Regelen, „ welke de Welvoeglykheid en de na- „ tuur van een beſchaafden Burgerſtaat, „ noodzaaklyk maaken: in welken niet „ alleen de Vryheid en Eigendom der „ Ingezetenen, maar ook derzelver Eer „ en goede Naam, onder de beſcher- „ ming der Wetten, behoort veilig te „ zyn.

„ Wy vleien ons, met de aangenaame „ hoope, dat, langs zulke of dergelyke „ wegen, de gemeene Regeering van de

„ Re-

„ Republiek zoude herneemen die vigeur, XXI.
„ die klem en activiteit, welke zy be- BOEK.
„ hoort te hebben, en zedert de droe- ——
„ vige onlusten verlooren heeft; dat zou- 1784.
„ de herbooren worden, het vertrouwen
„ der Ingezetenen, en de bereidwillig-
„ heid van ieder Vaderlander, om, in
„ zynen kring, werkzaam te zyn tot nut
„ van 't algemeen; dat als dan ook de
„ gelegenheid zal gegeeven worden, om
„ het algemeen Systema van de Repu-
„ bliek, ten aanzien van haare Buiten-
„ landsche Betrekkingen te bepaalen, en,
„ zo door Verbonden, als door een ge-
„ past gebruik van haare Magt, te ster-
„ ken; de verloopen in de Unie te ver-
„ beteren; de verdeeling der Lasten van
„ het Bondgenootschap op een eenpaari-
„ gen voet, geschikt naar ieders vermo-
„ gen, te regelen: terwyl integendeel
„ deeze zaaken, hoe hoognoodig zy zyn,
„ vrugtloos zullen ondernoomen worden,
„ zo lang de verwarring en beroering in
„ den Staat blyft aanhouden (*)."

Het voorgeslaagen Ontwerp der Staaten van *Zeeland* was een stuk van veelen in den Lande, zints lang, begeerd, die met het vermeerderen der Gebeurtenissen, welke eensgezindheid, moed en standvastigheid vorderden, reikhalsden na middelen, om uit den maalstroom der Staats-

Veelen oordeelen dit Ontwerp niet voldoende.

(*) *Not. van Zeel.* 3 Mey 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 841. 1017.

XXI. BOEK. 1784.

Staatsverwarringen gered te worden; dat 'tzelve het licht ziende, was 't verre van allen even zeer te behaagen, of die voldoening te ſchenken, waar mede zy zich gevleid hadden. Men vondt 'er, die betuigden, dat zy, wel verre van in dien rondgaanden Brieve zodanige middelen te hebben aangetroffen, welke geſchikt waren om de oorzaaken van den vernederden toeſtand onzes Vaderlands weg te neemen, en 't zelve tot den voorigen bloei en luister weder te verheffen, vermeenden 'er ſtellingen en voorſlagen in ontdekt te hebben, die van geen minder zorglyk vooruitzigt waren voor de Oppermagt der byzondere Gewesten, dan voor de Vryheid en Regten der Ingezetenen. — Zy beſchouwden den Voorſlag om Gelastigden na *'s Gravenhaage* te zenden als eene loflyke pooging; als eene pooging, die wenschlyk ware dat met de verwagting van een goeden uitſlag vergezeld mogt gaan; doch waar van zy zich weinig of geen heil voor het Vaderland, in de tegenwoordige geſteldheid van zaaken, konden voorſtellen, om dat hun, zo lang de *byzondere Gewesten* zich zelven niet gezuiverd hadden van alle misbruiken in derzelver *eigen* Beſtuur ingekroopen, het herſtel van 't *algemeen* Beſtuur onmogelyk voorkwam. — Zy riepen hunne Landgenooten toe, het is tyd, meer dan tyd, dat, zal het Vaderland behouden worden, een ieder zich vereenige, en zyne vermogens aanwende,

de, om alle de misbruiken en verkeerdheden, in 's Lands Beſtuur ingekroopen, weg te ruimen en te herſtellen. Gedeeltlyke hervormingen verminderen het kwaad wel; doch, zo het niet met tak en wortel worde uitgerooid, zal eene nieuwe ſpruit welhaast te voorſchyn komen, deeze zal andere voortbrengen, en weinige Jaaren zullen 'er ſlegts noodig zyn, om ons weder in dat bederf, zo niet erger, te ſtorten, waar uit wy nu naauwlyks ontkomen zyn. Bloei en Luister, Verval en Vernedering, Vryheid of Slaaverny, zyn de uitzigten, die zich vertoonen, en waar toe wy, naar maate wy ons gedraagen, voor zeker komen zullen. Deeze keuze ſtaat voor ons nog open; eene keuze, die het geluk of ongeluk onzer Naakomelingſchap, te gelyk met dat van ons zelven, zal uitmaaken, en die het hun niet zal vergund zyn te hebben. Kiezen wy den Bloei en Luister van het Vaderland, kiezen wy de Vryheid, wel aan! vervoegen wy ons, dan met eerbiedige Verzoekſchriften tot onze wettige Overheden, en wekken wy Hoogstdenzelven op, om, op het voetſpoor van *Utrechts* Staaten, een onderzoek in iedere Stad, in ieder Gewest, aan te leggen, over alle de misbruiken en verkeerdheden, op dat dezelve herſteld, en 's Lands Regeeringsvorm alzo op een vasten voet gevestigd worde. En, is dit gedaan, dan is het tyd, ook dan alleen, om door eene Vergadering van Gecommitteerden, we-

XXI. BOEK. 1784.

XXI. BOEK. 1784.

wegens alle Bondgenooten, te beraamen, welke middelen 'er moeten in 't werk gesteld worden, om het verval in 't *algemeen* te herstellen, en, door eene behoorelyke Onderwerping van de *Uitvoerende* aan de *Wetgeevende Magt*, voor te komen de schandlyke vernedering, waar van *Nederland*, zints eenige Jaaren, het droevig voorbeeld heeft opgeleverd (*).

Besluit der Staaten van *Holland* op den Brief van *Zeeland*.

Dan laaten wy hooren wat Staaten van *Holland*, op den rondgaanden Brief van *Zeeland*, beslooten. Zy verzekerden met dezelfde gevoelens bezield, en, van hunne zyde, alleszins genegen en volvaardig te zyn, om, ter bereiking van dit heilzaam oogmerk, zodanige Voorslagen te omhelzen, als met de gronden van 's Lands Constitutie bestaanbaar waren, of daar mede overeen gebragt konden worden; doch dat zy zich genoodzaakt vonden van Staaten van *Zeeland* te moeten verschillen; zo omtrent de wyze, op welke de Staatsraadpleegingen over een zo gewigtig en wyd uitgestrekt onderwerp, met de meeste vrugt, en met den meesten spoed, zouden kunnen voortgezet worden; als in 't byzonder, ten aanzien van de juiste Bepaaling der zaaken, tot welke de Staatsraadpleegingen zich zouden moeten uitstrekken.

Wat het eerste betrof, de ondervinding van vroegeren en laateren tyde hadt niet

(*) *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 742.

niet dan te duidelyk geleerd, dat Groote of Extraordinaris Vergaderingen van het Bondgenootſchap, met die Formaliteit vergezeld en in dier voege zamengeſteld, als in de Jaaren MDCLI en MDCCXVII, weinig geſchikt waren om het verlangde oogmerk te bereiken; waarom zy van gedagten zouden zyn, dat, om een ſpoedig herſtel van zaaken te bekomen, de Onderhandelingen, met afſnyding van allen onnoodigen omſlag, tot eene meerdere eenvoudigheid behoorden gebragt te worden. XXI. BOEK. 1784.

Ten aanzien van het tweede, konden zy niet verbergen, dat, onder verſcheide Voorwerpen, in den Brieve van *Zeeland* opgenoemd, de zodanige voorkwamen, welke geenzins gezegd konden worden, het algemeene Bondgenootſchap aan te gaan; als daar waren *de verſchillende redenen van het ongenoegen in de Provincien.* —— *De Voorſtellen der tegenwoordige Regeeringsvorm binnen dezelve.* —— *Het Erfſtadhouderſchap.* —— *De Militaire Jurisdictie.* —— *En de Voorziening omtrent eene al te onregtmaatige Vryheid van ſpreeken en ſchryven.* Alle zaaken, welke, behoudens de Grondwetten van den Lande, nimmer tot onderwerpen der Raadpleegingen van de gezamenlyke Bondgenooten, of derzelver Afgevaardigden, konde gemaakt worden; neen, maar tot het Souverain Beſtuur der Staaten van de byzondere Gewesten, ieder in de haare, byzonder behoorden, en daar van, zon-

XXI. BOEK. 1784.

der verkorting der Regten aan de Provinciaale Souverainiteit, ontegenſpreekelyk verknogt, niet afgetrokken konden worden; terwyl zy verder van begrip waren, dat al het geen het Politiek Syſtema van de Republiek, en de betrekking tot de andere Mogenheden betreft, waar van Staaten van *Zeeland* mede gewaagden, op den tegenwoordige voet aan de reſpective Bondgenooten, ieder in de haare diende te verblyven, en op de gewoone wyze, zonder eenige verandering, behandeld moest worden.

Wegens de voorafgaande vastſtelling der Onderwerpen, waar omtrent de Raadpleegingen der gezamenlyke Bondgenooten, of derzelver Afgevaardigden, werkzaam moesten zyn, drukten zy zich in deeze bewoordingen uit. —— „ Dat de „ zaaken, die de *Unie* en het *Generaale* „ *Bondgenootſchap* aangingen, en welke „ een zo ſpoedig als vrugtbaar redres ver„ eischten, tot twee onderſcheide Hoofd„ deelen behoorden gebragt te worden. „ Waar van het eerſte alle die punten „ in zich zou moeten bevatten, welke „ het Financieele weezen betroffen; ter„ wyl het tweede, de Middelen van de „ generaale Defenſie, geſchikt naar de „ Financieele Vermogens van het Bond„ genootſchap in 't generaal, en van ie„ der der Bondgenooten in 't byzonder, „ tot onderwerp zou moeten hebben.

„ Dat, met opzigt tot het eerſte „ Hoofddeel, in byzondere aanmerking

zou-

„ zouden moeten komen, de twee vol- XXI.
„ gende punten. —— *Eerstlyk*, het na- BOEK.
„ der reguleeren der Provinciaale Quo- ——
„ tas, in evenredigheid van de waare 1784.
„ Vermogens der Bondgenooten, tot het
„ draagen der Lasten van het geheele
„ Bondgenootschap. —— *Ten tweeden*,
„ de staat van de Generaliteits Kas-
„ se, als mede het gebruik, het welk
„ daar van tot soulaas van de Bondge-
„ nooten, met betrekking tot de gene-
„ raale Defensie van den Lande, zou
„ kunnen worden gemaakt. Dat het exa-
„ men der voorschreevene Financieele
„ Punten, den grondslag en het rigtsnoer
„ zullende moeten opleveren, waar op,
„ en waar volgens, alle Schikkingen om-
„ trent het Militaire weezen, zo te Wa-
„ ter als te Lande, zullen worden ge-
„ bouwd en ingerigt, dit Onderzoek ook
„ eerst en vóór alles by de hand zou
„ dienen genomen te worden: dan dat,
„ gelyk het examen dier Punten veel-
„ vuldige preparatoire Besognes zou ver-
„ eischen, zy van gedagten waren, dat
„ daar toe eene Personeele Commissie
„ zou behooren te worden gedecerneerd,
„ bestaande uit eenige weinige Leden,
„ ten dien einde, door ieder Provincie
„ te decerneeren, geadsisteerd met hun-
„ ne Ministers, en met adjunctie van
„ eenige Commisarisen uit den Raad
„ van Staaten en Generaliteits Rekenka-
„ mer, door welke Personeele Commis-
„ sie de noodige Voorslagen en Plans tot

XXI. BOEK. 1784.

„ Redres in de Provinciaale Quotas, en
„ omtrent de Emploi van de Generali-
„ teits Kasse, zouden moeten geformeerd
„ en daar van een omstandig Rapport
„ ter Generaliteit gedaan worden, op
„ dat de Bondgenooten dat Rapport over-
„ neemende, deswegen in de byzonde-
„ re Gewesten konden raadpleegen, en
„ besluiten. — En dat voorts, ten ein-
„ de aan dit Personeele Besogne alle zo-
„ danige ouvertures, aangaande de waare
„ gesteldheid der Finantie van de Gene-
„ raliteit, te doen geworden, de Raad
„ van Staaten en de Generaliteits Re-
„ kenkamer zouden worden geauthori-
„ seerd en gelast aan het voorsz. Be-
„ sogne dien aangaande alle gevorderde
„ opening te geeven.

„ Dat, betreffende het tweede Hoofd-
„ deel, de Deliberatien der gezamenly-
„ ke Bondgenooten zouden moeten loo-
„ pen over het werk der Generaale De-
„ fensie van de Republiek, geschikt naar
„ de Financieele Vermogens van het
„ Bondgenootschap in 't byzonder; mits-
„ gaders over het beraamen der midde-
„ len, welke daar toe in Vredestyd op
„ een bestendigen voet gereguleerd, en
„ door het brengen van permanente pos-
„ ten op den Staat van Oorlog gecon-
„ senteerd en vastgesteld zouden behoo-
„ ren te worden.

„ Waar omtrent, vervolgens, de voor-
„ naamste Objecten der Deliberatien zou-
„ den moeten bestaan. — *Vooreerst*, in

„ een

„ een naauwkeurig Onderzoek van den staat van 's Lands Zeemagt, Frontieren, Magazynen, en Arſenaalen, als mede van de Redreſſen, die daar in 't algemeen, en ook in de reſpective Admiraliteits Collegien, in 't byzonder zouden behooren gemaakt te worden. —— *Ten tweeden*, in een Onderzoek, welke nadere Voorzieningen omtrent de Diſpoſitie over 's Lands Militie, zo te Water als te Land, mitsgaders omtrent het Beſtuur van dezelve, en vooral in tyd van Oorlog, door het benoemen van eenige Leden en Ministers der Regeeringe om den Capitein Generaal en Admiraal te aſſiſteeren, zouden kunnen en behooren gedaan te worden; en ook in 't byzonder aangaande het werk der Patenten, waar van de beheering, door de Bondgenooten, tot kennelyk wederzeggen toe, was opgedraagen. —— En *laatstlyk*, in een Onderzoek, op welk eene wyze het werk der Diſcipline en Jurisdictie Militair, voor zo verre de Generaliteits Landen byzonder betrof, zou behooren te worden gereguleerd. XXI. BOEK. —— 1784.

„ Alle welke ſpeciaale Punten, aan „ het Examen van eene tweede Perſoneele Commisſie, (naardien het werk „ van de Finantie alleen, een byzonder „ Beſogne vereischte,) zouden behooren „ gedemandeerd te worden; tot welk „ Beſogne ook eenige weinige Leden

XXI. BOEK. 1784.

„ uit de byzondere Gewesten moesten „ afgevaardigd worden, om de noodige „ Plans en Redresſen te ontwerpen, en „ op de bovengemelde wyze, ter Raadpleeging der gezamenlyke Bondgenooten te brengen (*).

Friesland en *Utrecht* ſtemmen met *Holland* in. Het eenpaarig beſluit der Bondgenooten.

Friesland ſtemde in dit Staatsbeſluit van *Holland*, zonder benadeeling egter van het Regt van de Patenten, door de Afgevaardigden van hun Gewest, den vierden van Bloeimaand des Jaars MDCCXLVII. ter Vergadering van hun Hoog Mogenden aan zich voorbehouden (†). — *Utrecht* wilde het zelfde ſpoor tot Herſtel als *Holland* betreeden hebben (§). — Staaten van *Zeeland*, het gevoelen van *Holland* en de toeſtemming van nog twee Gewesten met hetzelve vernomen hebbende, traden te rugge van de bepaaling der Onderwerpen, in den eerſten Brief opgegeeven, en vervoegden zich by de opgegeevene Punten van een algemeener aart; niet twyfelende, dat, de bereidwilligheid van vier Gewesten tot dit Onderzoek daar zynde, de andere ook zouden toetreeden (**). Gelyk eerlang de Bondgenooten daar toe beſlooten (††).

In

(*) *Reſol. van Holl.* 12. en 15. Nov. 1784.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 946. Zie ook onze *Vaderlandſche Hiſtorie*, VII. Deel bl. 52.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 293.
(**) *Not. van Zeel.* 14. April 1785.
(††) *Reſol. Gen.* 4. Mey 1785.

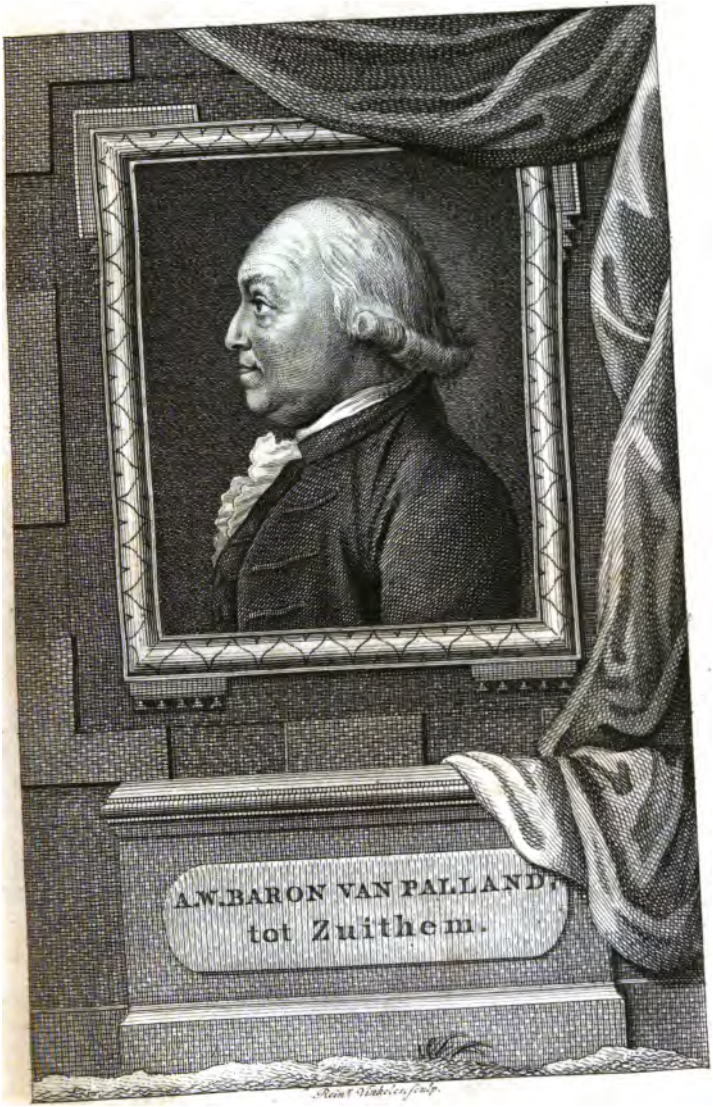
A.W.BARON VAN PALLANDT
tot Zuithem.
Reint Vinkeles sculp.

XXI. BOEK. 1784.

Inmiddels hielden Staaten van *Friesland* aan, om de zo dikmaals, en tot nog vergeefsch, verzogte, opening van den toeſtand der Kaſſe van 't Algemeene Bondgenootſchap; en vervoegden zich by eenen Brieve aan den Stadhouder, naar hun ſchryven, van wegen alle de *Vereenigde Gewesten*, geplaatst aan het Hoofd van den Raad van Staaten, en aan wien dus met dien Raad het beheer van die Kas was toevertrouwd, van welke tot hier toe geene opening aan de Bondgenooten was gegeeven: en daar zy grond meenden te hebben, om te verwagten, dat in dezelve, eene Overwinst van veele Millioenen moest plaats hebben, zonder dat de Ingezetenen van *Friesland*, door al die Overwinst, eenige verligting van Lasten konden erlangen, hoopten zy dat de Stadhouder, door zynen veelvermogenden invloed, eindelyk eenmaal eene voldoende Opening zou bewerken (*). — In *Overyssel* roerde PALLANDT TOT ZUITHEM de ſnaar om van de Bondgenooten die Opening, te vorderen; doch kon 'er geen beſluit, hoe genaamd, op bewerken (†).

Staaten van *Friesland* houden by zyne Hoogheid aan om Opening van de Generaliteits Kas.

Ten zelfden tyde als de Staaten der meeste Gewesten zich onledig hielden met beraadſlaagingen over de beste Ontwerpen, om het verdere verloop der Staats-

Rondgaande Brief des Stadhouders aan de Gewesten.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1457.

(†) *Courier van Europa* I. D. bl. 172. *Post van den Neder-Rhyn*, V. bl. 521.

XXI. BOEK. 1784.

Staatszaaken te weeren, vaardigde de Prins Erfſtadhouder aan de Staaten van *Holland*, en alle de Gewesten, eenen Brief af van den volgenden inhoud; „ Het is „ niet dan met eene grievende aandoe„ning, dat wy, zedert een geruimen „ tyd, zo geduurende den loop, als naa „ het eindigen der hostiliteiten van den „ ongelukkigen Oorlog, waar mede dit „ Gemeenebest onverhoeds, door het „ Ryk van *Groot-Brittanje* is overvallen, „ hebben ondervonden, te moeten bloot„ ſtaan voor de verregaandſte verdenkin„ gen, beſchuldigingen en wantrouwen, „ welke overal, door de ganſche Repu„ bliek, tegen ons en ons Beſtuur zyn „ verwekt en ontſtaan; in zo verre zelfs, „ dat wy, hoe zeer voor GOD en ons „ Gemoed overtuigd, van de zuiverheid „ en opregtheid onzer bedoelingen en „ oogmerken, ten beste van het lieve „ Vaderland, daar uit hebben zien ge„ booren worden, een yver en begeerte „ om ons te betwisten Voorregten en „ Prerogativen aan onze erflyke Digni„ teiten verknogt, en waar van wy, in „ gelykheid onzer Voorzaaten, waren in „ eene posſesſie, gegrond op de reſpec„ tive Opdragten der Erfſtadhouderlyke „ en andere Waardigheden, zo aan ons, „ als aan onze Voorzaaten gedaan, en „ welke wy daar om ook hier toe, niet „ anders dan als geheel wettig en aan „ ons competeerende, hebben kunnen aan„ zien, en dus ook niet hadden kunnen

„ wag-

„ wagten, dat zulks aanleiding zou heb- XXI.
„ ben kunnen geeven, tot al zodanige BOEK.
„ Onlusten en Verwarringen als daar
„ uit zyn voortgekomen, en welke, ver- 1784.
„ der toeneemende, de allerbedenklykſte
„ gevolgen, en een onverinydelyk bederf
„ ſchynen te zullen naa zich ſleepen.

„ Hier van zyn wy innig gepenetreerd,
„ en de Geſchiedenisſen van alle tyden
„ en Volken bevestigen, dat 'er voor
„ eenen Staat in 't generaal, en voor
„ eene Republiek in 't byzonder, en al-
„ lerbyzonderst voor deeze Republiek,
„ niets ſchadelyker of verderflyker kan
„ worden uitgedagt, dan het verwekken
„ en aankweeken van Partyſchappen en
„ Diſſentien.

„ Zo onſchuldig als wy ons kennen,
„ aan de rampen van den Oorlog, zo
„ vuuriglyk als wy, ten allen tyde, ge-
„ wenscht hebben, om het Gezag, ons
„ opgedraagen en toebetrouwd, te doen
„ dienen tot bevordering van de Vry-
„ heid, Vrede, Voorſpoed en Welvaard
„ van het Vaderland, het welk ons, bo-
„ ven alles, dierbaar is, zo ongeneegen
„ zyn wy altoos geweest, zo alleen zyn
„ wy als nog, en zo afkeerig zullen wy
„ altoos bevonden worden, van de idée,
„ om dat Gezag, door welke middelen
„ ook, verder dan deszelfs wettige paa-
„ len te willen uitbreiden.

„ Geen den minſten toeleg hebbende,
„ om op iemands Regten en Vryheden
„ inbreuk te doen, oordeelen wy ook

XXI. BOEK. 1784.

„ met regt te kunnen vorderen, dat op
„ onze wettige Regten geen inbreuk ge-
„ daan worde, en dat wy, in het onge-
„ ſtoord bezit worden gelaaten van de
„ Voorregten en Preëminentien, aan on-
„ ze Waardigheden verknogt, of van
„ welke onze Voorzaaten hebben ge-
„ jouiſſeerd, en byzonder van zodanige
„ Regten, tot onze erflyke Digniteiten
„ behoorende, van de Exercitie van
„ welken de Erfſtadhouder in der tyd,
„ behoudens het algemeen belang, niet
„ kan worden ontzet. En kunnen, wy-
„ ders, aan U Ed. Groot Mogenden
„ betuigen, met genoegen te zullen
„ zien, dat alles, wat tot de Conſtitu-
„ tie van de Regeering deezer Landen
„ eenigzins relatief is, met eendragt en
„ onderlinge harmonie, zodanig moge
„ worden gedefinieerd, dat alle gelegen-
„ heid tot verwydering, daar uit voort-
„ ſpruitende, eens vooral wierde voorge-
„ komen.

„ Wy hebben, om deeze redenen,
„ noodig geoordeeld, om aan U Ed.
„ Groot Mogenden, en aan de Heeren
„ Staaten der andere Provincien, ope-
„ ning te moeten geeven, van de bo-
„ vengemelde Sentimenten, die ons be-
„ zielen, en daar by teffens welmeenen-
„ de aan te bieden, alles wat in ons
„ vermogen is, om te concurreeren tot
„ de deciſie en examinatie van alles wat
„ betrekkelyk is tot den inwendigen
„ ſtaat van de zaaken der Regeering

„ dee-

„ deezer Landen, en tot verbetering XXI.
„ van den innerlyken ſtaat van de ge- BOEK.
„ heele Republiek.

„ Wy vertrouwen, dat dit ons Voor- 1784.
„ ſtel, waar by wy niets anders beoo-
„ gen, dan de herſtelling van de harmo-
„ nie, en het onderling vertrouwen, wel-
„ ke zo noodzaaklyk zyn, om met ver-
„ eenigde harten, en met een gegronde
„ hoop van ſucces, werkzaam te kun-
„ nen zyn op den inwendigen Voor-
„ ſpoed, den uitwendigen Vrede en
„ Veiligheid van dit Gemeenebest zal
„ worden aangezien, als een doorſlaand
„ bewys van onzen yver voor het wel-
„ zyn en de waare belangen van het
„ lieve Vaderland, en van de valschheid
„ der Imputatien ons ten lasten gelegd.

„ Wy durven ons dan ook, van de
„ Landsvaderlyke zorge, en 't vooruit-
„ zigt van U Ed. Groot Mogenden,
„ en van de overige Bondgenooten, be-
„ looven, dat ons Voorſtel, door Hoogst-
„ denzelven, zal worden beantwoord,
„ op eene wyze, die ons gelegenheid
„ geeve, om overtuigend aan den dag
„ te leggen, onze bereidwilligheid, om
„ van onze zyde te concurreeren tot
„ alles wat dienen kan om de inwendige
„ rust in den Lande, onderling, en het
„ vertrouwen tuſschen Regenten en In-
„ gezetenen, op duurzaame gronden te
„ vestigen, en om, zo veel in ons is,
„ te contribueeren tot bevordering der
„ waare belangens van het lieve Vader-

„ land,

XXI. BOEK.

„ land, en ons op deeze wyze van on-
„ ze duure verpligting, met getrouw-
„ heid, te kwyten."

1784. Goedkeuring van deezen Brief door de *Hollandsche* Ridderschap.

Deeze Brief was ter Staatsvergadering van *Holland* niet ingeleverd, of de Ridderschap betuigde, niet genoeg te kunnen roemen, de regtgeaarte, vaderlandlievende, en hoogloflyke gevoelens door zyne Hoogheid daar in, met zo veel ernsts en nadruks, aan den dag gelegd, en van welke roemwaardige gevoelens zyne Hoogheid, geduurende den geheelen loop van deszelfs Administratie, zodanige doorslaande blyken hadt gegeeven, waar door men billyk hadt moeten verwagten, dat Hoogstdeszelfs Persoon en Bestuur verre boven het bereik van alle Verdenkingen, Insimulatien, en Wantrouwen, zou zyn gesteld geworden. Dat zy met zyne Hoogheid volkomen instemden, omtrent de zo nadruklyken voordragt der tegenwoordige gesteldheid van zaaken in de Republiek, en met de gevoeligste dankbaarheid aannamen het welmeenend aanbod des Stadhouders, ten vollen bereid, om mede te werken tot alle gepaste maatregelen, strekkende ter bereiking van de einden daar by voorgeslaagen. Zich gaarne verzekerd houdende, dat die zelfde Sentimenten, by alle de Leden der Souveraine Staatsvergaderinge gevonden zouden worden, niets zo vuurig en met meer yvers en hartlykheids wenschende, dan om met de verdere Leden op het kragtdaadigst daar

toe

toe te kunnen medewerken, en om met vereenigde ſtemmen en de eenpaarige beſluiten van deeze Vergadering alles aan te wenden en toe te brengen, dat tot voorſtand en bevordering der waare belangens van het lieve Vaderland kon ſtrekken. — Verre waren de Steden deezes Gewests van eene zo vaardige goedkeuring en toeſtemming als het eerſte Lid uitboezemde. Zy verzogten Afſchriften van deezen Brief, om 't gevoelen hunner Zenderen, wegens den inhoud, te verſtaan (*). XXI. BOEK. 1784.

Geen Gewest betoonde zich gereeder; om dit ſchryven des Stadhouders te beantwoorden, dan *Gelderland*. De Staaten namen de eerſtmogelyke gelegenheid waar, om te verklaaren; hoe zy niet dan met een innig en hartlyk deelneemen de hachlyke Geſteltenis van het Gemeenebest, zints eenigen tyd, beſchouwd hadden; hoe zy voor zyne Hoogheid niet mogten verbergen, de gevoeligſte aandoening, wegens de onaangenaame omſtandigheden, die in dit tydsgewricht, zyne Hoogheid vergezelden; hoe zy de Voorſtellingen in den rondgaanden Brieve aanmerkten als vernieuwde blyken van des Stadhouders zuivere poogingen, om het waare welzyn van den Lande, op de beſte wyze, te helpen bevorderen, en billyk gevreesde onheilen van hetzelve af te wenden; dat zy, voor het te- *Gelderlands* antwoord.

gen-

(*) *Reſol. van Holl.* 4 Mey 1784.

XXI. BOEK. 1784.

genwoordige, niets anders konden doen, dan voorloopig te betuigen, hunne ernstige begeerte en bereidvaardigheid om, tot een zo heilzaam en allergewenscht oogmerk, zo veel zulks van hun zou afhangen, mede te werken. —— De Ridder VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH kantte zich aan, tegen het ylings afzenden in den inhoud deezes Antwoords (*).

Friesland oordeel over dien Brief.

Beter zou deeze *Gelderſche* Edelman zich met Staaten van *Friesland* hebben kunnen vereénigen, die zich beklaagden, den Brief des Stadhouders eerst ontvangen te hebben, naa dat dezelve reeds alomme bekend, en in alle Nieuwspapieren geplaatst was. Dan eene aandagtige leezing en ernstige overweeging bragt een Antwoord te voorschyn, wyd verschillende van den Raadslag der Ridderschap in *Holland*, en 't gevoelen der *Gelderſche* Staaten. Het was hun voorgekomen, dat de gegeevene Openingen, het Beklag, en de Aanbiedingen van zyne Hoogheid in zulke algemeene en onbepaalde uitdrukkingen gesteld waren, dat daar door aan het groot oogmerk, de herstelling, naamlyk van Rust en Eendragt, gepaard met Vertrouwen op, en Voortvaarenheid by, de Uitvoerende Magt, tot betere behartiging van 's Lands belangens, niet alleen zeer weinig zou kunnen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 921.

nen worden beantwoord; maar dat zelfs, XXI.
by min doorziende of niet wel onderrig- BOEK.
te Perſoonen, onder wier oog de Brief
door het plaatzen in de Nieuwspapieren 1784.
gebragt was, daar uit geheel verkeerde
en tegen de waarheid aanloopende be-
grippen, met betrekking tot *Friesland*,
welligt zouden kunnen gevormd wor-
den. —— Immers zouden uit de alge-
meene wyze van voorſtellen door zyne
Hoogheid gebruikt, denkbeelden kunnen
ontſtaan en gevolgen kunnen getrokken
worden, van te veel belangs om dezelve,
by deeze gelegenheid, onaangeroerd te
laaten.

Voor eerst, dat in *Friesland* handelingen waren voorgevallen, die inbreuk deeden op de Regten en Prerogativen van het Erfſtadhouderſchap: ten minſten, dat die Regten aan zyne Hoogheid waren betwist geworden. Noch het een, noch het ander hier van, was hun kennelyk; maar wel het tegendeel. Uit volle overtuiging konden zy verklaaren, nooit andere bedoelingen gehad, nooit andere pogingen gedaan, nooit andere maatregelen genomen, nooit andere beſluiten ten uitvoer gebragt te hebben, dan welke konden ſtrekken tot inſtandhouding der Grondwetten, tot bewaaring van de Regten een ieder toekomende, zo met opzigt tot Regten en Preëminentien van zyne Hoogheid en de conſtitutioneele Vryheid, den Ingezetenen des Lands toebehoorende; ten einde door zulke handelin-

XXI. BOEK. 1784.

lingen, het algemeen belang behartigd, de bronnen van onrust en verdenking geſtopt, de nuttige onderneemingen, tot 's Lands redding, van alle vertraaging ontheven, en de bloei van 't lieve Vaderland, met alles wat daar in dierbaar is, met de daad herſteld wierde.

Zy beriepen zich op hunne genomene Beſluiten, geduurende den laatſten rampſpoedigen Oorlog; op hunne Briefwisſelingen met de Bondgenooten over de gemeene zaak, als mede op die met zyne Hoogheid daar over, en over de byzondere belangen van hun Gewest. In deeze alle meenden zy, dat ten klaarſten doorſtraalde, een welmeenend oogmerk ter bevordering van 's Lands welzyn, behoudens de Conſtitutie, van bewaaring van ieders Regten, van handhaaving niet alleen der Regten en Waardigheden van zyne Hoogheid; maar om daar door te gelyk op 't kragtdaadigst te bewerken, dat die Waardigheden heilzaam voor de Republiek waren, eenen wenschlyken invloed op het algemeen belang des Lands hadden, en niet onnut gemaakt wierden door verdenking van *verkeerde Beſtuuringen* en *nadeelige Raadgeevingen*.

Ten tweeden, zou men uit het ſchryven van zyne Hoogheid kunnen afleiden, als of in *Friesland* geen Eendragt en Vertrouwen tusſchen de Regenten onderling, en tusſchen die en de Ingezetenen, plaats hadt. — Het tegendeel greep 'er zo zeer ſtand, dat, wegens de goe-

de

de harmonie en verſtandhouding tuſſchen de Regeeringsleden, de Raadpleegingen en Beſluiten, 's Lands welzyn in 't algemeen en die van *Friesland* in 't byzonder betreffende, naa een bedaard onderzoek van zaaken, geleidlyk, zonder eenige verhaasting of vertraaging, gehouden en genomen wierden. —— En wat hunne goede Ingezetenen betrof, zy zouden ongetwyfeld de grootſte oneer aandoen aan derzelver denk- en handelwyze, indien zy niet ronduit verklaarden, dat hun beſtendig gedrag, zo wel de doorſlaande blyken opleverde van bedaardheid, rustlievenheid en gehoorzaamheid aan 's Lands Wetten, als van waare agting en eerbied voor 's Lands Hooge Regeering, gepaard met vertrouwen, tevredenheid, en alle ſtille goedkeuring omtrent derzelver beſluiten en verrigtingen. XXI. BOEK. 1784.

Eindelyk zou uit de uitdrukkingen, in den Brieve van zyne Hoogheid, een vermoeden kunnen ontryzen, als of 'er in de Conſtitutie, of den inwendigen ſtaat der zaaken van Regeering, zodanige twyfelingen waren, dat die herzien behoorden te worden. —— Dit was wederom op *Friesland* niet toepaſſelyk; vermids de Conſtitutie van Regeering, zo kort geleden opzettelyk overzien, en door het Reglement Reformatoir op vaste en zekere gronden geſteld zynde, klaar en duidelyk is, en volgens die Cynoſure de zaaken van Regeering behandeld, by enkel

XXI. BOEK. 1784.

kel voorkomende gevallen van nood daar volgens geſchikt, en zonder de minſte twyfeling uitgeoefend werden.

Verwonderd waren zy, dat zyne Hoogheid in het begrip ſtondt, van eerst door een ingekomen Antwoord op zynen Brieve in ſtaat geſteld te kunnen worden, om het zyne te kunnen toebrengen tot herſtel van de Harmonie en het Vertrouwen. —— Immers meenden zy, zedert lange, en by alle gepaste gelegenheden, hun Syſtema van denken en handelen, openhartig aan den dag gelegd, de bronnen van het kwaad aangeweezen en met alle gemaatigdheid, zodanige middelen tot herſtel voorgeſlaagen en aanmaaningen tot wegneeming van allen wantrouwen gedaan te hebben, dat daar van noch zyne Hoogheid, noch de Bondgenooten, eeniger wyze onkundig konden zyn. Zy hadden dus, van hunne zyde, zo veel doenlyk, ſteeds toegebragt tot alles, 't geen de inwendige rust en goede verſtandhouding kon bevorderen en aankweeken.

Billyker wyze moesten zy, over zulks, verwagten, dat zyne Hoogheid, by zyne voordragt aan Staaten van *Friesland*, *zich niet bedienen zou van zulke generaale en vague uitdrukkingen over den tegenwoordigen toeſtand van zaaken*; maar zich zou hebben bepaald, of tot het opnoemen van byzonderheden, welke hy vermeende in *Friesland* plaats te hebben, en tot bevordering van rust en vertrouwen, herſtel

ftel te vereiſchen; of van zodanige Mis- XXI.
ſlagen, welke de Bondgenooten in 't al- BOEK.
gemeen betroffen, die de dierbaare Zui- ——
len van het Vaderland ondermynden, en 1784.
zyne Hoogheid in verdenking bragten.

Dan daar zy niets van dit alles in den rondgaanden Brieve opgenoemd vonden, en zich tevens volkomen verzekerd hielden, dat het geen, waar over zyne Hoogheid klaagde, met opzigt tot het inwendige van *Friesland* niet toepaſſelyk was, zo moeten zy, hunne eige ondervinding raadpleegende, en op al het gebeurde te rug ziende, noodwendig hunnen aandagt vestigen op zaaken het groot Beſtuur der Republiek raakende. —— En 't was hier in, dat zy, tot hun leedweezen, moesten bekennen, zints lange, in 't begrip geſtaan te hebben, (trouwens zy hadden 't zelfs te meermaalen, nopens het een en ander gedeelte van de Directie in de Uitvoering aangetoond,) dat daar in Misſlagen ſchoolen, van een allerverderflykſten invloed op 's Lands welzyn, en zonder welker wegneeming en daadlyke verbetering 'er zich weinig gegronde hoop opdeedt, om het noodige Vertrouwen, den inwendigen Voorſpoed, den uitwendigen Vrede, en de waare Veiligheid van dit Gemeenebest te herſtellen, te bevorderen, en duurzaam te maaken.

Hartgrondig wenschten zy, derhalven, daar over van zyne Hoogheid eene nadere Particuliere onderrigting; ten einde

XXI. BOEK. 1784.

het kwaad in deszelfs eigen aart en uitgeſtrektheid nog meer van naby hebbende leeren kennen, te beter in ſtaat geſteld te geraaken, om, daar zy by alle gelegenheden onbewimpeld getoond hadde, niets vuuriger te verlangen, dan het zo noodig herſtel in het vervallene, gebrekkige en verkeerde, ook daar door aan deeze hunne hartlyke en byblyvende begeerte eens met vrugt te kunnen voldoen, en door kragtdaadige middelen tot de *egte Verbetering*, even welmeenend als onvermoeid, mede te werken.

Zy verwagten hier omtrent by eene nadere Opening van zyne Hoogheid, onder andere zaaken, „ *dat Hoogstdezelve* „ *zich vooral zou uitlaaten, over de rede-* „ *nen en oorzaaken, welke de geheime Cor-* „ *respondentie*, (die voornaame zo niet „ éénige Leidſtar in de groote Politique,) *dermaate hadt doen vervallen en* „ *inkrimpen*, dat, by voorbeeld, de Republiek, geene voorloopige kennis hadt „ gehadt van de Oorlogsverklaaring door „ de Kroon van *Groot-Brittanje* gedaan, „ waar door eene groote menigte Koopvaarders, gelyk ook zommige Oorlogs- „ en *Oost-Indiſche* Schepen, genoegzaam „ op denzelfden dag uitgeloopen, een „ prooy des Vyands waren geworden. — „ Dat de van tyd tot tyd geconſerteerde Plans van Operatie, geduurende „ den Oorlog, grootendeels zyn te niet „ geloopen, zo dat onze zo kostbaare „ toerustingen aan het Vaderland geen

„ voor-

„ voordeel en den Vyand geen nadeel XXI.
„ hebben toegebragt. —— Dat, toen de BOEK.
„ Preliminaire Vredes Artykelen, door ——
„ de andere Mogenheden, getekend wa- 1784.
„ ren, de Republiek daar vóór af geen
„ kennis van droeg: 't geen ons in de
„ harde noodzaaklykheid bragt, om,
„ zonder iets goeds te kunnen bedingen,
„ de Wet van eenen niet genoeg af-
„ gematten Vyand te moeten ontvan-
„ gen. —— Dat eindelyk, om niet meer
„ op te noemen, een Changement van
„ Garnisoenen, in de *Oostenrykſche Neder-*
„ *landen*, het opzien gemaakt heeft en
„ doen gelooven, dat de Republiek reeds
„ vyandlyk wierd aangevallen. —— Im-
„ mers konden wy nimmer van Invasie
„ beveiligd blyven, zonder preallable
„ kennis van de beweegingen onzer Na-
„ buuren, met welke wy verschillen te
„ vereffenen hebben, en dus in geene
„ volkomene Harmonie zyn.

„ Wy stellen," (op dat wy de slot-woorden geheel afschryven,) „ in dit „ alles te meer belang, Doorlugtige „ Vorst! om dat wy de ouverture van „ deeze en andere importante materien, „ benevens het herstel daar in, waar het „ noodig is, aanzien als een hoofdstap „ tot het herleeven van Vertrouwen op „ de *Uitvoerende Magt*, waar aan wy „ met aandoening moeten betuigen, *dat* „ *het algemeen wel meest haapert*, en „ waar van de Republiek de wrange

XXI. BOEK. 1784.

„ vrugten by aanhoudenheid zal blyven „ ſmaaken, zo daar aan niet, op alle „ mogelyke wyze, worde geremedi„ eerd (*)."

Het ontbrak onder de Schryveren van deeze dagen niet aan de zodanigen, die, gebruik maakende van de Vryheid der Drukperſe, den Brief des Stadhouders met Aantekeningen op den inhoud, en hunne gedagten daar over, met geene geringe maate van ſcherpheid, te verſtaan gaven (†).

Brief des Konings van *Pruiſſen*, wegens het ongelyk den Stadhouder aangedaan.

Omtrent gelyktydig met den Brief des Stadhouders ontvingen hun Hoog Mogenden een nader dringender Brief dan alle de voorgaande van zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit. Deeze maakte zeer veel gerugts, en verdient, zo van wegen den inhoud, als om de daar op volgende Staatsonderhandelingen, grootendeels hier plaats te vinden. „ Wy hadden," ſchryft zyne Majeſteit, „ ons met de hoope „ gevleid, dat onze vriendnabuurlyke „ en welmeenende Vertoogen en Aan„ maaningen (§), in haaren waaren zin „ zouden zyn opgenomen geworden, „ eene goede uitwerking gehad, en iets „ zou-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl 1156.

(†) Zie onder andere, den *Poſt van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 687. enz. en bl. 755.

(§) De Koning oogt op de Stukken, voorheen door ons geboekt. Zie onze *Vaderlandſche Hiſtorie*, V. Deel bl. 287. VII. D. bl. 66.

„ zouden toegebragt hebben tot herſtel- XXI.
„ ling van de inwendige rust in den BOEK.
„ Vryen Staat der *Vereenigde Nederlan-* ——
„ *den.* Dan, tot Ons zeer groot leed- 1784.
„ weezen, moeten Wy, uit de alomme
„ bekende openbaare Gebeurtenisſen,
„ verneemen, dat recht in tegendeel,
„ eenige onrustige, eerzugtige, en al-
„ leen hun eigen voordeel zoekende
„ Perſoonen, beſtendig voortvaaren, met
„ det Prins Erfſtadhouder, op de vyand-
„ lykſte wyze, te vervolgen, en Hem
„ in zyn Perſoon, Waardigheid, Digni-
„ teiten en Prerogativen aan te vallen.
„ Het is wereldkundig hoe menigvuldig
„ en dagelyks hy, in alle deeze betrek-
„ kingen, by openbaare gedrukte Schrif-
„ ten, ſchimpagtig wordt aangerand; hoe
„ deeze Schriften eene beſtendige Be-
„ ſcherming vinden, en geen Verbod
„ of Straffe daar tegen by de Overhe-
„ den plaats heeft, en hoe dat, by ge-
„ volge, de Natie daar door, op eene
„ ongeoorloofde wyze, tegen den Per-
„ ſoon en Waardigheden van den Heere
„ Erfſtadhouder wordt aangeſtookt en
„ opgehitst; daar, in tegendeel, allen,
„ die voor hem ſpreeken of ſchryven,
„ vervolgd, mishandeld, verdreeven en
„ zelfs geſtraft worden.

„ Even zo wereldkundig is het, dat
„ men van het Erfſtadhouderſchap, het
„ een aanzienlyk en gewigtig Voorregt
„ naa het andere willekeurig afneemt.
„ Wy kennen de Conſtitutie van de Re-

XXI. BOEK. 1784.

„ publiek niet genoeg (*), en wy hebben ook geen oogmerk om dezelve te beoordeelen, veel minder te bedillen; doch het is algemeen bekend, dat de Algemeene Staaten, en dus de gezamenlyke Republiek, by hunne Commisfie aan den Heer Vader van den tegenwoordigen Erfstadhouder, voor Hem, en alle zyne Naakomelingen, van beiderlei Geslacht, het Erfstadhouderschap, met alle de Regten, Eeren en Prerogativen, welke daar mede verbonden en door de voorige Stadhouders zyn bezeten geweest, uitdruklyk, en onwederroepelyk verdragswyze hebben opgedraagen; en het schynt dus ontwyfelbaar te zyn, dat die Voorregten, welke de tegenwoordige Erfstadhouder en deszelfs Voorgangers, werklyk hebben bezeten en uitgeoefend, en waar toe die, welke thans aangevallen worden, voor zo veel Ons bewust is, buiten tegenspraak, behooren, aan Hem niet willekeurig, eenzydig, en zonder zyne bewilliging, en zonder medewerking der geheele Republiek, veel minder door enkele Steden of Landschappen, *de facto* kunnen worden afgenomen; en voor-

(*) Hoe groote misvattingen hy deswegen hadt, toen hy de *Geschiedenis van zynen Tyd* schreef, blykt met een opslag van het oog. Zie de *Nederduitsche Vertaaling der Nagelaaten Werken van* FREDERIK DEN II. I. Deel bl. 28.

„ vooral niet, wanneer de Heer Erf- XXI.
„ ſtadhouder daar van geen misbruik BOEK.
„ maakt, gelyk wy Ons van Hoogstdes- ——
„ zelfs welbekend rechtſchaapen Charac- 1784.
„ ter verzekerd houden, en waar om-
„ trent Wy ook nimmer iets vernomen
„ hebben, en, wanneer 'er ook zomtyds
„ over deeze en geene Regten, of over
„ derzelver uitoefening, eenige twyfelin-
„ gen of verſchillen mogten ontſtaan, dan
„ ſchynt de natuurlyke billykheid te vor-
„ deren, dat een zodanig Regt, door
„ den Heer Erfſtadhouder tot dien tyd
„ toe bezeten, aan Hem niet terſtond
„ worde ontnomen, of maar geſeques-
„ treerd, zo als thans gemeenlyk ge-
„ ſchiedt; doch naar billykheid moet hy
„ in 't bezit blyven tot het uiteinde der
„ zaake, en tot dat het Geſchil tusſchen
„ den Heer Erfſtadhouder en de gehee-
„ le Republiek in haare Algemeene Ver-
„ gadering, in der minne, of geregtlyk,
„ zo als de Conſtitutie van den Staat
„ medebrengt, zal onderzogt en afge-
„ daan weezen.

„ Wy kunnen Ons niet voorſtellen,
„ dat U Hoog Mogenden, of eenig
„ weldenkend Medelid van den Staat,
„ voorneemens zoude zyn, om het Erf-
„ ſtadhouderſchap wederom geheel af te
„ ſchaffen, of hetzelve zodanig te be-
„ perken, dat alleenlyk de enkele Ver-
„ tooning van eene ydele Waardigheid
„ daar van overblyft. Het is veel eer
„ te hoopen, dat elk Burger in de Re-

XXI. BOEK. 1784.

„ publiek, de zaak wel inziende, zich
„ met dankbaarheid zal herinneren, dat
„ de geheele Republiek voornaamlyk
„ door den onverzettelyken Moed, de
„ buitengewoone Voorzigtigheid, en zelfs
„ door het Bloed van de voortreffelyk-
„ ſte Vorſten uit den Huize van *Oranje*
„ *en Naſſau* is gevestigd, zedert twee
„ honderd Jaaren behouden, en uit de
„ grootſte gevaaren gered geworden; ja
„ dat zelfs, in die tusſchen tyden, waar-
„ in het Stadhouderſchap is vernietigd
„ geweest, de Republiek zich ſlegter
„ heeft bevonden, en door inwendige
„ Onlusten zodanig is beroerd, en aan
„ den oever van 't verderf gebragt ge-
„ worden; dat, ten einde dezelve daar
„ van te bevryden, men altoos weder de
„ toevlugt heeft moeten neemen tot de
„ Herſtelling van het Stadhouderſchap.
„ Wy weeten, dat het Stadhouder-
„ ſchap wel eens is afgeſchaft gewor-
„ den, door eene zekere bevreesdheid
„ voor de openbaare Vryheid; doch,
„ zonder te onderzoeken of zulks ge-
„ grond geweest is, dan niet, kan eene
„ dergelyke vrees, in de tegenwoordi-
„ ge tyden, met geen grond meer ont-
„ ſtaan, daar in *Europa* eene zo regt-
„ vaardige als vaste Staatkunde de over-
„ hand heeft bekomen, dat de eene Mo-
„ genheid op het behoud van de ande-
„ re waakzaam is, en dat geen Staat de
„ geheele Omwenteling van eenen ande-
„ ren meerder zal toeſtaan, veel min

„ daar

„ daar in behulpzaam te zyn. Wy zou- XXI.
„ den de eerſte weezen, die, wanneer BOEK.
„ iets dergelyks in of tegen *Holland* ——
„ werd ondernomen, daar tegen zouden 1784.
„ arbeiden. Wy kunnen mede van den
„ Heere Erfſtadhouder en deszelfs naas-
„ te Erfgenaamen verzekeren, dat zy
„ zekerlyk nooit iets, noch tegen de
„ Vryheid, noch tegen het Welzyn der
„ Republiek, waar mede hun welzyn
„ zelve zo onafſcheidelyk verbonden is,
„ zullen onderneemen, noch zulks ooit
„ denken, te doen, maar veel eer het
„ Erfſtadhouderſchap, en hunne hooge
„ Ampten, overeenkomſtig den zin en
„ het Syſtema van uwe Hoog Mogen-
„ den, en van de Vereenigde Republiek,
„ zullen waarneemen, zonder daar van
„ ooit af te gaan, waar voor wy gaarne
„ altoos zullen inſtaan. Wy kunnen zulks
„ zo veel zekerder doen, daar de edele
„ gevoelens van den Heer Erfſtadhou-
„ der en zyne Gemalinne aan Ons be-
„ wust zyn, als mede die, welke zy
„ hunnen Kinderen inboezemen, en daar
„ wy zelven, by alle gelegenheden, hun
„ aanraaden, om al hun Geluk en Wel-
„ zyn, op de Vryheid, Eendragt, en
„ den grootſten Bloei der Republiek;
„ en in 't byzonder op eene volmaakte
„ Verſtandhouding met U Hoog Mo-
„ genden te bouwen.

„ Even hetzelfde vereischt de betrek-
„ king welke onze Staaten met de Re-
„ publiek hebben, en gelyk U Hoog

„ Mo-

XXI. BOEK. 1784.

„ Mogenden zulks aan Ons inzigt en
„ veel jaarige ondervinding wel zullen
„ willen toevertrouwen, zo hoopen Wy,
„ dat U Hoog Mogenden de Voorſtel-
„ lingen, welke Wy thans aan dezelve
„ doen, enkel en alleen zullen aanzien
„ als een gevolg van Onze welmeenen-
„ de en vriendnabuurlyke gevoelens; als
„ mede van het aandeel, 't welk wy
„ niet kunnen naalaaten te neemen in het
„ lot van een Vorstlyk Huis, dat Ons zo
„ na in Bloedverwandſchap beſtaat, en
„ dezelve niet zullen aanmerken als of
„ wy ons in U Hoog Mogenden inwen-
„ dige aangelegenheden zogten in te drin-
„ gen, en de zo wel verkreegene als be-
„ vestigde Vryheid van hunnen Staat
„ te na wilden komen.

„ Al het geen Wy dus verre hebben
„ aangehaald is zo duidelyk, dat hetzel-
„ ve aan geene de minſte twyfeling on-
„ derhevig kan zyn. Wy verzoeken U
„ Hoog Mogenden, derhalven, op de
„ nadruklykſte en dringendſte wyze, om
„ de ontſtaane Onlusten op het ernſtig-
„ ſte te willen bemiddelen, en zodanige
„ duurzaame maatregels te neemen, dat
„ de thans zo gewoone hevige en na-
„ deelige Geſchriften, zo tegen het Erf-
„ ſtadhouderſchap, als van beide zyden,
„ als waar door de verbittering maar
„ vermeerderd en aangeſtookt wordt, in
„ het byzonder ten ſtrengſten mogen
„ worden verboden, tegengegaan, en ge-
„ ſtraft, als wanneer even 't zelfde in

„ on-

„ onze nabuurige Landen zal geſchie- XXI.
„ den; dat voorts de Vervolgingen en BOEK.
„ perſoneele Beledigingen van den Heer ——
„ Erfſtadhouder, en van die geenen wel- 1784.
„ ke zyne Vrienden zyn, nadruklyker,
„ en meer overeenkomſtig met de Wet-
„ ten, worden tegengegaan; dat mede
„ alle voorkomende Nieuwigheden en
„ daar uit voortkomende Onlusten en
„ Factien, op alle mogelyke wyzen, wor-
„ den voorgekomen; dat verder getragt
„ worde eene Verzoening en Eensge-
„ zindheid te bewerken, tuſſchen den
„ Heer Erfſtadhouder en die Perſoonen,
„ welke Hem tegen zyn; dat de Heer
„ Erfſtadhouder in het rustige bezit van
„ alle die Regten en Prerogativen, wel-
„ ke hy tot nu toe heeft gehad, verbly-
„ ve; dat geene van dezelve Hem wil-
„ lekeurig worde ontnomen; dat de zul-
„ ke, welke Hem reeds ontnomen zyn,
„ te rug gegeeven worden, en dat, in
„ het vervolg, de zaaken van Staat met
„ Hem, zo als de oude Conſtitutie het
„ medebrengt, met onderlinge eensge-
„ zindheid en te vredenheid worden be-
„ zorgd en volbragt.

„ Wanneer dit geſchiedt; zal daar
„ door zekerlyk de rust en welſtand der
„ Republiek aanſtodns wederom herſteld
„ en bevestigd worden, en U Hoog
„ Mogenden zullen niet alleen de goed-
„ keuring van alle hunne welmeenende
„ Medeburgeren; maar ook van geheel
„ *Europa*, bekomen. Daar Wy in 't by-
„ zonder, naar de ligging van onze Staa-

„ ten

XXI. BOEK. 1784.

„ ten, en naar onze oude Verbintenis-
„ ſen met de Republiek, zo wel aan de
„ beſtendigheid van haare tegenwoordige
„ Conſtitutie, als aan het lot en het be-
„ houd van het Vorſtlyk Huis van *Oran-*
„ *je* en *Naſſau*, en deszelfs Erfſtadhou-
„ derſchap, het leevendigſte aandeel moe-
„ ten neemen, en eene verandering ten
„ dien opzigte, Ons niet onverſchillig
„ kan zyn, zo hoopen Wy, dat U Hoog
„ Mogenden Ons, omtrent den geheelen
„ inhoud van deezen Brief, niet zullen
„ verdenken; maar de daar by gedaane
„ openingen zullen aanzien, als een op-
„ regten en welmeenenden Raad van een
„ waar Vriend van hunnen Staat, en daar
„ op eensgezinde reflectien zullen ſlaan,
„ als mede aan de voorſtellingen, die
„ onze Gezant VAN THULEMEYER,
„ by voorkomende gevallen, op onze
„ byzondere bevelen, van tyd tot tyd,
„ zal doen, een toegeneegen gehoor gee-
„ ven (*)."

Deeze Brief by de Afgevaardigden van *Amſterdam* byzonder aangebonden.

Hoe veel belangs zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit in *Amſterdam* en den invloed dier Stad ſtelde, wees een Geſchrift uit, aan de Afgevaardigden deezer Stad ter Vergaderinge van *Holland* overgeleverd; waar in de Afgezant VAN THULEMEYER de onmiddelyke bevelen openlei van zynen Meester om aan de Regeering van *Amſterdam* te herhaalen, den inhoud des boven geplaatſten Briefs, en dezelve uit te noo-

(*) *Reſol. Gen.* 31. Maart 1784.

noodigen, om hunne aandagt te vesti- XXI.
gen op de gewigtige Onderwerpen daar BOEK.
in vervat, en de heilzaame oogmerken ——
daar in voorgedraagen met yver te om- 1784.
helzen, en hun invloed op de Raadplee-
gingen der Leden van het Staatsbeſtuur
aan te wenden, op dat het antwoord van
hun Hoog Mogenden voldoen mogt aan
de verwagting van zyne Majeſteit, door
het bevorderen van de voorgeſlaagene
middelen van Vereeniging.

De Heeren Afgevaardigden, CORN. Ant-
VAN DER HOOP *Gysbz.*, E. F. VAN woord
BERCKEL en C. W. VISSCHER, van *Am-*
kreegen van hunne Zenders dit antwoord *ſterdam.*
in last; „ Dat de Heeren der Regeering
„ van *Amſterdam* in 't byzonder zeer
„ gevoelig zynde aan de Eere, die zy-
„ ne Majeſteit zich hadt verwaardigd
„ hun aan te doen, van zich door de
„ ſtem van haaren Minister tot hun te
„ richten, om den inhoud des Briefs
„ aan hunne Hoog Mogenden, te her-
„ haalen, niet in gebreke zouden blyven
„ om alle derzelver aandagt te verlee-
„ nen aan de Onderwerpen daar in voor-
„ gedraagen. Doch dewyl dezelve de
„ eer hadden van één Lichaam uit te
„ maaken met de Leden der Souverai-
„ niteit van dit Gewest, konden zy niet
„ treeden in een Examen van den in-
„ houd des gezegden Briefs, zonder der-
„ zelver medewerking. Ondertuſſchen
„ maakten zy geene de minſte zwaarig-
„ heid, om aan zyne Majeſteit van nu

„ af

XXI. BOEK. 1784.

„ af te verzekeren, dat hun niets meer „ ter harte ging, dan het Herſtel der „ Binnenlandſche Rust, en het handhaaven van de Eensgezindheid onder de „ Leden van het Gouvernement der Republiek, als mede van de regtmaatige „ Stadhouderlyke Prerogativen. Zy zouden altoos hun Glorie ſtellen, om meer „ en meer, voor zo veel het van hun „ afhing, de Fundamenten der Conſtitutie van deezen Staat te bevestigen, „ in welker handhaaving zyne Majeſteit „ goedgunſtig getoond hadt deel te neemen; waar voor zy de eer hadden aan „ Hoogstdezelve hunne diepe erkentenis „ te betuigen (*)."

Beklag des *Pruisſiſchen* Gezants, wegens het ſchryven over, en het beoordeelen van dien Brief

Bykans ten zelfden tyde dat de Brief des *Pruisſiſchen* Monarchs aan hun Hoog Mogenden werd ter hand geſteld, en eenige dagen eer dezelve aan de Staaten der byzondere Gewesten werd afgezonden, zag men dit Staatspapier in de *Haagſche Courant*, en werd het te *Amſterdam*, afzonderlyk gedrukt, openlyk verkogt, ja, zo men wil, te *Rotterdam* voor niet verſpreid, althans ſtelde het Gepeupel op deezen Brief een groot vertrouwen; een aanhitzende kreet was, *toe maar Jongens! onze groote* FREDERIK *zal ons wel helpen!* (†). Eene handelwyze die

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 689.
(†) *Rapport van de Commisſie te Rotterdam*, bl. 150. 196. 246.

die de berispende aanmerkingen der Tyd- XXI.
schrift-Schryveren niet ontgaan kon (*). BOEK.
Welhaast scherpten zich eenige pennen, ——
om op dien Vorstlyken Brief aanmerkingen 1784.
te maaken, denzelven te ontleeden, en met tegenbedenkingen onder 't oog der Landzaaten te brengen (†). —— De Heer VAN THULEMEYER vervoegde zich by de Algemeene Staaten, met betuiging, van niet verwagt te hebben, dat vermetele Schryvers, den Eerbied aan eenen grooten Monarch, Vriend en Nabuur der Republiek, uit het oog zouden verliezen, in zo verre van zich het onderzoek aan te maatigen van een stap, die tot nog toe het voorwerp der Raadpleegingen van hun Hoog Mogenden niet hadt uitgemaakt; met een voorneemen, 't welk in staat was, om de zuiverheid der oogmerken, die denzelven hadden te wege gebragt, te vervalschen, en de oogen van een Publiek, reeds lang door hunne inblaazing misleid, te beguichelen. —— Hun Hoog Mogenden, voegde hy 'er nevens, zouden ligtlyk begrypen, dat eene zo toomlooze ongebondenheid niet dan de verontwaardiging des Konings, kon verwekken, en zy zouden ge-

(*) *Post van den Neder Rhyn* V. Deel bl. 684. *Courier van Europa* I. D. bl. 282.

(†) De voornaamste waren de *Post van den Neder-Rhyn* No. 226 en 228 de *Politique Kruyer* No. 122. de *Fransche Leydsche Gazette* No. 28. van den 5. April, en het *Supplement* van den 6. April, en de *Nederlandsche Courant* van den 28. April.

XXI. BOEK. 1784.

gewisselyk in dat gevoelen deel neemen, indien zy hun aandagt vestigen op eenige Tydschriften (*). —— Hy vleide zich, dat hun Hoog Mogenden het niet zouden uitstellen van zyne *Pruisische* Majesteit, in deeze gelegenheid, nieuwe blyken te geeven van de wyze waar op zy de Vriendschap en Toegenegenheid van dien Monarch waardeerden, door, zo aan de Schryvers dier losbandige Schriften, als aan de geenen, die gelast waren, dezelve te drukken, en uit te geeven, een ongenoegen te doen gevoelen, geëvenredigd aan eene zo ernstige belediging. En maande hun aan, om de geschiktste maatregels te neemen, tot het stuiten der verbreiding van Schriften van dien aart; dewyl zy zich wel zouden herinneren, den aandrang door den Koning kortlings by hun gedaan.

Besluit hier op by hun Hoog Mogenden.

Naardemaal de Schryvers, Drukkers en Uitgeevers der aangeduidde Dag- en Tydschriften in *Holland* en *Utrecht* woonden, beslooten de Algemeene Staaten terstond de Staaten dier Gewesten een Afschrift van die klagten toe te zenden; met aanmaaning om de Vervaardigers en Verspreiders dier Papieren, naar behooren, te bestraffen, en daar omtrent de noodige voorzieningen te doen, ter wegneeming van alle regtmaatige redenen tot klagten (†).

Op

(*) Zie dezelve opgenoemd op de voorg. bl. Aant. (†).

(†) *Resol. Gen.* 30. April 1784.

Op het ontvangen van dit aanſchry- XXII
ven verſtond men by Staaten van *Hol-* BOEK.
land om het gedaane Verzoek aan Bur- ——
gemeesteren en Regeerders van *Leyden* 1784.
en *Amſterdam* te laaten toekomen, dan Wat deswegen by Staaten van *Holland* voorviel.
bragten de Afgevaardigden dier Steden, waar in de *twee Couranten* en de *Politique Kruyer* het licht zagen, in 't midden, dat het ontydig gemeen maaken des Briefs van zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit aanleiding tot de gemelde Geſchriften gegeeven hadt. Waar op werd goedgevonden, dat door de Heeren van de Ridderſchap en verdere Gecommitteerden tot het groot Beſogne, zou worden onderzogt, op welk eene wyze deeze indiscreete handelwyze voortaan gevoeglyk zou kunnen worden tegengegaan, en de Vergadering daar op met hunne bedenkingen en raad te dienen. De Heeren van de Ridderſchap en Edelen, als mede de Afgevaardigden van *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen* en *Medemblik* betuigden zich niet te kunnen voegen, by het tweede Lid deezes Staatsbeſluits; teffens van oordeel zynde, dat de reeds voor lang bepaalde Onderhandelingen behoorden te worden voortgezet; ten einde eens, op eene efficacieuſe wyze, te ſtuiten de Licentie van zommige Courantiers, als mede het maaken en verſpreiden van injurieuſe Geſchriften (*).

Te

(*) *Reſol. van Holl.* 5 May 1784.

XXI. BOEK. 1784.

Te *Amsterdam* werden, op deeze vernieuwde klagten des *Pruisischen* Afgezants, de Schryvers en Uitgeevers der Nieuwspapieren, waar op de aanmerking met naame viel; voor den Hoofd-Officier ontboden; doch deeze verklaarde Burgemeesteren hun berigt zodanig gevonden te hebben, dat, zyns oordeels, hun geene Crimineele Actie kon worden aangedaan. — Dan kort hier op werden alle de Uitgeevers van Couranten en Tydschriften op 't Stadhuis voor Burgemeesteren ontboden, en hun aangezegd van geene Couranten, of andere Geschriften, te drukken, of uit te geeven, waar in men iemand beledigde, of Hooge Personaadien verongelykte (*).

Wat *Amsterdam* en *Leyden* hier op deeden.

De Regeering van *Leyden*, den Schryver van de *Fransche Courant* om schriftelyk berigt, op de tegen hem ingeleverde klagten, verzogt en 't zelve bekomen hebbende, schreef aan Staaten van *Holland*, „ dat zy, naa het bedaard overweegen van dat Berigt, niet gelieftiteerd „ hadden te betuigen, geene Materie tot „ Correctie gevonden te hebben, maar „ geoordeeld veiligst te doen, van dit „ bekomene Berigt ter kennisse van hun „ Ed. Groot Mogenden te brengen, in het „ gerust vertrouwen, dat hun Ed. Groot „ Mogenden zonder de billykste redenen, „ van

(*) *Resol. van Holl.* 28. Mey 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 996.

„ van hun niet zouden vergen, dat zy een Ingezeten deezer Provincie, een Inboo- XXI. BOEK. 1784.
„ reling en Burger van hunne Stad, en
„ wel zodanig een, welks gezeleerde
„ inwooning hun ten nutte van anderen
„ niet onverschillig was, in naam van
„ hun Ed. Groot Mogenden eenige, ja
„ zelfs de minste, Correctie zouden moe-
„ ten geeven." —— Dit Berigt van JEAN en ETIENNE LUZAC behelsde eene meesterlyke Verdeediging tegen de opspraak hun Nieuwsblad aangewreeven, en plaatste het gehouden gedrag des *Pruisischen* Gezants, in een zeer ongunstig licht (*).

Hoe Staaten van *Utrecht* dit beantwoorden

Een ontwykender Antwoord meenden Staaten van *Utrecht* te moeten geeven. Met ongenoegen hadden zy vernomen de verregaande Vryheid, die zommige Schryvers van Nieuwspapieren en andere Geschriften, zich, ten deezen aanziene aanmaatigden, en waren alleszins geneegen, daar tegen, zo veel in hun was, de noodige Orders te beraamen: dan konden zy niet naalaaten op te merken,
„ dat zodanig eene Licentie, het na-
„ tuurlyk gevolg was van de publique
„ uitgave der Stukken, vooral indien
„ dezelve met dien spoed, en dat em-
„ pressement geschiedde, als waar mede
„ deeze Missive van zyne *Pruisische* Ma-
„ jesteit gezegd werd, uitgegeeven en-
„ ge-

(*) *Resol. van Holl.* 29 Mey 1784.

XXI. BOEK. 1784.

„ gedestribueerd te zyn geweest; als mede „ van de onbepaalde Schryfwyze welke, „ zedert eenigen tyd, zo algemeen binnen „ deeze Republiek hadt plaats gegree„ pen."— Uit welken hoofde zy reeds voor lange van gevoelen geweest waren, dat zo wel het eene als het andere, door de meest gepaste middelen, op het kragtdaadigst, moest worden tegengegaan; zonder, nogthans, daar door de Vryheid der Drukpersse, voor zo veel die in een Land nuttig en noodzaaklyk is, en derhalven bewaard behoorde te blyven, te naauw te willen bepaalen. — Het begrip, dat eenige byzondere Orders in hun Gewest daar tegen gesteld, van weinig vrugts zouden kunnen zyn, hadt hun meermaalen dit ter kennisse der Hooge Bondgenooten doen brengen, op dat zy eenmaal, met allen ernst, daar aan gezamenlyk de hand geliefden te slaan. Zy herhaalden dit te deezer gelegenheid, en maanden alle Bondgenooten aan, om de noodige middelen van Verbetering daar te stellen; ten einde alle Oneenigheden binnen 's Lands, daar uit ontstaande, mogten weggenomen, en teffens allen grond van klagten en misnoegen der Nabuurige Mogenheden tegen deezen Staat geweerd en verder voorgekomen worden (*).

Gelderlands ge- Staaten van *Gelderland* stelden, op den Brief des Konings van *Pruisse* vast, om ter

(*) *Resol. van Utrecht* 2 Juny 1784.

ter Algemeene Staatsvergadering aan te dringen, dat, in alle Gewesten, ſtellige Orders werden bepaald, ter beteugeling der Nieuwsblad-Schryveren, en het beletten van het drukken en het verſpreiden van Libellen; voorts te verklaaren, dat by de Staaten van *Gelderland* geen Beſluiten genomen waren, eenigzins ſtrekkende om de Voorregten van het Stadhouderſchap te verminderen; dat zy zich ſteeds gezind vonden, om de eenmaal vastgeſtelde Regeeringsvorm te handhaaven; en zy wyders vermeenden, dat de aanleiding in den Brief van zyne *Pruisſiſche* Majeſteit gegeeven, tot Bylegging en Verzoening der ongelukkige binnen den Staat gereezene Verſchillen, behoorde omhelsd te worden, tot Herſtel der inwendige Rust, en zo noodige Eendragt, en om daar toe tevens, als een geſchikt middel, voor te ſlaan, eene Vergadering van Afgevaardigden uit alle de Gewesten. Ook wilden zy op een vaardig wederſchryven aan den Koning aangedrongen en van dit hun Beſluit aan diens Afgezant VAN THULEMEYER kennis gegeeven hebben (*). —— Alle *Gelderſche* Staatsleden, waren verre van hier in mede te ſtemmen. Eenigen wilden een Antwoord, met de Waardigheid des Gemeenebests meer overeenkomſtig, vervaardigd hebben. De Ridder CAPELLEN

XXI. BOEK. 1784. voelen over den Brief des Konings van *Pruisſen.*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 955.

XXI. BOEK. LEN TOT DE MARSCH bragt het gevoelen der Minderheid in een klemmend Vertoog ter tafel. (*).

1784. Raadflag van *Friesland* des wegen.

Veel uitgewerkter was de Raadflag der Staaten van *Friesland*. Zy merkten op, dat de betrekking, waar in de Erfſtadhouder ſtondt, tot ieder Gewest, elk in zich zelven Souverain, zeer veel van elkander verſchilde; dewyl in 't eene min, in 't andere meer, aan die hooge Waardigheid was opgedraagen: weshalven hun Hoog Mogenden, op de Vorderingen van zyne *Pruisſiſche* Majeſteit, uit naam van alle de Bondgenooten, geen voldoenend, en voor dien Vorst genoegzaam overtuigend, Antwoord konden vervaardigen, zonder daar toe vooraf van elk der Gewesten, de noodige onderrigtingen en ſtukken bekomen te hebben.

Alle Vertoogen en Aanmaaningen van zyne *Pruisſiſche* Majeſteit hadden zy altoos beſchouwd als alleen de bevordering der inwendige rust van 't Gemeenebest beoogende. Tot deezer daadlyke behartiging hadden zy ſteeds volyverige poogingen aangewend, en daar in bleeven zy nog ſteeds volharden. —— Dat zy niet te min, noch eenige Regeering, in ſtaat waren te weeren het gewoel van zommige onrustige Perſoonen, en alleen hun eigen voordeel zoekende Lasteraars; waar omtrent men niet kon ontkennen, dat

(*) *Courier van Europa* II. D. bl. 2. en 3.

dat 'er onder de menigte, waarſchynlyk het gemeenſte ſlag van Lieden, hier en daar ſchoolen, wanneer men naging de wyze, waarop Staaten van *Frietland* en van de andere Gewesten, zo wel als zyne Doorlugtige Hoogheid, in zommige Geſchriften, waren behandeld en doorgeſtreeken. Doch dat *Friesland* deswegen niet verdagt kon gehouden worden, daar geene openbaare Geſchriften, (zo veel men wist,) van dien aart geſchreeven of gedrukt waren, en 't bekend was, dat men omtrent naamlooze, rustverſtoorende, en eerroovende Libellen, tegen het *Huis van Oranje* alle werk- en waakzaamheid hadt aangewend; terwyl Staaten van *Friesland*, met een volkomen vertrouwen zich verlaatende op de bewustheid van hunne welmeenende, en het heil des Vaderlands opregt bedoelende handelingen, omtrent alles wat hun elders in Schimpſchriften ten uiterſten hoonend werd ten laste gelegd, het verre beneden hunne Waardigheid gerekend hadden, om daar op agt te ſlaan, en over zulks met een vergeetend ſtilzwygen beantwoord. Wegens de nadere klagten konden zy zich niet verder uitlaaten, dan dat zy verwagten, dat door den Souverain van die Gewesten, waar in men de opgenoemde Stukken gedrukt hadt, zodanige Orders zouden worden geſteld, als de Conſtitutie van de Regeering mede bragt. XXI. BOEK. 1784.

Dat Staaten van *Friesland* nooit eenig

XXI. BOEK. 1784.

merk gekoesterd, veel min eenigen ſtap gedaan hadden, om zyne Hoogheid in de Regten en Prerogativen, aan hem toekomende, en door een Provinciaale Commisſie opgedraagen, te bekorten, of af te gaan van de Fundamenteele Wetten, waar op de Conſtitutie der Regeering in 't algemeen, en van hun Gewest in 't byzonder, berustte. — Wel was, in zommige zaaken, en kenbaare misbruiken in de Regeering, van nadeeligen invloed op de Conſtitutioneele Vryheid van dit Land, de noodige verbetering gemaakt; maar dat de aart en grootheid dier misbruiken altyd getoest zynde aan 's Lands Grondwetten, het herſtel daar van, en van andere met den tyd ngedrongene uitbreidingen op wettig opgedraagen Gezag, ſteeds met die gemaatigdheid geſchied was, dat de inkruipzelen geweerd, en de uitoefening van Regten binnen derzelver ware en eigenlyke paalen gebragt waren. —— Eene handelwyze waar toe Staaten van *Friesland* zich Eeds- en Amptshalven onſlaakbaar verpligt vonden, en die tevens het merk droeg, dat aan zyne Hoogheid hier door nimmer eenig nadeel, noch in zyn Perſoon, noch in zyne Waardigheden, hadt kunnen toegebragt worden. —— Dat zo egter eenig denkbeeld van bekorting in Regten by zyne Hoogheid mogt opryzen, dit, buiten twyfel, alleen daar aan moest worden toegeſchreeven, dat, zo wel de Grondwetten, als de noodige Verbeterin-

ringen van 't geen daar van afweek, veel al aan den Stadhouder, door Perſoonen aan *Friesland* vreemd, en niet door in de Conſtitutie genoegzaam bedreevene, en in dat Gewest meest gequalificeerde en daar toe geſchiktſte Lieden, onder 't oog gebragt en uitgelegd werden: waar van het onvermydelyk gevolg niet anders zyn kon, dan dat de zaaken veel al niet in het waare licht geplaatst, kwaalyk uitgelegd, en daar door verkeerde indrukzelen gegeeven wierden. XXI. BOEK. 1784.

Hier aan moesten zy, met leedweezen, toeſchryven, den weinig gunſtigen uitſlag, welken, tot nu toe, hunne welmeenende en yverige poogingen tot herſtel van onderling Vertrouwen, en Eensgezindheid in het ſtuk der Regeeringe, tusſchen zyne Hoogheid en de Regenten van de Republiek gehad hadden; uit welk Mistrouwen en Gebrek aan Eensgezindheid, de zeer hoogloopende verderflyke Onlusten in het Bondgenootſchap dagelyks gevoed en vermeerderd moesten worden. —— Uit het bezef hier van, hadden Staaten van *Friesland*, bereids voor lange, gearbeid om deeze verderflyke bronnen van Oneenigheid te ſtoppen, en het Vertrouwen, zo onder de gebiedende en uitvoerende Magten, als onder de Natie zelve, te doen herleeven. —— Hier beriepen zy zich op 't geen zy, ſchoon met zo weinig vrugts, ten aanzien der verwyderinge des Hertogs VAN BRUNSWYK, en den te niet

XXI. BOEK. 1784.

niet geloopen Tocht na *Brest* gedaan hadden.

Meer zouden zy 'er kunnen byvoegen; doch het vermelde was, huns oordeels, overvloedig genoegzaam, om hun Hoog Mogenden, wegens *Friesland*, in ſtaat te ſtellen, van, aan de eene zyde, in het Antwoord aan zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit, de eigenlyke Bronnen van het kwaad, zonder bewimpeling, te ontdekken, en alle verkeerde indrukken en begrippen zyner Majeſteit, dien aangaande, teffens weg te neemen; en, aan de andere zyde, om klaarlyk te doen zien, de voorgaande denk- en handelwyze der Staaten van *Friesland*, zo in het bewaaren der Regten en Vryheden hunner Ingezetenen, als in het heilig in ſtand houden hunner Conſtitutie, en van de daar mede verknogte wettig toebehoorende Regten en Prerogativen van den Erfſtadhouder huns Gewests. — Met verzekering, dat hun niets aangenaamer zou zyn, dan gemeenſchaplyk met de Bondgenooten, uit al hun vermogen, meer en meer te kunnen medewerken tot herſtelling van de zo onmisbaare Eendragt tusſchen alle de hooge Leden van 's Lands Regeering; ten einde alle Onlusten gedempt, de Rust en Bloei der Republiek daadlyk herſteld, en de zaaken van den Staat, volgens 's Lands Conſtitutie, met onderling Vertrouwen en Eensgezindheid, gelyk zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit zich uitdrukte, behandeld en vervolgens,

zon-

zonder vertraaging, mogten uitgevoerd worden. Dan wilden zy, dat hunne Afgevaardigden, het Antwoord, door hun Hoog Mogenden ontworpen, niet tot besluit zouden helpen brengen; maar overneemen, om 'er den naderen Raadslag hunner Zenderen op in te wagten (*). XXI. BOEK. 1784.

Staaten van *Stad en Lande* beriepen zich op de voorheen gedaane verzekeringen (†), en konden, met alle opregtheid, verklaaren, dat by hun, zedert dien tyd, niets gedaan of beslooten was, waar door de Regten en Prerogativen des Erfstadhouders meer of min rechtstreeks, of van ter zyde, benadeeld waren; dat zulks door niemand, wien de Constitutie van dit Gewest bekend was, met eenige mogelykheid kon worden verondersteld: alzo de Regten van zyne Hoogheid, by het Reglement Reformatoir van den Jaare MDCCXLIX, bepaald waren; en deszelfs onderhouding plegtig door alle de Leden der Regeering, zo wel als door zyne Hoogheid, bezwooren was: dat zy, om alle deeze redenen, de Stellingen in den Brieve van zyne *Pruisische* Majesteit voorkomende, zich niet konden aantrekken: te minder, daar zyne Hoogheid op geenerlei wyze ooit hadt te kennen gegeeven, door Staaten van *Stad en Lande*, ergens in te worden benadeeld, en dat

Besluit van *Stad en Lande* daarover.

(*) *Resol. van Friesland* 15. Mey 1784.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. Deel bl. 71.

XXL BOEK. 1784.

dat ingevolge van dien, het altoos ſtandhoudende vertrouwen eenigzins zou zyn verminderd. —— Ook was het 'er verre af, dat iemand in hun Gewest zou worden vervolgd om zyns Hoogheid wille; dat de Wetten, uitdruklyk gemaakt om Lasterſchriften tegen zyne Hoogheid te verbieden, en de Maakers door het belooven van hooge Belooningen te ontdekken, het tegendeel te kennen gaven; dat die, en andere Wetten tegen Schoten Lasterſchriften, in volle kragt waren, en de Schuldigen by de ontdekking de geſtelde Straffen zouden ondergaan. Dan moesten zy 'er nevens voegen, niet te weeten, dat zodanige Geſchriften binnen hun Gewest gemaakt of gedrukt wierden. Zy vertrouwden, dat deeze openhartige en opregte verklaaring voldoende zou weezen, om weg te neemen alle nadeelige indrukken, die door de opgave van daar tegen ſtrydende gevoelens mogten zyn veroorzaakt (*).

Zierikzee geeft haar gevoelen over 's Konings Brief in 't breede te kennen.

In *Zeeland* was de Brief des grooten FREDERIKS niet bekend geworden, of de Raad van *Zierikzee* levende ter *Zeeuwſche* Staatsvergaderinge een Raadſlag in, behelzende ten deezen opzigte, eenige Punten, welke zy meenden dat de aandagt van hun Ed. Mogenden, en van alle Regenten in *Zeeland*, behoorden bezig te houden. —— „ *Voor eerst*, welke „ Emi-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784, bl. 1445.

„ Eminente Charges, door eenige Bond- XXI.
„ genooten, aan zyne Hoogheid beno- BOEK.
„ men waren? en wie derzelven immer ——
„ hadt voorgeſlaagen, het Erfſtadhouder- 1784.
„ ſchap af te ſchaffen? betuigende hun Ed.
„ Agtbaaren, daar van ten eenemaale on-
„ kundig te zyn, en niet te weeten, dat
„ 'er ooit, vooral in *Zeeland*, door eeni-
„ gen der Staatsleden, eenige de minſte
„ blyk was gegeeven, dat men het Door-
„ lugtig Huis van *Oranje* van deszelfs
„ wettige Charges en Bedieningen wilde
„ ontzetten. —— *Ten tweeden*, wie zy-
„ ne Majeſteit kon bedoelen door die
„ Perſoonen, welken, om hun eigen
„ Voordeel, voortvoeren, met den Prins
„ Erfſtadhouder, op de vyandlykſte wy-
„ ze, te vervolgen? en welke Schryvers,
„ ongeſtraft, zyne Hoogheid de Liefde
„ en het Vertrouwen der Natie deeden
„ verliezen? Daar het zeker was, dat
„ het Gedrag van zyne Hoogheid zelve,
„ in den Oorlog tegen het Ryk van
„ *Groot-Brittanje*, de éénige oorzaak was
„ van alle die haatlyke Verdenkingen
„ tegen Hoogstdenzelven; dat de Schry-
„ vers, welke, op eene eerlooze wyze,
„ zyne Hoogheid, deszelfs Gemalinne,
„ en Huis, hadden aangevallen, door de
„ Hooge Overheid waren vervolgd en
„ groote Beloonigen tegen het verſprei-
„ den van dergelyke Lasterſchriften ge-
„ ſteld, daar, in tegendeel, de ſterkſte
„ Schimp- en beledigende Schryvers, die
„ het Gedrag van de Regenten in ver-

„ ſchei-

XXI. BOEK. 1784.

„ ſcheide aanzienlyke Steden hadden aan-
„ gerand; naauwlyks geſtraft waren, en
„ aan het Hof van zyne Hoogheid eeni-
„ ge Protectie gevonden hadden. ——
„ Zy wisten niet, hoe dit, ten minſten
„ op *Zeeland*, kon toepaſſelyk zyn, en
„ vorderden daar van onderzoek, alzo
„ hun Ed. Agtbaaren, en alle de ande-
„ re Staatsleden, nimmer iets hadden
„ gedaan, of geraaden, om de tegen-
„ woordige Republicainſche Regeering,
„ met den Stadhouder uit het Huis van
„ *Oranje*, aan te vallen, of te vernieti-
„ gen. —— *Ten derden*, dat zy met het
„ hoogſte genoegen wel hadden gezien,
„ het verzoek van zyne Majeſteit aan
„ hun Hoog Mogenden, om de thans
„ zweevende Onlusten te willen bemid-
„ delen; maar tevens, met ſmerte en
„ leedweezen zagen, dat dezelve alleen
„ van den kant der Bondgenooten zouden
„ zyn ontſtaan, en vooral aan derzelver
„ Gedraagingen werden toegeſchreeven;
„ daar het onbetwistbaar zeker was, dat
„ dezelve, ten minſten in *Zeeland*, alleen
„ te zoeken waren, in de ſinguliere den-
„ kenswyze van zyne Hoogheid zelve,
„ die, op de kragtigſte Verzoeken, Me-
„ morien, en Propoſitien van alle de
„ Bondgenooten, en ook van deeze Pro-
„ vincie, herhaalde keeren gedaan, om
„ die fatale Werkloosheid, die 'er in
„ deezen noodlottigen Oorlog tegen het
„ Ryk van *Groot-Brittanje* hadt plaats
„ gehad, te veranderen, en de Uitvoe-

„ ren

„ rende Magt der Republiek in eene meerdere Activiteit te converteeren; zeer weinig egard hadt genomen. XXI. BOEK. 1784.

„ Dat hun Hoog Agtbaaren, egter, die met zyne *Pruisſiſche* Majeſteit volkomen overeenſtemden en overtuigd waren van de edelmoedige denkwyze en yver van zyne Hoogheid tot het handhaaven der Vryheid van deezen Staat, en deszelfs alzins braaf Character, dat volſtrekt perſiſteeren in een Syſtema, zo zeer verſchillende van dat der Bondgenooten, en der geheele Natie, niet toeſchreeven aan zyne Hoogheid zelve; maar wel aan diens Raadslieden, die, of uit Onkunde, of uit Belang, zyne Hoogheid niet bedienden van zulken Raad als de Natie meent met haare waare Belangen overeen te komen.

„ Zy vermeenden, dat het van het uiterſte belang voor Staaten van *Zeeland* was, te onderzoeken, wie alle deeze zaaken, op zulk eene verkeerde wyze, aan zyne Majeſteit hadt voorgedraagen; daar zy niet wisten; dat het zyne Hoogheid eenige keer was geweigerd, wanneer Hoogstdezelve wettige Bezwaaren by hun Hoog Mogenden, of de Staaten der byzondere Gewesten hadt in te brengen. — Wel hadden zy gewenscht, welke hooge gevoelens zy van de Billykheid en Wysheid zyner *Pruisſiſche* Majeſteit koesterden, dat Hoogstdezelve

XXI. BOEK. 1784.

„ zich liever met de zaaken van de Republiek niet hadt bemoeid; vermits „ zyne Majesteit geen juist denkbeeld „ van dezelve hadt, noch de Constitutie van de Republiek genoeg scheen „ te kennen, om in deeze Onlusten, „ die zuiver Domestiek waren, tot zulke groote Veranderingen in de Constitutie, ten nadeele van den Heer „ Erfstadhouder, te besluiten; daar het „ onbetwistbaar zeker was, dat alle die „ Beweegingen, welke in deeze Republiek de aandagt van een ieder bezig hielden, zo over Politique als Militaire Schikkingen, niet bestonden in het „ veranderen der tegenwoordige Constitutie, noch in die van eenige Grondwetten, welke Buitenlandsche Mogenheden raaken; maar alleen tot verbetering van het inwendig Politiek Bestuur, waar in groot verval was gekomen."

VAN THULEMEYERS oordeel over deezen Raadslag van *Zierikzee* door Staaten van *Zeeland* beantwoord.

Deeze Raadslag van *Zierikzee* stootte den *Pruisischen* Gezant VAN THULEMEYER zo zeer, dat hy aan een der Afgevaardigden van *Zeeland* ter Algemeene Staatsvergadering, een Berigtschrift overleverde, waar in hy dit stuk beoordeelde, de gevoelens, daar in voorgesteld, met den naam van *premature*, *partiale*, en *indecente Criticques* bestempelde. —— Staaten van *Zeeland* namen dit zo hoog op, dat zy betuigden, zich niet te kunnen verbeelden, dat zulke bewoordingen, op den uitdruklyken wil van zyne

ne Majesteit, zouden gevezigd zyn. Vertrouwende dat de Koning, die deeze Republiek als eene vrye en onafhangelyke Natie aanmerkte, en geen oogmerk hadt om derzelver Constitutie te beoordeelen of te bedillen, ligt begrypende, dat die gevoelens met de gemelde uitdrukkingen tegen een der Leden van Staat gansch tegenstrydig waren, in 't vervolg zou voorzien, dat de Raadpleegingen van den Staat, zo min als van een van deszelfs Leden, op soortgelyke wyze gestremd wierden. XXI. BOEK. 1784.

Voorts waren zy van oordeel, dat de welvoegelykheid niet toeliet om den Brief van zyne *Pruisische* Majesteit onbeantwoord te laaten leggen, maar in tegendeel, dat zulks ten spoedigste behoorde te geschieden, in gepaste bewoordingen, zonder nogthans in eenige byzonderheden te treeden, aangezien het geene Vreemde Mogenheid toekwam, om zich in de Doniestike zaaken van de Republiek te mengen: 't geen men, egter, zo door een geheel stilzwygen, als door het aanroeren van alle de deelen in den Brief, zou schynen toe te stemmen. Zy begeerden geschreeven te hebben, dat, schoon Staaten van *Zeeland*, aan den eenen kant, niet konden naalaten, ten sterksten hunne bewondering te toonen, over de byzondere wyze, waar op het zyne *Pruisische* Majesteit behaagd hadt, zich over de Constitutie van de Republiek uit te drukken, en over de verander-

Wat Staaten van *Zeeland* aan den Koning van *Pruissen* willen geschreeven hebben.

XXI. BOEK. 1784.

derſtellingen en verzekeringen in dien Brieve te nedergezet, egter, aan den anderen kant, al het zelve wilden aanzien als een blyk van de toegenegenheid en vriendſchap, welke zyne Majeſteit, als een geneegen Nabuur, ten beste van de Republiek, wenschte aan te wenden. By dankzegging hier voor wilden zy, wyders, zyne Majeſteit onder 't oog gebragt hebben, hun vertrouwen, dat Hoogstdezelve, belydende de Conſtitutie van de Republiek niet genoeg te kennen, en niet te bedoelen, daar over te oordeelen, ook nimmer eenigen hinder zou toebrengen aan de Raadpleegingen en Maatregelen, die de Souverain van den Lande, tot handhaaving van de vastgeſtelde Conſtitutie en Vryheid, noodig oordeelde te beraamen, en waar van zy aan geene Vreemde Mogenheid, wie dezelve ook mogt zyn, eenige verantwoording ſchuldig was.

Zy hielden zich verzekerd, dat zyne Majeſteit zou moeten toeſtemmen, dat eene betaamelyke Vryheid der Drukperſſe aan 's Lands Conſtitutie onafſcheidelyk verbonden was; dat men 'er het onbetaamelyke dier Vryheid, door menigvuldige Wetten en Plakaaten, beteugeld hadt, en nog onlangs, in een byzonder geval, door buitengewoone Maatregelen, was tegengegaan: terwyl zy, ten vollen overtuigd van het nadeelige der Misbruiken daar van gemaakt, zo wel door Ingezetenen van den Staat, als door Onder-

derdaanen van zyne Majesteit, die op eene onbeschaamde wyze, de boosaartigste lasteringen tegen de Regeering van dit Gemeenebest uitbraakten, tot het verder beteugelen dier losbandigheid, gaarne, met medewerking der Bondgenooten, alle gevoegzaame middelen wilden aanwenden. —— Van dit Staatsbesluit oordeelden zy, dat de Heer VAN THULEMEYER berigt moest krygen, om het zyn Koning te kunnen mededeelen: vermids diens Brief misschien niet zo spoedig, als wel behoorde, zou worden beantwoord (*). XXI. BOEK. 1784.

Deeze gissing der Staaten van *Zeeland* werd bewaarheid, en dit uitstel gaf stoffe aan het *Pruisische* Hof om de klagten te herhaalen en te verdubbelen. Het voortvaaren der Schryvéren in 't ontleden der Brieven en Vertoogen des Konings, wekte diens Afgezant op, om aan te houden op het beteugelen „ der „ Bladschryveren," gelyk hy schreef," „ die het ondernomen hadden, hunne „ zaak door redenen, zo beuzelagtig als „ onbetaamelyk, te verdeedigen, het gedrag van den Koning voor hunne gewaande Regtbank roepende (†)." Door zyne

De *Pruisische* Gezant herhaalt zyne klagten over de onbeteugeldheid der Drukpersse.

(*) *Not. van Zeel.* 8 en 15 April 6 Mey 21 Juny 7 en 19 July 1784.

(†) Hy wyst op No. 131 *van den Politieken Kruyer*, No. 232 van den *Post van den Neder-Rhyn*, en No. 67, 68, 69 en 72 van den *Courier van Europa*.

XXI. BOEK. 1784.

zyne Majesteit was hy gelast om van hun Hoog Mogenden, en van de Staaten der overige Gewesten, de stiptste Orders te eischen, tot het eenmaal beteugelen van de buitensporigheid der Drukpersen, en dat de Schryvers, die niet bevoegd waren om het Volk te onderrigten, omtrent de belangen der Vorsten, derzelver Systema en Gedrag, de duidelykste blyken hunner verontwaardiging mogten ondervinden. „ Zyne Majesteit kon voor hun Hoog Mogenden, niet ontveinzen, dat een langer „ uitstel aan de voldoening van zyne „ billyke Eischen, welke hy thans herhaalde, niet anders dan ongunstig kon „ uitgelegd worden; de Koning zou „ zulks als eene minagting opvatten; „ ook zouden er de gunstige gevoelens, „ welke dien Monarch voor de Republiek bezielden, door lyden komen; „ terwyl zyne Majesteit zich genoodzaakt zou zien, om eene Voldoening „ te vorderen, evenredig aan de beledigingen, waar over Hoogstdezelve reden hadt van zich te beklaagen (*).“

De Koning van *Pruissen* dringt aan om antwoord.

't Leedt niet lang, of der Staaten Gezant aan 't Hof van *Berlyn*, VAN RHEEDE, ontving van den Heer HERTSBERG een Vertoogschrift, uit naam des Konings, met verzoek om het ten spoedigsten aan hun Hoog Mogenden te laaten

(*) *Resol. Gen.* 11. Juny 1784.

ten toekomen, hoofdzaaklyk van deezen in- XXI.
houd. Aan 's Vorſten verwagting is, tot he- BOEK.
den, in geen eenig opzigt voldaan. Zo- ——
dert vier maanden laat men zonder ant- 1784.
woord een vriendlyken Brief van een Koning, en verſcheide Vertoogen door zyn Staatsdienaar den Heer VAN THULEMEYER overgegeeven. Ondertuſſchen laat men aan de Courantiers en andere byzondere Schryveren toe, om, zo wel den Brief des Konings, als de Vertoogen van zynen Staatsdienaar, te bedillen; op eene wyze, even zo onbetaamelyk, als gemaklyk te wederleggen, indien het gewigt der zaake anders gedoogde om zich met deeze onbevoegde Perſoonen in te laaten, die zich opwerpen tot Regters en Beoordeelaars van de handelwyze en openbaare Stukken, die geenzins behooren aan byzondere Perſoonen, en over welke hun Souverain deszelfs gevoelen en meening nog niet verklaard heeft. Men heeft zelfs met publieke authoriteit doen drukken eene voorgewende Verantwoording van de Schryvers der *Gazette van Leyden*, waar in zy zich met bitterheid, en op eene onvoeglyke wyze, tragten te verdeedigen tegen de klagten, welke de Heer VAN THULEMEYER, genoodzaakt geweest is deswegen by hun Hoog Mogenden in te brengen.

Terwyl men dus een ruim veld geeft aan byzondere Schryveren, om, door hunne onbetaamelyke Geſchriften, de Tweedragt, die reeds diep by de Natie

XXI. BOEK. 1784.

geworteld is, te onderhouden en aan te ſtooken, blyft de Doorlugtige Prins Erfſtadhouder geſtaadig blootgeſteld, niet alleen aan hunne kwellingen; maar ook aan de menigvuldige aanvallen zyner Tegenpartyderen, zo omtrent zyn Perſoon, als omtrent zyne Waardigheid, en Voorregten. En, offchoon dees Prins door zynen rondgaanden Brief aan de Staaten der byzondere Gewesten (*), en door andere poogingen, die gelyklyk zyne Wysheid en Patriottiſche Gevoelens aantoonen, alles gedaan heeft wat in zyn vermogen was, om zich te vereenigen, met hun, die met hem in tegenſtrydige denkbeelden ſtaan, en om daar door de voor den Staat zo gewenſchte Eensgezindheid en goede Verſtandhouding te herſtellen, ziet men niet, dat de Republiek van haar kant, kragtdaadige en voldoende maatregels genomen heeft, ter bereiking van zulk een heilzaam en weezenlyk oogmerk, vooral in den toeſtand in welken zy zich tegenwoordig bevindt.

De Koning kan niet langer onverſchillig zyn omtrent al het voorgemelde, noch naalaaten te kennen te geeven, hoe veel reden hy heeft, om zich te bevreemden, over eene handelwyze, die even weinig ſtrookt met het waar Belang van de Republiek als zy weinig beantwoordt

(*) Zie hier boven, bl. 55.

woordt aan het Vertrouwen, de opregte Vriendſchap en de goede Geneigdheid, door zyne Majeſteit in zynen Brief, en de Vertoogen van den Heer THULEMEYER, aan den dag gelegd. —— Hy verlangt vuurig, dat de Algemeene Staaten eindelyk in ernſtige overweeging zullen neemen, en volgen al het geen zyne Majeſteit hun hadt voorgeſteld, als een Nabuur en Vriend, die een waar en opregt belang in hunnen welvaard nam: en dat zy eindelyk eens met kragt zouden overgaan tot billyke, kragtdaadige, en voldoende maatregelen ter beteugelinge van de Licentie der Courantieren en andere particuliere Schryveren; en inzonderheid om zich met zyne Hoogheid te verdraagen, op een regtmaatigen en vasten voet, omtrent al het geen waar over zy tot hier toe met hem in verſchil zyn geweest, om hem te verzekeren de geruste genieting van zyne Regten en Voorregten, en dus doende weder te brengen en te herſtellen de Rust, Eensgezindheid en goede Orde in 't geheele Lichaam van de Republiek. XXI. BOEK. 1784.

Te verlicht zyn hun Hoog Mogenden, om niet te begrypen, hoe veel belangs zyne Majeſteit in alle deeze zaaken neemen moet, daar zy van zulk een groot gewigt zyn voor een Prins, die Hem zo na beſtaat, zo wel als voor de Republiek zelve, als een Staat aan de zyne grenzende; en hoe veel de Party, welke de Algemeene Staaten hier omtrent

XXI. BOEK. 1784.

kiezen zullen, natuurlyker wyze invloed moet hebben op de Denkwys en het Gedrag van zyne Majesteit omtrent de *Vereenigde Gewesten*.

Voorgeslagene Bemiddeling des Konings van *Pruissen*.

De Heer MANDRILLON schreef aan den *Amsterdamschen* Pensionaris VAN BERCKEL een Brief; waar in hy verklaart, „ te *Berlyn* verscheide keeren gelegenheid gehad te hebben, om voor „ te stellen, hoe veel gronds de roemryke Verdeedigers van het Vaderland „ en de Vryheid hadden, om hunne „ Regten, tegen de Inbreuken van het „ Huis van *Oranje*, te verdeedigen; „ en eindelyk, door een Volks-wetting, de uitgestrektheid en de grenzen van het Stadhouderschap te bepaalen. Dat het heusch onthaal, waar „ mede men hem vereerde, den weg „ als gebaand, en, misschien beter dan „ iemand anders in staat gesteld hadt, „ om de waare oogmerken van den grooten FREDERIK, ten opzigte van het „ Gemeenebest, te kennen: zodanig was „ ook de uitslag geweest van de gesprekken door hem gehouden met den Regeerenden Hertog VAN BRUNSWYK. „ Hy geloofde te mogen verzekeren, „ dat het zeer gemaklyk zou vallen voor „ de Republiek, om te komen tot eene „ gelukkige Bevrediging, na welke alle „ goede Burgers haakten." —— „ Ik „ denk," vervolgt hy, „ dat in de „ hachlyken staat, waar in onze zaaken „ zich bevinden, het de beste party zou „ wee-

„ weezen, de Heeren Staaten over te XXI.
„ haalen, tot het benoemen eener Be- BOEK.
„ zendinge, om zyne Majesteit, den Ko-
„ ning van *Pruissen*, te verzoeken, om 1787.
„ Middelaar by de Republiek te weezen,
„ en den Prins van *Oranje* te beweegen, tot het doen van eenige Op-
„ offeringen, die, zonder benadeelinge
„ van zynen wettigen Invloed op de
„ Staatsonderhandelingen, eerer aan den
„ Souverein al deszelfs Gezag zou laa-
„ ten, zodanig dat de Uitvoerende Magt
„ geheel onderworpen zou weezen aan
„ de Wetgeevende. — De Republiek,
„ dit plan van Bemiddeling aanvaarden-
„ de, zou zyne Majesteit in de onver-
„ mydelyke noodzaaklykheid brengen,
„ om voorwaarden eener eerlyke Ver-
„ zoeninge aan de Natie voor te stel-
„ len, en den Prins in die, om zich
„ naar 's Konings raad te gedraagen. Ik
„ geloof te mogen verzekeren, dat naar
„ myne bevatting, zyne Majesteit zich
„ gestreeld zou vinden, door zodanigen
„ stap van onzen kant, en dat dezelve
„ alle goede uitwerkzels, welken men
„ daar van zou kunnen verwagten, zal
„ voortbrengen. Men zou misstaan,
„ indien men dagt, dat de Koning alle
„ de Eischen van den Stadhouder goed-
„ keurt, en een hartlyk deel neemt in
„ den daadlyken toestand van den Her-
„ tog LODEWYK. Onbekwaam om wil-
„ lekeurig te oordeelen, over die Familie-
„ zaak, gelooft hy in tegendeel, dat het
„ al-

XII. BOEK. 1787.

„ alleen der Natie toekomt, in dergelyk „ een geval, uitſpraak te doen, wel ver„ zekerd dat haare beſlisſingen nooit het „ weezenlyk belang van zyne Doorlug„ tige Nigte zullen benadeelen.

„ Wat de Eiſchen van den Keizer „ aanbelangt, gy mogt u ten vollen ver„ zekerd houden, dat de Koning wenscht, „ dat *Holland* den moed zal hebben, om „ hem wederſtand te bieden, en den „ roem van over hem te zegepraalen: „ dat is althans het algemeen gevoelen „ te *Berlyn*." —— Deeze Brief hadt geen gevolg (*).

Antwoord op 's Konings Brief van wegen de Algemeene Staaten.

Het dringend Vertoogſchrift van HERTSBERG namen Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Overyſſel* over. Dan de Afgevaardigden van *Gelderland*, *Utrecht*, *Friesland* en *Stad en Lande*, verklaarden, zich houdende aan de voorheen ingebragte Staatsbeſluiten hunner Gewesten, gereed te zyn om een ontwerp eens Antwoords op 's Konings Brief te vervaardigen. —— In Oogſtmaand was men gereed met een Antwoord; waar in de Algemeene Staaten zich verontſchuldigden over 't lang verwyl, 't zelve daar aan toeſchryvende, dat de ſtukken, in 's Konings Brief vermeld, meerendeels niet behoorden tot de Algemeene, maar tot de Staaten der byzondere Gewesten. Dan dat zy, op den

(*) *Mem. pour ſervir a l'Hiſtoire de la Revolution des Prov. Unies* en 1787. par Mr. JH. MANPRLEON, à Paris 1791. *Introd.* p. VIII.

ee

den herhaalden aandrang van zyne Majesteit, schoon daar toe van wegen de onderscheidene Gewesten niet in staat gesteld, gemeend hadden; niet langer te moeten verwylen; doch; hoe eer hoe beter, daar toe overgaan. — De Verklaaring van zyne Majesteit, *dat hy de Constitutie van den Staat niet genoeg kende*, deedt hun de vryheid neemen vóór af hem onder 't oog te brengen, welke de waare Aart en Constitutie was van dit Gemeenebest, voor zo verre zulks betrekking hebben kon tot de Onderwerpen in den Brieve vermeld; ten einde Hoogstdezelve uit het misverstand te helpen, waar in hy gebragt was door verkeerde onderrigtingen, en wel byzonder, als of hun Hoog Mogenden in derzelver Algemeene Vergadering alleen in staat waren over de punten en zaaken, in den Brieve van zyne Majesteit opgegeeven, kennis te neemen en te beslissen; dat hun Hoog Mogenden daar omtrent, in tegendeel aan zyne Majesteit moesten voordraagen. — „ Dat hunne Vergadering, gecomposeerd uit Gedeputeerden der byzondere Provincien, met hunne verbindende Instructien voorzien, zich volstrekt niet occupeert, noch occupeeren kan, dan alleen met zodanige zaaken en poincten, welke door de eenpaarige bewilliging der Bondgenooten aan hunne Deliberatien waren geadfecteerd en toevertrouwd. Dat daar van geheel zyn geëximeerd en afgescheiden alle Onder-

XXI. BOEK. 1784.

„ der-

XXI. BOEK. 1764.

„ derwerpen en Zaaken, die den interi-
„ euren ſtaat der Regeeringe en Beſtuu-
„ ringe van de reſpective Provincien in
„ 't byzonder aangaan, als daar in vol-
„ komen onafhangelyk en op zich zel-
„ ven ſtaande, aan den anderen onder-
„ ling, zo min als aan de reſpective Ver-
„ gadering van hun Hoog Mogenden
„ eenige de minſte rekenſchap of ver-
„ antwoordlng verſchuldigd."

Dit in 't oog houdende, konden zy niet onaangeroerd voorbygaan, de plaats waar in zyne Majeſteit ſchreef, *zich niet te kunnen voorſtellen, een voorneemen om het Erfſtadhouderſchap af te ſchaffen, of hetzelve zodanig te beperken, dat alleenlyk de enkele voorſtelling van eene ydele Waardigheid daar van zoude overblyven:* hier omtrent moeten wy zyne Majeſteit doen opmerken, en tot nader opheldering voordraagen, „ dat het Erfſtadhouderſchap
„ tot het gemeene Bondgenootſchap gee-
„ ne verdere betrekking heeft, dan voor
„ zo verre hetzelve door hun Hoog Mo-
„ genden, op expreſſe Authoriſatie en
„ Reſolutie van de byzondere Provinci-
„ en, aan den Heer Erfſtadhouder is
„ gedefereerd geworden; terwyl hetzel-
„ ve dan nog niet verder kan geëxten-
„ deerd worden, dan tot de Landen on-
„ der 't Reſſort der Generaliteit behoo-
„ rende, en dus geſepareerd van de by-
„ zondere Provincien, welke ieder af-
„ zonderlyk over het Erfſtadhouderſchap
„ hunner Provincien, zonder communi-
„ catie of verpligting van, of tot de
„ an-

„ andere Provincien hebben gedisponeerd. XXI.
„ En in gevalle daar over eenig verſchil- BOEK.
„ lend begrip mogt ontſtaan, ook alleen ——
„ ieder afzonderlyk in hunne Provincie 1784.
„ geregtigd zyn te cognosceeren en te
„ disponeeren." —— Terwyl hun Hoog Mogenden, in de bovengemelde betrekking, zyne Majeſteit konden verzekeren, dat 'er geen ſchyn of ſchaduw was, van den Erfſtadhouder, in diens wettige Regten, (zo als zyne Majeſteit verkeerdlyk ſcheen ingeboezemd te zyn,) by hun Hoog Mogenden aan Hem opgedraagen, te verkorten. Gelyk zy ook vertrouwden, dat 'er by de Gewesten daar toe geen het minſte oogmerk was. Zulks zou zyne Majeſteit kunnen verneemen, uit de wyze waar op *Gelderland*, *Utrecht*, *Friesland*, en *Stad en Lande* zich over dit onderwerp hadden geuit: de Beſluiten van welke Gewesten zy by deezen Brieve voegden (*).

Wat de inwendige geſteldheid van het Gemeenebest aanging, moesten zy, met leedweezen, bekennen, dat het, zedert eenen geruimen tyd, door een geſtadig toe-

(*) De andere Gewesten ſcheenen van oordeel, dat de Beantwoording, volgens de gewoone wyze van handelen met vreemde Mogenheden, alleen van wegen hun Hoog Mogenden moest geſchieden; dat het onvoorzigtig zou weezen voor zodanige Gewesten, welke zyne Majeſteit misſchien meer byzonder op 't oog hadt, op zich zelven met Hem in een twistgeding te komen. 't Geen in het tegenwoordig tydsgewricht voor *Holland* bovenal ongeraaden was.

XXI. BOEK. 1784.

toegenomen Misnoegen en Wantrouwen, tot allerlei ſtaaten en rangen van Menſchen doorgedrongen, op eene hooggaande wyze geſchokt en beroerd was; dat hier uit, door een noodlottig gevolg, aan zulke omſtandigheden doorgaans eigen, geboören waren allerhande lasterende Geſchriften en Aantygingen, welke zyne Hoogheid even min hadt kunnen ontgaan als een groot aantal van Leden, de Hooge Regeering uitmaakende; en dat, hoe zeer tegen dezelve by 's Lands Plakaaten reeds was voorzien en gezorgd, hun Hoog Mogenden, egter, in dat ſtuk met de Staaten der byzondere Gewesten overeenſtemmende, niet hadden nagelaaten, om, boven dien, op het eerſte vermaan van zyne Hoogheid, nieuwe Voorzieningen te doen, te waaken tegen twee bekende Schimpſchriften, en de uitvoering daar van, volgens de Conſtitutie der gewoone handhaavers des Regts aan te bevelen. Hadden deeze Voorzieningen niet genoegzaam en naar wensch van hun Hoog Mogenden gewerkt, om de Souveraine Regeering in 't algemeen, of zyne Hoogheid, of de Leden der Regeering op zich zelven, te kunnen hoeden voor verder openlyk doorgeſtreeken of gehoond te worden, dit moest, voor zo verre zy hadden kunnen nagaan en ontdekken, geenzins worden toegeſchreeven aan een gebrek van kragt of ernst in de gemaakte Wetten; maar alleen aan zwaarigheden, waar aan de natuur der zaak, en de aart van het

het onderzoek, 't welk in zulke dingen, volgens de vastgeſtelde Conſtitutie moeſten plaats hebben, de Juſtitie onvermydelyk blootſtelde (*).

XXI. BOEK. 1784.

De zaak des Hertogs VAN BRUNSWYK komt weder ter baane.

De Verzoening der Partyen in ons Vaderland, waar op zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit zo ſterk gedrongen, en die zyne Hoogheid, in den rondgaanden Brieve, aan de Gewesten voorgeſteld hadt, en waar over dit Staatsbeſluit een diep ſtilzwygen bewaart, ſcheen in dien tuſſchentyd, in ſtede van genaderd, veel verder verwyderd. Eene veel gerugts maakende Ontdekking, van grooten naaſleep, gaf 'er aanleiding toe. Schoon de Hertog VAN BRUNSWYK *'s Gravenhaage* verlaaten hadt (†), ontbrak het niet aan vermoedens, dat diens Invloed nog werkzaam bleef, noch aan poogingen om hem geheel te verwyderen, en van alle Waardigheden te ontzetten.

De Baron D. W. VAN LYNDEN, voormaals Afgezant van deezen Staat aan het *Zweedſche* Hof, thans benoemd om die post aan 'dat van *Groot-Brittanje* te bekleeden, was, in den Jaare MDCCLXXXI beſtemd geweest om het Gezantſchap te *Weenen* waar te neemen; doch hadt zich daar van verſchoond (§), en onder de redengeevingen voor dit zyn gedrag geſproo-

(*) *Reſol. Gen.* 30 Aug. 1784.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. Deel bl. 65.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* IV. D. bl. 112.

XXI. BOEK. 1784.

sprooken van den Invloed des Hertogs VAN BRUNSWYK op de Raadpleegingen van Staat, en het aan hun Hoog Mogenden en het geheele Bondgenootschap overgelaaten om te beoordeelen, „ of, en in hoe verre, door den Heer „ Hertog, by de Meerderjaarigheid van „ zyne Doorluchtige Hoogheid den Heere Erfstadhouder, ten Jaare MDCCLXVI „ poogingen waren aangewend, om zich „ als *Confulent* of *éénig Confiliarius* van „ het Eminente Hoofd deezer Republiek, „ te doen aanstellen, en erkennen, en „ daar door zyne Hoogheid te dispenseeren van uit de bekwaamste en getrouwste Regenten en Ministers van „ den Staat te formeeren een Raad, „ waar in zo de binnen- als de buitenlandsche Aangelegenheden van de Republiek, naar behooren, geponderereerd, „ overlegd, en geprepareerd zouden worden, om vervolgens, ten besten van „ deszelfs goede Ingezetenen, door de „ Souveraine en Executive Magt ten uitvoer gebragt te worden."

Gerugten wegens eene *Acte van Confulentschap.*

Die aanduiding, toen niet scherpzyk in agt genomen, werd, om deezen tyd, weder leevendig. In Gezelschappen mompelde men eerst, en sprak vervolgens, (meenende op het getuigenis van eenige Staatsleden zyne Hoogheid op verre na niet ongunstig, te mogen afgaan,) openlyker, wegens eene *Acte van Confulentschap* tusschen den Stadhouder en den Hertog, by diens Meerderjaarigheid, aan-

ge-

gegaan. Een alom geleezen Weekblad (*) verſpreidde dit vermoeden door geheel het Land. XXI. BOEK.

De Regeering van *Zierikzee* gewaagde 'er eerst Staatsgewyze van ter Staatsvergadering van *Zeeland*. Met zeer veel bevreemding hadt dezelve „ in den *Post* „ *van den Neder-Rhyn* gezien, dat 'er „ tusſchen zyne Hoogheid en den Hertog VAN BRUNSWYK, eene Acte zou „ gepasſeerd zyn, waar by zyne Hoogheid zich zou verbonden hebben, onder Eede om, ten allen tyde, den Raad „ van den Hertog te blyven inneemen „ en volgen, en denzelven in Hoogstdeszelfs Protectie te neemen, indien „ hy deswegen eenige tegenkanting mogt „ lyden." — *Zy* voegden 'er nevens, „ te moeten dat zulke publiake Aantygingen behoorden onderzogt te worden, „ en zich te verwonderen, dat de Heer „ Hertog dezelve niet te keer ging, dat „ het van het hoogſte aanbelang was „ voor hun Hoog Mogenden, om dit „ punt op het ernſtigſte te onderzoeken, „ alzo het, dus zynde, eene ſtrafwaardige Uſurpatie zou weezen: daar zyne „ Hoogheid geene andere Raadslieden „ behoorde, noch vermogt te hebben „ over eenige Staatszaaken, dan hun Ed. „ Mogenden, of de Heeren Staaten der „ by-

1784. *Zierikzee* brengt deeze zaak by Staaten van *Zeeland* ter tafel.

(*) De *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 523—528.

XXI. BOEK. 1784.

„ byzondere Provincien, en geen *Vreemdeling* van hoe hoog een Character „ ook, eenige kennis van Staatsgeheimen behoorde te krygen: daar dezelve geen deel aan de Regeering hadt; „ maar een *loontrekkend Dienaar* der Republiek was, die bekwaame Lieden „ genoeg hadt, om zyne Hoogheid te „ raaden, en den dienst van den Heer „ Hertog in Staatszaaken zeer wel kon „ misſen (*).

's Hertogs oogmerk om des iets in 't licht te geeven, uitgeſteld.

De Hertog wilde hier op in een *Kort Voorſtel* deeze Acte woordlyk plaatzen, en 'er een Verhaal byvoegen, van de gelegenheid by welke dezelve geſlooten was. Hy ſchreef daar over aan zyne Hoogheid, die het oogmerk des Hertogs goedkeurde; maar tevens wenſchte, dat hy de volvoering nog eenigen tyd zou uitſtellen: dewyl hy in 't voorneemen ſtondt, om een Brief aan alle de Gewesten te zenden, met een Voorſlag tot herſtel der Eendragt (†). Welk eene uitwerking deeze Brief baarde, hebben wy vermeld (§).

Eene Bezending uit Staaten van *Holland* benoemd

Wanneer de Afgevaardigden van *Dordrecht* ter Staatsvergadering van *Holland* inbragten, dat, kort naa de Meerderjaarigheid van den tegenwoordigen Erfſtadhouder, de Hertog VAN BRUNSWYK den

(*) *N. Nederl. Faarb.* 1784. bl. 1025.

(†) A. L. SCHLÖZER *Echte Beſcheiden wegens den Hertog van Brunſwyk* II. D. bl. 12.

(§) Zie hier boven bl. 60, 61.

denzelven zou hebben weeten te bewee- XXI.
gen tot het ſluiten van eene onderhand- BOEK.
ſche, doch met Eede bevestigde Acte, ——
welker inhoud, naar bekomene onderrig- 1784.
tingen, van een ver uitzigt op den Staat om on-
zou zyn; en een voorſtel deeden, dat derzoek
deswegen een ernſtig en naauwkeurig na de Ac-
onderzoek, van wegen hun Ed. Groot doen.
Mogenden, by den Erfſtadhouder, zou
worden gedaan, werden daar op de Pen-
ſionaris dier Stad DE GYZELAAR, de
Penſionaris van *Amſterdam* VAN BERC-
KEL, en de Raadpenſionaris VAN BLEIS-
WYK gelast dit te volvoeren, en den
Stadhouder te verzoeken om de boven-
gemelde Acte, met de daad beſtaande,
dezelve door gemelde Heeren ter tafel
en overweeginge van hun Ed. Groot
Mogenden te brengen (*).

De

(*) *Reſol. van Holl.* 12 Mey 1784. Vreemd, in de daad, dat de Raadpenſionaris VAN BLEISWYK by het ontvangen van dien last, om, in gevalle deeze Acte in weezen was, dezelve af te vraagen, des geen ſtellige verzekering deedt, zo by anders, gelyk de Hoogl. SCHLÖZER beweert, de Man ware, die deeze Acte eigenhandig hadt opgeſteld: immers ſchryft hy, den oorſprong van dit ſtuk vermeldende, met zo veele woorden; „de nog in leeven zynde Heer „VAN BLEISWYK, toen ten tyde Penſionaris „van *Delft*, thans Raadpenſionaris van *Holland*, „benevens den Griffier FAGEL, en den toen„maaligen Raadpenſionaris STEYN, alle drie „Mannen van doorzigt, algemeen geagte en „toenmaals ten minſten alle drie welmeenende „Staatsministers, waren van dit Opſtel bewust;

De Gelaatigden ontvingen van den Erfſtadhouder dit ſchriftlyk antwoord, „ Omtrent de Acte, die tusſchen den „ Hertog VAN BRUNSWYK en My is „ gepaſſeerd, op den derden van Bloei„ maand MDCCLXVI; doch welke nim„ mer door my met Eede bevestigd is, „ hadt ik al, zedert eenigen tyd, by „ my zelven voorgenomen, verneemende „ de nadeelige, en van alle fundament „ ontbloote, gerugten, die nopens de ge„ melde Acte verſpreid werden, om de„ zelve niet langer te secreteeren, en „ zal ik niet nalaaten, om binnen korte da-

* zy wiaten niet ſlegts daar van, maar ſpra* ken daar ook niet tegen. Eerstgemelde VAN * BLEISWYK concipieerde zelfs de Acte met * mederaad ides Griffiers, ſchreef het Concept * met eigen hand, en de eerſte Minister van * Staat bekragtigde ze door zyne toeſtemming." A. L. SCHLÖZER *Echte Beſcheiden, wegens den Hertog van Brunswyk* I. D. bl. 36. 41. II. D. bl. 17. Wy vinden nergens, daar het zeer te paſſe zou komen, iets van dit bedryf der Staatsperſoonen in 't vervaardigen deezer Acte vermeld. Zyne Hoogheid ſpreekt 'er geen woord van in de brieven tot geleide der Acte zelve geſchreeven, ſtrekkende tot verontſchuldiging van zyn gehouden gedrag en dat des Hertogs. — Dan Gecommitteerden te *Amſterdam*, tot onderzoek deezer Acte aangeſteld, was het voorgekomen, dat ook andere Perſoonen tot het formeeren der Acte de hand geleend, en den Stadhouder tot het aangaan en ondertekenen bewoogen hadden; weshalven zy van oordeel waren, dat hier over een naauwkeurig onderzoek moest geſchieden, in welk verſtand ook *Schiedam* ſtondt. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 915.

„ dagen, eene Copie Authentiek van de „ bewuste Acte aan hun Ed. Groot Mo- „ genden te communiceeren." De Heeren van de Ridderſchap, hadden in deeze Bezending niet toegeſtemd (*). XXI. BOEK. 1784.

Welhaast volbragt zyne Hoogheid die toezegging. De Acte, over welke zo veel te doen viel, was woordlyk van deezen inhoud. „ Naardemaal Wy op „ onze Meerderjaarigheid, en by den „ aanvang onzer Regeeringe, iterativelyk „ en ſerieuslyk in overweeging hebben „ genomen, hoe dat wylen onze Heer „ Vader, Hoogstzal. gedagtenisſe, reeds „ in en vóór den Jaare MDCCXLIX, „ zeer ernſtig bedagt is geweest, om „ den Heer Prins LOUIS VAN BRUNS- „ WYK, die zich als toen in dienst van „ haare Keizerlyke en Koninglyke Ma- „ jeſteit bevondt, door alle meest krag- „ tige inſtancien, te beweegen om in „ den dienst van de Republiek over te „ gaan, onder den naam en met den ty- „ tel van Veldmaarſchalk over de Troe- „ pes van den Staat; maar in de daad „ en realiteit, om met Hoogstgedagten „ Onzen Heer Vader den geheelen last „ van het Militair Departement te hel- „ pen draagen; om met Hoogstdenzel- „ ven te weezen en geconſidereerd te „ worden, op den voet van een ver- „ trouwd Vriend en Bloedverwant, om „ met

Inhoud der Acte van Conſulentſchap.

(*) *Reſol. van Holl.* 15. Mey 1784.

XXI. BOEK. 1784.

„ met denzelven Heere Prinsſe de con-
„ cert te gaan, en van zyne talenten en
„ wyze raadgeevingen gebruik te maa-
„ ken in alles, dat het Commandement
„ van 't Leger en het Militaire weezen
„ eenigzins zou mogen concerneeren,
„ en vooral en voornaamlyk met dit
„ groote oogmerk, en tot dit gewigtig
„ einde, dat, indien het den Hemel be-
„ haagde, over zyne dagen vroegtydig te
„ disponeeren, haare Koninglyke Hoog-
„ heid en Wy, nevens onze Vrouwe
„ Zuster, in denzelven Heere Prinsſe
„ zouden vinden, een Vriend en Bloed-
„ verwant, wiens raad en asſiſtentie voor
„ Ons van zo groote nuttigheid, en van
„ zo veel toeverlaat zyn konde: gelyk
„ alle deeze energiqúe betuigingen woord-
„ lyk voorkomen en gevonden worden
„ in de eigenhandige Misſives door On-
„ zen Heer Vader op den elfden No-
„ vember MDCCXLIX; en achttien
„ January MDCCL, aan Hooggemelden
„ Heer Prinsſe geadresſeerd. — Hoe
„ dat Hoogstgemelde Heer Prinsſe VAN
„ BRUNSWYK aan alle die herhaalde
„ inſtancien gecedeerd, het Hof van
„ *Weenen*, alwaar Hoogstdezelve zich
„ op een zeer avantageuſe voet, en in
„ de voordeeligſte relatien van faveur
„ en naauwe Bloedverwantſchap, met
„ haare Keizerlyke en Koninglyke Ma-
„ jeſteiten geplaatst vondt, verlaaten heb-
„ bende, en herwaards overgekomen
„ zynde, naa dat daar toe was geobti-

„ neerd

„ neerd de aggreatie van haare Keizer- XXI.
„ lyke en Koninglyke Majeſteiten, aan BOEK.
„ wien Onze Heer Vader de overkomst
„ en bezittinge van Hoogstdenzelven 1784.
„ Heer Prinſe als een ſpeciaal faveur,
„ by Misſive van den tienden Novem-
„ ber MDCCXLIX, hadt verzogt, de
„ zo goede en hoogst wyze voorzorge
„ van onzen Heer Vader door Evene-
„ menten, welke zedert gebeurd zyn,
„ ten vollen is gejustificeerd, en voor
„ Ons door eene daadlyke ondervindin-
„ ge, van de hoogſte utiliteit en van de
„ allerheilzaamſte gevolgen geweest is:
„ terwyl het fataal tydſtip, waar in Wy
„ van Hoogstgedagten onzen Heer Va-
„ der werden beroofd, het geval al vroeg
„ heeft doen exteeren, waar in de ſalu-
„ taire voorzieningen van Hoogstdenzel-
„ ven, in het engagement en employ
„ van den Heere Prinſe VAN BRUNS-
„ WYK, voor Ons en Ons Huis van
„ deeze zo nuttige uitwerkinge zyn be-
„ vonden, dat wylen haare Koningly-
„ ke Hoogheid, Onze Vrouw Moeder,
„ Hoogstzal. gedagtenisſe, niet heeft ge-
„ heſiteerd om, by dispoſitie van uiter-
„ ſten wille Hoogstdenzelven Heer Prins,
„ die altoen reeds door de Heeren Staa-
„ ten der gezamenlyke Provincien tot
„ Repreſentant van den Capitein Gene-
„ raal was aangeſteld, tot Executeur te-
„ ſtementair en Adminiſtreerende Voogd
„ over Ons en Onze zeer beminde Vrou-
„ we Zuster te verzoeken en te benoemen.

XXI. BOEK. 1784.

„ En hoe dat eindelyk het luctueus
„ evenement, waar door haare Koning-
„ lyke Hoogheid, onze Vrouw Moeder,
„ mede van ons is weggerukt, den za-
„ menloop der beide gevallen heeft daar
„ gesteld, waar door de zo goede en
„ hoog wyze voorzorge van wylen On-
„ zen Heer Vader, dit voor ons on-
„ waardeerbaar voorregt heeft uitgele-
„ verd, dat wy in den Hooggemelden
„ Heer Prins VAN BRUNSWYK, door
„ al het geen Hoogstdezelve aan Ons,
„ zo ten aanziene van de Repræsentatie
„ van ons als Capitein Generaal, als in
„ 't byzonder met opzigt tot Onze Edu-
„ catie heeft gepresteerd en bewezen,
„ oneindig meer hebben mogen genieten
„ en ondervinden, dan Hoogstgedagte
„ Onze Heer Vader van de voorschree-
„ vene zyne zo goede en hoogst wyze
„ voorzorge en van zyn volmaakt ver-
„ trouwen op Hoogstgemelden Heer Prins-
„ se zich ooit zou hebben kunnen be-
„ looven.

„ En naardemaal Wy gaarne wensch-
„ ten gelegenheid te hebben, om Ons
„ nog voor eenigen tyd van den raad en
„ assistentie van Hoogstdenzelven Heer
„ Prinse VAN BRUNSWYK te bedie-
„ nen, en Hoogstdezelven aan ons ge-
„ declareerd heeft, dat Hy door de sterk-
„ ste banden van tedere Liefde en Va-
„ derlyke affectie aan Ons verbonden,
„ genegen en bereid was, om zyne ver-
„ mogens, daar die voor Ons van eenig

„ nut

„ nut konden weezen, nog voor eenige tyd, aan Ons op te offeren. XXI. BOEK. 1784.

„ Zo is 't, dat Wy met Hoogstgemelden Heere Prins VAN BRUNSWYK wederzyds en onderling zyn geconvenieerd en verdraagen over de „ poincten en in maniere hier naa volgende

„ 1. Dat Hooggemelde Heer Prins VAN „ BRUNSWYK zich aan Ons zal engageeren en verbinden, zo als Hoogstgemelden zich aan Ons engageert en „ verbindt by deezen, omme Ons in het „ beleid der zaaken, zo wel van het Militaire Departement, als van alle de „ verdere en andere Departementen, onder Ons gezag behoorende, met raad „ en daad te zullen adsisteeren en bystaan in alles, ten allen tyde, en zo „ menigmaal Wy zulks van Hoogstdenzelven zullen requireeren, en voor „ Ons dienstig en noodig zullen oordeelen.

„ 2. Dat Hoogstgemelde Heer verpligt „ zal zyn om in alle zaaken, welke „ door Ons in zyne handen zullen worden gesteld, Ons getrouwlyk te dienen van Hoogstdeszelfs raad en advis; „ daar in adviseerende en handelende zo „ als in goede Conscientie, tot bewaaring van Onze Hoogheid, Prerogativen, en Geregtigheden, mitsgaders „ ten meesten dienste en welvaard van „ den Staat der *Vereenigde Gewesten*, zal „ vermeenen te behooren, zonder daar

„ van

XXI. BOEK. 1784.

„ van af te wyken, door gunst of on-
„ gunst, voor eenige byzondere Provin-
„ cien, Steden, Collegien of Leden van
„ dien, of voor eenige particulaire Per-
„ soonen, het zy buiten of binnen de
„ Regeering, ofte uit eenigerlei andere
„ oorzaaken, hoedanig dezelve ook zou-
„ den mogen zyn, in alles anders niets
„ voor oogen houdende, dan het geen
„ tot voorſtand van Onze waare en recht-
„ maatige belangens, en ten gemeene
„ beste, en tot bevordering van het mees-
„ te welzyn deezer Landen, op de effi-
„ cacieuste wyze, zal kunnen en mogen
„ ſtrekken.

„ 3. Dat Hoogstgemelde Heer Prins
„ VAN BRUNSWYK zich, ten voor-
„ ſchreeven einde, geſtadig by en omtrent
„ Onzen Perſoon zal onthouden, en in
„ 't byzonder verpligt zyn ons te accom-
„ pagneeren op de reize, die Wy eer-
„ lang in de Provincien, Steden en Plaat-
„ zen, onder Ons Erfſtadhouderſchap re-
„ ſorteerende, ſtaan te onderneemen.

„ 4. Waar tegen Wy Ons, voor en
„ ten behoeve van Hoogstgemelden Heer
„ Prins, op het kragtigſte engageeren en
„ verbinden, om Hoogstdenzelven, ter
„ zaake van al het geen Hy, tot presta-
„ tie van dit Engagement, en in het gee-
„ ven van den gerequireerden raad en
„ adſiſtentie zal hebben gedaan en ver-
„ rigt, van alle aanſpraak, naamaaning
„ en responſabiliteit, ten vollen en vol-
„ komenlyk zullen indemniſeeren en be-

„ vry-

„ vryden, zo als Wy Hoogstdenzelven XXI.
„ daar van indemneeren en bevryden by BOEK.
„ deezen, niet willende, dat Hoogstge- ——
„ melde Heer Prins, ter dier zaake, aan 1784.
„ iemand anders, dan aan Onze eigene
„ Perſoon, eenige rekenſchap of verant-
„ woording verſchuldigd zal zyn; en,
„ in cas, aan Ons, geduurende dit En-
„ gagement iets menschlyks mogt over-
„ komen, willen en begeeren Wy, dat
„ Hoogstgemelde Prins VAN BRUNS-
„ WYK zal kunnen volſtaan met op on-
„ ze geheime Secretarie over te leveren
„ en te doen depoſiteeren de Stukken
„ en Papieren tot ons bewind ſpectee-
„ rende, welken als dan onder Hoogst-
„ denzelven berustende zouden mogen
„ zyn, zonder dat Hoogstdezelve aan
„ Onzen Erven, Succesſeuren, of Regt
„ verkrygenden, tot het geeven van
„ eenige opening; veel min tot het doen
„ van verantwoording verpligt zal zyn,
„ ofte daar toe op eenigerlei wyze ge-
„ necesſiteerd zal kunnen of mogen wor-
„ den.

„ En dit alles alzo by proviſie en tot
„ ons beiderzyds kennelyk wederzeggen
„ toe."

Wederzydſche Handtekeningen, en Zegels der Wapenen bekragtigden deeze Overeenkomst, terwyl de Hertog VAN BRUNSWYK den Eed op die Verbintenis in handen van zyne Hoogheid aflei.

Dit Affchrift deezer Acte deedt de Stadhouder vergezeld gaan van eenen Brief van zyne Hoogheid Brie-

XXI. BOEK. 1784.

Brieve aan Staaten van *Holland*: waar in hy verklaarden niet te twyfelen of het leezen der Acte zelve zou hun overtuigen van de ongegrondheid der verſpreide gerugten, en wel byzonder, dat de Hertog, kort na 's Prinſen Meerderjaarigheid, misbruik maakende van dien gevoelens van vriendſchap en genegenheid voor zyn Perſoon, hem zou overgehaald hebben tot het aangaan eener Acte, waar by hy zich verbonden hadt om in alle zaaken des Hertogs raad te vraagen en te volgen, en dit ſtuk met Eede te bevestigen. — De Ridderſchap verklaarde volkomen te berusten in het ſchryven van zyne Hoogheid, en daar uit met veel aangenaamheid gezien te hebben, de ongegrondheid van het verſpreidde ten naadeele des Hertogs VAN BRUNSWYK, omtrent deeze Acte.

over en nevensde Acte aan Staaten van *Holland*.

Brief tot geleide, aan hun Hoog Mogenden, en de Staaten der overige Gewesten.

Aan hun Hoog Mogenden, en de Staaten der byzondere Gewesten, zondt zyne Hoogheid desgelyks een Affchrift. De Brief aan de Algemeene Staaten daar by gevoegd, behelsde eene Verantwoording van zyne Hoogheid, wegens zyn ſtilzwygen op de lasterlyke gerugten en naamlooze Schriften deeze Acte betreffende; dan hoe hy, door Staaten van *Holland*, om dezelve verzogt, ze niet alleen aan hun, maar ook aan hun Hoog Mogenden, oordeelde te moeten overleveren: hy twyfelde niet of, op het leezen daar van, zouden alle gerugten deswegen verſpreid, ophouden, en het blyken, dat

de

dezelve niets inhieldt, 't welk in 't minſte als nadeelig voor den Lande zou kunnen worden aangezien; of als eene Verbintenis ſtrydig met zyn pligt aangegaan; te meer daar hy, niet zonder voorkennis en goedkeuring van hun Hoog Mogenden, zich bediend hadt van den wyzen Raad en Byſtand des Hertogs. Ten welken einde hy aanvoert het gebeurde by zyne Meerderjaarigwording, toen de hooge Vergadering, by eene plegtige Bezending, den Hertog bedankt hadt voor de ſtilmuntende dienſten den Lande betoond, en op 't vriendlykſt verzogt, om zyne groote vermogens, by aanhoudenheid, ten nutte van de Republiek te willen beſtreeden. Ten welken einde het verblyf des Hertogs, met toeſtemming van het Hof van *Weenen*, bewerkt was. —— Voorts laat hy zich uit over den aart der aangegaane Verbintenisſe zelve, als hem niet verpligtende om den Raad des Hertogs te moeten inneemen, veel min te volgen; en de daar uit voortvloeiende billykheid, om dien Prins van alle Verantwoording te bevryden: dewyl het hem vryſtondt den Raad des Hertogs in te neemen, of niet in te neemen, en, denzelven ingenomen hebbende, te volgen of niet te volgen; met het omhelzen van dien Raad maakte hy zich dien den zynen, en nam de verantwoording der daar uit volgende maatregelen op zich. XXE BOEK. 1784.

Voor hun Hoog Mogenden kon hy niet verbergen zyn gevoelig leedweezen over

XXI. BOEK. 1784.

over de veranderingen in de begrippen van veele Leden der Hooge Regeering deezer Landen, zedert eenigen tyd, omtrent den Hertog; die, zonder dat, tot nog toe, iets bepaalds, op eene wettige wyze, tegen hem was ingebragt, veel min beweezen, by aanhoudenheid moest ondergaan, dat verſcheide Leden zich niet ontzagen, om van hem met de allerhaatlykſte uitdrukkingen melding te maaken, en hem te doen aanzien als de Autheur van de ongelukken, zedert eenigen tyd, het Vaderland overgekomen: „ daar Wy," voegt hy 'er nevens, „ gerustlyk kunnen, en gaarne openlyk willen verklaaren, dat Wy verzekerd zyn, dat de „ Heer Hertog altoos heeft getragt, zó „ veel in hem is geweest, door raad en „ daad, het welzyn van het Vaderland te „ bevorderen, en den Lande, in de pos„ ten hem door hun Hoog Mogenden „ toevertrouwd, wel te dienen (*)."

Verſchillende oordeelvellingen over die Acte.

Verſchillend, zeer verſchillend, waren de oordeelvellingen toen deeze Acte, waar over zo veel en zo lang gemompeld was, aan den dag kwam. *Zommigen* hielden ſtaande, dat dezelve niets ten nadeele van een der beide zich verbindende hooge Perſoonaadien behelsde. —— *Anderen* ontzagen zich niet, om de egtheid en volledigheid openlyk in twyfel te trekken. —— *Deezen* beſchouw-

(*) *Reſol. van Holl.* en *Gen.* 24 Mey 1784.

ſchouwden dit ſtuk als de volkomenſte regtvaardiging van 's Volks haat tegen den Hertog VAN BRUNSWYK; *Geenen* als het duidelykst bewys van zyne onſchuld, en der onbezonnenheid van den ſtap, reeds in den Jaare MDCCLXXXI, door de Regeering van *Amſterdam* ten zynen opzigte gedaan (*); noch *anderen* meenden 'er het voldingenst bewys in te vinden van de waarheid, dat, in het beſtuur van dit Gemeenebest, gebreken hadden plaats gegreepen, die, naar gelange van het meerder bedekt en verborgen houden van derzelver oorzaaken voor het oog des Volks, des te gevaarlyker en heilloozer voor 't zelve moesten zyn; en uit dien hoofde ook niet hadden nagelaaten, dit Land op den rand des verderfs te brengen. Huns oordeels hadt men nu niet meer na de bron onzer rampen te zoeken, en was 'er niets blykbaarder dan dat de Hertog zich ſchuldig gemaakt hadt aan eene misdaad tegen de Hoogheid des Lands, en dus van alle Bedieningen behoorde ontzet te worden. De Acte zelve werd eerlang, op den vryen ſchryftrant dier dagen, met gispende aanmerkingen in 't licht gegeeven, en bleeven de Brieven door zyne Hoogheid tot geleide gezonden des niet vry (†). Schoon het aan geen Ver-

XXI. BOEK. 1784.

deo-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* III. D. bl. 208.

(†) Zie, om geene andere op te noemen, den *Poſt van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 713. 717.

XXI. BOEK. deedigers van 't een en ander ontbrak (*).

1784.

Raadslag der Staaten van *Friesland* over de Acte.

Dan vervoegen wy ons ter hooge Vergaderingen des Lands, om te vernemen wat 'er ten opzigte van den Hertog voorviel. Staaten van *Friesland* waren eerst gereed, hunnen Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, last te geeven. Zy merkten op, hoe zy voormaals reeds, met zo veel ernsts als gemaatigdheid, den Heer Prins van *Oranje* onder 't oog hadden gebragt, het algemeen misnoegen der Ingezetenen over den Perſoon en het Bewind des Hertogs VAN BRUNSWYK, en den haat, waar in dezelve by 't Volk gevallen was; met verder vriendlyk verzoek, dat Hoogstdezelve, uit aanmerking daar van, op de best mogelyke wyze, dien Prins zou overhaalen, om zich van het beſtuur der zaaken te onttrekken, en uit de Republiek te begeeven; ten einde, door dit middel, allen argwaan weggenomen, de eensgezindheid algemeen herſteld en de goede Gemeente weder overgehaald mogt worden tot een onbepaald vertrouwen op die geenen, welken met de uitvoering van zaaken, tot 's Lands dierbaarſte belangen ſtrekkende, belast waren. Doch dat

761. enz. *Courier van Europa* I. D. bl. 318.

(†) Men zie, behalven veele andere, *de Vrede-Bazuin* No. 65. en *den Hardloeper van Staat* No. 5—7.

dat zy deeze poogingen, aan de hooge Vergadering bekend, by zyne Hoogheid vergeefsch aangewend, en met hun Vaderlandlievend oogmerk niets uitgewerkt hadden. Waarom zy het noch gepast, noch van nut oordeelden, zyne Hoogheid, over het thans medegedeelde Afschrift der Acte van Consulentschap, waar van zy te vooren onkundig waren, wederom te onderhouden. XXI. BOEK. 1784.

Waarop zy voortvoeren met hunne gedagten, die zy zonder verwyl ter Algemeene Staatsvergadering wilden ontvouwd hebben, open te leggen. Met ontroering hadden zy vernomen het daadlyk bestaan eener Acte van Consulentschap, zedert den Jaare MDCCLXI in weezen, en by onderzoek bevonden. —— „ Dat „ de inhoud geheel niet overeenkwam „ met het oogmerk, 't geen Prins WILLEM DE IV. zich met het plaatzen „ van den Hertog in dienst van de Republiek scheen voorgesteld te hebben, „ te weeten *om in het Departement der „ Militie geëmployeerd te worden.* —— „ Dat deeze Acte niet minder onbestaanbaar was met de welmeeninge van hun „ Ed. Mogenden en de overige Bondgenooten, in de Instructie voor den „ Hertog, geduurende de Minderjaarigheid des Prinsen van *Oranje* van den „ Jaare MDCCLV, duidelyk aan den dag gelegd; alwaar den Hertog, schoon „ toen den minderjaarigen Erfstadhouder, „ als Capitein Generaal, representeeren-

XXI. BOEK. 1784.

„ de, uitdruklyk opgelegd werd, *om zich*
„ *met geene zaaken van Politie, Financie,*
„ *Juſtitie, of Religie, het zy van deeze of*
„ *van de andere Provincien, te bemoei-*
„ *ien.* —— Dat bovendien zyne Hoog-
„ heid aan het bewind der zaaken als
„ meerderjaarige Stadhouder gekomen
„ zynde, *te eenemaal onbevoegd was, om*
„ *zonder voorafgaande expreſſe qualificatie*
„ *der Bondgenooten, eenige Verbintenisſen*
„ *van dien aart, als deeze Acte bevatte,*
„ *en gemunieerd met eene ongehoorde beloftе*
„ *van Indemniteit en Responſabiliteit met*
„ *iemand der Regenten, hy ware wie hy*
„ *ware, aan te gaan.* Veel min zulks
„ te doen met een *vreemd Perſoon, ſlegts*
„ *door toelaating* eener vreemde Mogen-
„ heid, in dienst van den Staat, die geen
„ Lid van Regeeringe was, en die daar
„ door geene directe relatie tot 's Lands
„ behoudenisſe hadt."

Om alle onaangenaame navorſchingen, die nergens toe konden dienen, dan om de zaaken te vertraagen, en de gemoederen te verwyderen, te vermyden zouden zy agter wege laaten andere gewigtige Aanmerkingen, die met grond op deeze Acte zouden kunnen gemaakt worden. Zy waren genegen om het voorledene in deezen niet verder in aanmerking te neemen, of daar aan te denken, dan voor zo verre noodig was om met de daad een herſtel van zaaken in het toekomende te bewerken, dat allerheilzaamst voor de Republiek en van het

uiterst

uiterst aanbelang voor het Huis van *Oranje* was. XXI. BOEK.

Ter bereiking deezer gewigtige einden, ſloegen zy aan de Bondgenooten voor; „ dat, met te niet doening der „ Acte van den derden Mei MDCCLXVI „ tuſſchen den Heer Erfſtadhoûder en „ den Heer Prins VAN BRUNSWYK „ opgericht, (welke Acte, wegens de „ Provincie *Friesland*, by deezen voor *nul* „ en van *onwaarde* verklaard werd,) meergemelde Heer Hertog, om deeze en „ andere redenen, zou worden gedimitteerd uit allen hoegenaamden Dienst „ van deeze Republiek: mogende Staaten van *Friesland* wel lyden, dat de „ Hertog zyn Tractement bleef genieten, mits hy zich genoegzaam van het „ Territoir van deeze Republiek verwyderd hieldt (*)." 1784.

Ter Vergadering van *Holland* was de Meerderheid van gevoelen, dat het aangaan van zodanig een Acte te eenemaal ſtreedt met de hoogheid en aanzienlykheid des Lands: als mede dat zyne Doorlugtigheid, de Hertog VAN BRUNSWYK een allernadeeligſt en hoogſt ſtraffbaar gebruik hadt gemaakt van den invloed, dien hy, als Gouverneur, op den geest van den jongen Erfſtadhouder deezer Republiek natuurlyk hadt moeten verkrygen: weshalven men het noodig agt- De Meerderheid van *Holland* wil den Hertog verwyderd hebben.

(*) *Reſol. van Friesland* 11 juny 1784.

XXI. BOEK. 1784.

agtte, om tot de meermaalen onderſtaane verwydering des Hertogs van de Perſoon van zyne Hoogheid, daadlyk te beſluiten.

Bezending van *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amſterdam* by zyne Hoogheid over de wyze der verwydering.

Doch, alvoorens hier toe te komen, vaardigde deeze Vergadering eene ſtaatlyke Bezending af aan zyne Hoogheid, beſtaande uit de Heeren VAN DER WAL, Burgemeester, en DE GYZELAAR, Penſionaris van *Dordrecht*; KOEK Burgemeester, en VAN ZEEBERGH, Penſionaris van *Haarlem*; DEDEL Burgemeester, en VAN BERCKEL, Penſionaris van *Amſterdam*, om te verneemen, op welk eene wyze de Prins dagt, dat deeze verwydering op de voeglykſte wyze zou kunnen geſchieden. DE GYZELAAR voerde het woord, en deedt dit Voorſtel:

„ Dat het welmeenend oogmerk van de „ Regeeringen der drie Steden *Dordrecht*, „ *Haarlem* en *Amſterdam* was, om zeer „ gaarne te willen medewerken tot het „ einde, vervat in den rondgaanden Brief „ van zyne Hoogheid aan de Bondgenooten in laatſtleden Bloeimaand gezonden (*); doch dat by gemelde Regeeringen was begreepen de onmogelykheid, om dit ter gewenſchte uitwerking te brengen, ten zy de Heer Hertog VAN BRUNSWYK daadlyk van het Territoir van de Republiek werd verwyderd; dat, uit overtuiging

„ daar

(*) Zie hier boven bl. 55.

„ daar van wel tot zodanig eene Remo- XXI.
„ tie was gereſolveerd; maar teffens om, BOEK.
„ alvoorens van die Reſolutie ter Ver- ——
„ gaderinge van hun Ed. Groot Mogen- 1784.
„ den gebruik te maaken, en de execu-
„ tie daar van volſtrekt aan te dringen,
„ uit eguards voor zyne Hoogheid den
„ Prins Erfſtadhouder, met Hoogstden-
„ zelven in conferentie te treeden, ten
„ einde, ware het mogelyk, in het vriend-
„ lyke, te concerteeren zodanige midde-
„ len, door welken het gemelde anders
„ geconſtateerde oogmerk op eene wyze
„ meest tot genoegen van zyne Hoog-
„ heid ſtrekkende, en met de minſte
„ eclat, zoude kunnen worden uitge-
„ voerd: op dat dan vervolgens dien
„ conform door die Steden in de behan-
„ deling deezer zaak zou kunnen wor-
„ den te werk gegaan."

Zyne Hoogheid verzogt deezen mondlyken voordragt in geſchrifte te mogen ontvangen, 't geen, naa eenige over- en wederſpraak, toegeſtaan, en hem, 's anderen daags, onder geleide eens Briefs van den Penſionaris DE GYZELAAR ter hand geſteld werd. Acht dagen tyds tot beraad hadt de Stadhouder genomen: naa welker verloop hy dit Antwoord voorlas. „ Hoe zeer ik overtuigd ben, „ dat niets noodzaaklyker is tot bevor- „ dering der waare belangen van het „ Vaderland, dan de herſtelling van de „ harmonie, en van het onderling ver- „ trouwen, en hoe zeer ik geneegen

Antwoord van zyne Hoogheid.

XXI. BOEK. 1784.

„ ben, om, zo veel in my is, daar toe
„ te contribueeren, vind ik my verpligt
„ te betuigen, dat ik, naa rype over-
„ weeging van het Voorſtel, eerst mon-
„ deling en vervolgens ſchriftlyk gedaan,
„ door de Heeren Gedeputeerden van
„ *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amſterdam*,
„ niet kan vinden, dat de herſtelling der
„ harmonie verbonden is, of zyn kan,
„ aan de Remotie of Verwydering van
„ zyne Hoogheid den Heer Veldmaar-
„ ſchalk, Hertog VAN BRUNSWYK,
„ van het Territoir van de Republiek.
„ Ik denk, dat in geenen deele van my
„ kan worden gevergd om mede te wer-
„ ken tot het neemen van eene Reſo-
„ lutie, welke ik geenzins met de bil-
„ lykheid overeenkomſtig vind, omtrent
„ wien het ook zy, en byzonder ten
„ opzigte van een Vorst, aan wien ik
„ zo veel verpligting heb, en dankbaar-
„ heid verſchuldigd ben: —— Ik oor-
„ deel, dat niets van gevaarlyker gevol-
„ gen zyn kan, en meer ſtrydig met de
„ natuur van eene vrye Republiek, dan
„ dat iemand, al was het de geringſte
„ der Ingezetenen, van een Ampt aan
„ hem wettig gedefereerd, werde ontzet
„ en uit het Territoir van den Staat
„ verwyderd, door een *Politique Reſo-*
„ *lutie*, zonder dat aan hem de gelegen-
„ heid gegeeven worde om zich van 't
„ geen tegen hem wordt ingebragt, te
„ kunnen justificeeren; en agt my geen-
„ zins bevoegd om tot een diergelyke

„ Re-

„ Reſolutie, ten opzigte van den Heer XXI.
„ Hertog, te concurreeren: want naa al BOEK.
„ het geene voorgevallen is, en byzon- ——
„ der naa de Reſolutie der Heeren Staa- 1784.
„ ten van *Friesland* (*), zyn de zaaken
„ tot die termen gebragt, dat de Ver-
„ wydering van den Heer Hertog niet
„ wel meer plaats kan hebben zonder
„ een eclat, waar door deszelfs reputa-
„ tie op eene ſenſible wyze zouden wor-
„ den geledeerd, welke verzagtingen ook
„ ten deezen opzigte mogten worden uit-
„ gedagt. —— Was ik overtuigd, dat
„ de Heer Hertog, door wangedrag, ver-
„ diend hadt de desagrementen, die voor
„ denzelven moeten reſulteeren uit den
„ tegen hem gemanifesteerden argwaan,
„ zoude ik hem geenzins ſouteneeren;
„ maar zo lang ik van het tegendeel over-
„ tuigd ben, zo kan ik van my geen-
„ zins verkrygen, om aan het by de
„ Heeren Gedeputeerden, uit naam van
„ derzelver Heeren Principaalen, gemani-
„ festeerd verlangen te voldoen. ——
„ Voor het overige herhaal ik nogmaals,
„ dat my niets aangenaamer zal zyn,
„ dan de rust en harmonie in deeze
„ Landen te zien herſteld en gefundeerd
„ op ſolide en met de Conſtitutie dee-
„ zer Landen overeenkomſtige gronden,
„ en dat ik altoos geneegen zal bevon-
„ den worden, om daar toe, door alle
„ meest

(*) Zie hier boven bl. 130.

XXI. BOEK. 1784.

„ meest efficacieuſe middelen te concur-
„ reeren; doch, dat ik overtuigd ben,
„ dat de Remotie van den Hertog geenzins
„ kan dienen tot een middel om de zo
„ noodige Harmonie te herſtellen (*)." —
By het voorleezen deezes Antwoords aan de Afgevaardigden, vervolgens ſchriftlyk overgeleverd, vielen 'er ſcherpe aanmerkingen van wederzyden, zo wy op het berigt van SCHLÖZER mogen afgaan (†).

Rotterdam bekomt op ſoortgelyken Voorſlag, als de drie Steden, 't zelfde Antwoord.

Inmiddels hadt de Regeering van *Rotterdam* den Heer VAN ALPHEN, Burgemeester, en ZUILEN VAN NYEVELD, Secretaris dier Stad, met eene dergelyke boodſchap als die der drie bovengemelde Steden by zyne Hoogheid gezonden. Zy werden mede verzogt, hun voorſlag, dat zyne Hoogheid den Hertog zou gelieven over te haalen, om, op den honorabelſten en meest voordeeligen voet, met concurrentie en genoegen van zyne Doorlugtige Hoogheid, zelve zyne Demisſie van deszelfs Militaire Charges te vraagen, als, huns agtens, zeer bevorderlyk tot het vereffenen en eindigen der zweevende geſchillen, in geſchrifte te ſtellen; waar op zy een Antwoord ontvingen zaaklyk van denzelfden inhoud als 't geen aan drie Steden was gegeeven (§).

De

(*) *Reſol. van Holl.* 8. 9 en 15. July 1784.
(†) SCHLÖZER *Echte Beſcheiden wegens den Hertog van Brunswyk* II. D. bl. 37.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1223. enz.

De zaak des Hertogs, nu naauwer dan immer aangebonden, en, zo 't zich liet aanzien, voor geene verzagting vatbaar, werd, met allen ernst, ter Vergadering van *Holland* doorgezet. Hoe zeer *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amſterdam* yverden, waren, op den negen en twintigſten van Hooimaand, veele Steden ongelast, of oneenſtemmig over de wyze, zo dat 'er geen eindelyk Beſluit kon genomen worden. Men beſtemde den achttienden van Oogstmaand om, by Meerderheid, de zaak af te doen. Het Beſluit door dezelve vastgeſteld, was van deezen geheel affchryvenswaardigen inhoud; „ In „ agting genomen zynde de Conduite „ door den Hertog VAN BRUNSWYK „ gehouden, in het aangaan van eene „ Conventie met den Heere Prinſſe van „ *Oranje*, *geheel buiten kennis*, *communicatie en toeſtemming zo van de Bondgenooten in 't generaal*, *als van de Heeren Staaten deezer Provincie in 't byzonder*; hoe zeer eene Acte van dien aart „ zaaken concerneert, waar in de Republiek het allerweezenlykst belang heeft, „ en mitsdien, zonder kennis en medewerking van den Souverain, zodanig „ een Engagement nimmer konde beſtaan, als waar by hy Heer Hertog, „ volſtrekt misbruikende den invloed, „ dien hy op zyne Hoogheid den Heere Erfſtadhouder deezer Provincie, geduurende zyne Qualiteit als deszelfs „ Repreſentant, als Capitein-Generaal in „ des-

XXI. BOEK. 1784.

Beſluit der Meerderheid van *Holland* tot Afzetting van den Hertog.

XXI. BOEK. 1784.

„ deszelfs Minderjaarigheid, hadt verkreegen, even naa het uiteinde van „ dezelve Minderjaarigheid, zich heeft „ weeten te engageeren om te zullen „ zyn de *Raadsman* van welgemelden „ Heer Erfſtadhouder, niet alleenlyk in „ zaaken, *het Militair Departement ſpecteerende;* maar ook in alle andere zaaken, *tot alle Departementen, hoe ook genaamd, aan meergedagte zyne Hoogheid, binnen deeze Republiek gedefereerd;* en „ dit alles onder een zeer notabel beding, „ *van eene volſtrekte Onverantwoordlykheid* „ anders dan aan zyne Hoogheid alleen, „ en dus *met uitſluiting van de Heeren „ Staaten, de reſpective Souverainen deezer „ Landen.* —— Waar by dan nog komt „ een wederzyds engagement, dat deeze Overeenkomst onverbreekelyk zou „ zyn, anders dan door bewilliging en „ kennelyk wederzeggen *niet van een der „ contracteerende Partyen* alleen; maar, „ in tegendeel, *van beiden dezelven te zamen.*

„ Wyders gelet zynde, dat deeze Conduite van gemelde Heer Hertog, onmiddelyk naa de Minderjaarigheid van „ den Heer Erfſtadhouder gehouden, „ een oogmerk te kennen geeft, directelyk ſtrydig tegen de intentie van alle „ Bondgenooten; by welker Inſtructie „ den Heer Hertog, als Repreſentant „ van zyne Hoogheid, in Qualiteit als „ Capitein Generaal van de Unie, geduurende deszelfs Minderjaarigheid,

„ was

„ was geïnterdiceerd, en waar by de XXI.
„ Hertog zich, onder ſolemneele Eede, BOEK.
„ hadt verbonden, zich niet te zullen ——
„ bemoeien met zaaken, *de Religie*, *Po-* 1784.
„ *litie*, *Financie*, en *Juſticie* deezer Lan-
„ den ſpecteerende — een oogmerk, der-
„ halven, om onmiddelyk naa den aan-
„ vang der Meerderjaarigheid van den
„ Heer Erfſtadhouder, *tegen deeze uitge-*
„ *drukte intentie* van de Bondgenooten
„ aan, onder beding zelfs van geene Ver-
„ antwoording van zyn te houdene ge-
„ drag aan Hoogstdezelven verſchuldigd
„ te zullen zyn, zich op deeze *clande-*
„ *ſtine wyze*, in de directie van alle de
„ zaaken van den Lande, hoe zeer een
„ Vreemdeling en in dienſt van eene an-
„ dere Mogenheid zynde, in te dringen;
„ en zich daar in, met uitſluiting van de
„ Hooge Bondgenooten, aan wien hy
„ nogthans, door gedistingueerde genoo-
„ tene Weldaaden, groote verpligting
„ hadt, zonder Hoogstderzelver concur-
„ rentie, en alleen door den verkreegen
„ invloed op den meerderjaarig gewor-
„ den Erfſtadhouder, voor altoos, te be-
„ veſtigen. —— Met dit ongelukkig ge-
„ volg, dat het zonneklaar uit de Mis-
„ ſive van zyne Hoogheid aan de Bond-
„ genooten, waar by de Acte aan Hoogst-
„ dezelven is gecommuniceerd, zo wel
„ als uit andere omſtandigheden conſteert,
„ dat zyne Hoogheid zich als nog aan
„ de Heer Hertog op het allerſterkſt ver-
„ bonden rekent, de Acte van Conven-

„ tie

XXI. BOEK. 1784.

„ tie voor het aangezigt van alle Bondgenooten als het ware tragt te wettigen, en den Hertog aan de Bondgenooten op te dringen, als een Perſoon, die niet tegenſtaande deeze clandeſtine en gansch onbetaamelyke handelwyze, Hoogstderzelver hoogagting nog zou meriteeren.

„ Dat, laatstlyk, naa alle de klagten der Bondgenooten, en in 't byzonder van de Heeren Staaten van deeze Provincie, over de ongelukkige Directie van 's Lands zaaken, niet langer kan worden getwyfeld aan den ſchadelyken invloed van zodanig een *Raadsman*, die zich, op eene zo onvergeeflyke wyze, en met eene geheimhouding, die achttien Jaaren lang deeze handelwyze voor het Bondgenootſchap heeft verborgen gehouden, tot deezen Miniſteriaalen post heeft verheeven, en zich daar in door middel van het blind vertrouwen van zyne Hoogheid op zyn Perſoon, als in een wettigiyk verkreegen post tragt te maintineeren, zodanig zelfs, dat alle middelen, onder de hand, op de vriendlykſte wyze, aangewend, om zyne Hoogheid van het appui des Hertogs te detourneeren, vrugtloos geweest zyn: waarom, als nu geen ander middel meer overig is, dan dat hun Ed. Groot Mogenden, voor zo veel hun betreft, zich van Hoogstderzelver pligt als Souverain van deeze Provincie acquiteeren, en

„ de

„ de verdere nadeelige uitwerkingen van XXI.
„ dit clandeſtine en voor den Souverain BOEK.
„ zo lesief Engagement, met al hun ver- ——
„ mogen, tegengaan, en het kwaad met 1784.
„ den geheelen wortel uitrooyen. Dat
„ deeze zaak geen object is, of zyn kan,
„ van de Ordinaris Juſtitie, die nimmer
„ bevoegd is te oordeelen over *onder-*
„ *werpen het Beſtuur van 's Lands zaaken*
„ concerneerende; noch ook in 't byzon-
„ der over het al of niet continueeren
„ van den Dienst van die geenen, die
„ door den Souverain geoordeeld wor-
„ den daar uit gedimitteerd te moeten
„ worden; en mitsdien evident zynde,
„ dat het Departement van den Souve-
„ rain is te beoordeelen wat tot beleid
„ van de gemeene zaak, en tot behoud
„ van den Lande, tegen gevaarlyke on-
„ derneemingen in 't werk behoort te
„ worden geſteld."

Op deeze gronden verklaarden Staaten van *Holland*, de Acte van Verbintenis, voor van geener waarde; en dat de Hertog, met zodanig een gedrag, zich verzet hebbende tegen het hem bekend oogmerk van alle de Bondgenooten van zich met geene zaaken van Politie te mogen bemoeien, dat deeze handelwyze eene openbaare verſmaading der Souverainen van den Lande inſloot, en de hoogſte verontwaardiging van het Bondgenootſchap na zich trok, dat de Perſoon des Hertogs, die dus in 't geheim den Heer Erfſtadhouder van de Bondgenooten af-

en

XXI. BOEK. 1784.

en door deeze Verbintenis na zich tot hadt weeten te trekken, en door dit middel in de geheimen van den Staat weeten in te dringen, niet anders kon worden aangemerkt dan als een zeer gevaarlyk Perſoon voor deeze Landen, en om die reden, en dus *om redenen van Staat*, uit dezelve behoorde te worden geremoveerd.

Van dit Beſluit moesten de Afgevaardigden van *Holland* ter Algemeene Staatsvergadering opening geeven, en, op de gronden tot het neemen van 't zelve ſtrekkende, aandringen, dat alle de Bondgenooten, zonder tydverzuim, geliefden mede te werken om den Veldmaarſchalk, Hertog VAN BRUNSWYK van alle zyne Krygsposten, door hem in Dienst van het Bondgenootſchap, tot hier toe, bekleed, af te zetten; en, tot herſtelling van de rust in deeze Landen, en van de harmonie onder de Leden van de Hooge Regeering, van het Grondgebied van den Staat, te verwyderen. —— Aldaar, wyders, verklaaren, dat hun Ed. Groot Mogenden, den Hertog, voor zo veel hun aanging, niet langer in eenige der voornoemde Militaire Qualiteiten zouden erkennen, noch toeſtemmen in eenige Posten, welke vóór denzelven hier na op den Staat van Oorlog zouden worden gebragt, noch ook eenige betaaling, verder dan het loopende Jaar, doen: als mede dat hun Ed. Groot Mogenden bereid waren, om met de verdere Bond-

ge-

genooten gelykerhand te werken, omtrent alle meest bekwaame middelen, om den Hertog van het Grondgebied van deezen Staat kragtdaadig te verwyderen; terwyl zy, voor zo verre hun Souverain Territoir betrof, aan zich afzonderlyk het regt behielden om desaangaande de noodige voorzieningen te doen. XXI. BOEK. 1784.

Voorts vonden zy goed, dat aan alle de Officieren binnen dit Gewest, gewoon om van den Hertog Orders te ontvangen, zou aangeschreeven en gelast worden, de Bevelen van den Hertog, zo veel hun aanging, niet langer te eerbiedigen; en aan de Gecommitteerde Raaden om op de kosten van den Staat van Oorlog, den Hertog betreffende, geene verdere betaaling, dan geduurende het loopende Jaar, te doen.

Laatstlyk verstonden zy, dat, daar mogelyk nog wel eenige andere Persoonen, in het formeeren dier Acte de hand geleend, en zyne Hoogheid tot het aangaan van dezelve bewoogen hadden, door de Heeren van de Ridderschap, en verder hun Ed. Groot Mogende Gecommitteerden tot het groot Besogne, zou worden onderzogt, op welk eene wyze dien aangaande onderzoek zou kunnen worden gedaan (*).

's Morgens vroeg, op den dag deezes Staatsbesluits, vergaderde, vóór het byeen- Handdling der Ridder-

(*) *Resol. van Holl.* 18. Aug. 1784.

XXI. BOEK. 1784.

eenkomen der Staaten, de Ridderſchap by den Stadhouder, waar dezelve, omtrent den Hertog beſloot, dat de Ridderſchap volkomen berustte in 't geen zyne Hoogheid, in diens Brieve van den vier en twintigſten van Bloeimaand, hadt te kennen gegeeven, waar uit zy met veel genoegen vernomen hadt hoe ongegrond alles was, 't geen nopens de Acte ten nadeele van den Hertog was verſpreid geworden. Dit hadden zy voorheen betuigd; en bleeven daar by volharden: dewyl zy, by eene nadere en zeer ernſtige overweeging der Acte, niets daar in bevonden, waar door dezelve voor *onwettig* of in 't minst *tegen de Pligten van beide de Contractanten* ſtrydende kon gehouden worden. En waren zy van oordeel, dat niets ſterker aanliep tegen de Fundamenteele gronden van de Conſtitutie des Lands, en minder met de geheiligde Maximen, op welke de Vryheid in de Burgerlyke Maatſchappy rust, zour kunnen worden overeengebragt, dan dat iemand, wie hy ook zy, van eene wettig verkreegene, het zy Civile, 't zy Militaire, Bedieninge, zonder form van Proces, zonder eenig Regterlyk onderzoek, door eene Politique Diſpoſitie, op eene leſive en ſlettriſante wyze konde worden beroofd, daar van ontzet, en boven dien uit het Grondgebied van den Staat verwyderd worden. Deeze gronden moest de Ridderſchap, in 't byzonder ook in dit geval, reclameeren, en tegen zodanige

ſchappe, ten voordeele van den Hertog.

ge Besluiten, die door de Meerderheid daar tegen genomen mogten worden, zich aankanten. Wel mogt zy lyden, dat de Acte aan de Hoven van Justitie wierd gezonden, om te onderzoeken, of daar in eenige stoffe tot crimineele aanklagte te vinden ware. Doch moest de Ridderschap, met allen nadruk tegenspreeken, alle Besluiten, die, zonder een behoorelyk Judicieel onderzoek, zouden dienen om de Acte kragtloos te maaken, of die eenige lesive Dispositien, ten nadeele van den Hertog, zouden kunnen hebben. En, ingevalle, tegen alle verwagting aan, het Besluit van de Meerderheid der Stemmen anders mogt uitvallen, dan moest de Ridderschap dit wraaken als informeel en van geene waarde, met voorbehouding van nadere Aantekeninge (*). XXI. BOEK. 1784.

Overeenkomstig hier mede was de handelwyze der Ridderschappe in de Staatsvergadering, die het bovengemelde Besluit den Hertog betreffende, uitbragt. Zy wraakte 't zelve in 't algemeen en byzonder de Provinciale voorziening, met opzigt tot het doen ophouden van de Wedde, en de Orders aan de Officieren. Nevens de Ridderschap wederspraaken de Steden *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* dit Staatsbesluit, en behielden aan zich het doen van nadere Aantekening. *Rotterdam*, als tot de daad ly-

Welke Steden met de Ridderschap ten voordeele van den Hertog stemden: en welke de Meerderheid te zyner Veroordeeling uitmaakten.

(*) SCHLOZER *Echte Bescheiden Wegens den Hertog van Brunswyk* II. D. bl. 44.

XXI. BOEK. 1784.

lyke Demisſie en Verwydering des Hertogs op dien voet als het Staatsbeſluit dezelve vervatte; niet gelast, zag dit punt aan. *Schiedam* ſtemde niet mede, zo veel de verwydering des Hertogs van het Grondgebied van den Staat betrof. *Hoorn* betuigde geen deel in dit Staatsbeſluit te neemen. Gevolglyk beſtondt de kleine Meerderheid in *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schiedam* (onder de gemelde bepaaling) *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikkendam* en *Purmerende* die eene Tegenaantekening aan zich voorbehielden (*).

De Aantekening der Ridderſchap onderſcheiden beoordeeld.

Naa verloop van eene Maand verſcheen de Ridderſchap, met de toegezegde Aantekening, die zeer breedvoerig was, en door eenigen werd aangezien als eene geheele zuivering des Hertogs, als een bondigst ſtuk, ſtrekkende om elke onwaarheid des Staatsbeſluits open te leggen, elke drogreden te ontwikkelen, en elken ſtap eener tot een wreed Despotismus heen leidende Stelling, ſtap voor ſtap te wederſpreeken; doch door anderen met een veel ongunſtiger oog beſchouwd, en uitgekreeten, als hoogst beledigend voor de Eer van het meerendeel der Leden van *Hollands* Staatsvergadering (†). —— Wy kunnen, aangezien de uit-

(*) *Reſol. van Holl.* 18. Aug. 1784.

(†) Zie SCHLÖZER *Echte Beſcheiden wegens den Hertog van Brunswyk*; en den *Courier van Europa* II. D. bl. 59.

uitgebreidheid niets meer dan den hoofd-inhoud, en eenige trekken daar uit opgeeven. XXI. BOEK.

Zy beweerden, dat de Acte den alzins geoorloofden oorſprong hadt genomen uit het geopenbaarde verlangen van hun Hoog Mogenden, en van hun Ed. Groot Mogenden, dat, by de Meerderjaarigwording des Erfſtadhouders, de Hertog dien Prins nog eenigen tyd met zyn raad en byſtand mogt dienen. — Dat het zyne Hoogheid vryſtondt, als door geene Commisſie bepaald, om zich van geene anderen Raad dan der zodanigen, die daadlyk Leden van Regeering waren, te bedienen, den Hertog tot zyn Raadsman te kiezen, en aan zich te verbinden, zonder eenige verpligting om die Acte van Verbintenis ter kennisſe te brengen van de Bondgenooten in 't algemeen, of van de Staaten van *Holland* in 't byzonder, veel min om derzelver bekragtigende goedkeuring te verzoeken. —— Dat, ſchoon 's Hertogs Inſtructie, als Repreſentant van den Capitein Generaal der Unie, geduurende 's Prinſen Minderjaarigheid, mede bragt, zich met geene andere zaaken den Lande betreffende, dan de Militaire te bemoeijen, die bepaaling met 's Vorſten Meerderjaarigheid ophieldt; en 't hem dus vryſtondt zich als een particulier Perſoon aan zyne Hoogheid te verbinden, en aan den Erfſtadhouder zich te bedienen van iemand in wien hy de noodige bekwaamheden bevondt om zyn- 1784. Inhoud dier Tegenaantekeninge.

XXI. BOEK. 1784.

Raadsman te zyn, en wiens beproefde trouwe hem volkomen bekend was. — Wat de byzondere belofte van Indemniteit betrof, deeze rustte daar op, dat zyne Hoogheid zich verantwoordlyk ſtelde voor alle daaden ingevolge van de gegeevene raadgeevingen gedaan. — De onverbreekelykheid der Acte, anders dan door bewilliging en kennelyk wederzeggen der beide Partyen, was van allen grond ontbloot, „ daar," gelyk zy zich uitdrukten, „ het niet alleen uit den geheelen zamenhang evident was, dat, „ gelyk het van zyne Hoogheid en *van dien alleen* volkomen afhing, om den „ Raad des Hertogs al of niet te requireeren; en zyne Hoogheid geenzins „ was in de noodzaaklyke verpligting „ om den Raad van den Hertog in alle „ zaaken te moeten innemen, dus ook „ de betekenis van dat beding van *kennelyk wederzeggen van beide Partyen Contractanten*, in geenen anderen gezonden zin kon worden verſtaan en „ uitgelegd, dan dat even gelyk het aan „ zyne Hoogheid vryſtondt zich van den „ Raad des Hertogs te paſſeeren, en „ denzelven van zyn Engagement te libereeren, het even zo, op eene wederkeerige wyze, aan den Hertog was „ geoorloofd, zich van alle verdere Raadgeevingen aan zyne Hoogheid te abſtineeren, en zich van zyne verbintenis daar toe, by behoorelyke denuntiatie, te ontſlaan; daar hetzelve Contract

„ tract in zyne Effecten beſchouwd an- XXI.
„ derzins in geenen deele als even ge- BOEK.
„ lyk verpligtende zoude kunnen wor- ——
„ den aangemerkt, en mitsdien even min 1784.
„ met de regelen van eene gezonde Regts-
„ geleerdheid, als met die van natuur-
„ lyke Billykheid, zouden kunnen wor-
„ den gecompasſeerd."

Nog meer hadden de Heeren van de Ridderſchap te zeggen, op de informeele wyze op welke een Staatsbeſluit was genomen, waar by een Vorst van die hooge Geboorte, vermaagſchapt aan zo veele aanzienlyke Mogenheden van *Europa*, naa eenen meer dan drie en dertigjaarigen Dienst, buiten eenig het allerminſte verhoor, by wege van *Politique Diſpoſitie*, daadlyk van zyne Krygsbedieningen werd ontzet, en daar en boven buiten het Grondgebied van den Staat verwyderd; en zulks, zonder eenigzins in aanmerking te neemen de wyze op welke hy in Dienst van deezen Staat was overgegaan, en daar in by de Meerderjaarigwording van zyne Hoogheid gehouden. —— Zodanig eene handelwyze was in geenen deele overeen te brengen met de Regten en Privilegien aan alle de Ingezetenen deezer Landen, zonder onderſcheid van Perſoonen, toekomende, waar by ſpeciaal aan dezelve was vergund, dat niemand, wie hy ook mogt weezen, anders dan by overwonnen Regt, uit zyne Bezittingen, en gevolglyk niet uit zyne wettig verkreegene Bedieningen, zou

XXI. BOEK. 1784.

worden geſteld, en zulks te minder dan, wanneer een misdaadig of onbetaamelyk bedryf als een reden daar voor, gelyk in het tegenwoordige geval, wordt bygebragt en aangedrongen. Over zulks merkten zy het gedrag omtrent den Hertog door de Meerderheid der Staatsleden gehouden, aan, „ als volmaakt ſtrydig „ met de Conſtitutie van de Republiek, „ van de allergevaarlykſte gevolgen voor „ de prosperiteit van den Lande, als „ waar door, alzo eene *Despotique Re-* „ *geeringsvorm* in deezen Lande werdt „ ingevoerd, en de Eer en de Welvaard „ van den Burger aan de willekeurige „ denkingswyze, zomtyds van eenige „ weinigen, onder bemanteling van voor- „ gewende *Redenen van Staat*, geheel en „ al geſubjecteerd; waar om zy openlyk „ en ten ſterkſten verklaarden, daar aan „ geen ſchuld of deel te willen hebben, „ en ook voor de Posteriteit niet te wil- „ len responſabel zyn, wegens de onge- „ lukkige gevolgen, die uit dergelyk „ eene Staatsmaxime op deeze Repu- „ bliek noodwendig zouden moeten re- „ dundeeren."

Met de gronden van de Unie was het, hus oordeels, in geenen deele overeen te brengen, dat een byzonder Lid van dezelve Tractementen zou kunnen afneemen aan Officieren in Dienst van de Generaliteit met volle eenpaarigheid toegelegd, en daar toe op den Staat van Oorlog gebragt, alleen uit dien hoofde dat

de

de voldoening daar van uit het aandeel van dat Gewest komt, en dat zulks nog veel minder omtrent den Perſoon van den Hertog plaats kon hebben: vermids dezelve onder voorwaarden van de Tractementen aan hem toegelegd, te genieten in dienst van den Staat was overgegaan. XXI. BOEK. 1784.

Niet min vreemd moesten voorkomen de Orders aan de Hoofd Officieren en Capiteinen, binnen deeze Provincie Garnizoen houdende, gegeeven, om de Bevelen van den Hertog niet meer te gehoorzaamen; waar by buiten werking werden geſteld de Commisſien aan den Hertog opgedraagen en de Officieren gelast ongehoorzaam te zyn aan dien zy voor hun Superieur moesten erkennen, zo lang die Commisſien niet waren ingetrokken door die dezelve verleend hadden; byzonder was dit ſtrydig met alle goede orde omtrent de Corpſen tot welken de Hertog in een naauwer betrekking ſtondt: welke Corpſen niet als opengevallen aangemerkt konden worden: dewyl 'er beſlooten was om *ter Generaliteit te infteeren, dat alle Bondgenooten geliefden te concurreeren om den Heer Veldmaarſchalk Hertog* VAN BRUNSWYK, *niet als Veldmaarſchalk alleen; maar van alle Militaire Charges*, tot hier toe in dienst van het Bondgenootſchap bekleed, te dimitteeren; waar door de Leden, die medegeſtemd hebben, tot het bewuste Beſluit, zelve toonden van begrip te zyn,

XXI. BOEK. 1784.

dat de medeſtemming der Bondgenooten noodig was, om de Commisſien, van Generaliteits wege den Hertog in zyne reſpective Qualiteiten gegeeven, buiten kragt te ſtellen en te vernietigen (*).

Tegenaantekening van de Meerderheid daar op.

De Meerderheid der Steden, die eene Tegenaantekening aan zich voorbehouden hadden (†), bragt dezelve eerlang ter tafel. Wy zullen het voornaamſte daar uit by brengen, om de gansch verſchillende denkwyze der Staatsleden, by tegenſtelling, onzen Leezeren onder 't oog te doen vallen.

Zy zouden zich niet ophouden met eene nadere verdeediging van het genomene Staatsbeſluit, agtende de gronden daar by nedergeſteld van die klaarheid en eenvoudigheid, dat het niet wel mogelyk ſcheen eenig meerder licht daar aan by te zetten, en alleen eenige aanmerkingen maaken op zommige byzonderheden in de Aantekening der Ridderſchappe.

Het bygebragte in die Aantekening, ten opzigte van de Acte, kwam, huns inziens, meest neder op eene Regtvaardiging des Prinſen van *Oranje*, tegen wien nogthans, in het Staatsbeſluit, geene beſchuldiging was ingebragt; maar wel geklaagd over de ongelukkige Directie der zaaken van den Lande, „ door den fa„ taalen invloed dien den Hertog op „ den

(*) *Reſol. van Holl.* 17. Sept. 1784.
(†) Zie hier boven bl. 148.

„ den Geest van zyne Hoogheid gehadt XXI.
„ hadt." —— Wel begreepen zy dat BOEK.
het niet wel mogelyk was zyne Hoog- ——
heid kragtdaadig te beletten raad in te 1784.
neemen omtrent het Beſtuur van zaaken
des Lands, van zodanige Perſoonen als
Hoogstdezelve daar over geliefde te raad-
pleegen; hoe zeer het te wenſchen wa-
re, dat de keuze, dien aangaande alreeds
was gevallen op Perſoonen, die minder
hunne byzondere belangen, dan die van
den Staat, met hunne raadgeevingen,
hadden bedoeld: maar zy begreepen nog-
thans ook, dat de Heeren van de Rid-
derſchap „ hunne voorgewende *Surpriſe*
„ en *Aandoening*, eigenlyk hadden be-
„ hooren te gronden op *zodanige weezen-*
„ *lyke repreſentatien en proteſtatien, die van*
„ *hunne zyde zouden zyn gedaan*, waar uit
„ gebleeken ware, dat de Hertog VAN
„ BRUNSWYK, *door middel van dit Ac-*
„ *te*, tegen de uitgedrukte Intentie van
„ het geheele Bondgenootſchap aan, *zich*
„ *van de Directie van 's Lands zaaken,*
„ *zonder dien aangaande in Eed, of on-*
„ *der Verantwoording van of aan het*
„ *Bondgenootſchap te ſtaan niet op eene*
„ *clandeſtine wyze meester zou hebben ge-*
„ *maakt.*"

Vry wat beter grond vondt, zo zy oordeelden, hunne *Surpriſe* en *Aandoening* in de veelgewaagde ſtelling der Ridderſchappe, dat de Acte haaren *alzins geoorloofden oorſprong* zou genomen hebben uit het *gepretendeerd gemanifeſteerd* ver-

XXI. BOEK. 1784.

verlangen, hunner Hoog Mogenden en van hun Ed. Groot Mogenden, in de Reſolutien by de Meerderjaarigwording van zyne Hoogheid genomen: want dat uit het gemelde verlangen der Bondgenooten, het welk zich *manifeſtelyk* bepaalde tot volduuring des Hertogs als *Veldmaarſchalk*, en deszelfs byſtand in zaaken het *Militair Departement* betreffende, in tegendeel te willen afleiden een verlangen van de Bondgenooten, dat de Hertog zich van het Beſtuur van *alle Lands zaaken*, zonder onderſcheid, met eene volſtrekte Onafhangelykheid van, en Onverantwoordlykheid aan de Bondgenooten *door middel van een clandeſtine Acte van Conſulentſchap*, meester zou maaken een redeneertrant van de Ridderſchap opleverde, die niet alleen hun Heeren Afgevaardigden, maar ook een ieder die dezelve aanhoorde, moest *ſurpreneeren* en *aandoen*.

Even eens was de zaak gelegen ten aanziene van den ophef door de Ridderſchap gemaakt van de *Privilegien* en *geheiligde Maximen*, waar op de Regeeringsvorm deezer Landen voor altoos was gevestigd. Want dat de toepaſſing van die *Privilegien* en *geheiligde Maximen*, „ (voor welker handhaaving zy Afge„ vaardigden, altoos getoond hadden voor „ al niet minder dan de Heeren van de „ Ridderſchap te hebben geyverd,") op gevallen van dien aart, als het tegenwoordige, en waar op reeds was aange-

getoond, dat dezelve zo min als de tus- XXI.
ſchenkomst der Gewoone Juſtitie van BOEK.
applicatie kon zyn —— dat zodaing ee- ——
ne verkeerde te pasbrenging dier *Privi-* 1784.
legien en *Maximen* „ deezen Staat den
„ ongelukkigſten *van alle Souveraine Mo-*
„ *genheden van den ganſchen Aardbodem*
„ *zou maaken*, byaldien zy, minder dan
„ dezelve, bevoegd zoude zyn, *om rede-*
„ *nen van Staat*, en dus juist in die ge-
„ vallen, waar *in de Ordinaris Juſtitie*
„ *niet werkzaam kan zyn*, gevaarlyke
„ Perſoonen uit haaren Dienst te ont-
„ ſlaan, en, tot behoud van den Lande,
„ van haar Grondgebied te weeren, van
„ hoe groote Geboorte en Vermaagſchap
„ met andere aanzienlyke Mogenheden
„ van *Europa*, (die de zaak dikwerf
„ dies te gevaarlyker maaken,) deeze
„ groote Perſonaadien dan ook zyn mo-
„ gen. Terwyl men daarentegen, van de
„ intentie der welmeenende Ingezetenen
„ van den Staat meent zich veilig te
„ mogen voorſtellen, dat dezelve niet
„ zyn kan, hunne Privilegien en gehei-
„ ligde Regten zodanig in te zien, dat
„ eene onnatuurlyke extenſie van dezel-
„ ve tot gevallen, die daar toe geen be-
„ trekking hebben, tot notoire ruine van
„ den *geheelen Staat*, zou behooren ge-
„ maakt te worden; veel min, dat die
„ zelfde welmeenende Ingezetenen, *eene*
„ *allernoodzaaklykſte voorzorg*, *tot behoud*
„ *van de Republiek*, in zaaken, die vol-
„ ſtrekt buiten het Departement van de

„ Or-

XXI. BOEK. 1784.

„ Ordinaris Juſtitie zyn geſteld, zouden „ aanzien *als een Introductie van eene Des-* „ *potique Regeeringsvorm in deeze Landen,* „ *waar door de Eer en Welvaard van den* „ *Burger dan de willekeurige denkwyze,* „ *zomtyds van eenige weinigen, onder be-* „ *manteling van voorgewende Redenen van* „ *Staat, zou worden geſubjecteerd,* zo als „ deeze gansch weinig gratieuſe Inſtimu- „ latie luidt; dan waar over het oordeel, „ en zulks wel met betrekking tot het „ geval voor handen, en den ſtaat waar „ in de zaaken van de Republiek zich „ tegenwoordig bevinden, gerustlyk aan „ de Naakomelingſchap kon worden over- „ gelaaten."

Was, naar 't begrip der Ridderſchappe, met het afneemen van het Tractement eens Officiers in Dienst van de Generaliteit, met volle eenpaarigheid aan denzelven toegelegd, aangegaan *tegen het Conſtitutioneele van deeze Republiek*; zy begreepen wel dat het aan veel moeite onderhevig zou zyn wanneer men 't wilde onderneemen de begrippen, omtrent het *Conſtitutioneele van deezen Staat*, door de Ridderſchap gekoesterd, en die van hun Afgevaardigden, in alle opzigten overeen te brengen; maar meenden, egter; gerust te mogen vaſtſtellen, „ dat „ de Vryheid van *deezen Staat en van* „ *deszelfs Leden en Ingezetenen*; niet te „ vinden ware in eene zodanige *ingebeel-* „ *de Conſtitutie*, die in tegendeel de „ Vryheid der Conſenten van ieder der

„ re-

„ reſpective Bondgenooten, in de Lasten, XXI.
„ die door denzelven ten dienſte van BOEK.
„ den Lande moeten worden gedraagen, ——
„ en daar toe op den Staat van Oorlog 1784.
„ worden gebragt, geheel en al om ver
„ zou ſtooten; in die gevallen naamlyk,
„ wanneer één of meer der Bondgenoo-
„ ten, tegen het Advys van de anderen,
„ in gemoede oordeelden, dat de Pen-
„ ningen, die door hunne Ingezetenen
„ niet anders dan ten nutte van de ge-
„ meene zaak zouden moeten worden op-
„ gebragt, in tegendeel gepetitioneerd
„ zouden worden, ten einde van dezelve
„ een direct ſtrydig employ te maaken;
„ dat is te zeggen tot Continuatie van
„ een Perſoon in dienſt van den Lande,
„ die, *door verre het grootſte gedeelte van*
„ *die zelfde Ingezetenen*, daar in geoordeeld
„ wordt gevaarlyk te zyn: hoe zeer de
„ Bondgenooten, eenige Jaaren te voo-
„ ren, met eenpaarigheid, en zonder het
„ nu gebeurde te hebben kunnen voor-
„ zien, tot zyne Aanſtelling hebben ge-
„ concurreerd. Dat, byaldien, in zoda-
„ nig geval, de Vryheid van al of niet
„ tot het opbrengen van zodanige Las-
„ ten te conſenteeren in twyfel zou kun-
„ nen worden getrokken, 'er geen rede-
„ lyk denkbeeld van Vryheid van Con-
„ ſenteren, die nogthans, volgens de *Con-*
„ *ſtitutie van deezen Staat*, niet in twy-
„ fel kon worden getrokken, meer te
„ maaken zou zyn. En daar uit, vervol-
„ gens, dat deeze onbegrypelyke conſe-

„ quen-

XXI. BOEK. 1784.

„ quentie zou moeten worden gededu-
„ ceerd, dat zelfs één eenige Bondge-
„ noot, uit hoofde van zodanig gepre-
„ tendeerd requisiet van Eenpaarigheid,
„ de Zes anderen zou kunnen noodzaa-
„ ken tot het verder draagen van Las-
„ ten, die door de laatstgemelden ge-
„ oordeeld werden, dat tot weezenlyk
„ nadeel van den Lande zouden worden
„ geëmployeerd. Zo dat, om eene zo
„ vreemde stelling staande te houden,
„ men van de Heeren van de Ridder-
„ schap en Edelen hadt verwagt, dat
„ zy, in plaats van bloote klanken van
„ woorden, opzigtlyk tot de *Gronden*
„ *van de Unie*, uit *die zelfde Unie*, eenig
„ Artykel, of wel eenige andere en klaa-
„ re Resolutie, *Staatsgewyze* genomen,
„ ten dien einde, zouden hebben byge-
„ bragt."

Hier mede oordeelden zy, dat van zelfs verviel het gezegde als of zy het afneemen van dergelyke Tractementen alleen daar op zouden gronden, *dat dezelve Tractementen op de Repartitie van deeze Provincie stonden.*

Wat de bevreemding der Ridderschappe betrof, wegens de bevelen aan de Officieren binnen dit Gewest Garnizoen houdende, even als of deeze door hun Ed. Groot Mogende gegeevene Orders niet overeen zouden te brengen zyn met Hoogstderzelver begrip aangaande de medestemming der Bondgenooten tot het verzenden van den Hertog uit den dienst

van

van den geheelen Staat; deeze bevreemding zou dus vervallen, wanneer men in aanmerking nam, dat, hoe zeer de zamenstemming der Bondgenooten wel in zo verre plaats moest hebben, als noodig was om den Hertog uit den dienst der Generaliteit te ontslaan; en dus ook van het Grondgebied van de Generaliteit, dat is uit de Generaliteits Landen, *die onder de Souverainiteit* van hun Ed. Gr. Mogenden niet afzonderlyk behooren, te verwyderen: zulks nogthans niet verhinderde, „ dat hun Ed. Groot Mogenden, „ als eenige en afzonderlyke Souverei„ nen binnen Hoogstderzelver Territoir „ en Provincie, zodanige Orders stellen, „ als de belangen van dezelve Provincie „ hun voorkomen te vorderen: terwyl „ een iegelyk, die minder zwak voor „ den Hertog en de Acte van Consu„ lentschap hebben, dan de Heeren van „ de Ridderschap en Edelen, het niet „ alleen met het Souverain Gezag van „ hun Ed. Groot Mogenden, binnen hun „ Territoir, maar ook *met de Regelen van* „ *Voorzigtigheid* overeenkomstig zullen „ oordeelen, dat de Bevelen van zoda„ nig een Persoon, die door Hoogstde„ zelven gevaarlyk wordt geoordeeld, „ aldaar niet langer worden gerespec„ teerd; alzo de inconvenienten, die uit „ het gehoorzaamen van zodanige beve„ len zouden kunnen ontstaan, oneindig „ grooter kunnen weezen, dan die gee„ nen, waar over de Ridderschap zich

XXI. BOEK. 1784.

XXI. BOEK. 1784.

„ thans ſcheen te bekommeren.” — *Schiedam* ſtemde volkomen in met de Tegenaantekening der Tien Steden, en de gronden daar by vervat, betrekkelyk tot alle de punten, tot welker vaſtſtelling zy by het neemen des Staatsbeſluits hadden mede geſtemd. De Ridderſchap, en de Steden, die 'er zich tegen hadden aangekant, bleeven zich zelven, op het hooren der Tegenaantekening, gelyk, en behielden aan zich eene Wederlegging van het op hunne Aantekening ingebragte (*).

Het Staatsbeſluit van *Holland*, waar over zo veel te doen viel, hadden de Afgevaardigden van dat Gewest inmiddels, den twintigſten van Oogſtmaand, ter Vergadering van hun Hoog Mogenden gebragt. *Friesland* kleefde het bereids genomene Beſluit aan (†); de andere Gewesten namen het Stuk over, terwyl *Holland* op een ſpoedig en eenſtemmig Beſluit hadt aangedrongen (§).

Brief des Hertogs aan vyf Gewesten.

Aan de vyf Gewesten, die hun gevoelen nog niet hadden uitgebragt, zondt de Hertog VAN BRUNSWYK een rondgaanden Brief, waar in hy zich beklaagde over de ſtappen ten zynen nadeele genomen, zo by *Friesland* als by *Holland*, inhoudende een verzoek, dat de Staaten der overige Gewesten met deezen niet mogten inſtemmen; maar aan hem zyne ver-

(*) *Reſol. van Holl.* 21. Oct. 1784.
(†) Zie hier boven bl. 130.
(§) *Reſol. Gen.* 20. Aug. 1784.

verdeediging by 't geheele Bondgenootſchap, overlaaten; op dat hy niet onverhoord veroordeeld, maar bewaard mogt worden by dat Regt 't welk aan niemand, in eene vrye Staatsregeering, kon geweigerd worden. Hy beriep zich op zyne gedaane dienſten, gehoudene handelwyze, en de vryſprake van hun Hoog Mogenden in den Jaare MDCCLXXXI (*). XXI. BOEK. 1784.

Gelderlands gedrag in deezen.

In *Gelderland* hadt het Kwartier van de *Veluwe* een antwoord ontworpen op den Brief des Stadhouders, welke de Acte vergezelde, waar in zy verzekerden, nimmer eenig geloof geſlaagen te hebben aan de nadeelige gerugten, wegens dezelve alom geſtrooid, en het genoegen te ſmaaken, om, tot hunne eigene voldoening, te verklaaren, dat de onvoordeelige inboezemingen, hier omtrent zo onbetaamelyk als ongegrond verſpreid, by hun nimmer dien invloed gehad hadden, waar door zy tot eenige twyfeling of mistrouwen zouden zyn overgeheld; zich verheugende over de bekwaame gelegenheid, door zyne Hoogheid waargenomen; om alle ongunſtige denkbeelden, weg te neemen, door het voortbrengen der Acte; welke zy beſchouwden van eene gansch andere natuur te zyn, dan men aan het Publiek hadt voorgegeeven, en aangegaan met de heilzaamſte inzigten. Dan eenige Ridders, met naamen de Hee-

(*) *N. Nederl. Jaark.* 1784. bl. 1493.

XXI. BOEK. 1784.

Heeren LYNDEN VAN OLDENALLER, de beide Heeren SCHIMMELPENNING, en de Heeren ZUILEN VAN NYEVELD weigerden den inhoud van dien Brief toe te ſtemmen, en wilden, dat zyne Hoogheid alleen kennis zou gegeeven worden van de ontvangst des Briefs en der Acte, en die beiden tot een onderwerp van nadere raadpleeging ſchikken. Dit werd in de twee overige Kwartieren even zo begreepen, en niet toegelaaten dat, in het antwoord aan zyne Hoogheid, gelyk een der Staatsleden dreef, geſteld zou worden *dat het wantrouwen niet betrekking tot de Acte was weggenomen* (*). — Toen het Staatsbeſluit van *Holland* aan de *Gelderſche* Staaten werd medegedeeld, drongen eenige Ridders ſterk aan om de zaak des Hertogs daadlyk, ingevolge van de gewigtige begeerte van *Holland*, af te doen; doch de Meerderheid vondt goed dezelve als nog te laaten rusten (†).

Zeelands Beſluit.

Eenige Gelastigden in *Zeeland*, benoemd om het geval des Hertogs te onderzoeken, bragten voor hunnen Raadſlag uit, dat hy van alle zyne Krygsbedieningen moest ontzet worden, egter met toelegging van een behoorlyk jaarlyks Tractement; mits hy, vóór het afloo-

(*) SCHLÖZER *Egte Beſcheiden wegens den Hertog van Brunswyk* II. D. bl. 26, *Courier van Europa* II. D. bl. 6.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1463.

loopen deezes Jaars, het Grondgebied van deezen Staat verliet, en alle Papieren onder hem berustende, betrekking hebbende tot de verschillende takken van het openbaar Bestuur, overleverde. — Overeenkomstig hier mede viel het Staatsbesluit: waar in Staaten van *Zeeland* zich dus uitten; dat zy met aandagt overwoogen hebbende de Acte van Consulentschap, geheel buiten kennis en toestemming, zo van de Bondgenooten in 't algemeen, als byzonder van de Staaten van *Zeeland*, onder zeer bedenklyke Clausulen en Stipulatien geslooten, en daar mede vergeleeken het oogmerk der Bondgenooten, waar mede zy den dienst van den Hertog hadden begeerd; als mede gelet hebbende op de tegenwoordige gesteldheid van zaaken binnen deeze Republiek zeer duidelyk bespeurden, dat de gemoederen van verre de meesten der Ingezetenen vervuld waren met ongenoegen en wantrouwen tegen den invloed welken de Hertog, zo uit hoofde van deszelfs Charges, als van de bewuste Acte, op den Persoon des Erfstadhouders hadt uitgeoefend: dat dit ongenoegen en wantrouwen te meer werd versterkt, in de tegenwoordige Geschillen tusschen deezen Staat en zyne Keizerlyke Majesteit, aan wiens dienst den Hertog ook verbonden was; waar om zy zich verzekerd hielden, dat de Persoon en Dienst van den Hertog, in zulke om-

XXI. BOEK. 1784.

ſtandigheden niet alleen van geen nut voor deeze Republiek kon zyn, als miſſende het vertrouwen, 't welk deszelfs gewigtige Charges moest nuttig en noodzaaklyk maaken; maar zelfs ſchadelyk zyn moest aan de bevrediging van de twisten en oneenigheden, welke deezen Staat zo lang verdeeld en zo veel invloeds gehad hadden op het vertrouwen der Natie voor zyne Doorlugtige Hoogheid. — Dat zy, voornaamlyk om deeze redenen, zo veel *Zeeland* betrof, „ den Hertog „ dispenſeerden, en des noods dimitteer„ den van alle Ampten en Bedieningen, „ door hem tot nog toe in den Staat „ der *Vereenigde Nederlanden* bekleed, af„ weezen de betaaling van alle posten, die, „ naa deezen Jaare, voor denzelven op „ den Staat van Oorlog zouden worden „ gebragt, zonder nogthans hier mede „ te willen prejudiceeren aan de Eere „ en goeden Naam, welke buiten dien „ aan den Hertog zou mogen competee„ ren. — Dat, nogthans, byaldien de „ Hertog, vóór het uiteinde van dit loo„ pende Jaar, zich buiten de Vereenig„ de Provincien, en het Territoir van de „ Generaliteit begaf, en zich beſtendig „ daar buiten bleef onthouden, zonder „ met raad of daad eenigen ondienst aan „ den Staat toe te brengen, en ook al„ le Papieren, Charters, en Documen„ ten, de Regeering, Finantien en Forti„ ficatien deezer Republiek betreffende,

„ des

„ des noods, onder expurgatie van Eede XXI.
„ van geene andere te bezitten of de- BOEK.
„ zelve weerloos gemaakt te hebben, in ——
„ handen ſtelde van eene Commisſie uit 1784.
„ hun Hoog Mogenden daar toe te be-
„ noemen, Staaten van *Zeeland* bereid
„ waren om met de andere Bondgenoo-
„ ten te ſtemmen in het aan den Hertog
„ te aſsigneeren een convenabel 's jaar-
„ lyks Appointement, geſchikt naar des-
„ zelfs Hooge Geboorte en Rang."

Wat de Acte van Conſulentſchap in 't byzonder betrof, verklaarden Staaten van *Zeeland* „ dezelve ten hoogſten te dis-
„ approbeeren, en, zo veel hun Gewest
„ aanging, geheel te vernietigen, met alle
„ deszelfs gevolgen, even als of dezel-
„ ve nooit beſtaan hadt."

Sterke Wederſpraak ontmoette dit *Zeeuwſche* Staatsbeſluit van wegen den Eerſten Edelen, die het van gevaarlyke gevolgen voor de Vryheid der Ingezetenen oordeelde een Syſtema in te voeren, waar door iemand, die in 't ongeluk verviel van aan eenige Leden der Regeeringe, of der Ingezetenen, te mishaagen, onder voorwendzel van *Redenen van Staat*, zonder form van Proces, van zyne Bedieningen zou kunnen ontzet en van het Grondgebied van den Staat verwyderd worden. Hy wilde den Hertog, overeenkomſtig met diens verzoek, by den rondgaanden Brieve gedaan, gelegenheid geeven om zich by de Bondge-

XXI. BOEK. 1784. *Utrechts* Raadslag.

hooten tegen de beschuldigingen omtrent zyn Persoon te kunnen verdedigen (*).

Toen de onderscheidene Stukken de zaak des Hertogs betreffende, ter Staatsvergadering van *Utrecht* ingeleverd en overwoogen waren, bragten de Heeren Edelen en Ridderschap een Raadslag uit strekkende om den Veldmaarschalk van zyne Posten af te zetten, en van het Grondgebied van den Staat te verwyderen, overeenkomstig de Besluiten van *Holland* en *Friesland*, onverminderd het onderzoek over de Aede van Consulentschap; waar omtrent de Stad *Utrecht* een Raadslag uitte, meerendeels instemmende met het Besluit van *Holland*. *Amersfoort*, *Wyk by Duurstede* en *Montfoort* voegden zich by *Utrecht*. Doch het Eerste Lid alles overneemende, kwam er geene afloening. 't Zelve toonde eerlang in dezelfde begrippen te staan als de Ridderschap in *Holland*; waar om het zich niet vereenigde met maar aankantte tegen het Besluit der Ridderschap en Steden van het *Sticht*, om den Hertog af te danken, hem van het Grondgebied van den Staat te verwyderen, en de onder hem berustende Papieren af te vorderen (†).

De Hertog neemt zyn ontslag.

Welke gerugten men ook liet loopen van 's Hertogs oogmerk om, ondanks alle beweegenissen tegen hem te werk gesteld,

(*) *Not. van Zeel.* 23. Sept. 1784.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1551. 1667.

ſteld, in den Lande te blyven (*), ſtrek- XXL.
te, egter, de verkoop van zyne Luſt- BOEK.
plaats tuſſchen *Voorburg* en den *Leyd-* ——
ſchendam, by veelen ten voorteken van 1784.
zyn oogmerk om deeze Gewesten, al-
thans *Holland*, te ruimen. Van dit oog-
merk en de nederlegging zyner Krygs-
bedieningen, gaf hy de Algemeene Staa-
ten kennis, by eenen Brieve uit *'s Herto-*
genbosch den veertienden van Wynmaand
gedagtekend. „ De hooggaande onaan-
„ genaamheden, die hy de vier laatſte
„ Jaaren van zynen vier en dertig jaari-
„ gen Dienſt deezer Landen hadt moe-
„ ten ondergaan, en de aanhoudende we-
„ derwaardigheden hadden," ſchreef hy,
„ hem lang op zyn vertrek uit deeze
„ Landen doen bedagt zyn; doch hy
„ hadt vermeend zulks niet voegzaam te
„ kunnen doen, vóór dat hy tegen allen
„ laster en blaam behoorelyk gejuſtifi-
„ ceerd ware, en hadt altoos gehoopt
„ en verwagt, zulks, in weerwil van
„ de voor hem zo grievende Reſolutien
„ van zommige Provincien, van hun
„ Hoog Mogenden te zullen obtineeren;
„ of in zyne Defenſie te mogen worden
„ gehoord, 't geen hy ook in zyne Mis-
„ ſive aan de Heeren Staaten der Vyf
„ Provincien, welke zich by die Reſo-
„ lutie nog niet hadden vervoegd, zo
„ eerbiedig als inſtantlyk hadt verzogt. —
„ Dan

(*) *Poſt van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 889.

XXI. BOEK. 1784.

„ Dan de tegenwoordige omſtandigheden
„ van zaaken (*), en het door zommige Provincien tegen hem gemanifesteerde en openlyk gedeclareerde Wantrouwen hadden hem doen termineeren, zyn Vertrek niet langer uit te ſtellen.

„ Waarom hy, gebruik maakende van het Regt om, ten allen tyde, zyne Demisſie uit 's Lands Dienst te kunnen neemen, wanneer hem zulks mogt goeddunken, by zyne overkomst in den dienst uitdruklyk aan zich voorbehouden, in handen van hun Hoog Mogenden daadlyk reſigneerde alle zyne Militaire Charges in dienst van deezen Staat; met verklaaring dat hy zich van nu af aan uit den Eed en Dienst van deezen Lande voor ontſlaagen hieldt, en tevens hun Hoog Mogenden kennis gaf, dat hy alle de Papieren, Kaarten en andere Plans, concerneerende den Staat en Verdeediging deezer Landen, welke in zyne geweezene Relatie onder hem waren berustende, zonder eenige reſerve, in handen van zyne Hoogheid den Prins van *Oranje*, als

(*) Dit zou, volgens SCHLÖZER, zien op de Vredebreuk, tuſſchen deezen Staat en den Keizer, wiens Veldmaarſchalk de Hertog altoos gebleeven was, eene Vredebreuk, die men onvermydlyk hieldt naa het ſchieten op de *Schelde*, op den 8. van Wynmaand. SCHLÖZER's *Echte Beſcheiden wegens den Hertog van Brunswyk* II. D. bl. 111.

„ als Capitein Generaal van de Unie XXI.
„ hadt geſteld; en voorts het Comman- BOEK.
„ do van het Garnizoen der Stad *'s Her-*
„ *togenbosch* aan den Generaal Majer en 1784.
„ Commandant DOUGLAS hadt over-
„ gegeeven, met alle zyne Plans en Pa-
„ pieren het Gouvernement ſpecteeren-
„ de."

Van deezen ſtap verwittigde hy ook den Raad van Staaten, en den Stadhouder; gaf van zyn aanſtaande vertrek 's volgenden daags kennis aan de Officieren, en den voorzittenden Burgemeester van *'s Hertogenbosch*, en nam met Kaartjes afſcheid van alle de Leden der Regeering. Die gehoor gevraagd hebbende, om gezamenlyk hunne opwagting te gaan maaken, ten antwoord kreegen, dat de Hertog des verzogt verſchoond te zyn. Van het Garniſoen, ten dien einde op het Hof den zestienden 's morgens vergaderd, nam hy afſcheid, en verliet *'s Hertogenbosch*, onder den toeloop eener groote menigte Volks, om zyn verblyf te *Aken* te neemen (*). Vertrekt na *Aken*.

Gelyk zyne Hoogheid, by een rondgaanden Brieve aan de Bondgenooten, zyne genegenheid om de Eendragt in den Lande te herſtellen hadt te kennen gegeeven, zo wil men dat hy, met dezelfde bedoeling, de twee Penſionariſſen DE GYZELAAR en VAN BERCKEL herhaalde keeren by zich verzogt, en met hun Geſprekken van zyne Hoogheid met DE GYZELAAR en VANBERCKEL.

(*) *Reſol. Gen.* 15. Oct. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1607. 1609. 1679.

XXI. BOEK. 1784.

hun lange geſprekken hieldt. Gunſtig werdt dit door veelen ingezien, zy verhoopten van de Onderhandelingen dier Staatsdienaaren alles goeds; terwyl anderen toonden niet zonder ſchroom te zyn voor de mogelykheid, dat de dierbaarſte Voorregten van een vrygebooren en vryheidademend Volk zouden kunnen verkort worden, door onvoldoende *Schikkingen*, door ſchandelyke *Conciliatoiren*, door eene verderflyke *Moderatie*, of eene gehaate *Ariſtocratie* (*). — Dan, noch de opgevatte hoop der eerſten; noch de ongegronde vrees der laatſten, greep ſtand. Welke ook de onderwerpen dier geheimgehoudene Geſprekken geweest mogen hebben, het vuur van Tweedragt bleef branden, en blaakte nog meer op, gelyk ons volgend Boek, waar in wy de onaangenaame taak van het vermelden dier beroertenisſen weder moeten aanvangen, middagklaar zal toonen.

Het voorgevallene wegens de Verbintenis met *Frankryk*.

Ten ſlot van het tegenwoordige moeten wy nog ſpreeken van een Gebeurtenis, die ten deezen Jaare, naa verſcheide Jaaren arbeids, zo verre tot ſtand gebragt werd, dat 'er de Bekragtiging, die eerlang volgde, ſlegts aan ontbrak, en hier de voeglykſte plaats bekleedt. Eene Gebeurtenis van dien aart, dat 's Lands Geſchiedboeken 'er geen wederga van ver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1610. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl 1132.

vermelden; door de eene Party in den Lande zo zeer gezogt en gepreezen, als door de andere tegengegaan en gewraakt; het aangaan van een Beſchermende Verbintenis met *Frankryk*. Wy hebben, in 't voorbygaan, alleen nu en dan, van eene neiging tot dezelve in de tegen *Engeland* hoogstverbitterde Party, gerept: doch, om deeze zaak in 't rechte licht te zetten, behooren wy alles wat hooger optehaalen, en de aanleidende en bewerkende oorzaaken te vermelden. XXII. BOEK. 1784.

Het Bondgenootſchap met *Groot-Brittanje*, door den Oorlog verbrooken, was door den Vrede niet herſteld, en zogt men, de verwydering van dit Ryk, te vergrooten, door den band van Verbintenis met *Frankryk* naauwer en naauwer toe te haalen. De Ridder CAPELLEN TOT DE MARSCH, die reeds, in den Jaare MDCCLXXXI, de ſnaar eener Verbintenisſe met *Frankryk*, geduurende den toen gevoerden Oorlog met *Engeland*, geroerd, en verſcheide Leden van den *Gelderſchen* Landsdag op zyne zyde hadt, om ſchikkingen tot wederzydſche Beſcherming met *Frankryk* te beraamen; of een volledig Verbond met die Mogenheid, als het eenigſt middel tegen de werkloosheid, en tot het verkrygen van een eerlyken Vrede, aan te gaan (*), was op den naajaars Landsdag in den Jaare MDCCLXXIII on- Vrugtloose pooging van CAPELLEN TOT DE MARSCH in 't Jaar 1783. in *Gelderland*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* IV. D. bl. 56.

XXI. BOEK. 1784.

onder de eerſten, die by de onderhandelingen over het ſluiten van den Vrede, ter Staatsvergaderinge van dat Gewest, oordeelde, dat, aangezien de *Engelſchen* niet aflieten, hunne poogingen in 't werk te ſtellen, om de oude Verbintenisſen met dit Gemeenebest te doen herleeven, en den voorigen gevaarlyken invloed weder te doen gelden, het van de dringendſte noodzaaklykheid was, by tyds, daar tegen te voorzien en te waaken. Dat hy, ter bereikinge hier van, geen kragtdaadiger middel wist uit te denken, dan uit naam van *Gelderland*, ter Algemeene Staatsvergaderinge te doen verklaaren, om eenſtemmig met de overige Bondgenooten, niets onbeproefd te laaten, 't geen ſtrekken kon om den Koning van *Frankryk*, onzen edelmoedigen Weldoener, te beweegen tot het ſluiten van een Verbond van naauwe Vriendſchap met deezen Staat, ter beveiliging van onze Vryheid en Welvaard. Dan welke redenen hy ook, ter ſtaavinge van zyn Voorſtel, mogt aanvoeren; hy hoorde 't zelve, als geheel ontydig, en veel te onryp, verwerpen (*).

CAPELLEN TOT DE POL yvert 'er voor.

Jonkheer CAPELLEN TOT DEN POL leverde, omtrent dien tyd, ten *Overyſſelſche* Landsdage, een breedvoerig ſchriftlyk Vertoog in, tot aandrang eener Ver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 2031. *Courier van Europa* I. D. bl. 411.

Verbintenisſe met *Frankryk*. Wy moeten 'er, als de denkwyze dier Partye in den ſterkſten dag zettende, eene en andere trek uit overneemen. XXI. BOEK. 1784.

Schoon hy bekende, „ voorheen in 't „ algemeen begrip geweest te zyn, dat „ het beste Syſtema, 't geen ons Gemeenebest kon volgen, beſtondt, in „ *ſteeds wel Gewapend, met niemand in „ Alliantie, en met alle in Vriendſchap te „ leeven*, was hy, by eene nadere beſchouwinge der Gebeurtenisſen van „ vroeger en laater tyden, overtuigd geworden, dat dit Stelzel, hoe wenschlyk het op zich zelven mogt zyn, „ nogthans van alle grond ontbloot was, „ en het gansch niet veilig zou weezen „ op 't zelve alleen ons betrouwen te „ ſtellen." —— Naa de voorbeelden aller Mogenheden om zich door Verbonden te ſterken aangevoerd te hebben, beweert hy, dat geen Volk meer dan wy een magtig Bondgenootſchap noodig heeft, en zonder 't zelve niet kan aanweezig blyven, brengt hy het gebeurde in den jongſten Oorlog, als mede van dien des Jaars MDCLXXII, tot ſtaavende bewyzen by; en merkt op, „ dat wy, door „ de tydsomſtandigheden, tot het ſluiten van een voordeelig Bondgenootſchap noodig, te verwaarloozen, ons „ telkens blootſtellen voor hinderpaalen, „ die of de Vyand van buiten, of eene „ met hem heulende Factie van binnen, „ zouden kunnen in den weg zetten;

„ voor

XXI. BOEK. 1784.

„ voor die, welke uit eene verſcheiden-
„ heid van gevoelens zelfs van de een-
„ lyke en welmeenende Regenten gebo-
„ ren worden; en eindelyk voor de ver-
„ traagingen, die niet zo zeer de gevol-
„ gen zyn van onze Conſtitutie, dan wel
„ van de langwylige wyze van raadplee-
„ gen, in ons Land de gewoonte gewor-
„ den."

Ten aanzien van de keuze eens Bondgenoots laat hy zich dus hooren. „ Schoon „ wy met *Pruiſſen*, even gelyk met al-„ le andere Mogenheden, zo veel in ons „ is, in goede Verſtandhouding moeten „ leeven; ſchoon de Vriendſchap des „ Keizers ons kostlyk moet zyn, en op „ alle mogelyke wyzen van ons aange-„ kweekt worden; zo is het nogthans „ *Frankryk* alleen, 't welk door ſpree-„ kende daaden, door overtuigende bly-„ ken, getoond heeft, door wederzydsch „ belang onze natuurlyke Vriend te zyn. „ *Engeland* moge, terwyl het onzen On-„ dergang berokkent, onze Welvaard de „ hartader afſteekt, onze Vryheid be-„ laagt, zich den *Guarandeur*, *den Hand-„ haaver* — (GOD betere 't!) *der Bataaf-„ ſche Conſtitutie noemen.* —— *Frankryk* „ heeft, door alle tyden heen, (de Oor-„ logen, die wy met dat Ryk hebben „ gehad, hebben wy ons zelven te wy-„ ten,) *Frankryk* heeft ſteeds getoond, „ een waar belang in ons te ſtellen! „ *Frankryk* heeft ons van het *Spaan-„ ſche* juk kragtdaadig helpen verloſſen!

„ *Frank-*

„ *Frankryk* heeft ons, in deeze dagen, toen 'er geen Redder meer ſcheen te zyn, van onzen geheelen Ondergang bevryd! *Frankryk* — en dat hier de *Engelſche Factie* verſtomme! — *Frankryk* heeft ons onze op den Vyand heroverde kostlyke Bezittingen, die door het Regt des Oorlogs de zyne waren geworden, om niets, zonder eenige de minſte Vergoeding, uit Vriendſchap, weder gegeeven! — *Frankryk* is, derhalven, die Mogenheid, die de Voorzienigheid ons met den vinger aanwyst, als het middel in haare hand, om ons van den verderen Ondergang te bevryden, en onze Welvaard en Vryheid in veiligheid te ſtellen.

„ De vrees om door Bondgenootſchappen in Oorlogen geſleept te worden, moet, naar myn inzien, ons van dit voorgeſtelde Bondgenootſchap niet wederhouden. Zeker is eene wel Gewapende Neuteraliteit het waare Syſtema der Republiek, en dat ook, by het aangaan van dit Bondgenootſchap, zorgvuldig dient in 't oog gehouden te worden. Maar men zou zich by uitkomst deerlyk bedroogen vinden, wanneer men wilde verwagten, dat een Volk, als het onze, met zo veele buitenlandſche Bezittingen, met zulk een wyduitgeſtrekten Handel, door alle de Werelddeelen heen, met zo veele belangen van andere Volken ſtry-

XXI. BOEK. 1784.

XXI. BOEK. 1784.

„ dende, met zo veele Benyders; dat
„ een Volk, op welks Vryheid voor-
„ lang een toeleg is geſmeed — dat
„ zulk een Volk, ſteeds onafgebrooken,
„ met elk in Vrede zou kunnen leeven,
„ en nimmer den Oorlog zou moeten
„ zien! Laaten wy ons niet verbeelden,
„ boven alle andere Volken des Aard-
„ bodems dermaate het begunſtigde Volk
„ van het Opperweezen te zyn; maar
„ liever, door de Ondervinding wys ge-
„ worden, in Vrede op den Oorlog lee-
„ ren denken. Laaten wy onze minde-
„ re kragten met die van de andere
„ Volken, door de voorgeſtelde Verbin-
„ tenis, in evenwigt zoeken te brengen;
„ ten einde daar door een duurzaamer
„ en beſtendiger Vrede te kunnen genie-
„ ten, of, als het niet anders kan, als
„ onze Veiligheid zulks vordert, als wy
„ 'er, onzes ondanks, toe gedrongen wor-
„ den, den Oorlog met te beter hoop
„ op een goeden uitſlag te mogen voe-
„ ren.

„ Dat hier by zwakken en minkundi-
„ gen het onderſcheid van Godsdienst
„ niet in aanmerking kome. De Gods-
„ dienst hadt nimmer veel invloeds in
„ de Politike Wereld, en zal dien voort-
„ aan hoe langer hoe minder behouden.
„ De *Engelſchen*, onze Geloofsgenooten,
„ waren ſteeds onze bitterſte Vyanden.
„ Nog onlangs verbonden zy zich met
„ de Wilden, en deeden hunne Mede-
„ burgers en Geloofsgenooten in *America*

„ al

„ al de wreedheden van de wyze van XXI.
„ Oorlogen deezer Barbaarſche Natien BOEK.
„ ondervinden. De Keizer en *Spanje* wa- ——
„ ren voorheen de vervolgzugtigſte van 1784.
„ alle *Roomſche* Mogenheden, en zy wa-
„ ren niet te min, in dat zelfde tydvak,
„ onze yverigſte Bondgenooten. *Frank-*
„ *ryk* onderſteunde ons tegen *Spanje*, ter-
„ wyl het zyne *Proteſtantſche* Onderdaa-
„ nen vervolgde. Ja, wy zelven, ſchoon
„ voor onze Vryheid ſtrydende, leenden,
„ tot onze onuitwischbaare ſchande, on-
„ ze Vloot aan *Frankryk*, om onze Ge-
„ loofsgenooten aldaar, die, even als
„ wy, het Zwaard tot verdeediging hun-
„ ner Vryheid hadden aangegord, in
„ hunne ſterkſte, doch laatſte, Wykplaats
„ te vervolgen, en *Rochelle* te helpen on-
„ derbrengen. Nog dagelyks verbinden
„ wy ons, tegen onze *Mede-Christenen*,
„ met *Mahomethaanſche*, zelfs met *Hei-*
„ *denſche* Mogenheden in *Indien*. Het
„ verſchil van Godsdienst moet ons der-
„ halven niet afhouden van eene nuttige
„ en noodzaaklyke Alliantie met *Frank-*
„ *ryk*, te minder daar het vervolgen in
„ dat Ryk, zo wel als elders, een einde
„ heeft genomen.

„ Uit aanmerking van dit alles, vind
„ ik my verpligt tot den Voorſlag, dat,
„ met afzien van allen denkbeeld eener
„ vernieuwing der oude Verbintenisſen
„ met *Engeland*, van wegen *Overyſſel*,
„ by de Bondgenooten ernſtigen aan-
„ drang worde gedaan; ten einde, uit

XXI. BOEK. 1784.

„ naam van 't Gemeenebest, in dit gunstig tydstip, aanzoek moge geschieden „ by zyne Allerchristelykste Majesteit „ onzen grooten Weldoener, tot het aangaan van zodanige Verbintenissen als „ met de waare belangen der beide Volken bevonden zullen worden best overeen te komen (*)."

Verzoekschrift der *Deventersche* Burgeren om eene Verbintenis met *Frankryk*; als mede van *Enschede* en andere Steden.

In den aanvang van dit Vertoog, zo vol yvers, hadt de Ridder, wiens denkwyze over den aart der betrekkingen tusschen de Kroon van *Frankryk* en dit Gemeenebest, reeds voor lange bekend was, betuigd, dat, de stemme des Volks, even gelyk zy onlangs voor de Onafhangelykverklaaring der *Americaansche Staaten* deedt, zich thans ook openlyk verhief, ten voordeele eener naauwere Verbintenisse met *Frankryk*. Schoon dit, ondanks de aanmaaningen om weder, van Stad tot Stad, van Gewest tot Gewest, een Volkskreet ter verkryging van die Verbintenis te doen opgaan (†), geenszins algemeen was, greep het egter in *Overyssel* plaats. Wanneer de Landsdag, in Slachtmaand MDCCLXXXIII, stondt geopend te worden, vervoegden zich een aantal Burgers van *Deventer*, met een Verzoekschrift aan Schepenen en Raaden dier Stad, waar in zy, ten deezen opzigte betuigden, „ tot hun leed-

„ wee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2163. *Courier van Europa* I. D. 166.

(†) *Post van den Neder-Rhyn* IV. Deel bl. 397.

„ weezen te beſpeuren, dat de invloed XXI.
„ van die geenen, die nog ſteeds de ou- BOEK
„ de, en zo ſchadelyk bevondene Ver- ——
„ bintenisſen poogden te vernieuwen, of 1784.
„ ſchoon by hun Ed. Hoog Agtb. niets
„ vermogende, egter, by anderen nog
„ groot genoeg ſcheen te weezen, om,
„ ten aanzien van verſcheide zaaken,
„ van het uiterſte en baarblyklykſte be-
„ lang voor het welzyn van den Staat,
„ eene beklaaglyke werkloosheid te doen
„ ſtand grypen, en het derhalven hun
„ pligt was in deezen ook de ſtemme
„ des Volks, tot derzelver beſchaaming,
„ te doen hooren. —— Aan gemelde oor-
„ zaak meenden zy enkel te moeten toe-
„ ſchryven, dat de heilzaame Voorſlag
„ eener Verbintenisſe met *Frankryk* (*)
„ geen ander gevolg hadt gehadt, dan
„ dat dezelve by hun Hoog Mogenden
„ Commisſoriaal was gemaakt, en 'er
„ zich dus geene hoop opdeedt, op een
„ zo ſpoedigen als noodigen gewensch-
„ ten uitſlag; daar evenwel de dagelyk-
„ ſche Ondervinding, hoe langs hoe meer,
„ bevestigde, hoe weinig ſtaat 'er aan
„ den eenen kant op de Vriendſchap van
„ anderen te maaken, en aan de andere
„ zyde, hoe veel ons de Vriendſchap
„ waardig was van eene Mogenheid, die
„ zelfs, zonder onze Bondgenoot te zyn,
„ en zonder onze medewerking, onze
„ gan-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. D. bl. 59 enz.

XXI. BOEK. 1784.

„ ganſche Republiek, in den laatſten Oor-
„ log, zo kragtdaadig voor haaren ge-
„ heelen ondergang hadt behoed, en haar
„ haare buitenlandſche Bezittingen, zon-
„ der eenige Vergoeding, op eene zo
„ voorbeeldloos edelmoedige als verplig-
„ tende wyze, hadt te rug gegeeven.
„ Waar om zy dagten, dat het voor
„ den edelmoedigen Koning van *Frank-*
„ *ryk*, onzen grooten Weldoener, niet
„ anders dan aangenaam kon zyn, te
„ zien, dat de Natie zelve van haare
„ vooroordeelen te rug gekomen, thans
„ niets meer wenſchte, dan, ten einde
„ haare Vryheid en Welvaard te beter
„ te beveiligen, zich allernaauwſt, en op
„ een duurzaamen voet, aan zyne Ma-
„ jeſteit te verbinden, en dat zy thans
„ haare waare belangen dus beter kent;
„ uit hoedanige omſtandigheden, by het
„ ſluiten van voorgaande Tractaaten ont-
„ brooken hebbende, veroorzaakt was,
„ dat alle dezelve, het waare Funda-
„ ment van Vriendſchap dervende, niet
„ tegen de ondermyningen van de kwaa-
„ lyk Gezinden in den Lande waren be-
„ ſtand geweest." —— Zy wilden, daar
om, dat men, van wegen *Deventer* „ de
„ zaak daar heen zou wenden, dat door
„ onzen Staat, ten ſpoedigſten, een aan-
„ zoek tot eene Verbintenisſe by den
„ Koning van *Frankryk* mogt gedaan,
„ en 'er nimmer aan 't vernieuwen der
„ Verbonden met *Engeland* mogt gedagt
„ worden." —— Gunſtig werd dit Verzoek

door

door de Regeering van *Deventer* opgenomen. De last haarer Afgezondenen was daar mede volkomen overeenkomſtig. — De Ingezetenen van de Stad *Enſchede* wendeden zich met een eensluidend Verzoek tot de Staaten van *Overyſſel*. De Burgers van andere Steden in dat Gewest volgden dit voorbeeld, zo dat de Volksſtem in *Overyſſel* gezegd mogt worden deeze Verbintenisſe te begeeren (*). XXI. BOEK. 1784.

Verſchillende gevoelens onder de Landzaaten over den aart deezer Verbintenisſe.

Over den aart der Verbintenisſe met *Frankryk* aan te gaan, waren de gevoelens onder de Landzaaten zeer verſchillende. Eenigen ſpraaken van een *Handel en Vriendſchaps Verbintenisſe*; zommigen van een *Beſchadigend en Verdeedigend Verbond*; dan de meesten wilden alleen een *Verdeedigend*; daar zy een *Handel en Vriendſchaps Verdrag* zonder zulks, voor van geene beduidenis en als een enkele harsſenſchim aanzagen, en een *Beſchadigend en Verdeedigend Verbond* voor ons Handeldryvend Gemeenebest allerverderflykst hielden. Men beſpeurde zelfs onder de zodanigen, wier Gemeenebestsgezindheid geen twyfel leedt, eenige huivering om den Staat in eenige nieuwe Verbintenisſen met eene Gekroonde Mogenheid te doen treeden.

Gronden op welken men

Dan de meesten oordeelden eene Verbintenis met *Frankryk* allerheilzaamst, als zyn-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2178 Voor 't Jaar 1784. bl. 443. 446. *Courier van Europa* I. D. bl. 164. 165.

XXI. BOEK. 1784.

zynde eene Mogenheid, in ſtaat om de bronnen van onze Welvaard te beſchermen. Grootlyks was de geſteltenis van *Frankryk* ten dien opzigte veranderd, thans mogt dat Ryk in den eerſten rang der Zee-Mogenheden praalen (*). Ook hadt dit Ryk een zeer groot belang by ons beſtaan en welvaard. *Nederland* was, als 't ware, de ſchoot in welken 't zelve zyne Voortbrengzelen en Handwerken, voor een groot gedeelte, uitſtortte. De blyken van belangneeming in den jongst gevoerden Oorlog waren veelvuldig, het hadt zich ten onzen opzigte gedraagen als een onbaatzugtig Vriend, die ons byzonder voordeel, zo wel als het zyne, volmaakt behartigde, en ontelbaare bewyzen opleverd, dat het de verouderde vooroordeelen tegen zich hier te Lande, lang en op veelerlei wyzen aangekweekt (†), door weldaaden tragtte uit te

eene Verbintenis met *Frankryk* aanprees.

(*) De ſterkte van *Frankryk* ter Zee kan blyken uit de volgende opgave van de Zeemagt, dezelve beſtondt uit 72 Schepen van Linie; 74 Fregatten; 28 Corvetten; 36 Fluiten; 27 Kotters; en 19 Bombardeer Galjoots. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1575.

(†) Onder de middelen, om den haat tegen *Frankryk* aan te kweeken en leevendig te houden, was het bekende School-Boekje de *Franſche Tyranny*, meer dan eene Eeuw lang, den Kinderen in handen gegeeven. Dit bewoog de Ridder CAPELLEN TOT DEN POL om, aan het ſlot zyns hier boven opgegeeven Vertoogs deezen voorſlag te hegten: „ Dewyl ik onderrigt ben, „ dat, op zommige plaatzen in dit Gewest, als „ nog

te rooijen. Wederkeerige belangen vorderden, eene Verbintenis, althans eene Verdeedigende; en men keurde die te noodzaaklyker om de kwaade oogmerken en haatlyke inzigten der *Engelſchen*, en die in dit Land dat Volk begunſtigden, tegen te gaan en op te weegen. — Wierp eene verregaande voorzigtigheid tegen, dat wy 'er ligtlyk gevaar door zouden loopen van in eenen Oorlog ingewikkeld te worden. Men loste dit op met aan te merken, dat dit gevaar niet grooter was dan of wy op ons zelven ſtonden. Immers de Mogenheid, die den Koop-

XXI. BOEK. 1784.

„ in de Schoolen gebruikt wordt een Boekje ge-
„ naamd de *Franſche Tyranny*, door partyzugt
„ enkel uitgevonden, om den haat tegen de
„ *Franſche* Natie, zo onverdiend als onchriſt-
„ lyk, zelfs aan onze Kinderen in te prenten,
„ neem ik de vryheid voor te ſlaan, of U Ed.
„ Mogenden het niet noodig zouden oordeelen,
„ het gebruik van dit Lasterſchrift in de Scho-
„ len op hoog gezag, te verbieden; op dat zyne
„ Allerchriſtlykſte Majeſteit moge zien, dat de
„ Regeering deezes Lands, zo wel als het Volk,
„ van haare Vooroordeelen terug gekomen, niets
„ meer wenscht, dan den band van Vriendſchap
„ tuſſchen de beide Natien, die voor elkander
„ als 't ware geſchapen zyn, hartlyk en duur-
„ zaam te maaken." — Men zie over de onwaarde, de valschheid, en den toeleg van dit Werkje het *Tafereel der Algem. Geſch. van de Vereenigde Nederlanden, gevolgd* naar CERISIER VII. D. bl. 426. enz. En de *Brieven van Candidus* III. D. bl. 269. Het Voorſtel van den *Overyſſelſchen* Edelman ſtrookte volkomen met de denkbeelden van den *Politique Hollandois Nouveau* Tom. I. p. 242. 243.

XXI. BOEK. 1784.

Koophandel van *Frankryk* belaagde, droeg zeker den onzen geen goed hart toe; die hunne Volkplantingen gaarne in zyne magt hadt, en hun uit hunne Buitenlandſche Bezittingen verdreef, zou zich zeker verheugen gelegenheid te hebben om ons van de onze te berooven. Met *Frankryk* verbonden, was geene Zee-Mogenheid ſterk genoeg om ons dus vereenigd het hoofd te bieden, op de veronderſtelling dat wy, van onzen kant, onze werkzaame poogingen aanwendden; en ging het zeker, dat eene nydige en eigenbaatzoekende Mogenheid zo ligt niet zou beſluiten om twee ſterke Mogenheden te beledigen als één derzelven, wanneer zy ſeder op zich zelven ſtonden. *Engeland* hadt ons, ſchoon onverbonden met *Frankryk*, reeds vóór den Oorlog, de verregaandſte mishandelingen en eindelyk den Oorlog aangedaan (*).

Voorſtel van *Utrecht* by hun Hoog Mogenden tot eene Verbintenis met *Frankryk*.

Dan laaten wy bezien wat 'er daadlyk omtrent die Verbintenis plaats greep in de hooge Vergaderingen. De Afgevaardigde des Lands van *Utrecht* bragt de Verbintenisſe met de *Franſche* Kroone, den vierden van Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXIV, ter tafel der Bondgenooten, en drong dezelve op deeze wyze aan. Dat de Staaten zyns Gewests, in de tegenwoordige omſtandigheden van tyden, in overweeging genomen hadden, hoe

(*) *Poſt van den Neder-Rhyn*, IV. bl. 385. enz.

hoe zeer deeze Republiek, omringd van veele magtige Nabuuren, en door het belang des Handels, van tyd tot tyd, aan dezelve verbonden, niet geoordeeld kon worden, door haare eigene Magt, genoegzaam in ſtaat te zyn om haaren Voorſpoed en Veiligheid ongeſtoord te kunnen bevorderen en handhaaven; en dat gevolglyk de Voorzigtigheid eischte, om zich, in tyds, te voorzien van den byſtand van anderen: in welk geval het hun voegzaamst was voorgekomen toevlugt te neemen tot zulke Mogenheden, die eenig belang ſtelden in den Handel deezer Landen, en daar en boven zich in ſtaat bevonden om deeze Republiek, zo wel te Lande als ter Zee, te ondersteunen. Waar op zy hem gemagtigd hadden ter Vergaderinge voor te draagen om in beraadſlaaging te neemen of het niet voegen zoude aan de Heeren Ambasſadeurs te *Parys* te gelasten om te toetzen of 'er eenige geneigdheid plaats mogt hebben by zyne Majeſteit den Koning van *Frankryk* om eene Verbintenis met deeze Republiek aan te gaan, welke, gegrond op den voet des Tractaats van Gewapende Onzydigheid, en gebouwd op de wederzydſche belangen van den Koophandel, zou kunnen ſtrekken om de Vriendſchap vast en duurzaam te maaken. Ten einde, dat, indien 'er van de zyde van hun Hoog Mogenden, in 't vervolg, dergelyke nadere Verbintenisſen mogten worden voorgeſlaagen, alle de Bondgenooten, tot

XXI. BOEK. 1784.

XXI. BOEK. 1784.

tot zekerheid van den Staat, en ter bevordering der onderlinge belangen zulks noodzaaklyk zouden oordeelen op den voet van het Tractaat van de Gewapende Neutraliteit (*).

Friesland ſtelt een verder gaande Verbintenis voor.

Deezen wenk der Staaten van *Utrecht* vernamen die van *Friesland* met het uiterſte genoegen. 't Kwartier van *Oostergo*, 't geen wy voorheen reeds volyverig zagen (†) om in den Oorlog ons tegen *Engeland* op 't naauwſt met *Frankryk* te vereenigen, deedt thans den Voorſlag eener Verbintenisſe, van eenen klemmender aart dan door Staaten van *Utrecht* den Bondgenooten was onder 't ooge gebragt. Zich beklaagd hebbende over het reeds meer dan twee Jaaren te rug blyven van het Verſlag, wegens de Commisſie bepaald om over dit gewigtig Onderwerp te handelen, vonden zy nu goed hun Afgevaardigden te gelasten, om by hun Hoog Mogenden te verklaaren, dat Staaten van *Friesland*, alle derzelver pooginggen, om eene Alliantie met de Kroon van *Frankryk* aan te gaan, (welker noodzaaklykheid zo blykbaar was, dat ze zelfs de geheele Natie in 't oog liep, en daar om geen betoog noodig hadt,) aan de overige Bondgenooten ſmaaklyk te maaken, zedert een geruimen tyd met het grievendst hartzeer, vrugtloos hebbende zien wor-

(*) *Reſol. Gen.* 4 Feb. 1784.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. Deel bl. 61,

worden, evenwel niet dan met een daar aan geëvenredigd genoegen hadden vernomen, dat Staaten van *Utrecht* thans in 't zelfde denkbeeld ſtonden. Weshalven zy niet alleen moesten betuigen als nog in dezelfde Gevoelens te volharden; maar zelfs, (daar zich tegenwoordig een vonkje van hoope opdeedt, dat dit mogelyk éénig middel ter behoudenis van de Republiek zou worden aangewend,) zich verpligt oordeelden, eene nadere ontvouwing te doen over den aart der Verbintenisſe, welke zy vermeenden, in de tegenwoordige omſtandigheden, voor de wederzydſche Verbondenen meest gepast te zullen zyn. Zy begreepen het in volgende bewoordingen „ dat, naamens de „ Republiek, by zyne Allerchristlykſte „ Majeſteit den Koning van *Frankryk*, „ ten allerſpoedigſten, aanzoek behoorde „ te geſchieden tot het aangaan van een „ Verbond van onderlinge Beſcherminge, voor eenen bepaalden tyd, onder „ belofte, dat zyne Majeſteit de Republiek, wanneer zy in haare Posſesſien, „ in haaren wettig en conform de Tractaaten gedreevenen Koophandel, of in „ eenig deel der Wereld, werd aangerand of verkort, zal byſtaan met een „ bepaald getal Landtroepes of Schepen, „ naar evenredigheid, te haarer keuze — „ En, aan de andere zyde, dat de Republiek zyne Majeſteit, in dezelfde gevallen, zal ſecondeeren met een bepaald „ getal Schepen of Geld, naar evenre-

„ dig-

XXI. BOEK. 1784.

XXI. BOEK. 1784.

„ redigheid, ter keuze van zyne Majeſteit —— Welke wederzydſche Secourſen, die onderhouden zullen worden „ door den geenen die dezelve verleent, „ en ſtaande onder het bevel van die ze „ ontvangt, egter zullen kunnen worden „ ingetrokken, zo wanneer ze tot eigene defenſie van hem, die ze verleend „ hadt, volſtrekt worden vereischt, en „ derhalven, niet dan met algemeene toeſtemming, buiten *Europa* mogen worden gezonden (*)."

Zeeland raadpleegt des met *Holland*.

Staaten van *Holland* maakten deezen Voorſlag, door *Friesland* op het ernſtigſte aangedrongen, Commisſoriaal; de andere Gewesten namen dien over. Die van *Zeeland* lieten aan *Holland* een Brief toekomen; ten einde met hun Ed. Groot Mogenden te overleggen, wegens het aangaan van een Verbond met *Frankryk*, als mede de wyze hoe en de voorwaarden waar op zodanige Onderhandelingen het best zouden ondernomen, voortgezet en volbragt kunnen worden (†).

In *Gelderland* is de Meerderheid in 't Gevoelen van *Utrecht*.

Het Voorſtel van *Utrecht* en *Friesland* werd welhaast een onderwerp der raadpleegingen in de byzondere Gewesten. Op den *Gelderſchen* Voorjaars Landdag vondt de Meerderheid der Leden goed den voorſlag van *Utrecht*, alleen ſtrekkende om een *Verbond van Vriendſchap en*

(*) *Reſol. Gen.* 24 Feb. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 852. 867.

(†) *Reſol. van Holl.* 25. Mey 1784.

en Koophandel met *Frankryk* te bewerken (*), te omhelzen; en de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering te gelasten om des betreffende met Communicatie van zyne Hoogheid te werk te gaan. Doch de Minderheid ſtondt 'er met allen nadruk op, dat men in deezen het manlyk Beſluit diende te volgen, door *Friesland* en *Groningen* des aangaande genomen: welke Gewesten een *Verbond van Vriendſchap en Koophandel*, in de tegenwoordige omſtandigheid van het Vaderland, niet genoegzaam en van weinig aanbelang geoordeeld en aangedrongen hadden op het aangaan van eene wederzydſche *Beſchermende Verbintenisſe*. De Heeren VAN NYVENHEIM en ZUILEN VAN NIEVELDT, deeden terſtond hunne Advyſen, eenſtemmig met het *Frieſche* Staatsbeſluit, aantekenen. CAPELLEN TOT DE MARSCH een breedvoerigen Raadſlag ingeleverd hebbende, kon niet verwerven, dat dezelve onder de Staatsſtukken plaats kreeg, waar om hy te raade werd denzelven door den druk gemeen te maaken, om zich by zyne Landgenooten en de Naakomelingſchap, wegens zyn gehouden gedrag, te kunnen regtvaardigen. Naardemaal dit ſtuk, de denkwyze van den Ridder in het helderſt daglicht ſtelt en tevens ſtrekt om te toonen, met welk een oog de ſterkſte Aan drin-

XXI. BOEK. 1784.

(*) Zie hier boven bl. 186.

XXI. BOEK. 1784.

dringers op een Verbond met *Frankryk*, den binnen- en buitenlandſchen toeſtand van ons Gemeenebest beſchouwden, zullen wy 't zelve geheel woordlyk plaats geeven.

Raadſlag aldaar ingeleverd door CAPELLEN TOT DE MARSCH.

„ Ik heb," luidt de taal diens Edelmans, „ op den laatstgehouden Landdag „ in December (*), zo als U Ed. Mog. „ zich wel zullen willen herinneren, „ reeds in deeze Vergadering, aangezien de kennelyke toeneemende gevaarlyke geſteldheid van ons Gemeenebest, „ aan U Ed. Mog. voorgedraagen, dat „ hetzelve zich op het naauwſte diende „ te vereenigen met den Koning van „ *Frankryk*, als deszelfs natuurlyken en „ ſteeds weldoenden Bondgenoot, die, „ op de roemrugtigſte en edelmoedigſte „ wyze, onze Welvaard heeft bevorderd, ons Behoud op zich genomen, „ en, in veele opzigten, de poogingen „ verydeld van eenen Vyand, die nog „ bezig is, door deszelfs invloed, met „ eenen verraadlyken Aanhang in deezen Staat, om het Vaderland ſteeds „ op den oever van het dreigendſte gevaar te doen blyven ſtaan; die door „ toedoen zyner Medeſtanderen eene „ ſchandelyke Werkloosheid hebbende bewerkt, den anderzins ongewrooken „ *Bataafſchen* moed, heeft weeten te „ ontduiken, die zelfs geſlaagd is deezen

(*) Zie hier boven bl. 173.

„ zen Aanhang te ſterken en te onder- XXI.
„ ſteunen, om, ware het mogelyk, onze BOEK.
„ Vryheid dermaate aan te vallen, dat ——
„ wy een ſlachtoffer van onverzaadelyke 1784.
„ Heerschzugt zouden geworden zyn.

„ Ik proponeerde, om deeze gewigtige motiven, aan U Ed. Mogenden, dat ook, naamens deeze Provincie, door onze Gecommitteerden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, mogt worden te kennen gegeeven, dat U. Ed. Mog. met concurrentie van de andere Bondgenooten, (het zyn myne toenmaalige eigene woorden,) van begrip waren, dat, naamens deezen Staat, aan deszelfs Ambasſadeurs aan het Hof van *Verſailles* werde aangeſchreeven, om, van ſtonden aan, alles aan te wenden, ten einde zyne Allerchristlykſte Majeſteit te permoveeren van zich met deezen Staat op het naauwſte tot *wederzydſche Beſcherming, overeenkomſtig de belangen der beide Volken, en in't byzonder tot beveiliging van onze Vryheid en Conſtitutie*, te willen verbinden.

„ Deeze myn Voorſlag kwam, toenten tyde, aan U Ed. Mog. voor als prematuur; evenwel, Ed. Mog. Heeren! geſchiedde dezelve naar het verlangen der Natie. Drie Provincien van het Bondgenootſchap hebben, ingevolge van dat verlangen, door derzelver uitgebragte Reſolutien, ter tafel van hunne Hoog Mogenden, aangedrongen op het bewerken van zodanige heil-

XXI. BOEK. 1784.

„ zaame meſures; en wel in 't byzonder
„ is zulks geſchied door de Provincie van
„ *Friesland*, met dien ernst en nadruk,
„ welken het hachlyk tydſtip, dat wy
„ beleeven, komt te vorderen. — Zulk
„ eene voldoende waarborg, voor de ge-
„ grondheid myner Stellingen, hebbende,
„ agt ik het onnoodig my, tot ſtaaving
„ derzelven, in eene nadere ontvouwing
„ in te laaten, en al het geen, wat, te-
„ gen het aangaan van zulk een Defen-
„ ſief Verbond ook kan worden byge-
„ bragt, te debatteeren: alzo dit door
„ de kundigſte Schryvers, op eene zeer
„ voldoende wyze, is geſchied, verkies
„ ik U Ed. Mog. met geene herhaalin-
„ gen lastig te vallen.

„ Ik kan egter niet onaangemerkt laa-
„ ten, dat de motiven, welke my, voor
„ ongeveer zes maanden, noopten om U
„ Ed. Mog. aan te maanen om deeze
„ zo zeer gewenschte zaak te helpen
„ bevorderen, niet alleen blyven ſubſi-
„ ſteeren; maar dat een zamenloop van
„ Evenementen, allen even angſtvallig,
„ de neceſſiteit in deezen dermaate ver-
„ meerdert, dat een langer vertraagen,
„ het Vaderland voorzeker ten val moet
„ brengen. — U Ed. Mog. zullen met
„ my moeten toeſtemmen, dat, zedert
„ de oprigting deezer Republiek, nim-
„ mer derzelver grondſlagen zulke ſchrik-
„ verwekkende ſchokken hebben onder-
„ gaan, als wy tegenwoordig ondervin-
„ den, dat aan dezelve, op onderſchei-

„ de-

„ dene, doch alle even ontrustende, wy- XXI.
„ zen worden toegebragt. BOEK.
„ Een Vyand, die, door toedoen zy- ——
„ ner Vrienden binnen onzen Staat, ge- 1784.
„ legenheid heeft gevonden om ons, op
„ de ſnoodſte en laagſte wyze, aan te
„ grypen, heeft, voorzeker niet zonder
„ inzigten, zo lang geaarſeld om met de
„ Republiek een Definitif Vredes Trac-
„ taat te ſluiten; zyne Machinatien wor-
„ den ſteeds werkzaam gehouden; zyn
„ Aanhang blyft by het aangenomen Sy-
„ ſtema.

„ Zyn wy by en door ons zelven in
„ ſtaat, Edel Mogende Heeren! zonder
„ een kragtdaadigen byſtand, om ons te
„ redden uit een gevaar, dat men, met
„ den verraadlykſten toeleg, van alle zy-
„ den tragt te vermeerderen? — Is het
„ zonder inzigten, dat die inwendige
„ Vyanden 'er op uit zyn, om door het
„ oprokkenen van een onbezonnen Ge-
„ meen, hunne verderflyke oogmerken
„ te bereiken? Zyn de verwyderingen
„ en ſcheuringen tuſſchen Regeerders en
„ Ingezetenen in ons gebeukt, gefolterd
„ en mishandeld Gemeenebest, niet door
„ allerlei vonden vermeerderd? In plaats
„ van op eene Vaderlandlievende wyze,
„ met cordaatheid, opregtheid en ver-
„ zaaken van eigenbelang en overheer-
„ ſchende inzigten, alles te tenteeren,
„ daar braave en deugdzaame Burgers
„ zo veele vermogende blyken van op-
„ regte trouwe en moed geeven, om den

XXI. BOEK. 1784.

„ voortgang van dit verderflyk kwaad
„ te ſtuiten; heeft men juist, op onder-
„ ſcheidene plaatſen en tyden, reeds het
„ tegendeel zien gebeuren; de verfoei-
„ lykſte wegen hebben wy zien inſlaan,
„ om een woesten hoop, het uitſchot
„ het rebut der Natie, aan te hitzen,
„ om het tot die jammerlyke en ramp-
„ zalige uiterſten te brengen, waar van
„ alleen het aandenken van voorige da-
„ gen, ons traanen uit de oogen moet
„ perſſen! — Dank, intuſſchen, zy de
„ alwyze Voorzienigheid, dat de welden-
„ kende *Nederlander* zyn goed en bloed
„ gereed heeft, om zich hier tegen, met
„ onverſchrokkenheid, te verzetten!

„ Ongelukkig Vaderland! Werwaards
„ wy onze oogen wenden, zien wy niet
„ dan verwarringen, verwyderingen en
„ dreigende gevaaren, welke zo zigtbaar
„ als met opzet zorglyker worden ge-
„ maakt, te gelyk met de heillooſte in-
„ zigten om de poogingen der Welmee-
„ nenden, tot redding in het werk ge-
„ ſteld, te dwarsboomen en te veryde-
„ len.

„ Het Finantie-weezen, de zenuw van
„ den Staat, meerendeels door de nutte-
„ looze, byna onnoemelyke verſpilde ſom-
„ men, in dien pasſiven Oorlog, is over
„ 't algemeen verzwakt; en in 't byzon-
„ der by zommigen der Bondgenooten in
„ zulk eenen gebleeken deplorabelen toe-
„ ſtand geraakt; zonder dat men even-
„ wel, tot heden, de vereischte en rede-

„ lyk-

„ lykſte middelen by de hand wil nee- XXI.
„ men, (waar door, by langer vertraagen, BOEK.
„ de gevaarlykſte Confuſie ſtaat te ver- ——
„ meerderen,) om dien aangaande ſchik- 1784.
„ kingen te beraamen, die den last, tot
„ ſoutien van het Bondgenootſchap, naar
„ evenredigheid, draaglyk kan maaken.

„ De Zeemagt van den Staat is ſteeds
„ zo wonderlyk, zo verkeerdlyk, gediri-
„ geerd, dat, byaldien dezelve enkel en
„ alleen van de bevelen der Uitvoeren-
„ de Magt blyft dependeeren, het ge-
„ vaar, en de pernicieuſe gevolgen, daar
„ uit voortkomende, welke ons de jong-
„ ſte Oorlog heeft doen ondervinden,
„ nimmer zullen worden voorgekomen.

„ Even eens is het met de Landmagt
„ der Republiek gelegen, dezelve, ſtaan-
„ de onder bevel en directie van den
„ Heere Capitein Generaal, bevindt zich
„ in zulk eene beklaagenswaardige ge-
„ ſteldheid, dat, zal die in cas van nood,
„ aan het oogmerk van haar aanweezen
„ beantwoorden, U Ed. Mog. niet langer
„ zullen kunnen verſchuiven, om, met de
„ gezamenlyke Bondgenooten, de by de
„ Provincie van *Holland* voorgeſlaagene
„ middelen van Redres voor het Mili-
„ taire weezen, te amplecteeren; wan-
„ neer, voorzeker, de edelmoedigheid by
„ de Heeren Staaten der reſpective Ge-
„ westen zal komen te blyken, om het
„ ſort van den bezoldigden Krygsknegt,
„ (zo dikwyls geplaagd en doorgaans be-
„ dorven,) voor zo verre die zal bevon-

XXI. BOEK. 1784.

„ den worden den Staat van dienst te
„ kunnen zyn, draaglyker en voordeeli-
„ ger dan het tegenwoordig is, te maa-
„ ken.

„ Vervolgens, de willekeurige beſchik-
„ king over de Patenten by den Capi-
„ tein Generaal, aan deszelfs Heer Va-
„ der, Prins WILLEM DEN IV, maar
„ proviſioneel afgeſtaan; de non obſer-
„ vantie der Eeden van Getrouwheid by
„ de Officieren der Troepen, aan de Hee-
„ ren Staaten der reſpective Provincien,
„ welker Territoiren zy betrekken, en
„ aan de Overheden der Steden, die zy
„ bezetten, zyn alle gebreken in ons
„ Staatsbeſtuur, zo ſtrydig met de On-
„ afhangelykheid en Souveraine Waar-
„ digheid der byzondere Gewesten, bly-
„ kende in 't byzonder door het onlangs
„ gebeurde in de Provincie van *Zee-*
„ *land*, dat dezelve een ſpoedig en effi-
„ cacieus Redres vereiſchen.

„ Hoe jammerlyk het met den toeſtand
„ der Fortificatien onzer Frontieren ge-
„ ſteld is, agt ik onnoodig U Ed. Mog.
„ voor te houden. Opmerkelyk is het
„ voorzeker, dat 'er zulk een aanhou-
„ dend verzuim tot beſcherming van
„ *Staats Vlaanderen* heeft moeten plaats
„ hebben; daar intusſchen de geſteldheid
„ van de Republiek vordert, dat derzel-
„ ver Grenspaalen ſteeds in een ſtaat van
„ tegenweer onderhouden worden.

„ En, wanneer wy onze aandagt ves-
„ tigen op den inwendigen toedragt der

„ zaa-

„ zaaken in het Staatsbeſtuur van het XXI.
„ Gemeenebest dan verdubbelt de vrees BOEK.
„ en bekommering by een weldenkend ——
„ Vaderlander. —— Om my maar tot 1784.
„ onze Provincie te bepaalen; Heerscht
„ en predomineert niet eene onbegrypelyke en ſlaafſche afhangelykheid in onze deliberatien? Eene ſchroomagtigheid, die alle cordaatheid, in de behandeling van zaaken heeft weggenomen, en die, zo als ik dagelyks, in het midden onzer, hoor zeggen, een zo ongelukkig als ſchadelyk wantrouwen tusſchen de Leden onder elkander heeft veroorzaakt.

„ De oorſprong hier van is te vinden „ in de verregaande en zo gevaarlyke „ Alteratie van het Conſtitutioneele, dat, „ van trap tot trap voortgaande, eindelyk de wettige Vorm van beſtuur op „ Regten en Privilegien gegrond, heeft „ vernietigt. Zugten wy niet, Ed. Mog. „ Heeren! onder de klemmendſte ketenen van een Reglement van Regeering, in tyden van onderdrukking gebooren, ons met geweld by deszelfs „ oorſprong opgedrongen, en naderhand „ wederom op de onwettigſte wyze hernieuwd en geamplieerd? — Een Reglement, dat, hoe zeer ook by de Regenten bezwooren, illegaal is en blyft, „ als ſtrydig met de Belangen des Volks, „ met onzer aller aangeboorene Vryheid, „ met onvervreemdbaare Regten en Privilegien; dat, door dien het van eene

XXI. BOEK. 1784.

„ de, by herhaalingen, niet is geobſerveerd
„ geworden, noodwendig vereiſcht, dat
„ het ten minſten gerevideerd, en over-
„ eenkomſtig de waare Conſtitutie dee-
„ zer Provincie, te rug gebragt worde;
„ wanneer aan den Heer Erfſtadhouder
„ die directie, die met die zelfde Con-
„ ſtitutie beſtaan kan, moet worden ge-
„ laaten en verzekerd.

„ In deezer voege is het, in andere
„ gedeeltens van het Bondgenootſchap
„ meerendeels ook gelegen. Intuſſchen
„ is de geſchapenheid der zaaken aller-
„ hachlykst. —— En daarenboven Ed.
„ Mog. Heeren! wordt niet de haat en
„ partyſchap door veelen, die zich voor-
„ geeven yverige Vrienden des Stadhou-
„ ders te zyn, ten ſterkſten gevoed en
„ aangekweekt? — Een Voorſtander van
„ Privilegien, van Medeburgeren, is te-
„ genwoordig, in deezer oogen, een Vy-
„ and des Erfſtadhouders! —— Is men
„ niet geſlaagd om zyne Hoogheid te
„ doen gelooven, dat de Voorſtanders
„ der Vryheid van ons Vaderland, het
„ op niet minder toeleggen, dan om
„ Hoogstdenzelven in de Digniteiten en
„ Prerogativen die men aan Hem en zyn
„ Huis, naar den aart onzer Conſtitutie
„ heeft kunnen opdraagen, te verkorten,
„ ja van dezelve te priveeren? ——
„ Daar niets zekerder is, dan dat zulks
„ nimmer in een weldenkend *Nederlan-*
„ *der* zal opkomen, die ſteeds vertrouwt,
„ dat de Heer Erfſtadhouder, als op 't

„ naauwst

„ naauwst verbonden aan een Vader- XXI.
„ land, dat, hoe groot de dienſten, BOEK.
„ door deszelfs Predeceſſeuren, bewee- ——
„ zen, ook mogen zyn, niet in gebreke 1784.
„ is gebleeven, dezelve te erkennen en
„ te vergelden; dat zyne Hoogheid, zeg
„ ik, zich ſteeds zal vergenoegen, met
„ die Waardigheden erflyk te bekleeden,
„ naar den aart der Privilegien van een
„ vry Volk; en dat als dan Hoogstde-
„ zelve zal overtuigd worden, dat, om
„ de Liefde en Agting van dat Volk te
„ herwinnen, niets efficacieuſer zal wee-
„ zen, dan dat Hy uit zich zelven afzie
„ van al het geene aan het Erfſtadhou-
„ derſchap inconſtitutioneel, en enkel door
„ eene ongeoorloofde toegeevenheid van
„ eigenbelang zoekende Regenten, hier
„ toe te eenemaale onbevoegd, is geac-
„ crocheerd geworden.

„ Ongelukkig ſchynt het hier nog ver-
„ re af te zyn: ten minſten wy zien
„ tot heden geene voldoende blyken van
„ zulk eene medewerking van de zyde
„ des Erfſtadhouders, tot herſtel van de
„ zo hoog noodige Eensgezindheid, en
„ redres van zo veele verkeerdheden in den
„ actueelen toeſtand des Vaderlands (*).
„ En zo lang wy den invloed en den
„ raad van iemand, die zedert Jaaren,
„ met zyn Aanhang, de verfoeying der
„ Na-

(*) Daags naa het uitbrengen van dit Advys kwam de Rondgaande Brief des Stadhouders, (zie hier boven bl. 55,) in.

XXI. BOEK. 1784.

„ Natie is geworden, zien prevaleeren, „ is 'er, noch voor het Algemeenebest, „ noch voor de waare Belangen van den „ Heere Erfſtadhouder zelve, een gun„ ſtig vooruitzigt tot eene, by de Natie „ zo zeer verlangde, vereeniging en ver„ betering te verwagten.

„ By dit alles komt nog, dat zelfs „ een magtig Vorst en Nabuur, voorzeker door zeer ſinguliere informatien en „ abuſive inductien, is gepremoveerd ge„ worden, om, op eene vry opmerkelyke wyze, aan deezen Staat onder „ 't oog te brengen Hoogstdeszelfs ver„ langen, dat de Heer Erfſtadhouder, „ by zyne wettige Regten en Prerogativen, mogt worden geconſerveerd; even „ als of 'er een weezenlyke toeleg in ons „ Gemeenebest plaats hadt om den Prins „ van *Oranje* en *Naſſau* te vervolgen. „ Eene aantyging, een voorgeeven, te „ ſtrydig met het character van den edelmoedigen *Nederlander*, dan om deswegen onverſchillig te kunnen zyn. Te „ vergeefsch tragt men de Weldenkenden, die onverſchrokken hunne Vry„ heid en Vorregten zullen ſtaande hou„ den, hier door te ontſtellen; en, zo „ het door geen andere maatregelen kan „ worden voorgekomen, ſtaat de verbit„ tering by een Volk, dat opregtheid en „ cordaatheid hulde doet, meer en meer „ toe te neemen.

„ En Ed. Mog. Heeren! de verregaande Vorderingen des Keizers maaken,

„ met

„ met regt, de aandagt der Natie gaan- XXI.
„ de. Zy is veel te verlicht, dan dat BOEK.
„ deezen geen agterdogt zouden verwek- ——
„ ken; en, ſchoon men al eens wil ver- 1784.
„ trouwen, dat deeze magtige Monarch
„ de dienſten en opofferingen van dit
„ Gemeenebest aan het Huis van *Oos-*
„ *tenryk* gedaan, in 't oog zal houden,
„ en zich, jegens deezen Staat, overeen-
„ komſtig plegtige Tractaaten gedraagen,
„ zo vordert evenwel, in onzen toe-
„ ſtand, eene wyze en vooruitziende
„ Staatkunde, dat de Republiek met al-
„ le mogelyke menagement, jegens zulk
„ eenen zo vermogenden Nabuur, de dig-
„ niteit en waare belangen van den Staat
„ niet in de waagſchaal ſtelle (*).

„ U Ed. Mogenden zullen niet kun-
„ nen zeggen, dat ik het Tafereel van
„ de critique geſteldheid des Vaderlands,
„ zo met betrekking tot de in- als uit-
„ wendige omſtandigheden, in welke het
„ zelve zich bevindt, met al te donkere
„ kleuren hebbe geſchetst.

„ Om het dreigende van onzen gehee-
„ len Ondergang te voorkomen, moeten
„ kragtdaadige en prompte hulpmiddelen
„ by de hand genomen worden; ten ein-
„ de ééns den voortgang van die ver-
„ derflyke Menées te ſtuitten; en op dat
„ de

(*) Hier en elders hebbe men te bedenken, dat dit Stuk den 29 van April des Jaars 1784. werd voorgedraagen.

XXI. BOEK. 1784.

„ de zulken, die belangloos werkzaam
„ zyn om het Vaderland, uit de laagte,
„ waar in het gezonken is, te redden,
„ zich op eene efficacieuſe onderſteuning,
„ tegen eene onverhoopte vermeerdering
„ van Geweld, zullen kunnen verlaaten,
„ waar door alleen de grond tot een her-
„ ſtel van Eendragt en Harmonie in dee-
„ zen Staat kan gelegd worden. — De
„ toeſtand, waar in wy door de reeds
„ bygebragte Evenementen geraakt zyn,
„ brengt de Republiek, wil men dezel-
„ ve niet zien verlooren gaan, in zulk
„ een criſis, dat, om dezelve te behou-
„ den, niets onbeproefd moet worden
„ gelaaten, wanneer geene andere conſi-
„ deratien kunnen plaats hebben, dan die
„ met preſante aangelegenheden over-
„ eenkomen: en deeze zyn van die na-
„ tuur, dat het kundigſte en welmee-
„ nendſte gedeelte van onze Republiek,
„ als uit éénen mond, tot deszelfs Re-
„ preſentanten, tot U Ed. Mog roept,
„ dat dezelve, zonder eene ſpoedige Al-
„ liantie tot wederzydſche Beſcherming
„ met de Kroon van *Frankryk*, onher-
„ ſtelbaar verlooren is.

„ Ik zal ſteeds myne geringe, doch
„ uiterſte, poogingen aanwenden tot be-
„ houd van het Vaderland, en ben daar
„ om van Advys, dat U Ed. Mogen-
„ den, naamens dit Kwartier, ter Lands-
„ ſchaps Tafel declareeren van oordeel
„ te zyn, dat, overeenkomſtig de Va-
„ derlandlievende, de Staatkundige Pro-

„ po-

„ positie der Provincie van *Friesland* (*), zo en in dier voege als aan U Ed. Mog. en andere Bondgenooten, met de welmeenendste oogmerken, is voorgedraagen, (en waar by de Commercieele belangen van deezen Staat, zo eigenaartig aan die van *Frankryk* verbonden, niet uit het ooge verlooren zyn,) by zyne Allerchristlykste Majesteit op de ernstigste wyze, aanzoek behoorde te geschieden tot het aangaan van een wederzydsch Defensif Verbond, voor een bepaalden tyd, op dien voet als, met meerderen, in de aangehaalde Propositie van *Friesland* is geschied; en dat, dienvolgens de Gecommitteerdens ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, van wegen deeze Provincie zullen worden geauctoriseerd om daar op by die der andere Bondgenooten op de nadruklykste en efficacieuste wyze aan te dringen.

„ De gevolgen van een langer vertraagen in deezen, en van het neemen van min ernstige Besluiten, blyven buiten myne Verantwoording. Ook vertrouw ik, dat U Ed. Mogenden, geleerd door de onheilen en fatale Gebeurtenisse, welke het niet daadlyk toetreeden tot de Gewapende Neutraliteit, in den jongste Oorlog, voor ons Vaderland hebben te wege gebragt,

„ van

XXI. BOEK. 1784.

(*) Zie hier boven bl. 188.

XXI. BOEK. 1784.

„ van begrip zullen zyn, dat de Repu-
„ bliek, door eene onverhoopte foortge-
„ lyke verkeerde directie, in een nog
„ veel dringender Tydſtip, zal worden
„ verſtooken van het eenigſte vooruit-
„ zigt tot redding en behoud. By zulk
„ een onverhoopt evenement zou het
„ misnoegen en de wanhoop der Natie
„ noch paal noch perk kennen; en dee-
„ zer agterdogt hier door aangevuurd,
„ zou voorzeker, dien byſtand verydeld
„ ziende, tot uiterſten overſlaan, waar
„ by veeleer, alles wat dierbaar is, zal
„ worden opgeofferd, dan onder het on-
„ draaglyke van reeds lang geſmeede
„ Ketenen gebukt te willen gaan."

Zyn oordeel over *Utrechts* en *Friesland* Voorſlagen.

Dit Advys van CAPELLEN TOT DE MARSCH, die zich verantwoordelyk agtte van zyn bedryf in het beſtuur der zaaken, welke zyne Landgenooten betroffen, in openbaaren druk verſchynende, ging vergezeld van eene Aanſpraak aan dezelven, reden geevende van deezen zynen handel. In dezelve merkt hy byzonder op, dat hy, hoe gereed om de Vaderlandlievende voorzorge der Heeren Staaten van *Utrecht* op den rechten prys te ſtellen, daar zy de andere Leden des Bondgenootſchaps als 't ware op den weg tot redding en behoud hadden gebragt, egter zyn best gedaan hadt om zyne Medeleden te doen gevoelen, dat het tydſtip, wanneer zy hun Voorſlag beraamden veel verſchilde van het tegenwoordige; dat der Landgenooten waa-

waare meening en brandende begeerte zedert vry duidelyker was gebleeken; en dat men tegenwoordig van de zyde van het Hof van *Verſailles* meer zekerheids hadt, dan vóór eenige maanden, dat de Voorſlagen van deezen Staat tot eene nadere Verbintenis, niet ongunſtig zouden ontvangen worden. Het toegevoegde aan de Volmagt tot uitbrenging van het Beſluit der Meerderheid om zich by *Utrecht* te voegen, met *Commmunicatie van zyne Hoogheid*, rekende hy te behooren onder het onbegrypelyke, dat men deeze dagen zo dikwerf zag gebeuren (*).

Beſluit van vyf Gewesten, om den Voorſlag eener Verbintenisſe aan *Frankryk* te doen.

Utrechts Voorſtel, *Frieslands* nader bepaalende Voorſlag, in de andere Gewesten overwoogen zynde, hadt by hun Hoog Mogenden het gevolg, dat zy, in Bloeimaand, beſlooten, om door hunnen Gewoonen en Buitengewoonen Gezant ten Hove van *Verſailles* aan te ſchryven, om te onderſtaan, of zyne Allerchriſtlykſte Majeſteit, die, geduurende den laatſten Oorlog met de Kroon van *Engeland*, zo veele en zo uitmuntende bewyzen van zyne Vriendſchap en Geneigdheid aan den Staat hadt gegeeven, en zyne gunſtige geneigdheid voor de Republiek nog onlangs, ter gelegenheid van de verzogte Tusſchenſpraak ter bemiddeling van de gereezene Geſchillen met het Gouvernement

(*) *Courier van Europa* I. D. bl. 411. enz. Memorie van den Heer VAN DE MARSCH bl. 229.

XXI. BOEK. 1784.

ment der *Oostenrykſche Nederlanden*, nog nader hadt gelieven aan den dag te leggen, geneegen zou zyn tot het aangaan eener nadere Verbintenisſe met den Staat, gegrond op de wederzydſche Belangen, en byzonder ingerigt ter beveiliging der Regten en Bezittingen van de Republiek; en dat voorts, naa ingekomen berigt deezer Ambasſadeuren, over den Inhoud en de Voorwaarden van zodanig eene Alliantie nader zou worden beſlooten, zo als ter bevordering van de weezenlyke belangen van het Vaderland zou bevonden worden te behooren. Dat een uittrekzel van dit Staatsbeſluit in handen geſteld zou worden van den Hertog DE LA VAUGUYON, den *Franſchen* Afgezant, met verzoek om den inhoud daar van, door zyne goede dienſten, te willen ondersteunen. —— De Afgevaardigden van *Friesland* betuigden zich te houden by het reeds voorheen ingeleverde Beſluit der Staaten (*); die van *Overyſsel* verklaarden hier op ongelast te zyn (†).

Gunſtige vooruitzigten hier op.

Gemelde Afgezant van *Frankryk*, die, geduurende zyn Gezantſchap, zo veel deels hadt in het te wege brengen, uitbreiden en bevestigen van het vertrouwen tusſchen deezen Staat en zyn Ryk, naam; twee dagen naa dit Beſluit, afſcheid van hun Hoog Mogenden, door zyn Vorst op-

(*) Zie hier boven, bl. 188.
(†) *Reſol. Gen.* 26. Mey 1784.

opontboden om het Gezantſchap aan 't Hof van *Madrid* te bekleeden. In zyne Affcheids Aanſpraak, en in het Antwoord van den Voorzitter ter Algemeene Staatsvergadering, ſtraalen de trekken door van gunſtige gevoelens aan den eenen, van dankbaarheid aan den anderen kant, als mede van een vertrouwend vooruitzigt op de onder handen zynde Verbintenisſe (*). XXI. BOEK. 1784.

Aan de algemeene verwagting voldeedt het onthaal, 't welk onze Afgezanten ten *Franſchen* Hove op den gedaanen Voorſlag bejegende. 's Konings Staatsdienaar, de Graaf DE VERGENNES, verklaarde hun niet alleen, dat de Koning, zyn Meester, tot zodanig eene nadere Verbintenis geneegen was; maar ſtelde hun teffens een Plan ter hand, 't welk onmiddelyk herwaards werd overgezonden. Terwyl men daar over zou handelen, werd wederzyds goedgevonden, dat de Ingezetenen van dit Gemeenebest, met betrekking tot den Koophandel en Scheepvaard, in *Frankryk* op den voet der meest begunſtigde Volken zouden behandeld worden, en ook de Onderdaanen des *Franſchen* Konings, in de Vereenigde Gewesten, eene dergelyke behandeling ontmoeten (†). De Voorſlag in *Frankryk* gunſtig ontvangen, en een Plan ingeleverd.

Kort naa de overlevering van dit Plan was Beſluit van *Hol-*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1106. 1107.

(†) Dit Plan, grootendeels overeenkomende met het Geſlootene Verbond, naderhand te melden,

XXI. BOEK. 1784.

was het eenpaarig Beſluit der Staaten van *Holland* om ter Algemeene Staatsvergaderinge, de zaak daar heen te ſtuuren, dat 'er, onverwyld, aan onze Afgezanten te *Parys* zou aangeſchreeven worden, om op den voet van het Ontworpen Plan der Defenſive Alliantie met *Frankryk*, dat heilzaam werk, zo ras mogelyk, tot een gewenscht einde te brengen; met last om de Onderhandelingen zo in te rigten, dat de nette bepaaling der Onderſtanden van wederzyden te leveren, in dat Plan opengelaaten, gelyk ook de waardeering in Geld in ſtede van Manſchap, op de minſt bezwaarende wyze voor de Republiek, en geëvenredigd aan de groote ongelykheid van de middelen der beide Mogenheden, zou geregeld worden. Zy wilden dit Beſluit terſtond by hunne Hoog Mogenden gebragt en op 't ſterkst aangedrongen hebben, dat de Bondgenooten, zo ſchielyk hun doenlyk was, den uitſlag hunner beraadſlaagingen over deeze allergewigtigſte zaak inleverden (*). Het draalen met dit werk, zomtyds *Holland* ten laste gelegd, hadt toen uit (†).

land tot aanvaarding van 't zelve.

Zes Gewesten beſluiten

't Leedt ſlegts tot den achtſten van Herfstmaand of zes Gewesten kwamen een-

den, zullen wy, om herhaaling te myden, hier niet boeken. Men vindt het in de *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1386. enz.

(*) *Reſol. van Holl.* 10 Aug. 1784.

(†) De *Poſt van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 618.

eenpaarig overeen om tot een Verbinte- XXI.
nisse met *Frankryk* toe te treeden. *Ut-* BOEK.
recht vereenigde zich welhaast met *Hol-* ——
land, en schoon *Gelderland* voorheen zo 1784.
afkeerig scheen van een Verdeedigend tot een
Verbond, was thans de Raadslag der Beschermend
Meerderheid veel gunstiger dan men hadt Verbond.
durven vermoeden, en in allen deele,
eenige kleinigheden uitgezonderd, een-
stemmig met *Holland* (*).

Hadt *Overyssel*, by de Verklaaring der De Rid-
Bondgenooten om aan *Frankryk* den Voor- derschap
slag te doen, op dit stuk ongelast zyn- van *Over-*
de, niet mede gestemd (†), dit Gewest *yssel* geeft
kon, om dezelfde reden, zyne stem in haare
deezen niet uitbrengen; het daar han- toestem-
gend Geschil, wegens de Overstem- ming.
ming tusschen de Ridderschap en Ste-
den (§) bragt te wege, dat men 'er gee-
ne geregelde Landsdagen hieldt, van wel-
ken de Afgevaardigden hunnen last moes-
ten ontvangen. De Ridderschap, zich
hier over beklaagende, gaf haare toestem-
ming op den voet van *Holland* (**). Dit
geschil, waar in CAPELLEN TOT DEN
POL, de zyde der Steden hieldt, was
ongetwyfeld oorzaak, dat deeze Ridder
„ zyn

(*) *Courier van Europa* II. D. bl. 8.
(†) Zie hier boven bl. 207.
(§) Van 't zelve zullen wy in 't vervolg Verslag geeven.
(**) *Extract uit het Register der Resolutien van de Heeren van de Ridderschap der Provincie van Overyssel* 14 Sept. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1486.

XXI. BOEK. 1784.

zyn Vertoog, ten aandrange van een Beſchermend Verbond, by hem zo hoog geſchat, „ dat hy het een plegtigen „ Dankdag waardig keurde, als hy zyn „ gefolterd Vaderland met onzen edel„ moedigen Weldoener, en zyn magtig „ Ryk, daar door verbonden zag," ter Staatsvergaderinge niet kunnende inleveren, door den druk, ſchoon eerst naamloos, gemeen maakte (*); en ſtonden de Steden ongetwyfeld met dien Edelman in 't zelfde gevoelen.

Inhoud des Verdrags tuſſchen *Frankryk* en deezen Staat.

Het Verbond zelve ving in deezer voege aan. „ De tekens van Vriendſchap „ en Toegenegenheid, welke zyne Al„ lerchristlykſte Majeſteit niet nagelaaten „ heeft te geeven aan de *Vereenigde Ne„ derlanden*, en de Dienſten door Hem „ aan dezelve beweezen, in de gewigtig„ ſte omſtandigheden, hebben het ver„ trouwen bevestigd van hun Hoog Mo„ genden, op de grondbeginzels van „ Regtvaardigheid en Grootmoedigheid „ van gezegde zyne Allerchristlykſte Ma„ jeſteit, en hebben in hun Hoog Mo„ genden voortgebragt de begeerte om „ zich nader aan Hoogstdenzelven te „ verbinden, door zulke middelen, die „ ſtrekken kunnen, om, op eene vaste „ en duurzaame wyze, de rust van de „ Republiek te verzekeren.

„ Zy-

(*) Te weeten in den *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 413. en 613. Zie ook de *Historie der Admisſie van* CAPELLEN TOT DEN POL bl. 220.

„ Zyne Allerchristlykſte Majeſteit heeft XXI.
„ zich te meer genegen getoond, om te BOEK.
„ voldoen aan de bedoelingen van hun ——
„ Hoog Mogenden uit aanmerking van 1784.
„ het waar belang, 't geen Hoogstdezel-
„ ve neemt in de Welvaard der Vere-
„ nigde Provincien: en daar het tegen-
„ woordig te ſluitene Tractaat met de-
„ zelven alleen Verweerender wyze is,
„ en dus niet ſtrekt tot nadeel van eeni-
„ ge andere Mogenheid, ook geene an-
„ dere bedoelingen heeft, dan om den
„ Vrede tusſchen zyne Staaten en die
„ van hun Hoog Mogenden te vaster te
„ maaken, en ten gelyken tyde om me-
„ de te werken ter bewaaringe van de
„ Algemeene Rust.

De Gevolgenmagtigden van wederzyden, de Graaf DE VERGENNES met de Heeren LESTEVENON VAN BERKENRODE, en BRANTSEN, kwamen, naa gehoudene Onderhandelingen, in de volgende Artykelen, overeen.

„ Art. 1. Daar zal een opregte Vriend-
„ ſchap en ſtandvastige Verbintenis zyn,
„ tusſchen zyne Allerchristlykſte Maje-
„ ſteit, zyne Erfgenaamen en Opvol-
„ gers, en de *Vereenigde Nederlandſche*
„ Provincien. De Hooge Contractanten
„ zullen, ingevolge van dien, de groot-
„ ſte aandagt vestigen, ter onderhou-
„ ding, tusſchen Hoogstdezelven, hunne
„ Staaten en Onderdaanen, wederzyds,
„ van Vriendſchap en goede Zamenlee-
„ ving, zonder te gedoogen, dat van
„ den eenen of anderen kant, eenige

XXI. BOEK. 1784.

„ Vyandlykheden gepleegd worden, onder welk voorwendzel ook, door het vermyden van alles wat in 't vervolg de Eendragt en goede Verſtandhouding zou kunnen ſtooren, welke zo gelukkig tuſſchen de beide Staaten gevestigd is; maar ter contrarie zal men alle zorge, by alle gelegenheid, aanwenden, tot wederzydsch Nut, Eer, en Voordeel.

„ Art. II. Zyne Allerchristlykſte Majeſteit en de Staaten Generaal belooven elkander, zo veel in hun vermogen is, alles te zullen toebrengen, tot onderlinge Zekerheid, door zich over en weder te beſchermen en te bewaaren, by die Gerustheid, Vrede en Onzydigheid, zo wel als by de tegenwoordige Bezittingen hunner Staaten, Domeinen, Voorregten en Vryheden, de een de andere te beveiligen tegen alle Vyandlyke Aanvallen, in welk Werelddeel zulks zou mogen zyn. En, om beter te bepaalen de uitgeſtrektheid deezer Guarantie, waar mede zyne Allerchristlykſte Majeſteit zich belast, is men wel byzonder overeengekomen, dat dezelve bepaaldlyk zich uitſtrekt tot den Inhoud van het *Tractaat van Munſter* des Jaars MDCXLVIII, en dat van *Aken des Jaars* MDCCXLVIII, uitgezonderd de Veranderingen, die in beide Tractaaten reeds plaats gehad hebben, of nog zouden hebben.

„ Art. III. Ingevolge van de getroffen

„ Over-

„ Overeenkomst, in het voorgaande Ar- XXI.
„ tykel, zullen de beide Hooge Contrac- BOEK.
„ tanten beſtendig en met elkander wer- ——
„ ken tot behoud van den Vrede; en 1784.
„ ingevalle één van Hun gedreigd wier-
„ de, met eenigen Aanval, zal de ande-
„ re aanſtonds zyne goede Officien aan-
„ wenden om Vyandlykheden voor te
„ komen, en de zaaken tragten te rug
„ te brengen, tot den weg van Verge-
„ lyk.

„ Art. IV. Doch, in geval de Bemid-
„ deling bovengemeld, het gewenschte
„ effect misſen mogt, in zodanig een ge-
„ val verpligten zich zyne Allerchriſt-
„ lykſte Majeſteit en hun Hoog Mogen-
„ den, van nu af aan, elkander weder-
„ zydsch, zo te Water als te Land, te
„ onderſteunen. —— Ten welken einde
„ zyne Allerchriſtlykſte Majeſteit aan de
„ Republiek leveren zal tienduizend Man
„ Infantery, twee duizend Ruiters, twaalf
„ Schepen van Linie en zes Fregatten.
„ Hun Hoog Mogenden, daar en tegen,
„ zullen, in geval van eenen Zeeoorlog,
„ of wanneer zyne Allerchriſtlykſte Ma-
„ jeſteit Vyandlykheden ter Zee aange-
„ daan wierden, leveren zes Schepen van
„ Linie en drie Fregatten; en in zaake
„ van een Attaque van het Grondgebied
„ van *Frankryk*, zullen de Staaten hun
„ Contingent van Troepen voldoen in
„ Geld, welks beloop bepaald zal wor-
„ den by een ander Artykel, of Separa-
„ te Conventie, ten zy hun Hoog Mo-

XXI. BOEK. 1784.

„ genden verkiezen mogten zulks daadlyk in Manſchap te willen doen; welkers begrooting zal geſchieden op den volgenden voet, te weeten, vyf duizend Man Voetvolk en duizend Man Cavallery.

„ Art. V. De Mogenheid, welke het Secours fourneeren zal, het zy in Schepen en Fregatten, of 't zy in Krygsvolk, zal die betaalen en onderhouden overal waar zyn Geallieerde die zal noodig hebben; en de Mogenheid als Eiſcher, zal verpligt zyn, het zy de gemelde Schepen, Fregatten en Krygsvolken, kort of lang, in zyne Havens blyven, dezelve van al het noodige te doen voorzien, en tot denzelfden Prys als of dezelve Hun eigendom waren. Ook is men overeengekomen, dat in geene gevallen de gezegde Manſchap of Schepen, zullen zyn tot Lasten van de eiſchende Party, ſchoon dezelve niet te min te zyner Dispoſitie blyven, geduurende den geheelen voortgang des Oorlogs, in welken hy zich mogt bevinden. —— Het Secours hier boven gemeld, zal met betrekking tot het Bevel ſtaan onder Hem, die dezelve Commandeert, en zal niet afzonderlyk geëmployeerd of anders gebruikt kunnen worden, dan in overeenſtemming van den gezegden Bevelvoerder; doch met opzigt tot de Operatien onderworpen zyn aan de Orders van den Opper-Commandant der Mogenheid als Eiſcher.

„ Art.

„ Art. VI. Zyne Allerchristlykſte Ma- XXI.
„ jeſteit en de Heeren Staaten Generaal BOEK.
„ verpligten zich om compleet en wel- ——
„ gewapend te houden, de Schepen, Fre- 1784.
„ gatten en Krygsvolk, welke zy elkander
„ over en weer fourneeren zullen, zo-
„ danig, dat, zo dra de gerequireerde
„ Mogenheid, het bepaalde Secours vol-
„ gens Art. IV. zal gefourneerd hebben,
„ dezelve in zyne Havens op nieuw zal
„ doen armeeren een gelyk getal van
„ Schepen van Linie en Fregatten, als
„ in het gemelde Art. bepaald is: om
„ aanſtonds te kunnen remplaceeren de
„ zulken, welke mogten verongelukken,
„ door de toevallen van den Oorlog of
„ van de Zee.

„ Art. VII. In gevalle het boven be-
„ paald Secours niet voldoende mogt zyn,
„ ter Verdeediging van de Mogenheid,
„ als Eiſcher, en om Hem een voeglyken
„ Vrede te bezorgen, zal de verzogte
„ Mogenheid, die, van tyd tot tyd,
„ vergrooten, naar de noodzaaklykheid,
„ waar in zyne Geallieerde zich bevindt,
„ en Hem zelfs, des noods, met al zyn
„ Magt ondersteunen. —— Ook is wel
„ expresſelyk bedongen, dat, in allen
„ gevalle, het Contingent der Heeren
„ Staaten Generaal, in Troepen te Land,
„ niet boven de twintig duizend Man
„ Infantery, en vier duizend Man Paar-
„ den-Volk, beloopen zal; en de Re-
„ ſerve in het IV. Art. ten faveure van

XXI. BOEK. 1784.

„ de Heeren Staaten Generaal, met opzigt tot de Troepen te Land, blyft van kragt.

„ Art. VIII. Wanneer een Zee-oorlog zal verklaard worden, waar in beide de Hooge Contractanten geen deel neemen, zullen zy zich wederzydsch de Vryheid van de Zee guarandeeren; volgens den Grondregel, dat de Vlag van Vrienden Vyandlyke Koopmanſchappen behoudt: telkens evenwel met die Exceptien uitgedrukt in het XIX. en XX. Art. van het Tractaat van Commercie getekend te *Utrecht* den elfden April des Jaars MDCCXIII tuſſchen *Frankryk* en de *Vereenigde Provincien*; welke Artykels dezelfde kragt en waarde behouden als of die, van woord tot woord, in het tegenwoordig Tractaat ingelyfd waren.

„ Art. IX. Indien het gebeurde, ('t geen GOD verhoede!) dat een van beiden de Hooge Contractanten, zich in een Oorlog mogt ingewikkeld vinden, en in welken de andere genoodzaakt ware direct deel te neemen, zullen zy onderling de Operatien reguleeren, die zy oordeelen noodig te zyn tot afbreuk van den Gemeenen Vyand, en om Hem tot Vrede te noodzaaken. Ook zullen zy zich niet kunnen ontwapenen, noch ontvangen eenige Voorſlaagen van Vrede of Stilſtand van Wapenen, dan éénſtemmig;

„ en

„ en zo wanneer 'er eene Negotiatie XXI.
„ mogt geopend worden, zal die niet BOEK.
„ kunnen begonnen of voortgezet wor- ——
„ den, door één der twee Hooge Par- 1784.
„ tyen Contractanten, zonder de parti-
„ cipatie van de andere, en zullen zy
„ als dan ſucceſſivelyk elkander Commu-
„ nicatie geeven van alles wat by zoda-
„ nige Onderhandelingen voorvalt.

„ Art. X. De beide Hooge Contrac-
„ teerende Partyen verbinden zich, met
„ oogmerk om de Engagementen, wel-
„ ke het onderwerp van dit tegenwoor-
„ dig Tractaat uitmaaken, kragtdaadig
„ te vervullen, Hun Magt, ten allen ty-
„ de, in een goeden ſtaat te onderhou-
„ den; en zy zullen het vermogen heb-
„ ben elkander wederzydsch alle ophel-
„ deringen te vraagen: welke Zy, ten
„ dien opzigte, zouden kunnen verlan-
„ gen. Zy zullen desgelyks den ſtaat
„ van Verdeediging, waar hunne Etablis-
„ ſementen zich zullen bevinden, toe-
„ vertrouwen, en onder elkander over-
„ eenkomen om de middelen te beraa-
„ men van daar in te voorzien.

„ Art. XI. De beide Hooge Contrac-
„ teerende Partyen zullen zich, ter goe-
„ der trouwe, de Engagementen commu-
„ niceeren, welke tuſſchen Haar en ande-
„ re Mogenheden van *Europa* plaats heb-
„ ben, en die in hun volle kragt moe-
„ ten blyven; en Zy belooven, in het
„ toekomende, geene Alliantie, of eenig
„ Engagement, van welk eene natuur

„ die

XXI. BOEK. 1784.

„ die ook zyn mogten, en direct of in-
„ direct met het tegenwoordig Tractaat
„ ſtrydende, te zullen contracteeren.

„ XII. Het onderwerp van het tegen-
„ woordig Tractaat zynde niet alleen de
„ zekerheid en de gerustheid der beide
„ Hooge Contracteerende Partyen; maar
„ ook het in ſtand houden van den alge-
„ meenen Vrede, hebben zyne Allerchriſt-
„ lykſte Majeſteit en hunne Hoog Mo-
„ genden, voor zich de Vryheid behou-
„ den om gezamenlyk zodanige Mogen-
„ heden te benoemen, als Zy dienſtig
„ zullen oordeelen, om deel te neemen
„ in en toe te treeden tot het tegen-
„ woordig Tractaat.

„ Art. XIII. Om zo veel te beter de
„ goede Correspondentie en de Een-
„ dragt onder de *Hollandſche* en *Fran-*
„ *ſche* Natie te bevestigen, is men over-
„ eengekomen, dat, terwyl de beide Hoo-
„ ge Contracteerende Partyen, onder zich
„ een *Commercie Tractaat* maaken, de
„ Onderdaanen van de Republiek in
„ *Frankryk*, ten aanziene van de Com-
„ mercie en Navigatie, als de begun-
„ ſtigſte Natie zullen behandeld worden,
„ gelyk men ook zal doen, in de Ver-
„ eenigde Provincien, ten opzigte van
„ de Onderdaanen van zyne Allerchriſt-
„ lykſte Majeſteit.

„ XIV. De plegtige Ratificatien zul-
„ len te *Verſailles* uitgewisſeld worden,
„ in den tyd van zes Weeken, of eer-
„ der, te rekenen van den Dag der te-

„ ke-

„ keninge van het tegenwoordige Trac- XXI.
„ taat." BOEK.

By deeze Artykelen kwamen nog, ten zelfden dage der ſluitinge, Afzonderlyke, van gelyke waarde en kragt gerekend, en van deezen inhoud. 1784.

„ Art. I. In het geval waar de eiſchen-
„ de Mogenheid het Secours, welk hem
„ mogt gegeeven worden, buiten *Euro-*
„ *pa* zal willen gebruiken, zal dezelve
„ verpligt zyn de verzogte Party daar
„ van kennis te geeven, zo ſpoedig het
„ mogelyk zal weezen: en op zyn langst
„ in den tyd van drie maanden, op dat
„ dezelve de behoorelyke maatregelen
„ daar na kan neemen.

„ Art. II. Ingevolge van het IV. Art.
„ van het Alliantie Tractaat, op heden
„ getekend, zyn de Hooge Partyen over-
„ eengekomen, dat duizend Man Infan-
„ tery gewaardeerd zullen worden tegen
„ tien duizend Guldens *Hollands* in de
„ maand; en duizend Man Cavallery te-
„ gen dertig duizend Guldens *Hollands*,
„ insgelyks in de maand.

„ Art. III. Uit hooſde van de Allian-
„ tie, heden geſlooten, zullen zo wel
„ zyne Allerchriſtlykſte Majeſteit als de
„ Heeren Algemeene Staaten, getrouw-
„ lyk het Welzyn en den Voorſpoed
„ van den een en den ander bezorgen
„ en bevorderen, met alle onderſteuning,
„ het zy in Raad, of weezenlyken By-
„ ſtand, by alle gelegenheden, en ten al-
„ len tyde; en zullen hunne toeſtemming

„ niet

XXI. BOEK. 1784.

„ niet geeven aan eenige Onderhandelin-
„ gen of Negotiatien, welke nadeel of
„ ſchade aan de een of andere Party zou-
„ den kunnen toebrengen; maar Zy zul-
„ len dezelve verbreeken en afwenden,
„ en elkanderen daar van wederzydsch
„ berigt geeven, met zorgvuldigheid en
„ opregtheid, zo dra Zy daar van ken-
„ nis zullen bekomen hebben.

„ Art. IV. Men is uitdruklyk overeen-
„ gekomen, dat de Guarantie, bepaald
„ door het op heden getekende Tractaat,
„ de ſchikkinge zal bevatten, welke ge-
„ maakt is, onder de Mediatie van zyne
„ Allerchristlykſte Majeſteit, tuſſchen zyne
„ Majeſteit den Keizer en de *Vereenigde*
„ *Nederlanden.*" — De wederzydſche Ge-volmagtigden onderſchreeven deeze Ver-bintenisſe, op den tienden van Slacht-maand des Jaars MDCCLXXXV, te *Fon-tainebleau* (*).

Tekening en Bekragtiging van dit Verbond.

Dus verliep 'er een groot Jaar tuſſchen het Beſluiten om die Verbintenis aan te gaan van de zyde hunner Hoog Mogen-den, en het daadelyk ſluiten, waar van men, in de volgende Wintermaand, de Be-kragtigingen uitwisſelde (†). Een ver-wyl, 't geen ten oorſpronge hadt de ont-ſtaane Onlusten met den Keizer, waar van wy reeds een gedeelte te boek geſlaagen, hebben (§), en het overige nog beſchryven moe-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl 1567. 1647.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1647.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VII. D. bl. 166. enz.

moeten. Onlusten, in welken de Koning van *Frankryk* als Middelaar handelde 't geen hem belette, op de wyze in het Tractaat begreepen, Bondgenoot der *Vereenigde Gewesten* te weezen; en dus niet voortsproot, gelyk eenigen wilden, uit de Partyschappen binnenslands die de Koning, vóór het bekragtigen, wilde vereffend zien. —— De Meerderheid der Regeering van *Middelburg* was by een Brieve Staaten van *Zeeland* aan, om, toen het op 't punt van sluiten stondt, 'er niet mede voort te vaaren; maar het aangaan van alle Nieuwe Verbintenissen tot naa de Ontwikkeling der Staatsomstandigheden, by voorraad, uit te stellen. *Vlissingen* oordeelde hier over geheel strydig met die Stad, en zich te moeten houden aan het Staatsbesluit om, ten aanzien deezer zaake, op een gelyken voet met *Holland* voort te gaan (*). XXI. BOEK. —— 1784.

Hun Hoog Mogenden schonken aan den Heer TINNE, wegens het overbrengen van dit Verbond, een Gouden Eerpenning en Ketting; aan den Graave DE VERGENNES, voor het sluiten, een Zilver verguld Servies, ter waarde van 20,000 Guldens. De Koning van *Frankryk* hadt aan de Gezanten van deezen Staat LESTEVENON VAN BERKENRODE en BRANTSEN ieder een kost- Geschenken te dier gelegenheid.

(*) *N. Nederl. Jaark.* 1785. bl. 1596. 1671.

XXI. BOEK. 1784.

kostbaaren Gouden Doos, ryklyk met Edel Geſteente omzet, en vercierd met 's Konings Afbeeldzel, elk ter waarde van 80,000 Livres vereerd (*).

Vertoog van den *Engelſchen* Afgezant hier toe betrekkelyk.

Wie zich de twee tegen elkander overſtaande en tegen elkander werkende Partyen in onzen Staat verbeeldt begrypt hoe zeer de voltooijing van een zo lang ſammelend Werk, deeze met vreugde en geene met droefheid vervulde; hoe elk, naar gelange zyner Staatsbegrippen, daar uit hoop ſchepte op betere dagen, of voor den Lande kwaad vreesde. En ontbrak het niet aan de zodanigen, die blyk gaven van deeze verſchillende aandoeningen, en ſtrydige uitzigten. —— Met welk een oog *Groot-Brittanje*, en gevolglyk ook de dat Ryk toegedaane Party in den Lande, dit Verdrag beſchouwde, valt gereedlyk op te maaken uit een Vertoog, door den *Engelſchen* Afgezant, den Ridder HARRIS, aan hun Hoog Mogenden overgeleverd in den tusſchentyd van het ſluiten en bekragtigen diens Beſchermenden Verdrags met *Frankryk*. Dit omtrent gelyktydig voorvallende met den Vrede tusſchen den Staat en den Keizer geſlooten liet gemelde Gezant, op uitdruklyken last zyns Konings, onder andere zich in deezer voege hooren.

„ Zy-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1575. 1646. Voor 't Jaar 1786. bl. 33.

„ Zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit XXI.
„ neemt met vermaak deezen tyd van BOEK.
„ publieke rust waar om aan U Hoog ——
„ Mogenden de ſterkſte verzekeringen te 1784.
„ hernieuwen, van zyne gevoelens van
„ Vriendſchap en Goedwilligheid voor
„ de Republiek, waar mede zyne Maje-
„ ſteit beſtendig bezield is, gelyk de ge-
„ heele *Brittanniſche* Natie. —— Deeze
„ gevoelens zyn niet minder gegrond op
„ de herdenking van de weezenlyke hulp,
„ welke beide de Natien elkander toege-
„ bragt hebben, in voorleden tyden, om
„ hunne Vryheid, Onafhangelykheid, en
„ zelfs hun Godsdienst, te vestigen op
„ hunne natuurlyke en duurzaame belan-
„ gen, welke hun altoos moeten bren-
„ gen tot de volmaaktſte Vereeniging. —
„ In waarheid: 't zy men overweegt de
„ rampen, welke door de plaatslyke ge-
„ legenheid van beide Mogenheden, na-
„ tuurlyk voort moeten ſpruiten, en op
„ eene geheel byzondere wyze, geduu-
„ rende den Oorlog, ten koste van haa-
„ re waare belangen van Staatkunde en
„ Koophandel, in verſcheide deelen der
„ Wereld; 't zy men beſchouwt de ze-
„ kerheid, welke eene onderlinge goede
„ Verſtandhouding Hun kan geeven aan
„ hunne wederzydſche Bezittingen, aan
„ de veiligheid van hunnen Koophandel,
„ en aan het behoud van den Algemee-
„ nen Vrede, zo blykt dat de Voorzig-
„ tigheid en de gezonde Staatkunde Hun

XXI. BOEK. 1784.

„ niet anders kunnen leeren dan Hun aan
„ te zetten om zich meer en meer te
„ vereenigen.
„ Indien hun Hoog Mogenden onder-
„ tusſchen meenen, dat de binnenlandſche
„ Tweeſpalt, welke de Republiek, ze-
„ dert eenige Jaaren, ongelukkig ſchokt,
„ (en waar over de Koning zyn hartzeer
„ niet kan verbergen,) het tegenwoor-
„ dig Tydſtip ongunſtig maakt, tot eene
„ Schikking van de wederzydſche belan-
„ gen der beide Natien, (het geen zy-
„ ne Majeſteit altyd gewenſcht heeft,)
„ zo wanhoopt hy niet, uit hoofde der
„ verzekeringen van de gevoelens des
„ Konings, en van alle zyne gulhartige
„ genegenheden voor de Republiek, of
„ hun Hoog Mogenden zullen het hun-
„ ner gewoone Voorzigtigheid waardig
„ oordeelen, van zich in geene Verbin-
„ tenisſen te zullen inlaaten, welke hun,
„ in allen gevalle, zouden kunnen wik-
„ kelen in een Syſtema, aanloopende te-
„ gen de inzigten van billykheid welke
„ zyne Majeſteit belydt; hun verwyde-
„ ren van een vasten Grondſlag, eene
„ Onafhanglyke Neutraliteit; en onover-
„ komelyke hindernisſen te wege bren-
„ gen tegen de Vernieuwing van eene
„ Alliantie tusſchen de beide Mogenhe-
„ den, wanneer de tyden en omſtandig-
„ heden dezelve kunnen doen aanzien
„ voor U Hoog Mogenden als volſtrekt
„ noodzaaklyk en wederzydsch nuttig,

„ waar

„ waar toe zyne Majeſteit altyd gereed XXI.
„ is alles toe te brengen, wat van hem BOEK.
„ kan afhangen (*)."

Onder de veelvuldige Vreugdebetooningen, wegens deeze Verbinteniſſe, die egter voor 't meeste gedeelte verre van luidrugtig en ſchitterend waren, liep meest in 't ooge, een zeer kostbaare en pragtige Maaltyd te *Amſterdam* in het Stads Logement gehouden. Op 't midden der tafel, in *de Doelen* voor zes en zeventig Perſoonen gedekt, ſtondt een Tempel van elf voeten lang, vier voeten breed en tien voeten hoog: twee kunſtig gewerkte Beelden, den *Franſchen* Monarch en de *Nederlandſche* Maagd, vertoonende, vulden dat gevaarte. Behalven de *Franſche* Afgezant, de Markgraaf DE VERAC, zaten aan deezen Vreugde-disch, de vier toen regeerende Burgemeesters dier Stad, verſcheide *Amſterdamſche* Regenten, en Kooplieden. Te deezer gelegenheid waren, tot een altoosduurend aandenken, eenige Gouden en Zilveren Medailles vervaardigd, van welken een Gouden voor zyne Allerchristlykſte Majeſteit, als mede voor diens voornaamſte Staatsdienaaren beſtemd was (†). —— Een dergelyk Gedenkfeest vierde men te *Zierikzee*, waar op verre de meeste Re-

1784.

Maaltyden deswegen te *Amſterdam* en te *Zierikzee* gehouden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1576. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 726.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 41.

XXI. BOEK. 1784.

Regenten, en veele aanzienlyke Burgers verſcheenen, op welken Disch desgelyks een pragtige Tempel, ten Hoofdcieraad ſtrekte (*). In *Arnhem*, *Utrecht*, *Wyk by Duurſtede*, en *Leeuwaarden* vereerde men die Gebeurtenis desgelyks met Vreugde-Feesten (*).

(*) *Beſchryving der plegtige Viering van Nederlands gewenscht Verbond met Frankryk, binnen Zierikzee.* Te *Zierikzee*, by P. O. VAN DEN THOORN. 1786.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 109. 243. 265. 269.

* * *

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWEE EN TWINTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe van dit Boek. De Burgery in Zutphen gewapend. Verzoek aldaar om een Vrycorps van dien aart als in den Jaare MDCCXLVIII *op te rigten. 't Zelve van de hand geweezen. Redenen daar tegen aangevoerd. Een gedeelte der Verzoekeren heeft berouw. De Wapenhandel geſtoord. Voorziening daar tegen. Eenige Deventerſche Burgers te Zutphen het Zydgeweer door de Militairen afgenomen. Brief der Regeering van Deventer aan die van Zutphen, over dit geval, beantwoord. Nader ſchryven der Regeering van Deventer. Afloop deezer zaake. Nieuwe oproerige Beweegingen te Arnhem gedreigd. Dezelve aangevangen. Het Krygsvolk gebruikt, om verdere baldaadigheden te beletten. Burgers en Krygslieden ſchieten op elkander. De Regeering door de* XXII. BOEK.

XXII. BOEK.

Burgery op 't Stadhuis bezet, komt 'er af door behulp des Krygsvolks. Onlusten te Thiel over den Wapenhandel. Verzoeken der Burgeren te Deutichem. Verzoeken der Lochemſche Burgery. Geſchillen de Gelderſche Staatsleden over het draagen van Onderſcheidingstekenen. Verzoeken de Amptenaaren betreffende, en uitbreiding van den Wapenhandel te Dordrecht. Haarlem in den Wapenhandel agterlyk; doch 'er niet geheel van ontbloot. Poogingen te Delft om den Burgerwapenhandel in te voeren. Eerst begunſtigd, daar naa gedwarsboomd. Het Genootſchap wil zich niet laaten vernietigen. De Bardazaan daar ingevoerd. Het afvuuren tegen den zin van de Meerderheid der Regeeringe voortgezet. Oproerige beweegingen te Leyden. Vrees voor nieuwe. Verzoek van veele Burgeren om kragtdaadige maatregelen daar tegen. Een ſterke Afkondiging is 'er het gevolg van. Krygsvolk na Leyden gezonden. Voorzorg der Armbezorgeren by de ſchamele Gemeente. Aanſpraak aan dezelve. Verklaaring des Genootſchaps van Wapenhandel aan de Regeering overgegeeven. Oproerigen en TRAGO, *ondanks de verzogte Opſchorting, geſtraft. Het Hof van Holland valt daar over den Hoofd Officier lastig. De Regeering van Leyden verdeedigt zich by Staaten van Holland; waar tegen de Regeeringe Voorziening verzoekt. Een Tegenverzoek om deeze zaak in Regten voort te zeteen.* CATHARINA TAAN *door haare Koetzier beſchuldigd van eenen toeleg op 's Prinſen Leeven. 't Onderzoek dee-*

deezer zaake hervat. Schuldbekentenis der Beschuldigeren. Vonnis en Straffe derzelven. Voortzetting des Wapenhandels te Amsterdam. De Wapenhandel te Gouda sterk begunstigd. Nieuwe Oproeren te Rotterdam gevreesd. Vergeefsche Verzoekschriften eeniger Burgeren. Oproerige beweegingen op de Beurs. Het Vrycorps aldaar verzoekt de goedkeuring der Regeeringe. Verzoekschriften tegen 't zelve ingediend. Het Vrycorps aangemaand om zich te ontbinden. Het Vrycorps afgeschaft. De Burger-compagnie No. 9. trekt met Bajonetten ter wagt. Vraagt deswegen verschooning. ELZEVIER; *aan mishandeling met zyne Compagnie blootgesteld, redt zich. Nieuwe beledigingen die Compagnie aangedaan. Weinig uitwerkende Afkondiging daar tegen. Herhaalde aanval op de Burger-compagnie. Geweld met Geweld gekeerd. Vervaarlyk Oproer. 't Zelve gestild. Op welk eene wyze de Compagnie No. 9. van de andere werd uitgemonsterd. Verdere balddaadigheden gestuit. De stoorenissen der Wagt hervat. Verzoekschrift der Rotterdamsche Kooplieden by Staaten van Holland om Voorziening. De Regeering van Rotterdam neemt dit euvel op, en beklaagt zich by Staaten van Holland.* ELZEVIER *ondersteunt het Verzoekschrift der Burgeren. Nadere Verzoekschriften by de Staaten ingeleverd. Besluit der Staaten van Holland. Voorzieningen te Rotterdam. Raadslag tot het zenden eener Commissie na Rotterdam. De Vroedschap zoekt eene minnelyke overeenkomst met*

XXII. BOEK.

XXII. BOEK.

de Inleveraaren van het Verzoekschrift te bewerken. ELZEVIER *levert een breed Vertoog in by Staaten van Holland.* VAN ZWYNDRECHTS *Verzoekschrift by de de Staaten. Staatsbesluit tot het doen eener Bezendinge na Rotterdam. Verschillende gevoelens der Staatsleden hier over. De Gecommitteerden rusten zich toe tot het volbrengen van hun last. Hunne aankomst te Rotterdam. Staatlyke opleiding. Verschillende gedagten over het al of niet-slaagen dier Bezending. De Rotterdamsche Regeering beklaagt zich over die Bezending. Levert een Berigt in tegen de Memorie van* ELZEVIER. *Zwaarigheden, welke de Bezending ontmoet. Dezelve verzoekt uitgebreider Magt. De Raad van Rotterdam werkt hier tegen. De Gecommitteerden dringen hunnen eisch aan. Verschillende gevoelens der Staatsleden deswegen. Heerschende gevoelens in den Lande op dit stuk. Te Dordrecht, Amsterdam en Schiedam yvert men voor de meerdere Magts verleening. Brief der Schepenen van Rotterdam, om dit voor te komen. Verzoekschrift uit Rotterdam tot Magtsvergrooting. In hoe verre dezelve verleend met Negen tegen Tien stemmen, en waarom. Oproerigheden te Rotterdam, naa de Aankomst der Gecommitteerden. Beschikking te Gornichem op de Ampten. De Leden van het Vrycorps te Schiedam verbinden zich ter bescherming van het Vaderland. Het Genootschap te Schoonhoven erlangt geene goedkeuring van de Vroedschap. Een Eerprys te Alkmaar uitgeloofd*

aan

van de Wapenhandel oefenende Landlieden. Beſchikking aldaar omtrent de Roomſchen, in Krygs- en andere Bedieningen. In Hoorn geene Wapenoefening. Hoe men daar met de Aanbevelingen des Stadhouders handelde. 't Voorgevallene te Edam, omtrent de Aanpryzingen des Stadhouders. Wat te Purmerende omtrent de Magiſtraatsbeſtelling geſchiedde. Wapenhandel daar begunſtigd. Beſchikking te Enkhuizen op den Wapenhandel gemaakt. Een Wapenhandelend Genootſchap te Weesp goedgekeurd. Wapenhandel in 's Gravenhaage. Voorzorgen aldaar op den achtſten Maart gedraagen. Zyne Hoogheid bedankt voor eene Bezending uit hun Hoog Mogenden ter Gelukwenſching. Speelreisje van CAAT MOSSEL *na 's Gravenhaage. Aangerigte beweegingen in de Hofplaats. Afkondiging van Staaten van Holland tegen Oproer en Leuzen. Hoe men daar tegen aanging. In Zeeland begon de Wapenoefening door te breeken. De Dichter* BELLAMY *te Vliſſingen vereerd.* XXII. BOEK.

Die zelfde Vaderlandſche Gewesten, waar in wy voorheen het Misnoegen zagen heerſchen; waar in Maatregelen en Beſluiten, tot weering van 't zelve, genomen werden; waar in de Wapenhandel doordrong, en het Oproer de ſchroomlykſte tooneelen aanrigtte, moeten wy wederom doorwandelen, en het merkwaardigſte, ten deezen opzigte, aantekenen. 1784. Stoffe van dit Boek.

XXII. BOEK. 1784.

De Burgery te *Zutphen* gewapend.

Hadden in *Gelderland* de Steden *Arnhem* en *Zutphen* een zo groot aandeel in de beroertenisſen deezer dagen als wy vermeld hebben (*), de weigering der Magiſtraat om de Gemeenslieden als een tweede Lid der Regeeringe te erkennen, bleef, ondanks de herhaalde Verzoeken en Vertoogen, in die beide Steden ſtand houden (†). Beter was de Wapening der Burgeren te *Zutphen* geſlaagd. De meerderheid des Raads hadt ze, in zeker voege toegeſtaan. Dan dit voldeedt een gedeelte der Burgery niet; waarom de dienstdoende Rotgezellen een Verzoekſchrift inleverden, om niet op de oude wyze, gelyk de Meerderheid des Raads wilde; maar in naarvolginge van de Schutteryen in *Nederland*, even als de Krygslieden van den Staat, gewapend te worden; terwyl de vrye of wagtgeld betaalenden, met den anderen meer dan vierhonderd Leden uitmaakende, verzogten, om zich by de Burger-compagnien te mogen vervoegen; of, ingevalle dit afgeſlaagen wierd, even als in de andere Steden, een Exercitie-genootſchap te mogen oprigten, ingelyfd blyvende in de Burger-ſchutteryen, met aanbieding des Eeds van Gehouw- en Getrouwheid. —— Verzoeken door de Gemeenslieden goedgekeurd en by de Regeering zodanig aange-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. D. bl. 210. 232.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 525. *Courier van Europa* I. D. bl. 385.

gedrongen, dat zy zich genoodzaakt vond de algemeene Wapening der Burgery toe te ſtaan, of in het oprigten van een afzonderlyk Wapenoefenend Genootſchap te bewilligen: aan 't eerſte gaf zy de voorkeuze, en verleende geſchikte plaatzen ten Wapenhandel (*). XXII. BOEK. 1784.

Middelerwyl vervoegden zich een aantal *Zutphenaaren*, by de Regeering, met bede, dat zy, van tyd tot tyd, meer beweegings in de Stad beſpeurd en het voorneemen van eenige Burgers en Ingezetenen vernomen hebbende om een Vrycorps op te rigten, de Compagnie die in den Jaare MDCCXLVIII, buiten de vyf Burger-compagnien, beſtaan hadt, en waar van het Vaandel nog op het Stadhuis bewaard werd, weder in ſtand mogten brengen. Verzoek aldaar, om een Vrycorps van eenen anderen aart op te rigten.

De Regeering wees dit van de hand; doch op eene wyze, die den Burgemeester VERSTEGE en de Raadsvrienden DE ROODE VAN HEECKEREN en VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT niet voldeedt. De eerst gemelde leverde 'er zyn naderen raadſlag op in; ſtrekkende om, uit eigen ondervinding, aan te toonen, dat die Compagnie, wel verre van geſchikt geweest te zyn om Beweegingen te ſtillen, in 't gemelde Jaar, de grootſte Beweegingen verwekt, dwang gepleegd, en de vrye raadpleegingen Van de hand geweezen. Redenen daar tegen aangevoerd.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 252. 253. 484. 449. 496. 521. *Courier van Europa* I. D. bl. 377—382. *Bylaage* bl. XLII.

XXII. BOEK. 1784.

gen gewapenderhand belet hadt. Hoe het indienen van dit Verzoekſchrift reeds vernieuwde beweegingen in de gemoederen der Ingezetenen veroorzaakte, en aanleiding gaf tot Partyſchappen tuſſchen Burgers en Burgers: en, indien daar by ook dezelfde Leuzen en Tekens van het Jaar MDCCXLVIII vertoond mogten worden was 'er reden om te vreezen, dat dezelve, in de tegenwoordige tydsomſtandigheden, op de gemoederen van een groot getal der Ingezetenen eene tegenovergeſtelde uitwerking zouden doen dan in het gemelde Jaar. Opſtand van Burger tegen Burger, Oproer, Plundering, ſtondt 'er uit te wagten. Te meer te dugten daar de achtſte Maart op handen was; by gelegenheid van welken Jaardag men in andere Steden van de Republiek bevreesd geweest was voor het oogmerk om de oproerige beweegingen van het Jaar MDCCXLVIII wederom te doen ontſtaan. Ook dagt hy, dat de Verzoekers, die Voorſtanders ſcheenen te willen zyn van de belangen des Erfſtadhouders, Hoogstdenzelven, en diens Doorlugtig Huis, geen grooter ondienst hadden kunnen doen dan met zodanig een Verzoekſchrift, in deezen tyd, voor te draagen. — Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT ſtondt over den Inhoud niet alleen, maar byzonder over het mengzel der Ondertekenaaren verſteld, als waar in hy de vroege Kindschheid met den Ouden van dagen, den Aanzienlyken met

den

den Allergeringſten, den Staatsman met den ſlegtſten Bedelaar, in eene rye geſchaard zag: en wederſprak vervolgens het ſtuk met allen ernst. —— De Gemeenslieden noemden het een ſnooden toeleg om weder in te voeren een armhartige Vry-compagnie, in den Jaare MDCCXLVIII, door een onbezonnen gepeupel in trein gebragt, waar door, ten dien tyde, hun Collegie, zo wel als dat der Magiſtraat, op de gewelddaadigſte wyze, was gedwongen geworden tot het neemen van maatregelen, welke in een Land, dat den naam van *Vry* draagt, niet behooren genomen te worden, dan met ryp overleg en toeſtemming van het ganſche Volk, of deszelfs Vertegenwoordigeren — eene Compagnie, waar aan, door iemand, die de minſte hoogagting hadt voor Vaderland, Vryheid, Overheden, en goede Orde, niet dan met het uiterſte afgryzen, kon worden gedagt; en waar van de weder invoering, huns oordeels, nergens toe ſtrekken zou dan om daar door, ware het mogelyk alle Vaderlandſche poogingen te verydelen, eene jammerlyke Verdeeldheid, verwarring, ja misſchien een Burger-oorlog, te wege brengen. Zy zagen zulk een Verzoekſchrift aan als een middel om de Stad te ontrusten, den eenen Burger tegen den anderen op te hitzen, en dus zulk een ellendig ſchouwtooneel te veroorzaaken, als men op andere plaatzen van ons Vaderland, herhaalde keeren, getragt hadt aan te rigten; doch telkens door

XXII. BOEK. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

door de wyze beſtuuring der Overheden en de vry eenſtemmige Vaderlandſche denkwyze der Burgeren en Ingezetenen gelukkig niet hadt willen opneemen (*).

Een gedeelte der Ondertekenaaren van dit Verzoekſchrift, berouw krygende van hunne tekening, verklaarde voor de Magiſtraat het ongeluk gehad te hebben, van door aanhoudende aanmaaningen, verkeerde onderrigtingen, en andere ongeoorloofde middelen, zich te hebben laaten vervoeren tot dit onderſchryven; waar over zy hun leedweezen betuigden, en verzogten dat hunne Naamen mogten uitgeſchrapt worden (†). —— Zo zeer waren de Ondertekenaars tot weder oprigting der oude *Oranje-compagnie* in haat by eenige dienstdoende Rotgezellen dat zy aan den Burger-Krygsraad Verzoekſchriften indienden om derzelver ontſlag te verwerven (§).

Een gedeelte der Verzoekeren heeft berouw.

Niet ongeſtoord ging het te wagt trekken der Burgerye en het oefenen van den Wapenhandel toe. De belemmeringen en ongeregeldheden, gepaard met haatlyke onderneemingen op deezen en geenen, en vergezeld door hoonende verregaande daadlykheden, klommen tot zulk een hoogte, dat de Regeering, door eene ge-

De Wapenhandel geſtoord. Voorziening daar tegen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 259. 492. 400. 500. 505. *Courier van Europa* I. D. bl. 382.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 487. *Courier van Europa* I. D. Bylaage bl. XLIII. en XLIV.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 673. en 905.

geſtrenge Aankondiging daar tegen moest voorzien (*).

Om de Wapenoefening der *Zutphenaaren* te aanſchouwen, hadden eenige Leden van het Vrycorps te *Deventer*, zich derwaards vervoegd: dan waren hun, op 't bevel van den Generaal Major VAN HEECKEREN, Commandant dier Stad, door de Krygsmagt aan de poorten, by het inkomen, de Zydgeweeren afgevraagd, die zy, overgegeeven hebbende, by hun vertrek niet te rug vorderden. De Commandant grondde zyn gedrag op eene Vegtery tuſſchen twee vreemde Perſoonen in Uniform gekleed en met Zydgeweeren gewapend, onlangs voorgevallen. Deeze hadt hem, tot bewaaring van de rust en veiligheid der Stad, aan de onderſcheide poorten order doen ſtellen om geene in Uniform gekleedde, en van Paſſen onvoorziene, Vreemdelingen, met hunne Wapenen, binnen te laaten; maar die af te neemen, en in bewaaring van de Wagt te houden, tot derzelver vertrek. By het aanbod van de overlevering der agtergelaaten Zydgeweeren van de *Deventerſche* Burgers aan de Regeering verzogt hy te mogen weeten, of zy dit door hem gegeevene bevel begeerden ingetrokken te hebben; dan deeze bedankten hem voor de gedraagen zorg met verzoek om daar in te volharden.

1784. Eenige *Deventerſche* Burgeren te *Zutphen* het Zydweer door de Militairen afgenomen.

Dee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 521.

XXII. BOEK. 1784.

Deeze handelwyze behaagde VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT niet, die het afneemen van de Zydgeweeren der Burgeren van een nabuurige Stad, Leden van een daar by de Regeering erkend Vrycorps, hoogst wraakte. —— De ontwapende Burgers beklaagden zich by de *Deventerſche* Regeering, die, by eenen Brieve, de *Zutphenſche* vroegen, of dit afvorderen der Geweeren, op eene dreigende, ja van eenigen op eenen geweldaadige, wyze geſchied, gedaan was op last der Magiſtraat? —— Het antwoord diende om het gedrag der Krygslieden te verſchoonen, en dat van een en ander der Vrycorporisten te verzwaaren. Zy beriepen zich op het Raadsbeſluit by meerderheid genomen, om de voorzorg des Commandants te wettigen, bybrengende de ongeregeldheden, voortyds door Leden van het *Deventerſche* Vrycorps in *Zutphen* aangerigt, tegen welke zy oordeelden, met dubbele oplettenheid, te moeten waaken, by gelegenheid der Jaarmarkt, en te meer daar toe de middelen in eigen boezem te bezigen, met hoe minder hoop van wel te ſlaagen zy oordeelden, *in dit tydsgewricht, volgens de thans veel al aangenomene wyze van denken*, op de medewerking van anderen zich te mogen verlaaten.

Brief der Regeering van *Deventer* aan die van *Zutphen*, over dit geval, beantwoord.

Weinig genoegen namen die van *Deventer* in dit antwoord. Waren de gegeevene bevelen, tot het afneemen der Zydgeweeren, rechtsſtreeks uit den boezem der

Nader ſchryven der Regeering van *Deventer*.

der *Zutphenſche* Regeering voortgevloeid, dan zouden zy zich, ſchreeven zy, kunnen vergenoegen met het gegeeven antwoord: dewyl zy ligtlyk begreepen, dat hun Ed. Groot Agtb. in het ſtellen van Orders tot rust en veiligheid binnen derzelver Stad naar goedvinden konden handelen; doch, daar zy grond hadden om te beſluiten, dat die bevelen, door den Commandant VAN HEECKEREN, zonder voorkennisſe, veel min zonder byzonderen last, der Regeeringe gegeeven en alleen door de Magiſtraat van *Zutphen* naderhand goedgekeurd waren, hadden zy, die, in *dit tydsgewricht nog meer dan ooit vreemd waren van eene aangenomene wyze van denken*, om eene Militaire Jurisdictie over Burgers te erkennen, of aan een Commandant, of commandeerend Officier, in eenige Stad Garnizoen houdende, toe te laaten, dat hy, zonder uitdruklyk bevel der Regeeringe, diergelyke Orders, die zy geheel als buiten beſtuur van het Militaire beſchouwden, uitoefende, hier in niet kunnen of mogen berusten; maar gemeend het aangerand Gezag der Steden te moeten handhaaven. — Uit welken hoofde zy voluit verklaarden, te begrypen, dat de Commandant, door het ſtellen deezer Orders, op de Burgerlyke Vryheid, op eene voor hunne Burgeren zeer hoonende wyze, hadt aangevallen, en door deszelfs verder gehouden gedrag, in het wederregtlyk bewaaren dier Zydgeweeren, de Waardigheid hunner Re-

XXII. BOEK. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

geeringe ten sterksten beledigd. Zy zouden nog eenigen tyd wagten, om de Commandant VAN HEECKEREN, over wien zy oordeelden reden te hebben van zich te beklaagen, tyd te geeven, om de Burger Zydgeweeren hun te doen toekomen, met eene voldoening geëvenredigd aan die zo ongeoorloofde als met minagting gepaarde handelwyze; terwyl zy zich anderzins in de noodzaaklykheid zouden gesteld zien tot het gebruiken van zodanige middelen als de aart der zaake, huns agtens, vereischte. —— Voorts verzogten zy te mogen weeten of dit Verbod voor een bepaalden tyd, of voor altoos, in 't vervolg gegeeven was; ten einde zy, in het laatste geval, omtrent hunne Burgers zulke maatregelen konden neemen, als zy best keurden, tot voorkomig van verdere onaangenaame behandelingen: van zich niet kunnende verkrygen om hunne Burgers, uit hoofde dat zy Leden waren van een Corps, onder hunne onmiddelyke goedkeuring opgerigt, en die gedeeltlyk tot hunne aloude Burger-vaandelen en Hopmanschappen behoorden, en nimmer ophielden Burgers te zyn, op een gelyken voet met de loontrekkende Militie van den Staat te behandelen, en dezelve na eene andere Stad gaande van Pasfen te voorzien. Te minder konden zy daar toe besluiten: vermids zy nimmer van Gewapende Burgers uit andere Steden binnen *Deventer* komende, zodanige Pasfen gevorderd hadden, of immer zou-

den

den vorderen. — Eindelyk drongen zy aan om nadere onderrigting, wegens de gewapende *Deventersche* Burgers, die in *Zutphen* voorheen ongeregeldheden hadden aangerigt. XXII. BOEK. 1784.

Afloop deezer zaake.

Wanneer de Commandant VAN HEECKEREN zich by de Magistraat van *Zutphen* verontschuldigd, en aan dezelve de Zydgeweeren nogmaals aangeboden hadt, namen zy dezelve over, en zonden ze, met het Verdeedigschrift des Commandants, aan de Regeering van *Deventer*, vertrouwende dat hier door de opgevatte denkbeelden, wegens het gedrag diens Krygsbevelhebbers, volkomen zouden opgeklaard weezen, en zy het ontstaane mishoegen zouden laaten vaaren. Verklaarende, dat, gelyk zy diens gedrag ten allen tyde hadden moeten pryzen, ook niet zouden naalaaten zyn Ed. in dit geval te handhaaven. De bevelen aan de Poorten hadden geen plaats meer, en het voorheen gebeurde met de *Deventersche* Burgeren, die groote beweegingen te *Zutphen* hadden aangerigt, wilden zy met oogluiking voorbygaan.

Schoon de Regeering van *Deventer* in het gegeevene berigt des Commandants geen genoegen nam, en meende nog op Voldoening te mogen aandringen, wilde zy, door eene byzondere toegeevenheid daar toe bewoogen, voor dit maal, de zaak hier by laaten berusten, en voor afgedaan houden, in die billyke verwagting dat nimmer iets van dien aart, door

XXII. BOEK. 1784.

dien Bevelhebber, tegen hunne Burgers weder zou worden ondernomen (*).

Nieuwe oproerige Beweegingen te *Arnhem* gedreigd.

De oproerige beweegingen te *Arnhem* in den voorleden Jaare, wegens het verleggen eens Kerkhofs gereezen (†), hervatte men op den eigenſten dag deezes Jaars, als wilde men hier van eenen Verjaardag vieren. In 't laatst van Hooimaand vervoegden zich zommige Burgers by de Regeering, met aandrang om eenige verandering in de Muur van 't weder herſtelde Kerkhof, en begeerden hier op antwoord, uiterlyk vóór den tweeden van Oogstmaand, den Jaardag der jongſte opſchuddingen. Eenige dagen te vooren liepen 'er reeds gerugten, dat het ſchouwſpel van 't voorleden Jaar op nieuw zou geſpeeld, en de muur van 't Kerkhof, dat wel in den ouden ſtaat herſteld was; doch waar aan eenige yveraars voorwendden, dat eenige duimen van de voorige grootte aan ontbraken, op nieuw, met geweld, zou omver gehaald worden. Men voegde 'er by, dat men de Huizen van den Burgemeester BRANTSEN en den Gemeensman BECKING, die anders zich een yverig voorſtander van 's Volks Regten getoond hadt, zou plunderen, als mede de Huizen van eenige anderen, onder welken zommigen genoemd werden van de vyf Gecommitteerden uit de Bur-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1330. 1456. 1577.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. Deel bl. 212.

Burgery, onlangs ontſlaagen, om dat zy niet hadden willen inſtemmen in de maatregelen der heetſte Yveraaren, oordeelende, dat door onbezuisde middelen, meer nadeels dan voordeels aan de goede zaak der Vryheid zou toegebragt worden. XXII. BOEK. 1784.

Men ſcheen zich dier door 't Gerugt aangeduide gewelddaadigheden niet te bekreunen; althans geene voorzorgen werden 'er tegen genomen. De tweede van Oogstmaand zag egter de aanvanglyke vervulling. Een hoop zamengeſchoold Volk, van een ladder, ketting en touwen voorzien, rukt aan. De voorbaarigſte richt den ladder tegen het Yzeren hek, haalt den Lantaaren af, en maakt een zwaar touw aan het Hek vast, een aantal van tien uit den hoop, ſlaat 'er de hand aan, en rukt, in weinig oogenblikken, 't zelve omver. Dezelve aangevangen.

De voorzittende Burgemeester BRANTSEN, des verwittigd, deedt de Regeering byeenkomen. By hervatte raadpleegingen viel het beſluit den Krygsbevelhebber QUADT, te gelasten by het Kerkhof Schildwagten te zetten, eenige Manſchap by het huis van den Burgemeester BRANTSEN te plaatzen, en door de geheele Stad Ronden te laaten doen, om alle zamenrotting te ſtooren, en te verſtrooien. Dit alles geſchiedde. — Dan tegen den avond begaven zich eenigen van den Burgerkrygsraad tot den gemelden Krygsoverſten, met verzoek, dat hy de Schildwagten van het Kerkhof wilde te Het Krygsvolk gebruikt, om verdere baldaadigheden te beletten.

XXII. BOEK. 1784.

rug roepen, de bewaaring van 't zelve, als ook van de geheele Stad, door het doen van Ronden aan hun overlaaten. Hy antwoordde hier toe ongelast te zyn en verpligt om de schriftlyke bevelen der Regeeringe te volgen. Zy vervoegden zich daar op by den Burgemeester BRANTSEN, met het zelfde verzoek; doch werden afgeweezen met het zeggen, dat nu de schikkingen van het Krygsvolk reeds gemaakt waren, 'er weinig reden zich opdeeden, om die te veranderen; en zou hy, zo zommigen willen, 'er bygevoegd hebben, hoe het voorgaand Jaar geleerd hadt, dat de Burgerye dan wel eens zodanig een dienst op hoogen prys stelde, en daar voor daadlyken afstand van voorgewende Regten vorderde.

De Burgers en Krygslieden schieten op elkander.

Naa de weigering van deezen aangeboden dienst en hulpe, werd 's nagts de Gezwoore Gemeente by een geroepen. Midlerwyl vielen 'er tusschen zekeren Burger op de markt en eenigen van de Krygsronden woordwisseling voor. De Ronde beweerde dat hy weigerde voor hun te wyken; hy ontkende zulks; van woorden kwam men tot daaden, en een Grenadier trof den Burger met den kolf van zyn Snaphaan zo gevoelig, dat hy gewond na huis keerde. — Het verspreidde gerugt deezes voorvals blies het vuur van verbittering, reeds zints eenigen tyd meer en meer tusschen de Burgery en Krygsvolk aan 't gloeien, sterk aan, en borst het deezen nagt in volle vlam uit.

De

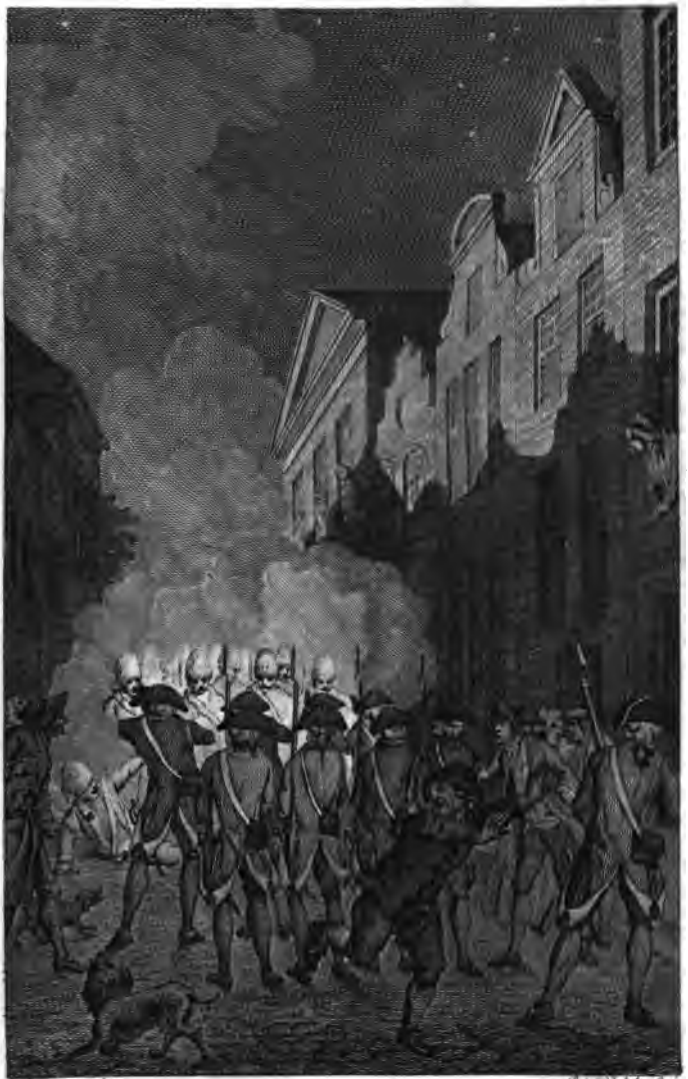

Ontmoeting van een Patrouille Burgers en Militairen,
'S nagts, in de turfstraat te ARNHEIM.

De Wagt der Burgerye was, onder be- XXII.
leid en bevel van den Heer TROOST, BOEK.
op de Waag getrokken, hy zondt ee- ——
nige Ronden, door de Stad, gelyk van 1784.
wegen het Krygsvolk op de Hoofdwagt, desgelyks geschiedde. Over middernagt kwam eene Burger- en eene Krygsronde elkander tegen. Het geschil, welke voor de andere uit den weg zou gaan, met Woorden begonnen, scheen door de Wapenen te moeten beslist worden; zy schooten op elkander. Eenige Burgers van de Waag afgezonden om de Burgerronde by te staan, schooten sterk op de Soldaaten, die na de Hoofdwagt te rug trokken, twee Officieren en eenige Soldaaten werden gekwetst, één Grenadier bleef dood. De Soldaaten, hier door verwoed, vuurden hevig op de Waag, de kogels in de deuren en posten weezen zulks naderhand uit. Van de Waag bleef men hun niet schuldig. De gesneuvelde Grenadier, met de Gekwetsten, aan de Hoofdwagt gebragt zynde, nam de heftigheid des Krygsvolks toe. Waar op de Heer QUADT een Officier na de Waag zondt, en de Heer TROOST liet ontbieden, dien hy bits toeduwde, dat men tog met het schieten uit de Waag zou ophouden, dat het anders geschaapen stondt, dat hy zyn Volk niet zou kunnen bedwingen, of beletten om op de Waag storm te loopen, wanneer 'er een gedugt bloedbad zou te vreezen zyn. Hier op nam het schieten een einde,

XXII. BOEK. 1784.

's Aanderen daags vergaderde zo de Gezwoorene Gemeente als de Regeering. Een ſterke bende Grenadiers geleidde den Burgemeester BRANTSEN na het Stadhuis. De trom der Burgery geroerd zynde, kwam dezelve zamen, trok op, bezette het Stadhuis rondsom, zo dat niemand van de Regeering 'er af kon komen. In deezen toeſtand verſcheenen eenigen uit de Burgery, daar toe afgezonden, op 't Stadhuis, om de Regeering het lang verzogte herſtel hunner Regten af te vorderen. Het antwoord was, dat de Regeering, aangaande deeze Vorderingen, niets kon bepaalen: dewyl 'er Gelastigden benoemd waren, om, van wegen de Hooge Overheid, daar op onderzoek en 'er den Staaten verſlag van te doen. De Burgery hieldt het Stadhuis bezet, en ſtondt niemand toe van 't zelve af te gaan. Doch de Regeering vondt middel om, door een heimlyken uitgang, een Secretaris na den Overſten QUADT te ſchikken, met berigt van haaren toeſtand, en de noodige bevelen. De geroerde Krygstrom deedt het Krygsvolk onmiddelyk te wapen loopen; de Burgers zakten langzaam af, verlieten het Stadhuis, laatende zommige Snaphaanen en ook Vaandels agter, die hun terſtond werden te rug gezonden. — Hier mede hielden alle Beweegingen op. Eenige Belhamels van 't geweld op 't Kerkhof gepleegd, werden gevat. Zommigen maakten zich uit de Stad zoek. En werd eer-

De Regeering de Burgery op 't Stadhuis bezet, komt 'er af door behulp des Krygsvolks.

eerlang de Hoofdaanvoerder van de handdaadigen aan het Kerkhof geſtraft (*).

In *Thiel* werd men mede bedagt om het voorbeeld van geheel *Nederland*, in het wapenen der Burgeren en het doen van Wapenoefeningen te volgen. De yverigſte Voorſtanders verzogten de Regeering om door den Krygsraad de Reglementen op de Burgerwagten en Wapenhandel te laaten onderzoeken, en met aanmerkingen op de tegenwoordige tyden en omſtandigheden paſende te verbreiden; dan teffens dat deeze, alvoorens de Magiſtraat daar op een beſluit nam, in handen der Burgerye mogten geſteld worden, om 'er hunne bedenkingen by te voegen, en daar naa ter beſlisſinge aan hun Ed. Agtb. over te leveren. Zy deeden teffens het voorſtel om eene geſchikte plaats ten Wapenhandel; daar het aangroeiend getal der Liefhebberen, de plaats dus lang gebruikt, te klein deedt worden. —— Dat de *Thielenaars* verre van eensgezind waren, bleek uit twee Krygsbenden, die zich opwierpen. De eene beſtaande uit jonge Heeren en Burger Kinderen, zich op den nieuwen Wapenhandel toeleggende, terwyl de andere de Wapenen hanteerden met *Oranje* ſtrikken en kwasten vercierd, met den Schout dier Stede aan 't hoofd. Een Kar met Zakkendraagers, met *Oranje* uitgedoscht, reedt

1784. Onlusten te *Thiel* over den Wapenhandel.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1337. 1464.

XXII. BOEK. 1784.

reedt de Stad door onder het geroep van *Oranje boven!* De Regeering liet eene Afkondiging doen, by welke zy den Wapenhandel, zonder voorkennis en verlof, verboodt, als mede alle oproerige beweegingen. —— Het ingeleverde Verzoekschrift werd, voor zo verre 't zelve het oprigten van een byzonder Lichaam van Wapenhandel, buiten beſtuur van den Burgerkrygsraad, betrof, als het grootſte gedeelte der Burgerye niet aangenaam, van de hand geweezen. Wie zich daar in wilde oefenen hadt zich by zynen Hopman te vervoegen, derzelver getal groot genoeg zynde, zou hun eene bekwaame plaats worden aangeweezen. Ook ontwierp de Regeering voor den Burgerkrygsraad een nieuw Wagtreglement (*).

Verzoeken der Burgeren te *Deutichem.*

De kleine Steden in *Gelderland* toonden zich geneegen om de voetſtappen der groote te drukken. In *Deutichem* vervoegden zich niet minder dan honderd en tachtig Burgers by de Magiſtraat, herhaalde Verzoeken voorſtellende, om de vervulling van eene reeds lang opengeſtaan hebbende Schepensplaats; als mede het herſtel van het Collegie der Gemeenslieden op dien voet als het in Stadhouderlooze tyden hadt plaats gegreepen (†), met byvoeging, dat de Burger-compagnien

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1084. 1329. 1453.

(†) *Tegenw. Staat van Gelderland* bl. 381.

nien weder ingevoerd en van de noodige Wapenen mogten voorzien worden. De Regeerders gaven geen ongunſtig, ſchoon verre van een toeſtemmend, antwoord. Het verzoek om de vervulling der Schepensplaats zou, gelyk de voorgaande, aan zyne Hoogheid gezonden worden. Het bezwooren Regeerings Reglement wederhieldt hun het Collegie van Gemeenslieden, als daar by niet bekend, te erkennen, en in den eed te neemen: in de oprigting der Burger-compagnien zagen zy, huns inziens, onoverkomelyke zwaarigheden (*). XXII. BOEK. 1784.

Geen gering gedeelte der *Lochemſche* Burgerye was van oordeel, dat een opengevallene Schepensplaats, volgens Lands- en Stadsregten, moest vervuld worden door een Perſoon, die of een Burger der Stad was, of ten minſten in of omtrent dezelve zyn woonplaats hieldt, en verzogt de tusſchenkomst der Regeeringe om by den Stadhouder het daar heen te ſtuuren, dat, wanneer de vervulling door een Riddermaatigen moest geſchieden, de keuze als dan mogt vallen op den Heer van HEECKEREN TOT DE CLOESE, vertrouwende van hunne Stadsvaderen, dat zy by zyne Hoogheid ten ſterkſten zouden aanhouden, om, in allen gevalle, hunne belangens toe te vertrouwen aan de handen van de zodanigen, wier zedelyk Verzoeken der *Lochemſche* Burgerye.

(*) *Courier van Europa* I. D. bl. 407-410.

XXII. BOEK. 1784.

lyk Character alleszins geschikt was om hun de liefde van hunne Burgeren waardig te maaken. —— Wanneer zy bemerkten dat, ondanks dit verzoek, de jongste Zoon des overleedenen Barons VAN NAGEL te *Amsen*, in zyns Vaders plaats, tot die Waardigheid zou benoemd worden, en deeze, van wegen zyn Beroep, zich in de onmogelykheid bevondt, aanhoudend te *Lochem* tegenwoordig te zyn, en dus, zonder in andere aanmerkingen te treeden, voor de behartiging hunner belangen niet geschikt was, vervoegden zy zich in meerderen getale by de Regeering, met bede om voorspraak by den Stadhouder voor den Heer VAN HEECKEREN: doch deeze vondt zwaarigheid om dit tweede Verzoekschrift aan den Prins te zenden. —— Hoe zeer de Wapenhandel daar wederstreevers vondt, betoonden veelen een uitsteekenden lust om zich daar in te oefenen; ook ontbrak het hun aan geene ondersteunende aanmoediging (*).

Geschillen in *Gelderland* over het draagen van Onderscheidings Tekenen.

Ter *Geldersche* Staatsvergaderinge raadpleegden de Leden over, en zommigen hunner drongen sterk aan op, het doen eener Afkondiginge tot handhaaving der rust, en tegen het draagen van allerlei onderscheidings Tekenen, als die aanleiding gaven tot zo veele beweegenisen. Dan de herhaalde voorstellen van ZUILEN VAN

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1697. *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl 1147.

VAN NYEVELDT, en CAPELLEN TOT DE MARSCH, werden, schoon een meerderen ingang dan voorheen vindende, door de Meerderheid van de hand geweezen; naa dat 'er onder de Heeren der Ridderschappe hooge woorden gereezen waren, over 't geen voor een Oproer-leuze te houden was, dan niet (*). XXII. BOEK. 1784.

Een aantal Burgers binnen *Dordrecht*, met het gevoeligst verdriet, van tyd tot tyd, hebbende moeten zien, dat de Vreemdeling tot verre de meeste en beste Ampten, boven den Inbooreling, werd voorgetrokken, en hem zelfs veroorloofd, om, schoon gezond en sterk, de verworvene Ampten door anderen te laaten bedienen, ja zelfs ter wooninge zich buiten de Stad op te houden, leverden een Verzoekschrift by de Regeering in, dat alle Stadsampten, aan geboorene Burgeren, of anderzins bevoegde Persoonen, mogten worden opgedraagen; en dat deeze Amptenaars verpligt zouden weezen om hunne bestendige Inwooninge in de Stad, of deszelfs Regtsgebied, te houden, en hunne Ampten in eigen Persoon te bedienen (†). —— De Schutteryen, die zich in den Wapenhandel zo zeer geoefend hadden (§), verzogten de Regeering, even gelyk hunne Medeburgers, de

Verzoeken de Amptenaaren betreffende; en uitbreiding van den Wapenhandel te *Dordrecht*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1206. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 845. enz.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 528.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 259.

XXII. BOEK. 1784.

de Nagtwagten, door hunne drie Compagnien, ieder op haare beurt, zo als men 't goed zou vinden nader te ſchikken, waar te neemen (*). —— Het gewettigd wapenoefenend Genootſchap *de Vryheid* op eene meerdere uitbreiding bedagt, wilde den yver van veelen, wier gelegenheid de daadlyke Wapenhandel niet toeliet, en egter genegen waren het hunne daar aan toe te brengen, te gemoet komen; en liet een Geſchrift uitgaan de voorwaarden behelzende op welken Buitengewoone Leden, onder de drie Rangen van *Honoraire Leden;* van *Extraordinaire Leden;* en van *Patriottiſche Dames Donatrices*, deel zouden kunnen neemen aan dit Genootſchap, en voor eene jaarlykſche toelaage, waar by 's Genootſchaps Kas eene aanmerkelyke aanwinst verkreeg, het voorregt genieten om by alle de Wapenhandelingen des Genootſchaps te worden toegelaaten. —— Het Gewapend Corps Schutters van *St. Joris* en *Edelen Voetboog* te dier Stede volgde dit voorbeeld, en zogt desgelyks Leden Honnorair te winnen (†). —— 't Was dit Genootſchap, deeze Schuttery, die eerlang, den Voorſlag deeden, om de Stad en het Eiland, waar op dezelve ligt,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 675.

(†) G. PAAPE *Geſchiedenis van het gelegaliſeerd Genootſchap te Dordrecht* bl 41. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1342. 1345.

ligt, tegen allen Vyandlyken aanval te verdeedigen (*).

XXII. BOEK. 1784.

Flauwer dan bykans eenige Stad in *Zuid-Holland* ſcheen *Haarlem* omtrent het ſtuk des Wapenhandels, niets werd 'er aangewend om de zo zeer vervallene Burger-ſchutteryen het hoofd op te beuren. Geheel nogthans was die Stad van Wapenhandel niet verſtooken. Zints veele Jaaren hadt 'er een Vry-compagnie beſtaan, die zich daar in voorbeeldlyk oefende, en nu, door de algemeene geestdrift aangezet, meer dan ooit zich bevlytigde. — In Oogstmaand gaf dezelve daar van een openbaar blyk, wanneer zy in de voor lang aangenomene Uniform, aangevoerd door den Heer DANIEL JACOBUS CANTER CAMERLING, Raad in de Vroedſchap en Oud-Schepen, buiten de *Zeilpoort*, in tegenwoordigheid der Burgemeesteren en van den Krygsraad, voor dit Jaargetyde de Wapenoefening beſloot, en, by het doen veeler Krygsverrigtingen, afvuurde. De toeloop van aanſchouweren was verbaazend, en de goedkeuring algemeen, des kundigen gaven aan die uitgeleezene Manſchap allen welverdienden lof (†).

Haarlem in den Wapenhandel agteruyk; doch 'er niet geheel van ontbloot.

Zo ergens het invoeren van den Burger Wapenhandel, met ernst aangevangen, ſter-

Poogingen te *Delft* om

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 40—48.
(†) *Byl. tot den Poſt van den Neder-Rhyn* V. St. bl. 34. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1350.

XXII. BOEK. 1784.

den Burger Wapenhandel in te voeren.

ſterken tegenſtand ontmoette, 't was te *Delft*. Weinigen, overtuigd van de noodzaaklykheid der Burger wapening, zogten dezelve, op hunne Wagtbeurten, den Schutteren ſmaaklyk te maaken; dan hun getal groeide noch ſpoedig, noch ſterk, aan: zy poogden nogthans hun Genootſchap, 't welk eerlang ten tytel voerde *Tot Herſtel der Delftſche Schuttery, voor Vryheid en Vaderland*, van de Regeering, gewettigd te krygen, door dezelve een ondertekend Verzoekſchrift over te leveren. Daar in werd het oogmerk des Genootſchaps in deezer voege aan den dag gelegd. Het beſchouwde de Stads Schuttery als diep vervallen, en in een beklaaglyken toeſtand, zedert eenen aanmerkelyken tyd, zigtbaar buiten ſtaat om aan de goede oogmerken haarer nuttige inſtelling te beantwoorden. Het gaf de noodzaaklykheid en nuttigheid op eener wel ingerigte, behoorelyk gewapende en geoefende Schuttery, en toonde teffens aan, hoe verre men van dit alles in *Delft* was afgeweeken; 'er byvoegende, dat 'er ook verſcheide Privilegien, Prerogativen, Regten en Voordeelen aan Stad en Schuttery ontſprooten waren, wel waardig der donkerheid ontrukt te worden. — Verder ontveinsde het Genootſchap niet, dat het enkel door Vaderlands-, Vryheids- en Eendragtsliefde was aangezet, en dat de Leden van begrip waren, hoe men, langs den weg eener Vrywillige Wapenoefening, heilzaame einden zou kunnen bereiden

reiken „ daar door," dus drukten zy zich uit, „ kon men zich in ſtaat ſtel- „ len ter naakoming van dien pligt, waar „ toe elk hunner zich, met duuren Ee- „ de, voor GOD Almagtig, aan zyne „ wettige Overheid en den Lande plegtig „ verbonden hadt; terwyl het eene on- „ tegenzeggelyke en op de Grondwetten „ der Conſtitutioneele Regeeringsvorm „ deezer vrye en onafhanglyke Repu- „ bliek gefundeerde Waarheid bleef; dat, „ ter bevordering van algemeene rust, „ beveiliging en wederkeerig vertrouwen „ tuſſchen braave aan Eed en Pligt zich „ houdende Regenten, en de goede In- „ gezetenen, de laatſten, zich by 't ge- „ not hunner Privilegien gehandhaafd of „ herſteld ziende, door eene geſchikte, „ geoefende, en welgewapende Schutte- „ ry, ten veiligen en immer vasten rug- „ ſteun der eerstgemelden moesten ver- „ ſtrekken;" dit was der Inleveraaren oogmerk, en daarom verzogten zy van de Wethouderſchap Vryheid tot Wapenoefening, Hoogstderzelver aanmoediging en medewerking, om van wegen het Winterſaiſoen een der Schutters kamers in den Doele te mogen gebruiken, en tevens dat de Stads Major, benevens bekwaame en des kundige Perſoonen, mogten gelast en aangeſteld worden, om op zekere bepaalde en den Schutteren best gelegen komende uuren, de *Delftſche* Schuttery, eerst by gedeelten, doch *allen vrywillig* in den Wapenhandel te onderwyzen.

XXII. BOEK. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

Eerst begunstigd, daar naa gedwarsboomd.

Het gunstig Besluit der Regeeringe, met eenpaarigheid genomen, om den verzogte Vrywilligen Wapenhandel, als mede de plaats tot denzelven, toe te staan, en de Dankzegging aan de Heeren Inlevaaren voor hunnen betoonden yver en waakzaamheid, verbaasde veelen, die uit voorige verschynzelen zich eenen anderen uitslag verbeeld hadden. Dus gerugsteund, wendden de Leden alles aan om het Genootschap te regelen en uit te breiden; dan het bleek dat die steun kortstondig was: want met den aangroei der Deelneemeren vermeerderde ook eene Party in de Regeering daar tegen aangekant, en de haat veeler Burgeren daar tegen opgevat. De naam van *Vrycorps*, in *Delft* van haatlyken klank, werd aan 't Genootschap gegeeven, de Leden kreegen de smaadlykste scheldnaamen, en men liet niet af hun van de verschriklykste oogmerken verdagt te maaken, het zaad van tweedragt schoot onder den Burger op. —— Tot tegenwerking diende een Raadsbesluit, by 't welk Burgemeesters en Regeerders te verstaan gaven, hoe zy, onderrigt van de genegenheid veeler Officieren en Schutteren om zich in den Wapenhandel te oefenen, naa ingenomen advys der Capiteinen en Hoofdmannen van de acht Schutter-vaandelen, goedgevonden hadden aan dit oogmerk te voldoen; dan dat zy, om geen verzuim van Affairen te wege te brengen, toestonden dat die Wapenoefening zou geschieden

des

des nagts op de Wagten van elk Rot, door ieder Schutter, die daar toe lust en genegenheid toonde. XXII. BOEK.

Zeer weinig hadt deeze Nagt Wapenhandel te beduiden; doch was dezelve het voorslag van de bedoelde vernietiging des Genootschaps. De Bestuurders van 't zelve werden voor Burgemeesteren ontboden, en ontvangen op eene wyze zeer veel van de voorige verschillende. De invoering der reeds ontworpen Wetten werd belet; men verboodt ze zelfs den Leden ter beoordeeling voor te draagen, en een Stads Secretaris gaf aan de Bestuurderen des Genootschaps te kennen, dat Burgemeesters een Besluit genomen hadden om het Genootschap te vernietigen, hun teffens vriendlyk raadende, deeze Heeren daar in te voorkomen en zelve te bedanken voor hun Genootschaplyk bestaan. —— Verre van dit vermaan op te volgen bragten Gelastigden des Genootschaps de klagten der Leden, met een klemmende voorgeleezen aanspraak voor de Wethouderschap, beslooten met de betuiging, „ dat het Genootschap, in „ de verdeediging der goede zaak, dus „ rustig wenschte voort te gaan!" Dan, buiten gestaan hebbende, ontvingen zy, uit den mond der Wethouderschap het berigt, „ dat 'er nu geen Exercitie-Ge„ nootschap meer noodig was, dat zy „ gedisolveerd waren." Van welk Besluit, door vier Leden der Regeeringe gewraakt, zy een afschrift bekwamen. ——

1784. Het Genootschap wil zich niet laaten vernietigen.

XXII. BOEK. 1784.

Het gebruik van de Schutters kamer werd hun ontzegd. De Tegenparty, moedig op den behaalden Zegen, juichte over den val des Genootſchaps; 't welk zich nogthans hier door niet liet verpletten; doch, in eene gehuurde Kamer, geregelde Vergaderingen hieldt, en ter Wapenoefening een Stuks Lands kogt binnen de Stad onder de Stads wal. Niet zonder veel ſmaads en hinders van het Gemeen zetten zy daar den Wapenhandel voort, en gaf het Genootſchap een *Getrouwen Vrienden raad aan de Delftſche Schuttery* in 't licht.

De Bardezaan daar ingevoerd.

Om door iets uiterlyks den *Delftſchen* Burger op het herſtel der Schuttery te doen denken, en een ſchets van derzelver voorigen luister en invloed te geeven, werden Beſtuurders des Genootſchaps te raade, den *Bardezaan* (*) in te voeren. 't Welk in Oogstmaand, met veel ſtaatlykheids, op 't Exercitie-veld geſchiedde, met een Aanſpraak, waar in van dit oud Krygstuig onder andere betuigd werd. „ Dee-

„ ze

(*) De *Bardezaan* was een ouderwetſche Sponton, weleer gedraagen door de Hopmannen der Schuttery; doch, in den Jaare 1674, hadt men dit uitſteekend Eereteken voor den Sergeants Hellebaard verwisſeld. Hoe dit was bygekomen wordt omſtandig ontvouwd in een Verzoekſchrift door verſcheide Hoofdlieden der *Delftſche* Schuttery by de Regeering ingeleverd, om by de Schuttery den *Bardezaan* voor den *Hellebaard* te verwisſelen. Zie PAAPE *Geſchiedenis van het Genootſchap te Delft* bl. 64. enz.

„ ze Bardezaan in de handen van den XXII.
„ Burger-Hopman zegt meer dan wille- BOEK.
„ keurige ooren verdraagen kunnen. Hy ——
„ is een ſtomme Pleiter voor 't aloud 1784.
„ Schutterlyk Regt. Hy is de Verdee-
„ diger van die Burgerlyke Glorie, wel-
„ ke de Glorie der trotſchen doof ſchynt,
„ De vuist, die, lange vóór deezen
„ moedloozen tyd, deezen gedugten Bar-
„ dezaan omvatte, ſtreedt voor het Va-
„ derland, met eene onvergelyklyke trou-
„ we; maar zy liet zich ook geen Reg-
„ ten ontfutzelen, voor welken Hopman
„ en Schutter hun goed, bloed en lee-
„ ven ſtelden. 'Er ligt een glans op van
„ die oude beminnelyke deftigheid, die
„ nimmer eene veragtlyke, eene onge-
„ oorloofde, en onverdraaglyke tusſchen-
„ ruimte gedoogde tusſchen den Burger
„ en zyn Repreſentant, die de Overheid
„ nimmer den verſchuldigden eerbied ont-
„ hieldt; maar die ook nimmer in het
„ ſtof kroop voor Burgerlyke Dwinge-
„ landen, die ſteeds vergeeten hebben,
„ dat, in *Nederland*, het Volk niet is
„ om de Hoofden, maar de Hoofden om
„ het Volk zyn; die vergeeten hebben,
„ dat zy al hun gezag, al hun glorie,
„ ontleenen van dat Volk, dat hun tot Re-
„ preſentanten heeft aangeſteld. De punt
„ van deezen Bardezaan was altoos na
„ het hart van den Volkstyran gerigt,
„ terwyl zy zich eerbiedig vernederde
„ voor die edele, voor die waarlyk groo-
„ te en beminnenswaardige Volksbeſtuur-

XXII. BOEK. 1784.

„ deren, wier naamen en gedagtenis ge-
„ zegend zullen blyven by Ons en de
„ laatſte Naakomelingſchap!" By het in-voeren van deezen Bardezaan gaven de Vrouwen der Wapenoefenende Leden een Koperen Trommel aan 't Genootſchap ten geſchenke.

Het afvuuren, tegen den zin van de Meerderheid der Regeeringe voortgezet.

Zo verre in den Wapenhandel gevorderd zynde dat zy beſlooten af te vuuren, vernamen zy dat Burgemeesters dit zouden poogen te beletten; dan oordeelende, op eigen vryen grond, buiten bereik dier beletting te zyn, hadt het afvuuren voortgang. Twee gevallen van balddaadig afſchieten zo van Zakpiſtolen als van een geſaaden Geweer, bragten een verbod te wege om binnen *Delft* en het Grondgebied, met eenig Schietgeweer te ſchieten. Het Genootſchap merkte dit verbod aan, als alleen ingerigt tegen Kwaaddoeners en Straatſchenders, en oordeelde, uit dien hoofde, zich niet verpligt het vuuren te ſtaaken. Dan de oudſte Beſtuurder kreeg welhaast van Burgemeesteren de weet, hoe zy vernomen hadden, dat, niet tegenſtaande het verbod van het ſchieten, op het Exercitie-veld des Genootſchaps met kruid geſchooten was, en dat dit niet meer geſchieden moest. Men draalde niet om zich by de Wethouderſchap deswegen te beklaagen; doch dit beklag werd met geene gunſtige ooren aangehoord, en 'er volgde een verbod, dat, voor als nog, in de eerstkomende veertien dagen, op het Exercitie-veld,

ag-

agter de *St. Anna Tooren*, als waar in zeer veele brandbaare en gevaarlyke Ammunitie goederen van 't Gemeene Land berusten, niet zou mogen geſchooten worden. Een breedvoerig Vertoog des Genootſchaps drong op 't vry gebruik, met de ſterkſte bewoordingen, aan; dit werd door de Regeering ter zyde gelegd, die by het voorheen genomene Beſluit volhardde. De geſtelde veertien dagen wagtte men zonder vuuren af; doch de *St. Anna Tooren*; voor welke de vrees van gevaar zeker zeer ongegrond was, werd vergeeten, en het vuuren ging onverhinderd voort. Om Winter-wapenoefeningen te kunnen volvoeren, huurde het aangroeiend Genootſchap een ruim Gebouw, onder den naam van den *Ouden Doele* bekend, 't welk, in volle wapenrusting, met Muzyk en Aanſpraaken, in Wintermaand werd ingewyd (*). XXII. BOEK. 1784.

Terwyl dit Genootſchap zich, ondanks de Meerderheid der Regeeringe, in *Delft* vestigde, gaven Burgemeesters, in Oogstmaand, met veel plegtigheids, aan de Schuttery der Stad nieuwe Vaandels en Trommen (†). Een ſtukje, onder den Tytel *Voorbereidzelen tot een Concept-Request*, opende in 't verſchiet de groote ontwerpen waar mede het Genootſchap, ten

(*) PAAPE *Geſchiedenis van het Genootſchap te Delft* bl. 8-108. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 39. 530.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1349.

XXII. BOEK. 1784.

ten dien tyde bezwangerd was; het bedoelde aan Burger-gecommitteerden, Gemeenslieden, Hoofdlieden van Schuttery en Gilden, of welk een naam men ook aan Burger-vertegenwoordigers geliefde te geeven, den invloed dien, huns oordeels, de Burger op de Regeering hebben moest, weder te bezorgen. 't Zelve ontmoette de ſterkſte tegenkanting (*).

Oproerige Beweegingen te *Leyden*.

Tegen het Exercitie-genootſchap te *Leyden*, met zo veel moeite en tegenſpartelens, tot ſtand gebragt (†), ſmeulde onder een gedeelte der Burgery en het Gemeen een ſteeds morrend misnoegen. 't Welk in Zomermaand in een vlam van Oproer uitborst, eenen aanvang neemende met het inſlaan der Glazen by een der Genootſchapsleden. Doch de Burgers, Stadsſoldaaten, Dragonders en Geregtsdienaars, op de been gekomen zynde, ſtilde men, op dien dag, alle verdere oproerige beweegingen. Dan den volgenden dag begon men Oranje ſtrikken te draagen, die des niet voorzien waren, daar toe te noodzaaken, en de weigerenden te mishandelen. Welhaast werd het Huis eens Lids van het Exercitie-genootſchap de Glazen ingeſmeeten, en zou 'er eene plundering op gevolgd hebben, hadden de Burgers en de Krygs-

(*) PAAPE *Geſchiedenis van het Genootſchap te Delft* bl. 74–83.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. Dl. bl. 264.

Krygsbezetting, terſtond in de Wapenen gekomen, dit oogmerk niet belet, en eene Brandery, desgelyks aan een Genootſchapslid toebehoorende, teffens voor een gedreigden aanval beſchermd. Eene Afkondiging, het dreigen, ſchelden, werpen van ſteenen, en den dwang tot het draagen van uiterlyke Tekenen verbiedende, en eene belooning van duizend Guldens uitloovende op het ontdekken van den eerſten aanlegger der gepleegde geweldaadigheden, en het in hegtenis neemen eeniger belhamels, bragt eenig bedaaren te wege. XXII. BOEK. 1784.

Vrees voor nieuwe onlusten.

Vrees voor erger bleef egter de gemoederen beklemmen: dewyl de dag dier Afkondiginge juist beſtemd was tot de Wapenoefening des Genootſchaps, en het ontrustend gerugt door de Stad liep, dat het Gemeen niets minder in den ſchild voerde, dan op het zelve aan te vallen; doch een groot aantal der Academie-Jeugd trok, met Zydgeweer in de hand, na het veld, waar zich het Genootſchap bevondt, en bleef 'er tot het voleindigen der Wapenoefeninge. Met de vrees kwam men vry, en begon hoop op rust te ſcheppen. Maar een aanval op den perſoon van den Heer HARTEVELD, Luitenant der Burgery en tevens Lid van het Exercitiegenootſchap, bragt eene ſcherper Afkondiging te wege, die, behalven het voorig verbodene, een iegelyk, wie iemand feitlyk zou aanranden en mishandelen, met geeſſeling, en hun die zich mogten ver-

XXII. BOEK. 1784.

ſtouten of anderen aanzetten om de Huizen der Burgeren en Ingezetenen geweldaadig aan te tasten, met doodſtraffe dreigde.

Verzoek eeniger Burgeren om krachtige maatregelen daar te, gen.

Een aantal van dertig aanzienlyke *Leydſche* handeldryvende, fabriceerende en trafieken aanhoudende Burgers vervoegden zich by de Heeren van den Geregte en de Groote Vroedſchap dier Stad, met voordragt, hoe zy, met verontwaardiging en afgryzen, getuigen geweest waren van de verregaande buitenſpoorigheden, en het geweld, door een ongebonden en wild Gepeupel aan Huizen, Perſoonen en Voorbygangeren gepleegd; waar door het geſchaapen ſcheen, dat de Burgery en welmeenende Ingezetenen het ſlagtoffer der doemwaardige Muitzugt ſtonden te worden. De gedraagene voorzorgen, voor welke zy de verſchuldigde erkentenis betuigden, konden zy in de uitwerking alleen als voor een tyd aanzien, en ſtrekkende om den geest van Oproer en Geweld voor het tegenwoordige te ſmooren; maar geenszins om denzelven voor altoos uit te blusſchen, de openbaare rust en veiligheid binnen de Stad, op eenen vasten voet, te herſtellen, en dergelyke Godlooze aanſlagen, voor het toekomende, te beletten. Zy hielden zich verzekerd, dat de Regeering de aangewende maatregels in 't zelfde daglicht beſchouwde, en een opregt oogmerk hadt, om aan de Burgers en Ingezetenen volduurende dat geen te bezorgen, waar voor zy 's Lands

en

en Stads Lasten gewillig droegen, Veiligheid voor hunne Perſoonen en Goederen; dat zy ook in geenen deele een inzigt hadden, of zich bevoegd rekenden, om zich in 't Beſtuur, der Regeeringe toevertrouwd, te mengen; doch dat zy, uit hoofde hunner Bezittingen, en het belang, 't geen zy hadden zo by de Welvaard der Stad in 't gemeen, als byzonder in het handhaaven der rust en goede orde onder de Gemeente tot hunne Commercie, Fabrieken en Trafieken behoorende, zich geregtigd oordeelden om, met allen eerbied, het neemen van verdere waarlyk manlyke Beſluiten, en het beraamen van verdere het heil der Burgerye bedoelende ſchikkingen, voor te draagen en aan te bevelen. XXII. BOEK. 1784.

Onder deeze maatregelen rekenden zy het ſtrenglyk onderzoek tegen de zodanigen niet alleen, die eerſte Aanſtookers van het Oproer geweest waren; maar ook tegen die geenen, welke daar in deel gehad hadden, door het inwinnen van beſcheiden, op eene wyze aan dergelyke omſtandigheden overeenkomſtig. — Een Onderzoek des te noodiger, daar de Perſoonen, die de Aanvoerders van het heilloos werk geweest waren, niet ſchroomden zich openlyk te doen zien; ja, daar men onder dezelven telde Lieden Eeds- en Pligtshalven verbonden om de rust en ſtilte onder de Burgery te bevorderen, en die, integendeel, de hun toevertrouwde post, ten aanzien van een ie-

XXII. BOEK. 1784.

ieder, misbruikten, om het zaad van Tweedragt, en den geest van Wanorde en Geweld te ſtrooijen. —— Hier toe bragten zy ook het ſtreng en openbaar ſtraffen der zulken, die reeds op de daad van weezenlyk muitend geweld, en van aanranding der rustige Burgeren, gevat en in hegtenis gebragt waren, of, by nader onderzoek, daar aan ſchuldig zouden bevonden worden —— het verbieden van het draagen eeniger Leuzen en Tekenen van Party, hoe ook genaamd; daar de overgang van het draagen dier Tekenen tot het dwingen van anderen, om ze insgelyks te draagen, bykans onvermydelyk was, en het laatſte zonder het eerſte niet kon belet worden —— het afſlaan van alle Verzoeken, die, hoe onverſchillig ook in uiterlyken ſchyn, door den zamenloop van alle omſtandigheden der Perſoonen en Zaaken, niet dan al te duidelyk, de ſchandelyke en doemwaardige oogmerken der Uitvinderen van zodanige Verzoeken aantoonden.

Voor het vermaan der Regeeringe aan de zodanigen „ die zich, wegens hunne Bedieningen, met de reſistentie der „ feitlykheden, niet genoodzaakt waren „ te bemoeijen, om zich, hunne Kinderen en die onder hunne magt ſtonden, „ van de Straaten en in hunne Huizen „ te houden," wilden zy den behoorelyken eerbied betoonen; doch vermeenden, dat het oogmerk der Regeeringe geenzins geweest was om de goede en rus-

rustige Burgery, ten dien opzigte, gelyk te ſtellen met een plunderziek Graauw, en met deszelfs openlyke Aanvoerderen en heimelyke Aanſtookeren; noch dat zy, de braave Ingezetenen, die, wegens hunne Bedieningen, tot wederſtand der feitlykheden niet geroepen werden, hadden willen berooven van het Regt om hunne gezamenlyke Perſoonen en Goederen te verdeedigen tegen alle die ze, op een onwettige wyze, aanrandden: veel min dat de Regeering, door eenige toegeeflykheid aan de Vyanden der algemeene rust, zou willen toonen, dat zy afkeurden de poogingen van hun, die volſtrekt niets anders bedoelden dan om die rust, nevens het gezag der Regeeringe, te handhaaven, vooral daar men, in deeze laatſte tyden, gezien hadt, hoe het een kwalyk gezinden hoop gelukt was zommigen dier geenen, die Eedshalven tot het wederſtaan van feitlykheden verpligt waren, in hunne heillooze aanſlagen te doen medewerken.

Een ſterke Afkondiging is 'er het gevolg van.

Niet zonder uitwerking was dit verzoek der deftige Burgeren, dien eigen avond volgde een derde Afkondiging, behalven het voorheen vastgeſtelde inhoudende, dat wie aan het draagen van Leuzen of Tekenen, hoe genaamd, ſchuldig mogt bevonden worden, voor den tyd van veertien dagen te water en brood zou moeten zitten; dat hy voor de tweede reis dit doende, drie maanden op *'s Gravenſtein* zou gezet, en voor de derde

XXII. BOEK. 1784.

de maal het herhaalende, voor den tyd van tien Jaaren, zou gebannen worden uit *Leyden*, *Rhynland*, *Haag* en *Haagambagt*; onder gelyke ſtraffe verbooden zy het maaken van eenig geſchreeuw of getier, mitsgaders het naſchelden, of ſmaadlyk handelen van goede Lieden en Ingezetenen der Stad; desgelyks dat geen Perſoonen, meer dan vyf in getal, zich zamen op 's Heeren ſtraaten zouden vervoegen, onder bedreiging, dat zy, vermaand zynde zich van den anderen te ſcheiden, en daar na niet luisterende, zulks voor eene zamenrotting zou gehouden worden, die voor de tweede reis de ſtraffe van veertien dagen te water en te brood te wagten hadt.

Krygsvolk na *Leyden* gezonden.

Middelerwyl hadt de Regeering, of deeze middelen ook kragtloos mogten weezen, na *'s Gravenhaage* gezonden om eene verſterking van Krygsvolk. Gecommitteerde Raaden vergaderden buitengewoon, de Erfſtadhouder verſcheen in de Vergadering. De Brieven van den Collonel DE LANNOY aan den Prins geſchreeven verſtendigden deezen van het onheil waar aan *Leyden* blootſtondt. De verſterking van Krygsmagt derwaards afgezonden, deedt de muitzieke beweegingen bedaaren (*).

Voorzorg der Armverzorgers.

Nog een middel nam de *Leydſche* Wethouderſchap te baat, 't geen niet wel kon naa-

(*) *Reſol. van Holl.* 16 Juny 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1120. 1129.

ſtaalaaten van een ſterken invloed te weezen, om naamlyk, door tusſchenkomst der gezamenlyke Armverzorgeren, de ſchamele Gemeente, te dier Stede magtig talryk, tot vreedzaame en ſtille gevoelens aan te maanen. De Regenten van het Huiszittenhuis, benevens de Diakenen der Gereformeerde Kerke, het Collegie van Armverzorgeren uitmaakende, beſlooten zo dra hun door Burgemeesteren verzogt werd dit plan ten uitvoer te brengen, deeze zo heilzaame poogingen zo ras doenlyk werkſtellig te maaken. Alle de Bedeeldens werden gelast, egter uit eene bedagtzaame voorzorg, ieder Kwartier op byzondere uuren, zich op het Huiszittenhuis te vervoegen; waar men de volgende ſterke Vermaaning hun voorhieldt. XXII. BOEK. 1784. ren by de ſchamele Gemeente.

„ Niemand uwer kan het onbekend „ zyn, dat, voor eenige weinige dagen, „ binnen onze liefddaadige Stad, een „ zeer groot Oproer is ontſtaan geweest; „ een Oproer dat de harten der weldenkende Burgeren en Inwoonderen, die „ maar een druppel eerlyk bloeds bezitten, met verontwaardiging en ſchrik „ vervuld heeft, en 't welk niet ligt uit „ het geheugen zal geraaken. —— Mogelyk hebben zommigen van U zich „ daar aan, 't zy veel of weinig, ſchuldig gemaakt. 't Is om die reden en „ te gelyk om U voor het vervolg te „ waarſchuwen, en ware het mogelyk andere gedagten in te boezemen, dat gy „ lie- Aanſpraak aan dezelve.

XXII. BOEK. 1784.

„ lieden hier geroepen zyt. —— Is het
„ aan niemand geoorloofd eenigen Op-
„ ſtand te verwekken, of iemand in zyn
„ Eer, in zyn goeden Naam, in zyn
„ Perſoon, of in zyne Goederen en Be-
„ zittingen, aan te randen, of ook daar
„ aan de hand te leenen, zo voegt ook
„ zulks byzonder niet aan u lieden, die
„ door de Milddaadigheid der goede Bur-
„ geren en Ingezetenen, in uwe armoe-
„ de onderſteund wordt; welke Milddaa-
„ digheid nog zo blykbaar is doorge-
„ ſtraald in het laatst verloopen ſtreng
„ Winterſaiſoen, waar mede de Hemel
„ ons heeft gelieven te bezoeken, en
„ door welke Milddaadigheid Gy lieden
„ en uwe Kinderen troost en hulp in
„ uwe toen nypende armoede zyt ge-
„ waar geworden. —— Weshalven wy
„ u allen, uit naam van de Ed. Groot
„ Agtb. Heeren Burgemeesteren deezer
„ Stad, hebben te vermaanen, van u, en
„ uwe Kinderen, ten allen tyde, en op
„ alle plaatzen, vreedzaam en ſtille te
„ houden, zonder zich ooit, 't zy door
„ woorden of daaden, of door het draa-
„ gen van uiterlyke Tekenen of Leu-
„ zen, met eenige Beweegingen of Op-
„ roer te bemoeijen; of iemand in zyne
„ Eer, in zynen goeden Naam, in zyn
„ Perſoon of in zyne Goederen en Be-
„ zittingen, onbehoorelyk aan te randen,
„ of ook daar aan de behulpzaame hand
„ te bieden, op ſtraffe dat die geen van
„ u lieden, die zich daar aan, 't zy veel

„ 't

„ 't zy weinig, hebben ſchuldig gemaakt, waar na wy, ten allen tyde, ſtreng onderzoek zullen doen, oogenbliklyk, en ook hun leeven lang, verſtooken zullen zyn van hunne Bedeelingen, en Byſtand, die zy anders van ons in hunne armoede te verwagten hebben; onverminderd de ſtraffen by de Plakaaten en Publicatien onzer wettige Overheden, tegen de Oproerigen vastgeſteld en afgekondigd, aan wie wy de verdere ſtrafoefeninge overlaaten. — Gaat nu heen! Neemt de waarſchuwing, als vreedzaame Inwoonders, in agt! Scherpt uwen Kinderen alle rust, vrede, eendragt, gehoorzaamheid en eerlykheid in, en onthoud hun, door uwe Ouderlyke magt, van 't geen tot verſtooring van dit alles ſtrekken kan! Dan is 'er hoop, dat de zo dikwyls beproefde Milddaadigheid niet alleen niet uit onze Stad zal wyken; maar dat wy daar door in ſtaat zullen worden geſteld, om u, en uwe Kinderen, in de nooden en ellenden, waar mede gy door GOD Almagtig bezogt zyt, naar vermogen, te hulp te komen."

XXII. BOEK. 1784.

't Gaat zeker dat de ſchamele menigte voor niets meer bedugt is dan voor het inhouden der Bedeelingen; ook ſcheen deeze Aanſpraak een merklyken indruk op de gemoederen te maaken: zy beloofden allen zich als ſtille Burgers te zullen gedraagen. De Regenten van het Weeshuis hielden den Kinderen hunner

XXII. BOEK. 1784.

ge toevertrouwd, ten zelfden einde, soortgelyk een ernstig vermaan voor (*).

Verklaaring des Genootschaps van Wapenhandel aan de Regeering overgegeeven.

Het Genootschap van Wapenhandel, onder de Spreuk *Voor Vryheid en Vaderland* (†), op welks vernietiging men 't scheen gemunt te hebben, hieldt zich stil tot dat de herstelde kalmte en aan Regeerders der Stad *Leyden* den tyd, en aan de verhitte gemoederen der menigte de noodige bedaardheid gaf, om de oprégte, welmeenende en hartlyke betuigingen van 't zelve te hooren. De wyze op welke zy zich uitdrukten was allersterkst, en zette de bedoelingen des Genootschaps, zo zeer misduid, in hellen dag. —— „ Niemand," in deezer voege lieten zich de Leden hooren, in een Verklaaring Burgemeesteren en Regeerderen overgegeeven, „ Niemand „ is 'er, Ed. Gr. Agtb. Heeren! die, alle „ omstandigheden van het laatste Oproer, „ alles, 't geen 't zelve voorgegaan, ver„ zeld heeft of daar op gevolgd is, in „ agt genomen en met onpartydigheid „ beoordeeld heeft, een oogenblik twyf„ felen zal of de kreet, tegen het Ge„ nootschap, onder de Gemeente opgehe„ ven, is alleen de Leus geweest eener Mui-

(*) *Post van den Neder-Rhyn*, V. bl. 805.

(†) Twee Genootschappen van Wapenhandel, beide door de Regeering goedgekeurd, waren in Lentemaand, onder deeze Spreuk verëénigd. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 783. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 651.

„ Muitery, die doch, onder wat voor- XXII.
„ wendzel het ook zyn mogte, plaats BOEK.
„ moest hebben, ten einde de heillooze
„ inzigten der Ontwerperen te volvoe- 1784.
„ ren. Doch egter, daar het aanweezen
„ van het Genootſchap tot voorwendzel
„ van het oproerig geſchreeuw heeft ge-
„ ſtrekt, en naderhand het onderwerp
„ heeft uitgemaakt van een Verzoek,
„ waar van het eigenlyk, ſchoon geheim,
„ doelwit was, de beweegingen, even ge-
„ ſtild, weder gaande te maaken, heeft
„ het Genootſchap, om te beletten, dat
„ zyne goede Medeburgers, door aller-
„ hande bedrieglyke en ongerymde aan-
„ tygingen misleid worden, om de kwa-
„ lyk gezinden door ſchaamte in hunne
„ verdere poogingen te ſtuitten, en om,
„ zo veel van 't zelve afhangt, tot her-
„ ſtel der eensgezindheid en bevestiging
„ der openbaare rust mede te werken,
„ geoordeeld, voor het oog van een Al-
„ weetend Opperweezen, in handen van
„ U Ed. Hoog Agtbaarheden, en ten
„ aanhooren van *Leydens* geheele Burge-
„ ry, de volgende uitdruklyke, ronde,
„ onbewimpelde en opregte verklaaring
„ van zyne Grondbeginzels en Gevoe-
„ lens, te moeten doen.

„ *Voor eerst*, dat het Genootſchap be-
„ tuigt ten ſterkſten gehegt te zyn aan
„ de tegenwoordige Conſtitutie van het
„ Gemeenebest, en de handhaaving van
„ die Conſtitutie aan te zien als den
„ dierbaarſten, den heiligſten Pligt van

XXII. BOEK. 1784.

„ elk goed Burger en getrouw Ingeze-
„ ten. —— *Ten tweeden*, dat het Ge-
„ nootſchap, derhalven, voor de Opper-
„ ſte en Wetgeevende Magt, (in wier
„ boezem de uitoefening der Souverai-
„ niteit alleen, en met uitſluiting van al-
„ le andere, berustende is,) erkent Hun
„ Ed. Groot Mogenden de Heeren Staa-
„ ten van *Holland en West-Friesland*. —
„ *Ten derden*, dat het Genootſchap, in
„ gevolge van deszelfs verkleefdheid aan
„ de tegenwoordige Conſtitutie, den Heer
„ Prins van *Oranje*, als het luisterryk
„ Hoofd der Uitvoerende Magt, erkent
„ in deszelfs hoedanigheden als Erfſtad-
„ houder, Capitein en Admiraal Gene-
„ raal, met alle de Regten, zonder on-
„ derſcheid, welke aan Hem, door de
„ Hooge Overheid deezer Landen, wet-
„ tiglyk zyn opgedraagen; zynde het
„ Genootſchap bereid, ter verdeediging
„ van die wettige Regten, den Pligt van
„ braave Burgers van dit Gemeenebest,
„ in zyne volle uitgeſtrektheid, te betrag-
„ ten. —— *Ten vierden*, dat het Genoot-
„ ſchap ten vollen te vrede is met den
„ Godsdienst, zo als dezelve door de
„ Hooge Overheid, in deeze Republiek,
„ voor den heerſchenden is vastgeſteld
„ en aangenomen; zonder ook, ten dien
„ opzigte eenige verandering, vermin-
„ dering of vermeerdering, noch eenige
„ voordeelen, ten behoeve van andere
„ Godsdienſtige Gezindheden, te beoo-
„ gen of te vorderen. —— *Ten vyfden*,
„ dat

„ dat het Genootſchap, ſteeds berust XXII.
„ hebbende, voortaan ook zal blyven BOEK.
„ berusten op de vaderlyke zorg der ——
„ Ed. Groot Agtb. Regeering deezer 1784.
„ Stad, dezelve hoogagtende en eerbie-
„ dende, wegens haare cordaate en Va-
„ derlandlievende Beſluiten, tot welzyn
„ zo van den Staat in 't algemeen, als
„ van deeze Stad en Burgery in 't by-
„ zonder, genomen. —— *Ten zesden*, dat,
„ wat betreft de byzondere Bedoelingen
„ van 't Genootſchap, ten opzigte van
„ de Stad en Burgery, het Genootſchap
„ geen het geringſte oogmerk heeft om
„ eenige inbreuk te maaken op iemands
„ Regten, wie hy zy, veel min op
„ die der Edele Manhafte Schuttery;
„ dat het Genootſchap integendeel de
„ Schuttery, (onder welke de meeste
„ Leden zelve behooren,) aanziet als
„ het aloude, en agtingswaardige Bol-
„ werk van *Leydens* Eer, Vryheid en
„ Voorregten. —— Dat het Genoot-
„ ſchap dus nooit eenig inzigt heeft, of
„ hebben zal, om aan de Regten der
„ Schuttery den minſten hinder of let-
„ zel toe te brengen, waar van het VII.
„ Artykel der Acte van Vereeniging
„ tot getuigen en waarborg verſtrekt,
„ als waar by uitdruklyk bepaald is, *dat*
„ *geen Lid van 't Genootſchap, door het-*
„ *zelve Lidmaatſchap, van eenigen Schut-*
„ *terlyken Dienst zal ontheeven zyn.* ——
„ *Ten zevenden*, dat het Genootſchap, in
„ zyne verrigtingen, niets anders beoogt

XXII. BOEK. 1784.

„ dan zich, als Beminnaars van den Wa-
„ penhandel, in denzelven meer en meer
„ bekwaam te maaken, den lust tot den-
„ zelven onder zyne braave Medeburge-
„ ren ſteeds leevendig te houden, en,
„ is het mogelyk meer en meer, tot nut
„ en ſteun van Stad en Vaderland, aan
„ te kweeken. —— *Ten achtſten*, dat het
„ Genootſchap, als de Hoofdpligten van
„ een goed Burger en getrouw Ingeze-
„ ten aanziet, Eerbied voor de Regee-
„ ring, Liefde voor de openbaare Rust,
„ en eene zo onſchendbaare Verknogt-
„ heid aan de waare belangen van het
„ Vaderland, dat hy gereed zy daar voor
„ zyn Leeven en zyne Goederen bly-
„ moedig op te offeren. —— *Ten negen-*
„ *den*, dat, naar 't Voorſchrift van die
„ Gevoelens, alhoewel zich zelven niet
„ anders beſchouwende dan als een by-
„ zonder Gezelſchap, de reſpective Le-
„ den van het Genootſchap egter, ten
„ allen tyde, bereid zyn om, op ordere
„ van de Ed. Groot Agtb. Regeering
„ deezer Stad, mede te werken, en Goed
„ en Bloed te waagen, tot behoudenis der
„ openbaare veiligheid, en tot beteuge-
„ ling der moedwillige Verſtoorderen van
„ dezelve; dat zy, diensvolgens, ten al-
„ len tyde, zich willen betoonen der
„ Stad gehouw en getrouw te zyn, en,
„ in tyden van nood, even gelyk hun-
„ ne braave Medeburgers, tot beveili-
„ ging der Stad, en tot verdeediging hun-
„ ner welmeenende Stadgenooten, te die-
„ nen:

„ nen: gelyk zy ook daar om bereid en XXII.
„ geneegen zyn den Eed van Getrouw- BOEK.
„ heid in handen van Heeren Burgemees- ——
„ teren af te leggen, en ſteeds by alle 1784.
„ gelegenheden zich bevlytigen zullen om
„ aan de Edele Manhafte Schuttery daad-
„ lyke blyken te geeven van de hartly-
„ ke liefde en broederlyke genegenheid,
„ waar mede zy haar en haare waare be-
„ langen, niet minder dan die van Stad
„ en Land zyn toegedaan (*).

In deezer voege mogt *Leyden* de Wapenhandelende Genootſchappen, daar opgerigt, niet alleen vereenigd zien; maar ook dit Genootſchap als met de Schuttery gepaard beſchouwen, en daar in eene ſterkte tegen de ſchrikverwekkende en verderfbaarende Oproerigheden. — Over vyf der acht in 't jongſte Oproer Gevangenen, werden eerlang de vonnisſen uitgeſprooken: dan anderen, onder deezen een Broodbakker, TRAGO geheeten, bekwamen hun vonnis niet. Een uitſtel, 't welk ſterkte gaf aan de loopende gerugten, dat deezen zich zwaarder dan de andere vergreepen hadden. De Naastbeſtaanden van gedagten Bakker leverden, daags vóór den dag te zyner ſtraffe beſtemd, een Smeekſchift in aan zyne Hoogheid om Pardon. Deeze ſchreef den Hoofd-Officier van *Leyden*, met toezending van dit Verzoekſchrift, om berigt,

Oproerigen en TRAGO, ondanks de verzogte Opſchorting geſtraft.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1267.

XXII. BOEK. 1784.

rigt, en de ſtukken tot het Regtsgeding deezes Mans behoorende, en dat inmiddels de Strafoefening zou worden opgeſchort. Hy gaf hier van terſtond den voorzittenden Burgemeester kennis, die het Geregt en de Vroedſchap zamenriep, waar men begreep, dat aan het Appointement van zyne Hoogheid niet voldaan moest worden; maar de uitvoering der ſtraffe haaren voortgang hebben. Gelyk TRAGO ook gegeeſeld, voor vyf Jaaren tot de Gevangenis verweezen, en voor tien Jaaren uitgebannen werd; terwyl nog drie medepligtigen hunne ſtraffe ontvingen. Aan de Geeſelpaal was een bord geplaatst met het Opſchrift OPROERMAAKERS.

Het Hof van *Holland* valt daar over den Hoofd-Officier laſtig.

De Hoofd-Officier gaf de Stadhouder kennis van zyn gehouden gedrag in deezen, van de gronden waar op hy, en de Regeering van *Leyden* was te werk gegaan. Het Hof van *Holland*, op den voorſlag des Procureurs Generaals, des kennis neemende, oordeelde, dat de Hoofd-Officier der Stad *Leyden*, niet alleen zyne Hoogheid daadlyk geſtoord hadt in het Regt hem by den Souverain opgedraagen; maar ook indragt gemaakt op het Regt van de Hooge Overheid zelve, voor zo verre dusdanige Brieven van Gratie, met betrekking tot den Stadhouder, op naam van den Souverain werden verleend; dat hy ook, door zyn gedrag aan TRAGO, en diens Naastbeſtaanden, een onherſtelbaare grieve hadt toegebragt. Weshalven de Procureur Gene-

raal

raal het Regt der Hooge Overheid tegen dien Hoofd-Officier moest waarneemen; en eischen, naar dien het Vonnis nog niet in allen deele was uitgevoerd om de overzending der Stukken aan zyne Hoogheid, en het wederbrengen van TRAGO in de gewoone Gevangenis. XXII. BOEK. 1784.

De Hoofd-Officier J. H. VAN DER MARCK, ondertusschen van die post afgetreeden, dit Besluit des Hofs ontvangen hebbende, bragt het tot tot kennis der Stadsregeering, op welker gezag hy gehandeld hadt, en verwittigde hier van het Hof van *Holland*. De Afgevaardigden van *Leyden* ter Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden, deeden aldaar een voordragt van de voorgevallene oproerige beweegingen in hunne Stad, die het vatten, het op bekentenis stryken van het vonnis over TRAGO ten gevolge hadden, als mede waar om zy, ondanks het verworvene Appointement van zyne Hoogheid, met de Strafoefening waren voortgevaaren. Immers zou, gelyk zy spraken, de Justitie, gereed om die zich aan *Oproer* hadden schuldig gemaakt, hunne verdiende straffe te doen erlangen, ten spoedpop worden, als dezelve, op dat oogenblik haar uitoefenend vermogen werd benomen. Ook hielden zy zich overtuigd, dat, welk ook het vermogen des Erfstadhouders mogt weezen in het verleenen van Gratie of Pardon, dat vermogen aan banden gebonden was, welke het geeven daar van, ingeval van *Oproer*, buiten allen

De Regeering van *Leyden* verdeedigt zich by Staaten van *Holland*.

XXII. BOEK. 1784.

bereik ſtelden. Daar en boven waren hun de gelukkige gevolgen van den voortgang der Regtsoefening zeer duidelyk gebleeken, als zonder welke men niet onwaarſchynlyk, (als zynde die nagt veelal doorgebragt met blyken te geeven van de hoop waar mede men zich vleide dat die TRAGO niet in 't openbaar zou te voorſchyn treeden,) reeds zaaken zou hebben zien gebeuren, waar aan men nu niet hadt durven tillen: dat hadt hun doen vertrouwen dat hun verder deswegen geene moeite zou worden aangedaan.

Aanſchryving des Hofs van *Holland*, waar tegen de Regeering voorziening verzoekt.

Eene verwagting, waar in zy zich te leur geſteld vonden, door het aanſchryven des Hofs van *Holland* aan den nu afgegaanen Hoofd-Officier, wien zy de zaak van de ſchouders namen en de hunne maakten: eene vaardige en geëvenredigde Voorziening by hun Ed. Gr. Mogenden in dit geval verzoekende. —— Eene allerbillykſte maar teffens allernoodzaaklykſte Voorziening, die, zo zy dagten, bykans geen aandrang noodig hadt: „ naardien zy," om hunne eigene woorden te gebruiken, „ (het geen zy noch „ wilden noch mogten veronderſtellen,) „ zich niet konden verbeelden, dat de „ Leden van hun Ed. Groot Mogende „ Vergadering zouden kunnen in de ge„ dagten vallen, dat dat gedeelte van de „ Souverainiteit, het welk zich uitſtrek„ te tot het verleenen van Brieven van „ Gratie, Abolitie en Pardon, en onder „ de enge banden van gepaste termen

„ aan

„ aan den Heer Stadhouder was gece- XXII.
„ deerd, zoude kunnen ſtrekken om den BOEK.
„ Geest van Tweedragt, Seditie en Op- ——
„ roer, voedzel te geeven, of den weg 1784.
„ te bevorderen van hun, die zich daar
„ op toe leggen, vertrouwende, (om niet
„ te zeggen) ſteunende, op voorbeelden
„ dat zy impune daar in kunnen voort-
„ gaan en volharden." —— Voorts mog-
ten zy niet te rug houden den zonder-
lingen last om aan de ernſtigſte beden-
kingen der Leden over te laaten; „ of,
„ wanneer verkeerd gebruik, om niet te
„ zeggen misbruik, gemaakt wordt van
„ dat gedeelte der Souverainiteit, als is
„ het verleenen van Gratie, het dan geen
„ tyd wordt, daar tegen met kragt te
„ waaken en te voorzien; en of het bui-
„ ten bedenken kon zyn voor den Sou-
„ verain, dat eene waakende Juſtitie, op
„ het oogenblik dat derzelver welbepaal-
„ de Orders, in cas van *Oproer*, ten af-
„ ſchrik van anderen, ter executie zul-
„ len worden gelegd, kan worden te
„ rug gehouden om daar in voort te
„ gaan?"

Niet onbeantwoord bleeven deeze voor- Een Te-
ſtellen der *Leydenaaren*, door den Advo- genver-
caat Fiscaal en Procureur Generaal Y s- zoek om
BRAND 'T HOEN, die uitvoerig zyne deeze
tegenbedenkingen opgaf, en het gedrag zaak in
des *Leydſchen* Hoofd-Officiers beſchreef Regten
als *buiten voorbeeld*, *wederregtlyk* en *ex-* voort te
travagant, en zich bevoegd oordeelde hem zetten.
deswegen in Regten te agtervolgen. ——

Het

XXII. BOEK. 1784.

Het berigt van 't Hof aan Staaten van *Holland* ſtemde volkomen hier mede in, en verzogt hetzelve dat hun Ed. Groot Mogenden het oor niet zouden leenen aan 't verzoek der *Leydſche* Regeering; maar het Hof volkomen vryheid laaten om deeze zaak in Regten voort te zetten. Zy gaven de ſtukken in handen der Afgevaardigden van *Haarlem* en verdere Gelastigden tot de zaaken van Juſtitie, met Commisſariſſen van den Hove (*).

CATHARINA TAAN, door haar Koetzier, beſchuldigd van een toeleg op 's Prinſen Leeven.

Laster en valſche Betigting, die nooit geheel zwygen, vinden, in tyden van Tweedragt, de rykſte ſtoffe voor dat eerroovend bedryf; dan meest zyn de voorwerpen Lieden van Rang of in aanzienlyke Posten geſteld, zeldzaam ſtaat de ſtilleevende Burger, en nog zeldzaamer eene Burger-Vrouwe, daar aan ten doel, althans in zulk een graad, als men ten deezen dage daar van een voorbeeld zag in het woelend *Leyden*. — De Dogter eens *Zaandamſchen* Koopmans CATHARINA TAAN, gehuwd aan den Heer GILLIS CHRISTIAAN VAN DER MEULEN, leefde met deezen te *Leyden*, zints eenige Jaaren, ſtil en gerust, van de ruime middelen, waar mede de Hemel hun gezegend hadt, geheel afgezonderd van alles wat Lands- of Stadszaaken betrof, niemand beledigende. Zy bevondt zich, in Len-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1838—1899. *Reſol. van Holl.* 25 Nov. en 9 Dec. 1784.

Lentemaand deezes Jaars, op 't onverwagtst, by het Geregt van *Leyden* aangeklaagd, over een Misdryf, 't geen haare Eer, en misschien haar Leeven, in gevaar stelde, en onmiddelyk ten voorwerpe van den haat maakte van het tot schennis gereede Gepeupel der Stad, te eer geneegen om het ergste liefst te gelooven: dewyl zy der *Doopsgezinde* Belydenisse was toegedaan, en de Partyzugt, reeds maanden geleeden, in openlyke Liedjes, gezongen hadt, *dat het Mennonitische Vee aan een kant moest*, en de Lieden van die Gezindheid, als *Prinse-Haaters* en *Prinse-Moorders*, hadt poogen zwart te maaken. De aanklagte haars geweezen Koetziers JOHANNES GRYFZOE, ondersteund door eene uit haar dienst weggezondene Keukenmeid, JOANNA CORNELIA VAN DER SAND, was niet minder dan dat zy den eerstgemelden, door het uitlooven eener aanmerkelyke Geldsomme, hadt tragten om te koopen om den Stadhouder, WILLEM de V. na 't Leeven te staan. XXII. BOEK. 1784.

De geregtlyke behandeling deezer zaake werd op eene wyze aangevangen en voortgezet, dat de Beschuldigde, zich deswegen by Staaten van *Holland* beklaagde, met dien uitslag dat deezen, in Wynmaand, den Heer PIETER JAN MARCUS, die in Slachtmaand den Heer J. H. VAN DER MARCK, in de post van Hoofd-Officier stondt te vervangen, bevalen, het Regt der Hooge Overheid in dee- 't Onderzoek deezer zaake hervat.

XXII. BOEK. 1784.

deezen waar te nemen, en met te niet-doening der voorige Procedures, dezelve op nieuw aan te leggen en te vervolgen. — Naauwlyks waren 'er twee maanden, naa het hervatten der Verhooren, verloopen, of de Weduwe VAN DER MEULEN, (want in deeze alleronaangenaamſte omſtandigheden hadt zy haaren Man verlooren,) werd, in Wintermaand, van de Bewaaring in haar Huis ontſlaagen, en, ten zelfden tyde, haar Beſchuldiger en diens Medeſtanderes, die tot dus lang in Civile Gyzeling onder het Raadhuis waren gehouden geweest, na de gewoone Gevangenis, op *'s Gravenſtein*, overbragt.

Schuldbekentenis der Beſchuldigeren.

't Geweeten van JOHANNA CORNELIA VAN DER SAND, ſchoon tot dien tyd niet min ſchaamtloos en verſtokt dan dat haars Bedervers en Verleiders, werd wakker; zy deedt, uit eigene beweeging, met vertooning van haar berouw en leedweezen, over de Misdaad van Meineed en valsch Getuigenis door haar gepleegd, eene omſtandige belydenis van 't geen zy plegtlyk hadt bezwooren, tevens zich beklaagende, dat JOHANNES GRYFZOE haar tot deezen val en ſchande gebragt hadt. Haare erkentenis bragt niet weinig toe om de Regters meer en meer van de ſchenddaad diens boozen Leugenaars te overtuigen, en de Geregtshandelingen te ſtrenger tegen hem voort te zetten. Doch alles mogt niets baaten. En ſchoon zyne Medeſtanderes hem zyne Misdaad in 't aangezigt aan-

aanzeide, met omſtandigheden, die hem moesten doen zidderen, en met verwyten, die hem buiten zich zelven moesten gebragt hebben, indien 'er een enkele vonk van Eer of Gevoeligheid in zynen boezem gehuisvest hadt; niet tegenſtaande dit alles was alle moeite vergeefsch. XXII. BOEK. 1784.

Zo lang, onder den voorgaanden Hoofd-Officier, het Onderzoek tegen GRYFZOON ſlaplyk was voortgezet, daar men meende hem te moeten aanzien niet als een *Beſchuldiger* veel min als een *Crimineel Verdagten* zelve, maar als een onbeſprooken Getuigen, was het dien eerloozen gelukt de Regters, immers veelen van dezelven, door zyne uiterlyke vertooning van Godsvrugt en Opregtheid, in twyfel en wantrouwen der onſchuld van de Weduwe VAN DER MEULEN te brengen. Doch deeze tyd van dwaaling was voorby. Zyne leugens en verdichtzels, ook in andere opzigten dan de hoofdzaak, waren door de Verklaaringen van verſcheide eerlyke en braave getuigen, van tyd tot tyd gehoord, tot de grootſte zekerheid van Meineed gebragt, en by geen der Regteren bleef de minſte bedenklykheid over, wegens de ſchuld van deeze halſterrigen Gevangenen. — Het toegeſtaane verzoek des Hoofd-Officiers, om tot ſcherper Onderzoek en Pyniging te treeden werd ten uitvoer gebragt tot dien trap als genoeg was om den Gevangenen te doen zien, dat de Regters hem voor volkomen overtuigd hielden, en dat zy-

ne

XXII. BOEK. 1784.

ne eigene Belydenis alleen ontbrak om hem als Meineedig te doen ſtraffen. Op dat oogenblik nogthans bleef hy, door zyne ſterke lichaamsgeſteltenisſe, genoeg gehard tegen een pyn, die hy toen onderging, by de ontkentenis, en hieldt, even verſtokt als te vooren, zyne onſchuld ſtaande. Doch uit het gebeurde meer en meer bewaarheid ziende, 't geen hy zich, by eene voorige gelegenheid, eens hadt laaten ontvallen, *dat hy zich door zyne olykheid niet zou redden*, deedt hy op 't onverwagtst een ſtap, waar uit bleek dat de Boosdoenders zomtyds, welk een vast voorneemen zy ook mogen hebben om door de onverwinnelykſte verſtoktheid de geſtrengheid des Regts te ontgaan ter welverdiende ſtrafoefening, bezwyken. — GRYFZOE verzogt, eenige dagen, naa dit ſcherper onderzoek, de Schepenen te mogen ſpreeken, en deedt toen eene Belydenis, ten genoegzaamen grond ſtrekkende om met zyne Straffe een einde te maaken aan deeze *buitengewoone Regtsgedingen;* ſchoon misſchien, gelyk zommigen willen, in een *gewoon Regtsgeding*, zyne gedrogtlyke onderneeming tegen zyne Juffrouw, in een nog haatlyker en afſchuwelyker gedaante zou voor den dag gekomen weezen, dan nu by zyne Bekentenis was begreepen, te weeten, *dat alle zyne voorgeevens onwaaragtig waren, dat zyne geheele Verklaaring wat de hoofdbeſchuldiging betrof, door hem met Eede geſtaafd, geheel verviel, en dat hy zyne*

he geweezene Vrouwe, tegen de waarheid, lasterlyk en valsch beſchuldigd hadt.

XXII. BOEK. 1784.

Met zyne Medegevangene beklom hy eerlang (*) het Schandtooneel, waar op hy eene onſchuldige en braave Vrouw, voorheen zyn Weldoenſter, door eene zamenſchakeling der boosaartigſte leugens, in zamenwerking met anderen, hadt poogen te brengen. Hy vertoonde zich op het Schavot met een koord, waar van het eene einde aan zyn Hals en 't andere aan de Galg was vaſtgemaakt, en met een bord boven zyn hoofd, waar op ſtondt MEINEEDIGE FALSARIS, dus werd hy ſtrenglyk gegeeſeld, en met het gloeiend Zwaard gebrandmerkt, verder, voor den tyd van dertig Jaaren, in het Werkhuis der Stad gezet, en eindelyk, zyn leeven lang, gebannen uit *Holland*, *West-Friesland*, *Zeeland* en *Utrecht*. — Zyne Medepligtige onderging eene harde Geeſeling met een bord boven haar hoofd, met het opſchrift, VALSCHE GETUIGEN. Negen Jaaren Opſluitens, en een achttien jaarige Verbanning uit de bovengemelde Gewesten werd haar opgelegd. — Zo kreeg de valschheid den verdienden loon, zo zegepraalde, in 't einde, naa het uitſtaan van het hartgrievendſt leed, en de kommerlykſte aandoening, de onſchuld over den verfoeilyk-

Vonnis en Straffe derzelven.

(*) Deeze Straſoefening geſchiedde op den 15 July 1785.

XXII. BOEK. 1784.

lykſten opgeraapten laster en het ſchaamtelooste bedrog; de Boosheid knarsſetandde, en de geredde Onnozelheid juichte (*).

Voortzetting des Wapenhandels te *Amſterdam.*

Een geruimen tyd hadt men in *Amſterdam* gemord over de traagheid om ook by de Burger-ſchuttery den Nieuwen of Staaten-wapenhandel in te voeren, 't welk door veelen werd tegengegaan, die zich aan het Schutters Reglement van den Jaare MDCCXLII wilden houden; dan, in 't laatst van Lentemaand, beſloot men, naa een daar toe ingeleeverd Verzoek, in eenen Krygsraad van Collonellen en Capiteinen, met goedkeuring van Burgemeesteren, tot dit lang wederſtreefde ſtuk; ſchoon niet zonder tegenkanting van verſcheide Capiteinen, die daar op voor hunne post bedankten, in wier plaats het bezwaarlyk viel andere te krygen. — Doch drie Wyken oefenden zich boven anderen vlytig in den Wapenhandel: en gaaven van deeze hunne vorderingen openlyke blyken, ten aanſchouw eener groote menigte, en in tegenwoordigheid der Burgemeesteren CLIFFORT en DEDEL, als mede van den Hoofd-

Of-

(*) Allernaaleezenst waardig, is omtrent dit zonderling en zo veel gerugt gemaakt hebbend geval *Verzameling van Stukken, betreffende de valſche Beſchuldiging tegen* CATHARINA TAAN *Wed.* VAN DER MEULEN, *nevens een kort Verſlag van de uitkomst derzelve zaak.* Te *Leyden* by L. HERDINGH 1786. waar van wy ons in de opgave bediend hebben.

Officier A. CALKOEN. —— Men wende veele poogingen aan om den lust tot Wapenoefening op te wakkeren, en meer algemeen onder de Schuttery te doen worden. Verſcheide Genootſchappen van Wapenhandel rechtte men op. Een deezer, ten zinſpreuk voerende, *Tot Nut der Schuttery*, 't welk den geheelen Zomer zich, op het Drilveld, in gelyke kleeding en volledige Wapenrusting op den Wapenhandel hadt bevlytigd, vuurde in Wynmaand af (*). XXII. BOEK. —— 1784.

De Wapenhandel in *Gouda* ſterk begunſtigd.

Ontmoette in *Gouda* de Wapenhandel nieuwe blyken van goedkeuring en aanmoediging, die, als 't ware, 't zegel drukten op 't geen, in den voorleeden Jaare (†), daar plaats gegreepen hadt, werden de nieuwe Vaandels, door eenige aanzienlyke Vrouwen vereerd, op den algemeenen Wapenſchouw in Hooimaand, door de Magiſtraat aan de Burger-compagnien overgereikt, gelyk ook de Koperen Trommen, deedt te dier gelegenheid de Hoofd-Officier PLEMPER eene Aanſpraak aan de Schuttery (§); 't nabuurig *Rotterdam* verſchaft ons een tooneel, waar op menigmaal hervat Oproerig Geweld, de hoofdrol ſpeelde, en het zo verre bragt, dat 's Lands Souverain, op

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IV. Deel bl. 257. *Bylaagen* III. St. bl. 35. V. St bl. 6. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 172. 576. 1506. 1616. 1901.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 311.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1278.

XXII. BOEK. 1784.

op eene ongewoone wyze, tusschenbeiden tradt. Het een en ander zal ons te dier Stede langer dan elders doen vertoeven; schoon wy ons bepaalen om alleen het hoofdzaaklyke aan te roeren.

Nieuwe Oproeren te *Rotterdam* gevreesd. Verzoekschriften eeniger Burgeren daar omtrent.

Hoewel de heevige beweegenissen des voorleeden Jaars te *Rotterdam* (*) gestild waren, bleef het morrend Ongenoegen aanhouden, en dreigde, met den achtsten van Lentemaand op nieuw, uit te barsten. De Bedelaaryen, gepaard met bedreigingen, namen weder een aanvang; 'er liep een niet ongegrond gerugt, dat de Zakkendraagers waren aangezogt om dien Dag met Illuminatien en luidrugtig te vieren. Veele aanzienlyke Burgers en Ingezetenen, door hunne bezittingen, een weezenlyk belang hebbende by de rust en 't welvaaren der Stad, zich den uitgestaanen schrik, en 't geleden leed, herinnerende, en voor de vernieuwing van dit alles bevreesd, vervoegden zich, met nadruklyke Smeekschriften, by de Regeering; ten einde de noodige en gepaste voorzorge mogt gedraagen worden, om het hervatten dier Oproerigheden te beletten. Dan deeze oordeelde, dat de veelvuldige voorbehoedzels, door haar genomen, en de Burgery bekend; aan dezelve een genoegzaam vertrouwen hadden moeten inboezemen om de openbaare rust aan de Magistraat over te laaten, zonder de-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 74.

dezelve door Verzoekſchriften tot eene meerdere werkzaamheid aan te ſpooren; als mede dat het een verkeerden indruk zou geeven, indien de Wethouderſchap gelegenheid gaf, om het beraamen van de noodige maatregelen niet aan hunne eigene waakzaamheid; maar aan het dringend Verzoek van eenige byzondere Perſoonen, te doen toeſchryven. Men lag die Verzoekſchriften ter zyde. XXII. BOEK. 1784.

Oproerige Beweegingen op de Beurs.

In vergelyking met den jongſten achtſten van Lentemaand liep de tegenwoordige tamelyk rustig af. Hier en daar ſtonden wel Eereboogen, die 's avonds verlicht werden, vooral in de achterhoeken, waar het Volk den ganſchen nagt vrolyk was, en zich met Oranje-ſtrikken opgecierd vertoonde, gelyk ook een Compagnie meest uit Kinderen beſtaande, dus opgeſchikt, door de Stad trok. —— Ter Beurze verſcheen een Presmeester, met een Oranjelind om zyn hoed, die den Kooplieden, daar op eenige aanmerkingen maakende, raw beſcheid gaf; hy werd onzagt van de Beurs gedrongen. Het gerugt dat hy van de Beurs geklopt was, verſpreidde zich weldraa, waar op eene menigte Gemeen Volks, even als hy vercierd, ter Beurze kwam; 't geen de meeste Kooplieden bewoog die Handelplaats te verlaaten. —— 's Anderen daags zogt men den Presmeester te wreeken. Eenige Schippers gasten beraamden hier toe het plan: van 't zelve werd den Hoofd-Officier op

XXII. BOEK. 1784.

het Stadhuis kennis gegeeven; doch dit was van geen gevolg, en verſcheenen zy, die, onder veel vloeken, op hunne Oranje-ſtrikken wyzende gezegd hadden, *Dat is nu het waare!* onverhinderd op de Beurs, gingen dezelven op en neder, zagen de Omſtanders onbeſchoft onder 't ooge, liepen den een en ander op 't lyf, zeggende, *Laaten ze nu eens komen, om ons dit Lint 'er af te haalen! wy wilden wel eens zien dat iemand ons aanraakte, of kwaad deedt!* Zy zwaayden met de Hoeden, onder het geroep van *Hoezee!* — Drie Kooplieden hadden zich na het Stadhuis begeeven, om tegen deeze ſtoorenis voorziening te vraagen; by deezer wederkomst, en het naderen der Onderſchouten, verlieten zy, op het teken van een Fluitje, en met het geſchreeuw *Hoezee! Vivat Oranje!* de Beurs. Voor de Herberg, waar in zy te rug keerden, maakten zy een zo luidrugtig geſchreeuw, dat 'er veel volks voor verzamelde. De Onderſchouten bewoogen hun, met veel moeite, tot ſtilſtand, en ſlegts zommigen tot het afleggen hunner Linten. Deeze zaak hadt voor die Moeitemaakers, op eene plaats den Handel gewyd geene verdere gevolgen. 's Avonds werden aan de Huizen van de Kooplieden, die men oordeelde den Presmeester, den voorgaanden dag, ſlegt behandeld te hebben, eenige glazen ingeſlaagen. Dan de Burger-compagnie No. 9. op de been gekomen zynde, verhin-

hinderde deeze en alle verdere ongeregeldheden (*).

Het Vrycorps te *Rotterdam*, in het afgeloopen Jaar, met vergunninge der Regeeringe, opgerigt (†), zogt, in den aanvang deezes Jaars, by dezelve de goedkeuring te verwerven, van een Plan en Reglement. Men vondt goed dit in naderen raadſlag te houden, en de Verzoekers toe te ſtaan, om, hangende dit uitſtel, zodanige ſchikkingen te maaken als zy ten beste van hun Corps noodig oordeelden; mits geen derzelven inliep tegen de Ordonnantien op de Burgerwagt. Ingevolge hier van verkoozen zy, in eene Vergadering der Leden, Bevelhebbers en verdere Officieren en regelden eene gelyke Kleeding (§). 1784. Het Vrycorps aldaar verzoekt de Goedkeuring der Regeeringe.

Hoogst aanſtootelyk was deeze vrywillige Schutterbende in 't oog des Gemeens. Een aantal van vierhonderd vyf en twintig Perſoonen, meest van de geringſte ſoort, nam deezen tusſchentyd waar tot het inleeveren van een Verzoekſchrift, waar in zy hun vrees en bekommering over de oprigting en daadlyke goedkeuring van dezelve te kennen gaven. Zy hielden die Bende, niet alleen als volſtrekt onnoodig, om dezelve te doen Verzoekſchriften tegen 't zelve ingediend.

(*) *Rapport der Commiſſie te Rotterdam* bl. 111. 113. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 581.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. D. bl. 312.

(§) *Rapport der Commiſſie te Rotterdam* bl. 68. 69. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 183. 372.

XXII. BOEK. 1784.

doen dienen, gelyk de Oprigters voorgaven, tot voorkoming van alle beweeging en onrust, die 'er onverhoopt in *Rotterdam* mogt ontſtaan, en ook mede te helpen weeren, allen overlast, geweld, daadlykheid en ongehoorzaamheid; tot dit alles was de tegenwoordige welgeoefende Schuttery in ſtaat, op dezelve mogt de Regeering zich volkomen verlaaten: en was het voor dezelve een hoon zich dus eene Bende te zien toevoegen. Zy vermeenden, daarenboven, dat dit Vrycorps, in ſtede van alle onrust en verwarring voor te komen, juist ten eenigen tyde nog de oorzaak van hooggaande onrust en beweeging zou worden: naardemaal zy hun Ed. Groot Agtb. konden verzekeren, dat alle misnoegen en onlust, die 'er tegenwoordig in deeze Stad mogt heerſchen; éénig en alleen aan de oprigting van dit Vrycorps toe te ſchryven was, zodanig dat zulks nog eens, vroeg of laat, heillooze gevolgen, voor de Burgery, zou opleeveren: te meer dewyl men 'er reeds een voorſpel van gezien hadt. Waar om zy de vernietiging van 't zelve verzogten. Dit werd eerlang, van een tweede Verzoekſchrift gevolgd (*).

Men

(*) *Rapport der Commisſie te Rotterdam* bl. 70. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 819. De Heer J. W. KUMPEL, een groot tegenwerker der Vrycorpſen, deet veel tot dit eerſte Verzoekſchrift. Zie *Recuil van Stukken van Mr.* J. W. KUMPEL bl. 3. en 21.

Men vatte het op 't verleenen van Vrybriefjes aan eenige Lieden, die, ten tyde van een dreigend Oproer, zich elders tot beſcherming vervoegd hadden, dan de Compagnie der Burger-ſchutterry, waar onder zy behoorden. Hier over gaven Gelastigden uit de Wet, aan twee Hoofden van het Vrycorps, hun ongenoegen te kennen, zich in 't breede uitlaatende over de onaangenaamheden, welke het beſtaan van het Vrycorps in de Stad veroorzaakte, den haat, welken het Gemeen daar tegen hadt opgevat, en de onrustige geſteldheid, die men by de Bewoonders van het *Agter Klooster* beſpeurde, teffens aanmerkende, dat het, voor 't Vrycorps nog tyd was om ſchikkingen tot eene honorabele disſolutie te maaken; dat, uit het langer in ſtand blyven van 't zelve gevolgen te dugten waren, van welke de vrywillige Schutters, ten eenigen tyde, de *Victimes* zouden kunnen worden. Men deedt by 't Vrycorps alles om deezen ſteen des aanſtoots weg te neemen, door bepaalingen te maaken, ingevolge van welken de Leden van het Vrycorps, die tevens Leden der Burgerſchuttery waren, gehouden zouden weezen, alle dienſten te doen, betrekkelyk tot hunne Burger-compagnie. Maar, over de voorgeſlaagene ontbinding, konden zy niet raadpleegen, dan met zamenroeping der Leden. Het bleef eenigen tyd ſleepen. By een nader opontbod verſtonden twee Leden, uit den mond der Magiſtraat,

Het Vrycorps aangemaand om zich te ontbinden.

XXII. BOEK. 1784.

dat de omſtandigheden daar toe ſcheenen gekomen te zyn, dat het Vrycorps niet langer in weezen blyven kon; doch de ontbinding daar van noodig was tot herſtel van de algemeene rust in de Stad. De Leden behoorden te bedanken; dit zou ten uiterſten aangenaam zyn, en de vernietiging als dan geſchieden op eene wyze ten hoogſten honorabel voor het Corps. By openbaare Afkondiging zou den hoogſten lof aan de vrywillige Schutteren worden toegemeeten, als de oorzaak van de treffelyke Orde en Wapening, waar in zich de Burgery thans bevondt, houdende, nu dus de Burgery welgewapend en geoefend was, de noodzaaklykheid van het Vrycorps op. 'Er werd de ſterkſte verzekering bygevoegd, dat de Burgery in volle orde met Bajonetten gewapend zou blyven, de Wapenoefening aanhouden, en de Burgerwagt ſteeds ſtrikte Order hebben, om, des noods, geweld met geweld te keeren; voorts zouden de vrywillige Schutters, naa de ſlooping van hun Genootſchap, altoos genieten de byzondere beſchutting der Regeering, met voorbeeldlyke ſtraffe aan den lyve van de aanranders; en het Verzoekſchrift der vierhonderd vyf en twintig Ondertekenaaren, zou te rug gegeeven worden, zonder dispoſitie. Vonden zy niet goed om de ontbinding te verzoeken, zy hadden te wagten, wegens ongehoorzaamheid, vernietigd te zullen worden; doch, in beide

de

de gevallen, zou de gemelde beſcherming plaats hebben. XXII. BOEK.

By de zamenroeping der Leden van het Vrycorps, werd het verzoeken van ontbinding, met eenpaarigheid van ſtemmen, door allen van de hand geweezen: wat aanſtoot verwekt hadt wilde men een gunſtiger uitleg gegeeven, en niet aan 't Vrycorps toegeſchreeven hebben: voorts moest men by de Regeering, op de eerbiedigſte en kragtigſte wyze, aandringen, dat, wel verre van, ten gevalle van een gering getal Ondertekenaaren des Verzoekſchrifts, waar van de meesten *onbekend*, immers *geen Burgers der Stad* waren, het Vrycorps te vernietigen, door het verleenen der goedkeuring van het ingeleverde Reglement, eene meerdere ſterkte aan het lichaam der Vrywillige Schutteren mogt geſchonken worden. 1784.

Zulk eene handelwyze zag men aan, als een betoon van weinig eerbieds voor de Regeering, die zich genoodzaakt vondt, haar regtmaatig en billyk misnoegen, gelyk zy zich uitdrukte, te betoonen over de illegale en willekeurige handelwyze (*) en daarom het daadlyk verleende verlof tot de oprigting van het Corps vrywillige Schutters introk, en 't zelve, voor zo verre het beſtaan mogte verkreegen hebben, vernietigde. Zo kwam een Vrycorps Het Vrycorps afgeſchaft.

(*) Naamlyk het verleenen der zo zeer betwiste *Vrybriefjes*. Zie hier over *Rapport der Commisſie te Rotterdam* bl. 77. enz. en bl. 265.

XXII. BOEK. 1784.

corps ten val, 't welk uit veele gegoede en bekende Burgeren beſtondt, volgens bekentenis der Wethouderſchap zelve, met de heilzaamſte oogmerken opgerigt; en 't geen, naar de betuiging der Commisſarisſen uit Staaten van *Holland* eerlang na *Rotterdam* gezonden, „ nimmer regtmaatige ſtoffe tot klagten of „ misnoegen gegeeven hadt, en, door zyn „ volgend gedrag, toonde eene betere be„ handeling verdiend te hebben." Huns agtens hadden de ingeleeverde Verzoekſchriften te grooten invloed op de Magiſtraat: en hieldt men, zonder grond, het daar voor, „ dat de twisten en oneenig„ heden in *Rotterdam* voornaamlyk der„ zelver begin genomen hadden *met* en „ ontſtaan waren *uit* de oprigting van „ het Corps Vrywillige Schutters, en „ dat door het uit den weg ruimen van „ dat ſtruikelblok, de rust en eendragt „ waarſchynlyk zou herſteld worden: daar „ het ondertusſchen zeker was, dat *Rot„ terdam* reeds lang, vóór dat men op „ zodanig Etablisſement dagt, in *twee* „ *Partyen* was verdeeld; die ieder haare Voorſtanders en Aanhang onder alle „ Clasſen van Ingezetenen hadden, en „ waar van de eene toelag om verande„ ring in de Conſtitutie te weeg te bren„ gen — den Prins Erfſtadhouder meer„ der Magts te geeven, en alle hinder„ paalen, die zy daar in zouden ont„ moeten, door middel van 't Gemeen, „ om verre te werpen; — de andere „ daar

„ daar en tegen om den al te grooten XXII.
„ invloed van hooggemelden Prins op de BOEK.
„ Regeering, waar van men byzonder in ——
„ den jongſten *Engelſchen* Oorlog, de bit- 1784.
„ tere vrugten geſmaakt hadt, tegen te
„ gaan, en te effectueeren, dat alle Re-
„ genten over de belangen van het Land
„ in gemoede konden adviſeeren, zon-
„ der, uit dien hoofde, eenige nadeelige
„ gevolgen te moeten vreezen. — Daar
„ nu door het aanweezen, van een Ge-
„ wapend Corps, zamengeſteld uit de
„ voornaamſte en gegoedſte Ingezetenen,
„ die, voor het grootſte gedeelte, tot de
„ laatstgenoemde Party behoorden, het
„ Plan van de eerstgemelde geheel ver-
„ ydeld en onuitvoerelyk gemaakt werd,
„ kon het niet anders zyn, of dezelve
„ moest daar uit het grootſte misnoegen
„ opvatten, en geen middelen onbeproefd
„ laaten, om de destructie van zodanig
„ een Corps, te effectueeren (*)."

Onder de Leden der Schutterye, die zich meest op den Wapenhandel bevlytigden, ſtaaken boven al uit, de Adelborsten van de Burger-compagnie No. 9, ſtaande onder 't bevel van den Luitenant Collonel ELSEVIER, Vroedſchap der Stad. Dan men poogde, om die Wapenoefening, welke zo voorbeeldlyken in-

De Burger-compagnie N. 9. trekt met Bajonetten ter Wagt.

(*) *Rapport van de Commiſſie te Rotterdam*, bl. 70. 74. 77. 85. 88. 90. 94. 246. 265. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 988. enz. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 726.

XXII. BOEK. 1784.

indruk maakte, in de geboorte te smooren, deeze Lieden in den haat des Gepeupels te brengen, 't geen gereedlyk gelukte. Getuigen hier van de smaad- en scheldwoorden en de vervloekingen, waar mede ieder Schutter, die zich welgekleed en gewapend vertoonde, bejegend werd; de zamenschoolingen en ongeregeldheden, by de plaats des Wapenhandels, en het optrekken der wagt, bovenal wanneer het de beurt deezer Compagnie was. Doch deeze Adelborsten aangemoedigd door hunne Officieren, lieten zich hier door niet afschrikken, gingen rustig in hunne Krygsvorderingen voort. Toen zy in de behandeling van 't Geweer zo verre gevorderd waren, dat de zwaarigheid, om elkander door onbedreevenheid te kwetzen, geen meer plaats vondt, namen zy, met voorkennis en toestemming hunner Officieren, het besluit om voortaan met Bajonetten op hunne Geweeren ter wagt te trekken. Geweeren daar mede voorzien, vorderde de tegenwoordige wyze van Wapenhandel; en zyn ze het best geschikte wapen om zamengeschoold Volk uit elkander te dryven, en te beletten dat hetzelve op een Wagt aandringe, die geheel insluite, en weerloos maake. Daags voor de Waakbeurt, op welken zy vastgesteld hadden, dit aan te vangen, nam de Wethouderschap een besluit, om den Luitenant-Collonel ELSEVIER, als Capitein van die Compagnie te doen aanzeggen, met last om

om het ter kennisse van zyne onderhoorige Manschap te brengen, dat, naardemaal het oogmerk der Magistraat als nog was, dat door de Burgers geene Bajonetten op hunne Snaphaanen zouden worden gebruikt, dezelve ook verwagtte en vertrouwde, dat de optrekking, den volgenden avond, met het gewoon Geweer zou geschieden. XXII. BOEK. 1784.

De Adelborsten trokken, des niettegenstaande, met Bajonetten ter wagt; doch gaven, by een eerbiedig Verzoekschrift, vervolgens aan de Wethouderschap te verstaan; dat zy, niet uit een beginzel van halstarrigheid, of ongehoorzaamheid, geweigerd hadden aan het hun medegedeeld besluit te gehoorzaamen; maar alleen uit vreeze van zich, daar hun voorneemen bekend was, aan de verguizing des Gemeens bloot te stellen, indien zy het niet volvoerden. Zy erkenden hier in kwaalyk gehandeld te hebben, verschooning te verzoeken, met bede om zich voortaan van Geweeren met Bajonetten te mogen bedienen. De Magistraat voldeedt aa die verzoeken: en hadt reeds, op voorstel van Burgemeesteren, twee dagen vroeger, beslooten het aanneemen der Bajonetten over te laaten aan de Compagnien, welke daar van gebruik wilden maaken, mits het behoorelyk verzoekende (*). Vraagt deswegen verschooning.

De

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdam*, bl. 95—99.

XXII. BOEK. 1784.

De Vroedſchap ELSEVIER, een Tamboer zyner Compagnie afgezet hebbende, wegens het ſlaan van *Wilhelmus* op de Parade, oordeelde, daar de toeloop des Volks, als zyne Compagnie optrok, by ieder wagt, vermeerderde, op den negenden en tienden van Lentemaand, dezelve in eigen perſoon te moeten opleiden, om te beproeven of zyne tegenwoordigheid eenig meerder ontzag by de menigte zou verwekken. Doch te vergeefsch. Hy vondt zich blootgeſteld aan uitjouwing, vervloeking, en wederſtand, in welk lot zyn Luitenant VAN ZWYNDRECHT, en de Adelborst WISHOF, die het ſlaan van *Wilhelmus* verboden hadt, ryklyk deelden. De Manſchappen wankelden niet in hunnen pligt, en bewaarden dien nagt een en ander Huis voor balddaadige ſchennis.

ELZEVIER aan mishandeling met zyn Compagnie No. 9. blootgeſteld, redt zich.

Nieuwe beledigingen die Compagnie aangedaan.

By de kreet van *Oranje boven!* mengde men vervloekingen van ELSEVIER en diens Compagnie. Het Huis van dien Vroedſchap, met plundering gedreigd, werd twee nagten door Geregtsdienaars bewaakt. De euvelmoed des Gepeupels groeide aan; en de uitgeſlaagene bedreigingen, dat men de Compagnie zou aanvallen, als dezelve, den twee en twintigſten van Lentemaand, weder ter wagt trok, bewoogen den Luitenant VAN ZWYNDRECHT om den byſtand van eenige Geregtsdienaars te verzoeken om de Geweldpleegers te kunnen vatten. De gepastheid deezer voorzorge, bleek: de-

wyl

Wyl, by het vergaderen der Adelborsten, de oploop des Volks begon, aangezet door 't gewoon geschreeuw; op den marsch moesten zy het smyten met kalk en vulnis, met andere hindernisſen, lyden, en de schriklykſte bedreigingen hooren. Op de Paradeplaats was een groot gedrang, het geroep van *Hoezee! Oranje boven! 't Vrycorps onder! 't Vrycorps na den donder! Lang leeve de Oranje Vorst!* werd afgewisſeld met een verward gezang van oproerige liederen, gepaard met fluiten en ſpeelen door Jongens en Karels, die zich alom, en ook zelfs in de boomen, geplaatst hadden. Een hoop Vrouwlieden zette de menigte door onbeſchofte taal geduurig aan. De in Parade ſtaande Manſchap moest by ſpot en hoon, nu en dan het gooijen met ſteenen verdraagen. Op de aankomst des Luitenants VAN ZWYNDRECHT verdubbelde het geſchreeuw, en de toeloop; het Bevelwoord kon niet gehoord worden, en 'er bleef geen plaats over om de Compagnie behoorelyk te rigten; men zogt die overhoop te werpen, en zich van de Adelborsten DE WAAL en WISHOF meester te maaken; ook hadt men een dergelyken toeleg op den Luitenant VAN ZWYNDRECHT. Dit beide mislukte; dan een Tamboer kon de mishandeling niet ontgaan, noch ook een Adelborst, dat een Vrouwsperſoon hem een ſlag in 't aangezigt gaf, onder een ſchriklyk gevloek. Het geſchreeuw en de aandrang vermeerderde zo ſterk, dat men zelfs den Trom niet kon hooren, en het

XXII. BOEK. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

voorttrekken ondoenlyk wierd. De Bevelvoerende Officier deedt halte houden, en de Adelborsten laaden, te meer dewyl het gerugt liep, dat men bezig was met de ſteenen uit de *Nieuwe Markt* uit den grond te haalen. Dit laaden hadt eene verſchillende uitwerking op de zamenvergaderde menigte. Zommigen vonden het raadzaam af te trekken, en ruimte te maaken, (waar van eenige Adelborsten zich bedienden, om met hunne gelaadene Geweeren te vlugten;) anderen hielden ſtand, en voeren voort met tergend uitjouwen: nogthans kon, door den verminderden aandrang, de Compagnie den weg vervolgen, hoewel niet zonder by aanhoudenheid geſcholden, bedreigd, en daadlyk beledigd te worden. Onder veel ſmaadlyke bejegeningen bereikten zy het Stadhuis, waar zich veel Volks verzameld hadt, 't welk de hinderende rol herhaalde, die volduurde tot zy de Hoofdwagt betrokken hadden. Veelen der Rotsgezellen toonden hun misnoegen over de handelwyze hunner Adelborsten, en ſchaamden zich niet, zo onder het laaden, als naderhand, op de wagt te zeggen, dat zy hun, als deezen geſchooten hadden, tuſſchen hals en nek of met de kolven hunner Snaphaanen de harsſens zouden ingeſlaagen hebben. —— De Geregtsdienaars, tot beveiliging medegegaan, greepen niemand uit dien hoop rustverſtoorders, ook werden deezen over pligtverzuim niet beſtraft, en geen geregtlyk onderzoek gedaan

daan na de pleegers dier hoogloopende buitenſpoorigheden (*). XXII. BOEK.

De Magiſtraat liet, twee dagen laater, by openbaare Afkondiging, een ieder waarſchuwen om zich zorgvuldig te wagten van, op eenigerlei wyze, aanleiding te geeven tot eenige onrust, veel min om de Burgerwagt, met woorden of daaden, te beledigen, of met een kwaad opzet in eenige hunner verrigtingen hinderlyk te zyn; met bedreiging dat de zodanigen, die zulks in 't vervolg zouden mogen doen, naar de Wetten en Plakaaten deezer Landen, als verſtoorders van de algemeene rust, tot voorbeeld en afſchrik van anderen, aan den lyve zouden geſtraft worden. —— De toomlooze geest des Oproers vertoonde zich, by het afleezen deezer Afkondiging; niet alleen werd ze oneerbiedig aangehoord, maar zelfs met de kreet *Hoezee! Oranje boven!* beantwoord, en met de doorſtraalendſte blyken van veragting bejegend. Daar dit onopgemerkt, immers ſtrafloos, doorging, was het geenzins te verwonderen, dat het geen indruk op 't woest Gemeen maakte, om den euvelmoed te ſtuiten; maar integendeel dien ſterkte (†). —— 1784. Weinig uitwerkende Afkondiging daar tegen.

De ondervinding ſtaafde dit ten vollen, niet alleen door de aanhoudende be- Herhaalde aanval op die

(*) *Rapport der Commiſſie te Rotterdam*, bl. 116 enz.

(†) *Rapport der Commiſſie te Rotterdam*, bl. 124. 166. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 583.

XXII. BOEK. 1784. Burger-compagnie.

ledigingen de Compagnie No. 9. op de plaats der Wapenoefening aangedaan; maar wel byzonder door het volvoeren van het vooraf beraamde, met woorden bekend gemaakte, en met briefjes aangeplakte ontwerp om, op den derden van April, die Compagnie te vinden. De Adelborsten werden, by het aannaderen der Paradeplaats, niet flegts met woorden gehoond, maar met daaden beledigd; hier wilde men den eenen in 't water fmyten; daar greep men een anderen na de zwarte Cocarde; een derde werd geftooten, geſchopt en geſlaagen; terwyl men een ander noodzaakte *Oranje boven!* te roepen. Op de Paradeplaats zelve vertoonde men een akelig ſchouwſpel van geſchreeuw, vervloekingen, gedrang en openbaar geweld; geen bevelen konden verſtaan en geene behoorelyke rangſchikking kon gemaakt worden; uit de opene raamen van een naby gelegen kamer blies men het bekende Airtje *Wilhelmus*, op ſpeeltuigen; nu en dan riep men *Hoezee! Oranje boven!* 't geen de zamengerotte hoop telkens met de gewoone kreet beantwoordde: 't zingen van Liedjes vuurde de duizenden aan, en de lugt weergalmde van het verward geſchreeuw, 't geen de woede en de muitzugtige oogmerken op 't ſterkſte uitdrukte. —— Dit was flegts het voorſpel. Reeds van den beginne af hadt men ſterk op de vergaderde Manſchap der Compagnie gedrongen; doch dit gedrang verdubbelde op de aankomst

komst des Luitenants VAN ZWYNDRECHT en verdere Officieren. Geene vermaaningen, hoe dikwyls ook door den Luitenant en Officieren herhaald, konden iets uitdoen, om het Gemeen tot bedaardheid te brengen, of den aandrang te verminderen; de herinnering van de laatstgedaane Afkondiging, was vrugtloos, en leverde slegts nieuwe stoffe tot bespotting, verguizing, en tartende bedreigingen, welhaast gevolgd door veele feitlykheden, aantasten, trappen, slaan en omverrukken. 't Geweer des Luitenants VAN ZWYNDRECHT, die op eene bescheide wyze 't aandringend geweld poogde tegen te gaan, werd aangegreepen en hy met een slag bedreigd, onder het uitgillen van *wat Blixem wou jy doen met je Bajonet!* Dan deeze onverlaat werd, op zyn bevel gegreepen, en, ondanks de poogingen des Gemeens, om hem te ontzetten, tusschen de gelederen gebragt. Met messen waren zy voorzien, en zy betuigden ook te kunnen schieten, en met de daad hoorde men op de Parade een schot. Tegen alle deeze gewelde-naaryen gebruikte de Compagnie geen het minste geweld. Eerst tragtte men met de vlakke Geweeren ruimte te maaken, en wel met alle mogelyke voorzigtigheid; doch dit niet helpende, heeft men de Geweeren voorwaards moeten vellen, en niet dan by vermeerdering van den aandrang gelaaden. Hier door kwam zo veel ruimte, dat de Compag-

XXII. BOEK. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

nie, (thans alleen beſtaande uit de Officieren en Adelborſten, dewyl de Luitenant de Rotgezellen reeds na hunne Posten gezonden hadt,) onder een ſteeds voortduurend gedruis en toeloop den marsch aannam, 't geen niet zonder gevelde Geweeren kon geſchieden; naardemaal de aandrang en het geſchreeuw bleef duuren, en de bedreigingen hervat wierden, en ook de Gevatte, op wiens verlosſing men loerde, moest bewaard worden.

Geweld met Geweld gekeerd.

Men nam een anderen dan den gewoonen weg, om de *Nieuwe Markt*, de plaats ten aanval geſchikt, te ontwyken. Dit ſcheen in 't eerst ruimte te bezorgen; doch de menigte op de *Nieuwe Markt* te leurgeſteld, kwam, met een verdubbeld geweld, aanſtuiven, en de Compagnie was genoodzaakt halte te houden, en wilde zy zich niet uit een gedrongen, verſtrooid en door de woede van het murrend Graauw vernield zien, het geweld met geweld af te keeren. De hoonendſte beledigingen hadt men, tot hier toe, met een voorbeeldeloos geduld en langmoedigheid, verdraagen; doch nu rees het geweld der woelende en woedende Menigte tot die hoogte, dat het dringendst gevaar zich ten zigtbaarſte vertoonde. Een aandrang zo geweldig, dat de Manſchappen reeds daadlyk uit een gedrongen wierden, het grypen na hunne Geweeren, het gooijen met vulnis, kalk, en ſteenen, waar door eenigen hunner gekwetst geraakten; het

ſchieten zelfs op de Compagnie, met XXII.
één woord, alles wat openbaar geweld BOEK.
kenmerkt, en kragtdaadigen wederſtand
noodzaaklyk maakt, ondervondt de Com- 1784.
pagnie op dat tydſtip, wanneer de Lui-
tenant bevel gaf om te vuuren. Dit vuu-
ren zelfs, zo hoog liep de woede der
aanvalleren, was, in den beginne, niet in
ſtaat om het Gemeen te beteugelen. Een
Adelborst, door het voorby ſnorren van
een kogel, op de Compagnie geſchooten,
ontſteld, en, op den grond gevallen,
werd terſtond omringd, en van zyn Ge-
weer beroofd. Andermaal gevuurd en
eenigen gekwetst hebbende, waar uit
bleek dat zy niet met los kruid ſchooten,
gelyk de menigte ſchreeuwde, kreegen
zy genoegzaame ruimte; doch ſlegts voor
eene korte wyl, en de Luitenant, die
inmiddels een Geregtsdienaar na het
Stadhuis zondt om de Alarm-klok te
doen luiden, vondt zich weder in de
noodzaaklykheid, om de Geweeren ge-
veld te doen houden. Het ſchreeuwen
en dreigen toonde ten klaarſten, dat hun
pooging wel verydeld; doch hun wree-
vele moed niet gekoeld was.

Aan 't Stadhuis gekomen, vereenigde Vervaar-
zich daar de zamengeſchoolde Menigte, lyk Op-
met die de Wagt volgde, zo dat de Lui- roer.
tenant om het Stadhuis te kunnen bevei-
ligen, en de Gevatten in verzekering te
doen brengen, zich verpligt zag, in plaats
van de Hoofdwagt te betrekken, een
Cordon voor 't zelve te laaten formeeren;

XXII. BOEK. 1784.

't Geweld groeide zodanig aan, dat de tegenwoordig zynde Magiſtraatsleden beſlooten de groote Alarm-klok te doen trekken. De baldaadigheden, van 't Gemeen verdubbelden, tegen alle mogelyke vermaaningen; en niet eerder, dan naa dat derzelver vrugtloosheid bleek, wierd door den Luitenant, die te vooren nogmaals ondernomen hadt, de Geweldpleegers met zagtmoedigheid tot reden te brengen, en zyne klaagende Manſchappen, door te zeggen, *dat men in Gods naam het zo lang mogelyk moest inzien!* in hunne langmoedigheid hadt verſterkt, last gegeeven om te vuuren, waar door eenigen gekwetst geraakten, en één in hegtenis kwam.

Natuurlyk zou men verwagten, dat dit een afſchrik zou gegeeven, en anderen te rug gehouden hebben, om die Compagnie verder eenig leed te doen; doch men zag het tegendeel. Het Volk bleef niet alleen rondsom de Wagt in grooten getale vergaderd, en liet niet af dezelve te hoonen en te ſmaaden; maar deeze Schutters, die zo veel voor de veiligheid der Stad gewaagd hadden, moesten zelfs van hun, van wie zy met allen regt kragtdaadigen byſtand mogten verhoopen, eene behandeling ondervinden, volmaakt gelyk aan de beestagtigheden van het oproerig Gemeen. Naauwlyks was de Compagnie No. 10, die met de kreet *Hoezee! Oranje boven!* door den zamengeſchoolden hoop werd verwelkomd, aan 't Stadhuis gekomen, of de Rotgezellen van

van die Compagnie beantwoordden zulks met een dergelyk geſchreeuw, met byvoeging van den gewoonen vloek, *het Vrycorps na den donder!* De taal, vol ſchimps, welke voorts de Adelborsten van No. 9, die nu de wagt onder het Stadhuis betrokken hadden, van deeze Mede-ſchutters moesten hooren, en de gezindheid dier Lieden zo volmaakt, ſchoon onbehouwen, uitdrukte, wees aan welk een byſtand hun te wagten ſtond. En wanneer zy 's morgens, door de Compagnie No. 11. werden afgelost, waar van de meeste Rotgezellen met Oranje-linten vercierd waren, moesten zy, naa den ganſchen nagt zo veel beledigingen te hebben uitgeſtaan, wederom ondervinden, dat veelen deezer Compagnie, in het aandoen van de grievendſte ſmaadheden, voor de Rotgezellen van No. 10. en het verder muitzugtig Graauw, niet wilden wyken. — Alle handelingen van de meesten dier Compagnien weezen uit, dat de ondergeſchiktheid geheel verlooren was, de drank verhitte hun welhaast, en dit vermeerderde de ongebondenheid, die met losſen teugel holde; en heerschte dezelfde euvelmoed by andere Compagnien, op 't luiden der Alarm-klok, in de Wapenen gekomen. 't Bleek ten vollen, dat zy ongeſchikt waren om het Oproer te ſtuiten.

XXII. BOEK. 1784.

't Kwam egter, eenigzins uitgewoed, tot bedaaren, en droegen deeze Compagnien, wier gedrag zo weinig geſchikt was om

Op welk eene wyze de Compag-

XXII. BOEK. 1784.

om het Oproer te ſtillen, en veel eer aanleidelyk om het op te hitzen, den dank der Wethouderſchap weg, terwyl de Compagnie No. 9, die den zwaarſten ſchok verduurd, en voor het grootſte gedeelte zich manmoedig gekweeten hadt, *alleen* werd voorby gegaan en tot loon van haare waakzaamheid en uitgeſtaane gevaaren op eene vernederende wyze bejegend. —— „ Eene uitzon„ dering," dus luiden de woorden van de Heeren eerlang na *Rotterdam* in Bezending gezonden. „ Eene uitzondering „ zo zigtbaar als onregtmaatig, was de „ ſchoonſte zegepraal voor het Gepeu„ pel, 't welk nu met grond gelooven „ mogt, dat de Magiſtraat, omtrent de „ verrigting dier Compagnie, niet gun„ ſtig dagt; dat het gepleegd geweld, „ de gepremediteerde aanval op de Bur„ gerwagt, het inſulteeren, verdringen, „ en mishandelen der Manſchap, dat de „ feitlyke excesſen voor *pardonable Vro„ lykheid* doorgingen, en dat het ſchie„ ten met ſcherp, waar toe men einde„ lyk hadt moeten komen, by de Re„ geering, zo niet *direct*, ten minſten *ſtil„ zwygend*, werd afgekeurd. Dit denk„ beeld, geſterkt door de Gratificatien „ aan de Gekwetſten, als Martelaaren „ van de goede zaake, uit de Stadskaſſe „ gedaan (*), moest noodzaaklyk veld „ win-

Nie N. 9, door de Magiſtraat van de andere werd uitgemonsterd.

(*) Zie over deeze Gratificatien *Rapport der Commiſſie te Rotterdam* bl. 177. 183. 184. 187.

„ winnen; de gemoederen meer en meer XXII.
„ verbitteren, de wraakzugt aanhitzen, BOEK.
„ en het kon niet anders zyn, of het ——
„ daadlyk lot aan eenige weinige Op- 1784.
„ roermaakers te beurt gevallen (*),
„ moest, in openbaare Geſchriften (†),
„ en Geſprekken, als een *bloedige Mas-*
„ *ſacre* afgeſchilderd, en de Schutters,
„ boven al de Adelborsten van No. 9,
„ als *Moordenaars* uitgekreeten, hun Per-
„ ſoonen en Familien openlyk en in 't
„ geheim, aangevallen, gemolesteerd en
„ vervolgd, kort om als *Vogelvry* behan-
„ deld worden (§)."

Het vuur, dat den vierden van Grasmaand ſmeulde, dreigde op den vyfden, met nieuwe woede, los te barſten. Men hadt het voornaamlyk gemunt op het Huis van den Adelborst WISHOF, dien men hield voor den eerſten, die uit de Com- Verdere Baldaadigheden geſtuit.

Bylaage bl. 145. en de Straffen de Gevatten aangedaan. *Rapport* bl. 138. 158.

(*) Vier overleden 'er aan de bekomene wonden; en drie waren 'er min of meer gekwetst. *Bylaage tot het Rapport* bl. 153.

(†) Onder deeze ſtak uit, een Boekje, getyteld, *Eerſt echt Verhaal wegens de bloedige Maſſacre, niet door de goede Burgery; maar door de Adelborsten van de Compagnie van den Heer* ELSEVIER, *onder de weerlooze Gemeente te Rotterdam, aangerigt*, 't welk een onverhinderden loop hadt. *Rapport* bl. 163. 175. 185.

(§) *Rapport der Commiſſie te Rotterdam*, bl. 126. enz. 199. 262. Zie ook een verhaal van dit Oproer in de *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 821. *Courier van Europa* II. D. bl. 126. enz.

XXII. BOEK. 1784.

Compagnie van ELSEVIER geſchooten hadt. Doch het zenden eener Burgerbende, met een Geregtsbode, voorzien van eene ſchriftlyke Waarſchuwing, waar by een iegelyk, by dat Huis tegenwoordig gelast werd, onder herhaaling van de reeds gedaane Afkondiging, tot vermyding van allen ſchyn van zamenrotting, uit den andere te ſcheiden, bewerkte, niet zonder moeite, de beveiliging van 't zelve: en konden zy zeer bezwaarlyk vryheid bekomen om geweld met geweld te mogen keeren (*). —— De haat tegen die Adelborsten ging zo verre, dat een hunner, PIETER DE WAAL, door een vermomd Perſoon, met een mes 's avonds aangevallen, doch gelukkig maar ligt gekwetst wierd. 't Welk eene Afkondiging ten gevolge hadt, waar by de Magiſtraat, op de ontdekking van den Daader, duizend Guldens ſtelde, en verboodt de Adelborsten, uit hoofde van het voorgevallene op den derden van Grasmaand, op eenigerlei wyze te beledigen, veel min feitlyk aan te vallen. —— Ook wierd de Regeering te raade den Raadpenſionaris van *Holland*, by eenen Brieve eerst berigt, en vervolgens een nader verſlag, te doen van 't geen in dien oproerigen nagt gebeurde (†).

Nu

(*) *Rapport der Commiſſie te Rotterdrm*, bl. 195.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 826. 827. enz. *Courier van Europa* II. D. bl. 131. enz.

Nu minder dan meerder onrusts verſtoorde de optrekkende Wagten; dan, woede tegen allen, die welgewapend, welgegekleed, en op de gewoone wyze met een zwarte Cocarde voorzien, ter wagt kwamen, liet zich in Hooimaand onbedwongener dan ooit los, en dreigde een Adelborst, onder het uitſlaan der gruwelykſte taal, over de leuning van een brug te werpen, terwyl zy andere Adelborsten zeer mishandelden, het Vaandel poogden te ontweldigen, zo dat de Compagnie, in de uiterſte wanorde, en zonder Vaandel, 't geen men in een naby gelegen huis borg, na het Stadhuis trok; dit was het werk der gewapende Schuttery zelve (*).

De ſtoorenisſen der Wagt hervat.

Deeze aanhoudende rustverſtoorende beweegingen, die nu een groot Jaar in *Rotterdam* gewoeld, en de Ingezetenen, by den ontzettendſten ſchrik, met de kommerlykſte uitzigten vervuld hadden, bewoogen thans een aantal van omtrent honderd der aanzienlykſte Kooplieden, om een Smeekſchrift by Staaten van *Holland* in te leeveren. Zy vermeenden, lang geaarſeld hebbende tot het doen van zodanig een beklag: dewyl het altoos kon aangemerkt worden, (hoe zeer men zulks niet mogt bedoelen,) als eene zydelingſche, zo geen rechtſtreekſche, beſchuldiging

Verzoekſchrift van *Rotterdamſche* Kooplieden by Staaten van *Holland* om Voorziening.

(*) *Rapport der Commiſſie te Rotterdam*, bl. 210—219. 277. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1279.

XXII. BOEK. 1784.

ging dat de Magiſtraat niet genoeg zorgde voor de rust en veiligheid der Ingezetenen — dat zy, in de tegenwoordige omſtandigheden, het aan zich zelven, aan hunne Familien, aan hunne vreedzaame Ingezetenen, ja zelfs aan hun Ed. Groot Mogenden, als hunne Souverain, niet zouden kunnen verantwoorden, indien zy langer ſtil zaten, en voor hun Ed. Groot Mogenden verborgen, hoe in *Rotterdam* de rust, de veiligheid, en goede Orde, te eenemaal verdweenen waren. —— Naa eene korte opgave van de jongſte Oproerigheden, en wel byzonder van de laatſte, waar by de Ingezetenen ondervonden hadden, dat die gewapende Schuttery zelve, welke zy als het bolwerk der veiligheid moesten beſchouwen, in zich de werktuigen bevatte, die de openbaare rust verſtoorden, en het vuur van Oproer ontſtaaken, verzogten zy, aan den eenen kant, om eene zo ſpoedige als kragtdaadige Voorziening, tegen alles, wat de rust en veiligheid in *Rotterdam* kon ſtooren; ten einde de goede Ingezetenen niet langer blootgeſteld mogten blyven, aan ſchrik en ontrusting; maar een ieder daarentegen, voor zyn Perſoon en Goederen, die beſcherming genieten, welke hy met billykheid kon vorderen. —— Aan den anderen kant baden zy, niet min ernſtig, (dewyl zy moesten veronderſtellen, dat alle die beweegingen den oorſprong verſchuldigd waren aan geheime Aanblaazing,) dat het hun Ed. Groot Mogenden

den mogt beklaagen de bron van alle deeze onrust te doen naſpeuren, terwyl zy verſtonden, dat die naaſpeuring met weinig moeite zou kunnen geſchieden, en teffens met dat gewenscht gevolg, dat, zo haast de Aanvoerders en Opſtookers ontdekt waren, daar door de rust der Stad niet alleen ſpoedig zou herſteld zyn; doch teffens ook het ongeluk van veele onnozele en onkundige Menſchen, die anderzins nog ligt tot oproerigheden zouden te verleiden weezen, voorgekomen worden (*).

De Regeering van *Rotterdam* neemt dit euvel op, en beklaagt zich by Staaten van *Holland*.

Een zo klemmende voordragt van aanzienlyke Burgeren deedt de Staaten terſtond, by voorraad, Schout en Schepenen van *Rotterdam* aanſchryven, om, binnen een kort bepaalden tyd, Berigt te geeven op 't Verzoek der Burgeren, by de Staaten ingediend, en tevens te verklaaren, of zy zich bekwaam vonden, om de rust zelve te herſtellen, dan of daar toe de byſtand van den Souverain vereischt wierd? —— In een breedſpraakig Berigt beklaagt zich de *Rotterdamſche* Regeering, over den ſtap der Ingezetenen, van welken zy meenden dat de Registers hunner Ed. Groot Mogenden weinige voorbeelden zouden opleveren; het griefde haar, dat een aantal Burgeren, in zo

(*) *Rapport der Commiſſie te Rotterdam*, bl. 219. *N. Nederl. Faarb.* 1784. bl. 1284. De Naamen der Ondertekenaaren zyn te vinden in de *Verzameling van Stukken* I. D. bl. 152—161.

XXII. BOEK. 1784.

zo verre het vertrouwen op haar ſcheen verlooren te hebben, dat zy metvoorbygang, en buiten kennis van iemand der Regeeringsleden, geoordeeld hadden, hun toevlugt tot 's Lands Staaten te moeten neemen; niets, betuigden zy, zou hun aangenaamer geweest zyn, dan met veelen der Inleeveraaren des Verzoekſchrifts, mede te werken tot handhaaving van de goede Orde en Ondergeſchiktheid, noodig in eene Burgermaatſchappy; ſchoon zy in 't begrip ſtonden, dat het aan hun ten vollen toekwam en geheel moest overgelaaten worden, om, met verwerping van allen willekeurig gezag, en met ter zyde ſtelling van al het geen de vastgeſtelde Orde zou omkeeren, de wyze te bepaalen, op welke zulks gevoeglykst moest geſchieden; dit meenden zy van hunne Burgeren te mogen vorderen. Dan veelen hunner, hadden hunne verpligting in dien opzigte uit het oog verlooren, en waren even daar door zelf de oorzaak van die weinige ondergeſchiktheid, te midden van de verdeeldheden en onlusten in *Rotterdam*, zints eenigen tyd, ontſtaan. Om deeze, veel al vergroot, voor te komen, te beteugelen, en te ſtraffen, hadden zy alles gedaan; doch het ongeluk gehad, dat vooringenomenheid tegen hun en tegen hun beſtuur, by veelen hunner Medeburgeren, zedert weinig maanden, zo groot was geweest, dat de ongunſtigſte aanmerkingen, de onverdiendſte en haatlykſte uitdruk-

drukkingen en inſimulatien het loon geweest waren van hunnen welmeenenden en geſtaagen arbeid. XXII. BOEK.

't Waren de aanhoudende lasterende periodique Papieren, in welken de Regeeringen deezer Landen, en inzonderheid die van *Rotterdam*, verre gaande gehoond en de Ingezetenen aangezet wierden om zich aan hun gezag te onttrekken; daar de Regenten als meineedigen afgeſchilderd werden, en hun Beſluiten of beſpotting, of verſmaading, ondergingen, was het niet te verwonderen, dat zulks oorzaak gaf tot verregaande licentieuſe discourſen, welke niet alleen onder de ſmalle Gemeente der Stad *Rotterdam*, maar ook veel al onder de notabelſte Burgeren, gevoerd en gehouden werden. —— Aan deeze ſchreeven zy, voor een groot gedeelte, toe de onlusten, waar mede zy thans worstelden; en konden niet ontveinzen, dat zy aan de gevolgen van de tegenwoordige zo algemeene licentie, in veele opzigten, toekenden dat de Inleeveraars de vryheid hadden durven gebruiken om het Verzoekſchrift onder 't oog van hun Ed. Groot Mogenden te brengen: een Verzoekſchrift 't welk zy zouden kunnen vorderen dat, als een *Temeraire Demarche*, mogt aangemerkt en van de hand geweezen worden. 1784.

Dat 'er oproerige beweegingen in *Rotterdam* waren voorgevallen, en dat de gewenschte eendragt haar zetel binnen de muuren dier Stad nog niet gevestigd hadt,

XXII. BOEK. 1784.

was maar al te zeer bekend; en waren deeze veel al veroorzaakt door de openbaare Schriften, die het zaad van verwarring daar ter Stede gezaaid en het vuur van tweedragt aangeblookt hadden, 't zelve nog onderhielden, en onderhouden zouden, zo lang daar tegen door hun Ed. Groot Mogenden niet kragtdaadig werd voorzien.

Zy verdeedigden hun gehouden gedrag, in het jongſte Oproer; en haalden op wat zy gedaan hadden, om eene welgewapende Burgery te krygen. — Wat het verzoek der Burgeren betrof om kragtdaadige Voorziening, oordeelden zy zich niet te bevinden in het dreigend en dringend gevaar, welke deeze volſtrekt zou eiſchen; naardemaal de laatſt voorgevallene verwarring tot nog geene nadeelige gevolgen voor de openbaare rust hadt veroorzaakt, en zy zich verzekerd hielden, dat de Burger-compagnien, waar onder te wenſchen was, dat eene meerdere ondergeſchiktheid en goedwilligheid heerschte, in ſtaat zouden weezen, om, met gemeene kragten, allen overlast, geweld, daadlykheid en ongehoorzaamheid, te weeren. Dan hoe zeer zy ook hun Ed. Groot Mogenden mogten verzekeren, dat alles tegenwoordig in eene uiterlyke rust en ſtilte was, konden zy egter, daar zy, zo als het Verzoekſchrift der Burgeren uitwees, zo veele bewyzen van ongenoegen, zelfs onder de voornaamſte Burgeren beſpeurden, met geene

mo-

mogelykheid voorzien, welke onverwag- XXII.
te en onverhoopte gebeurtenisſen de zo BOEK.
gewenschte rust op nieuw wederom zou- ——
den kunnen ſtooren; waar om zy dan, 1784.
zich verzekerd houdende van het aanbe-
lang 't geen hun Ed. Groot Mogenden
ſtelden in de rust van *Rotterdam*, ter ge-
rustſtelling van hun Ed. Groot Mogen-
den, en om veele nieuwe verwytingen
voor te komen, de toezending van zodanig
een aantal Troepen verzogten, als men
ter hulpe en byſtand genoegzaam oor-
deelde. Het ſmertte hun, zich in de
omſtandigheid gebragt te zien, om de
Veiligheid der Stad, en de Authoriteit hun-
ner Regeeringe, door gewapend Krygs-
volk, te moeten bewaaren en handhaa-
ven; doch zy vleiden zich, dat, wan-
neer de gisting der Gemoederen van vee-
len der gegoedſte en agtingswaardigſte
Burgeren zou bedaard en opgehouden
zyn, de blaam daar van hun niet zou
worden geweeten. —— Betreffende het
verzoek tot het ontdekken der geheime
aanblaazingen; deswegen verwagten zy,
dat de Verzoekers, door hun Ed. Groot
Mogenden, aan hun zouden verzonden
worden: dewyl zy geen tyd te kostlyk,
geen moeite te groot, geen onderzoek
te moeielyk en te omſlagtig, zouden aan-
merken, om niet die gewigtige ontdek-
king van den oorſprong dier onheilen,
op alle mogelyke wyzen, te bevorderen,
en de Veroorzaakers ſtrenglyk te ſtraf-
fen.

XXII. BOEK. 1784.

Het Verzoek der *Rotterdamſche* Burgeren, door de Regeering in 't gemelde licht beſchouwd, kreeg eerlang ſteun door dat van den Heer JAN JACOB ELSEVIER, die van de meesten zyner Mederegenten in denkwyze zeer verre verſchilde, wiens huis een en andermaal gevaar van plundering geloopen hadt, en die, als Capitein van de gehaate Burgerbende No. 9, meer dan iemand der woede en wraakzugt ten doele ſtondt. Lang hadt hy, onder het voorſlaan van veele buiten volvoering, ja zelfs buiten overweeging, gebleevene maatregelen, om door middel eener welgeregelde en welgewapende Burgery, 't gezag der Regeeringe te onderſteunen, en de Oproerigen te bedwingen, een diep ſtilzwygen gehouden, en zich vergenoegd, de vuurigſte wenſchen uit te boezemen, dat eenmaal de tyd mogt gebooren worden, wanneer aan de rampzalige bedryven der Onrustſtookeren binnen *Rotterdam*, een perk geſteld en die Stad, welke nu, tot een ſchandaal voor de geheele Republiek en 't Kweekſchool der Oproerigheid was geworden, haar voorige rust, luister en aanzien werden wedergegeeven. — Een ſtilzwygen, geenzins geſprooten uit eene onverſchilligheid omtrent het welzyn zyner Medeburgeren, en den voorſpoed der Stad, waar van hy de eere hadt een Mederegent te zyn; maar uit de baarblyklykheid, dat het hem alleen onmogelyk was zyne ſtem tegen die gewelddaadigheden

ELSEVIER onderſteunt het Verzoekſchrift der Burgeren.

te

te verheffen, in eene Stad, daar het ge- XXII.
noeg was zich een Tegenſtreever van de- BOEK.
zelve te toonen, om even daarom gevaar ——
voor zyne Goederen, ja voor zyn Lee- 1784.
ven, te loopen, gelyk meer dan een Bur-
ger de ſmertlyke zekerheid daar van hadt
ondervonden. In welke overtuiging hy
zich bevestigd vondt, door het verſlaa-
gen en byna wanhoopig gedrag der aan-
zienlykſte Ingezetenen, van welken zom-
migen zelfs verkoozen hadden, hunne
Wooningen en Vrienden liever te ver-
laaten, dan zich, door hunne klagten, tot
ſlachtoffers van eene opgeruide en toom-
looze Gemeente te ſtellen. —— Doch
dat hy, nu de klagten van de voornaam-
ſte Ingezetenen, die de kern en bloei der
Stad uitmaakten, voor hun Ed. Groot
Mogenden uitgeſtort, daar zy rust, goe-
de orde, en veiligheid vrugtloos van hun-
ne Regeering wagtten, geen gehoor by
de Staaten des Lands gemist hadden,
vermeenen zou, Eed en Pligt te ſchen-
den, en zyn gemoed geweld aan te doen,
indien hy deeze klagten niet naar ver-
mogen ondersteunde, overtuigd dat die
klagten niet dan al te gegrond waren;
daar het beste gedeelte van *Rotterdams*
Ingezetenen, nu zedert anderhalf Jaar,
in eene geduurige onrust geleefd en zich
alle dagen blootgeſteld gezien hadden om,
op den eerſten wenk van eenige Oproer-
maakers of Oproermaakſters, de prooy
van roof en geweld te worden: daar die
Muitelingen byna openlyk op hunne Be-

XXII. BOEK. 1784.

ſchermers en Raadslieden durfden boogen; daar de middelen voor een tyd nu en dan tegen hunne woelingen en buitenſpooriglieden in het werk geſteld, veel eer hun tot nieuwe ſpoorloosheden ſcheenen aan te moedigen, dan hun tot afſchrik te verſtrekken, en het dus door eene aaneenſchakeling van onwederſpreekelyke gebeurtenisſen bleek, dat, zonder de kragtdaadige tusſchenkomst der Souveraine Vergaderinge, het agtenswaardigſte en aanzienlykſte deel der *Rotterdamſche* Burgery zich noch rust noch veiligheid kon belooven.

Thans oordeelde hy ook het oogenblik gebooren, om aan de hooge Vergadering een echt verſlag te geeven, van het voorgevallene op den derden van Grasmaand, en de Burgers, die hun leeven voor de rust der Stad veil gehad hadden te zuiveren van de blaam, waar mede, tot loon van hun yver en getrouwheid, hun eer op zommige plaatzen in het ingediend berigt was beſmet. Dat hy, om de gegrondheid der klagten aan zyne Mede-ingezetenen te bewyzen, om den laster aan een aantal Vaderlandlievende en welmeenende Officieren en Burgeren aangewreeven, af te wisſchen, en om hun Ed. Groot Mogenden zonneklaar te overtuigen, hoe onmogelyk het ware, dat, zonder kragtdaadige middelen by deeze Souveraine Vergaderinge zelve genomen, de ſtilte en zekerheid binnen *Rotterdam* herbooren, de muitzieke

ke Gemeente bedwongen en haare Aanblaazers, zo niet ontdekt en naar verdienſten geſtraft, ten minſten van verdere onderneemingen afgehouden worden, het voorneemen hadt om ter tafel van hun Ed. Groot Mogenden eene Memorie te brengen, met de noodige bewyzen geſtaafd, inhoudende een verſlag van alle de grieven zo der welmeenende en rustlievende Schuttery in 't algemeen, als van hem in 't byzonder, zedert het tydperk toen de oproerige Beweegingen op den *St. Nicolaas* Avond van den Jaare MDCCLXXXII binnen *'s Gravenhaage* voorgevallen, aan de *Rotterdamſche* Oproermaakeren, de eerſte ontwerpen hunner buitenſpoorigheden hadden doen vormen, tot het tegenwoordig tydſtip toe, nu een landverdervende geest de laatſte poogingen ſcheen aan te wenden, om, door het ſtooken van Muitery in verſcheide Steden van *Holland* te gelyk, door het draagen van Oproerleuzen, en door openlyke gewelddaadigheden, zyne ſchandelyke oogmerken te bereiken. —— Tyd hadt hy noodig om dit Stuk, waar van hy nu maar eene korte ſchets gaf, op te ſtellen, en de voldingende bewyzen in orde te brengen; en kon hy zo lang niet uitſtellen om de klagten zyner Medeburgeren en hun gedaan verzoek te onderſteunen. XXII. BOEK. —— 1784.

Nadere Verzoekſchriften by de Staaten

Twee ondertekende Verzoekſchriften van *Rotterdamſche* Burgeren om te mogen aangemerkt worden als Mede-inleveraars

XXII. BOEK. 1784.

van het Smeekſchrift den Staaten aangeboden (*), en een van een aantal Opper- en Onder-officieren en Adelborsten van eenige Burger-compagnien dier Stad, ſtrekten nevens dat van den Vroedſchap ELSEVIER ingeleverd. om dit ſtuk ten ſterkſten aan te binden.

Beſluit der Staaten.

Op alle deeze, en het Berigt der *Rotterdamſche* Regeeringe beſlooten, de Staaten, die ſtukken commisſoriaal te maaken in het groot *Beſoigne*, en het 's anderen daags te houden. De Ridderſchap ſtelde voor, dat die ſtukken door de Leden zouden worden overgenomen; doch andere Leden der Vergaderinge verwierpen dien voorſlag, uit hoofde van het gewigt der zaake, en den ſpoed welken dezelve verderde. De Regeering van *Rotterdam* verzogt ook byſtand van Krygsvolk, even gelyk zulks onlangs aan die van *Leyden* (†) was toegeſtaan; waar op de *Rotterdamſche* Burgemeester VAN ALPHEN, de Vroedſchap VAN MIEROP, en de Penſionaris NEDERBURG, kragtig aandrongen; maar zulks werd van de hand geweezen (§).

Voorzieningen te *Rotterdam*.

Ondertusſchen gaf de betuigde ongezindheid van verſcheide Onder-officieren, Adelborsten en Rotgezellen te *Rotterdam*, om voldoening te bekomen en verzekering te krygen, wegens de gevat-

(*) Zie hier boven bl. 317.
(†) Zie hier boven bl. 270.
(§) *Reſol. van Holl.* 15. 16. en 21. July 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1283—1305.

vatte Perſoonen, en die moeite verwekt hadden, gelegenheid tot eene Afkondiging, die duizend Guldens ſtelde tot belooning van den Ontdekker der Aanſtookeren of Uitvoerderen van den jongſte zo veel beweeging veroorzaakenden aanval, en zes honderd Guldens aan hem, die eenige kwaade voorneemens, tot ſtooring der openbaare rust, of eenigen geſmeedden en onderling overlegden toeleg op of in de Burgerwagten ontdekten. — 't Verloop in de Burger-compagnien van Opper- en Onder-officieren, het t'huis blyven van anderen, die door het betaalen der boeten zich aan het houden der wagten, waar zy zich niet veilig oordeelden, onttrokken, bewoog de Wet om daar tegen voorzieninge te doen (*). XXII. BOEK. 1784.

Raadſlag tot het zenden eener Commisſie na *Rotterdam*.

De groote zaak werd in *'s Gravenhaage* met zo veel yvers voortgezet, dat de Afgevaardigden der Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam* en *Gouda*, de meerderheid van Beſogne uitmaakende, den acht en twintigſten van Hooimaand, dit Verſlag uitbragten, „ dat, „ alvoorens te komen tot eene finaale af„ doening van het Berigt en de Stukken „ daar by overgelegd, als mede van de „ ingeleeverde Requesten, eenige Heeren „ Commisſarisſen, door hun Ed. Groot „ Mogenden, behoorden benoemd te wor„ den, om zich na *Rotterdam* te begee„ ven

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1305—1308.

XXII. BOEK. 1784.

„ ven; ten einde op het gebeurde al-
„ daar, zo met betrekking tot den in-
„ houd van het Berigt en de Klagten
„ der Requestranten, als ook byzonder
„ ten aanziene van de Sources, uit de
„ welke het voorgevallene in de Stad
„ van *Rotterdam*, en het daar ſubſiſteе-
„ rend ongenoegen en wantrouwen is
„ veroorzaakt, eene naauwkeurige en vol-
„ ledige Informatie te neemen, om op
„ derzelver daar van uit te brengen cir-
„ cumſtantieel Rapport, als dan, door
„ hun Ed. Gr. Mogenden, in de voor-
„ ſchreeve zaak zodanig te worden ge-
„ reſolveerd, als bevonden zal worden
„ te behooren (*)."

De Vroedſchap zoekt een minlyke overeenkomst met de Inleveraaren van het Verzoekſchrift te bewerken.

De Afgevaardigden van *Rotterdam*, wel voorziende, waar het heen zou loopen, verklaarden, dat zy, het onderwerp der bekende klagten als een enkel huislyke zaak beſchouwende, zich vriendelyk verſchoonden van de Voorziening, welke door de Staaten daar op zou mogen genomen worden. —— Ook benoemde de Vroedſchap uit haar midden vier Heeren om alles te onderzoeken, en, zo mogelyk, in rust te brengen, met medewerking van eenigen der voornaamſten uit de Inleeveraaren van het Smeekſchrift. Twee deezer Gelastigden uit de Vroedſchap reeden rond by verſcheide Kooplieden, Ondertekenaars van het Verzoekſchrift,

(*) *Reſol. van Holl.* 28. July 1784.

ſchrift, om hun te verzoeken tot dit oog- XXII.
merk der Regeeringe mede te werken, BOEK.
en de overige Verzoekers te beweegen, ——
om zich daar mede te vrede te houden. 1784.
Doch zy ſlaagden in geenen deele, en vonden zich genoodzaakt te berigten, hoe de Inleeveraars des Verzoekſchrifts in 't begrip ſtonden, dat zy hunne klagten gebragt hebbende in den ſchoot der Hooge Overheid, alzins gezind en verpligt waren, Hoogstderzelver Beſluit af te wagten, en zich in geenerlei onderhandelingen van dien aart meer konden inlaaten; te minder om dat zy zich verbeelden, dat zodanig eene Commisſie, dat gevolg niet zou hebben, 't welk die Heeren zich ſcheenen voor te ſtellen (*).

Niet lang marde de Heer ELSEVIER, die van van zyn post als Capitein der Burger-compagnie, op zyn verzoek, ontſlaagen was, met de beloofde Memorie, ter Vergadering van *Holland* aan te bieden. Dit breedſpraakig en met bewysſtukken vergezelde Vertoog, behelsde, gelyk hy zich in 't ſlot uitdrukt, „ een „ eenvoudig, doch waaragtig Verhaal der „ Gebeurtenisſen, zedert nu anderhalf „ Jaar voorgevallen, binnen eene Stad, „ welke hy eerde als zyn Vaderſtad, en „ liefde als eene plaats, wier welvaaren „ hem, als Lid der Regeeringe, was aan- „ be-

ELSEVIER leevert een breed Vertoog by Staaten van *Holland* in.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1303.

XXII. BOEK. 1784.

„ betrouwd." —— „ Zal 'er," luidt zyne dringende taal, „ zal 'er, naa dit alles, nog eenige twyfel of aarseling by deeze aanzienlyke Vergadering overblyven, om haare ongelukkige Medeburgers, in hunnen hooploozen staat, in de verwagting om dagelyks een bloedbad binnen hunne muuren te zien, te hulp te komen? Dan is het gedaan niet alleen met *Rotterdam;* maar met de Provincie, met de geheele Republiek. Dan is, ('t zy my veroorloofd het vrymoediglyk te zeggen,) dan is het gedaan met de Provincie, met den luister van *Holland,* met het respect aan Uw Ed. Groot Mogenden Vergadering verschuldigd, met de denkbeelden, die alle welmeenende Ingezetenen zich gevormd hebben van de Bescherming, die zy, in geval van nood, te wagten hadden. Dan zal de vlam der Muitery, in *Rotterdam* aangeblaazen, ras tot *Leyden*, tot *Gouda*, tot andere nabuurige plaatzen, eindelyk tot de geheele Provincie, en uit dezelve tot de rest der Republiek, overslaan, en op de puinhoopen van het Vaderland de heillooze Muitzugt, Vriendin en Medestanderes der Overheersching, zegepraalen. Een ongeluk, in zyne uitgestrektheid, in zyne yselyke en verwoestende gevolgen, niet te overzien, 't geen de algoede Hemel van onze Hoofden, die het reeds met opgehee-

„ ven

D. Bruyninx ad vir delin. Remt. Vinkeles sculp.

„ ven hand bedreigt, genadiglyk afkee- XXII.
„ re! (*)." BOEK.

Ten zelfden tyde ontvingen de Staaten een Verzoekſchrift uit handen zyns Luitenants VAN ZWYNDRECHT, die zich beriep, by het gebeurde, op den derden van Grasmaand, niets gedaan te hebben dan 't geen de pligt van Zelfbeveiliging van zyn eigen leeven en van dat zyner Mede-ſchutteren van hem vorderde, en nogthans, het verdriet hadt moeten ondergaan, dat, by het Berigt door de Heeren van de Wet der Stad *Rotterdam* aan de Staaten gezonden, zyn gedrag, in die hachlyke omſtandigheid in verdenking was gebragt; dat hy in verſcheide eerroovende Nieuwspapieren, en andere Geſchriften, voor een *Moordenaar* en *Bloedvergieter* werd uitgekreeten, en dat door den kwaadwilligen hoop binnen *Rotterdam* zyn Perſoon zo onveilig was geworden, en zyn Leeven op eene zo verregaande wyze bedreigd, zonder dat hy op eenige beſcherming of beteugeling dier Boosdoenderen konde hoopen, dat hy genoodzaakt was geworden, zyn Vaderſtad, zyn Beſtaan en Vrienden, te verlaaten, en tot nog toe, zonder het grootſte gevaar, zich binnen *Rotterdam* niet kon vertrouwen: by welk alles de onbeſchaamdheid zo verre gekomen was, dat een

1784.

VAN ZWYNDRECHTS Verzoekſchrift by de Staaten.

(*) *Reſol. van Holl.* 6 Aug. 1784. *Courier van Europa* II. D. bl. 143. enz.

XXII. BOEK. 1784.

een der op dien avond gekwetſten de hoog-gaande ſtoutheid hadt zich by het Hof van Juſtitie te vervoegen, om hem, en de overige Wagt, in Regten te vervolgen. Dit alles hadt hem bewoogen om zyne klagten by die van zynen geweezenen Capitein, en van *Rotterdams* deftigſte Ingezetenen, te voegen en de Souveraine Voorziening van hun Ed. Groot Mogenden in te roepen (*).

Staatsbeſluit tot het doen eener Bezendinge na *Rotterdam*.

By nadere raadpleeging op het ingebragte Verſlag vonden Staaten van *Holland* goed de Heeren WILLEM HENDRIK TEDING VAN BERKHOUT, Schepen en Raad der Stad *Delft*; HENDRIK BALTHAZAR VAN HALTEREN, Oud Schepen en Raad der Stad *Leyden*; CAREL WOUTER VISSCHER Penſionaris der Stad *Amſterdam*; ITEL FREDRIK POTTY TURCQ, Raadsheer in den Hoogen Raad; en JOHAN HENDRIK MOLLERUS Raadsheer in den Hove van *Brabant* (†), te benoemen om zich na *Rotterdam* te begeeven; ten einde, nevens de Magiſtraat dier Stad, met alle aandagt, te onderzoeken en na te gaan de Bronnen uit welke het voorgeval-

(*) *Reſol. van Holl.* 6 Aug. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1399.

(†) De Heer MOLLERUS, zedert tot Secretaris van den Raad van Staaten aangeſteld zynde, heeft de Heer RUDOLF BAALDE, die eerst tot Secretaris van de Commisſie was benoemd, diens plaats bekleed. *Rapport der Commisſie te Rotterdam* bl. 1.

vallene aldaar en het nog plaats grypend ongenoegen en wantrouwen was veroorzaakt; de rust en vertrouwen weder te herſtellen, en daar toe met de Stads Regeering de bekwaamſte middelen te helpen beraamen en ten uitvoer brengen. — Tot voorkoming van allen verkeerden uitleg wegens, dit toevoegen van Commisſarisſen aan de Magiſtraat, verklaarden de Staaten dat hun oogmerk hier mede geen ander was „ *dan om zich alleen op* „ *eene politique wyze omtrent de ſubſiſteerende oneenigheden te doen informeeren*, „ om vervolgens daar op nader te kunnen delibereeren, en zodanige Orders „ te ſtellen en Voorzieningen te doen, „ als naar de gelegenheid der zaaken zou „ mogen geoordeeld worden te behooren, zonder daar mede in 't oog te „ hebben, om hier door eenige kleinigheid aan de Regeering der Stad *Rotterdam* toe te brengen, of zich in eenige hunner huishoudelyke zaaken of „ beſtuur te willen inmiſceeren, veel min „ om door het neemen der voorſchreevene Reſolutie, aan de welherbragte „ Privilegien, Vry- en Geregtigheden van „ de reſpective Steden en Leden van „ hun Ed. Groot Mogenden Vergadering, en in 't byzonder van de Stad „ *Rotterdam* eenige atteinte of prejuditie „ toe te brengen." — Ook vondt men „ goed, dat, zo tot verzekering van de „ rust binnen *Rotterdam*, als tot den noodigen byſtand der Heeren Commisſaris-

XXII. BOEK. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

risſen en Burgemeesteren, een voeglyk getal Troepen derwaards zouden trekken, die in handen van Burgemeesteren een byzonderen Eed moesten afleggen (*).

Verſchillende Gevoelens der Staatsleden hier over.

Eenpaarigheid was zo min als *Rotterdams* toeſtemming te wagten. De Ridderſchap, met de Steden *Delft*, *Brielle* en *Enkhuizen* zagen het Beſluit aan. Die van *Hoorn* hadden byzonderen last, om, daar de Regeering der Stad *Rotterdam* geene Commisſarisſen verzogt hadt, tot Benoeming van dezelven niet mede te ſtemmen; maar zulks tegen te ſpreeken, eene nadere Aantekening aan zich voorbe-

(*) Deeze Eed luidde, „ Wy hooge, middelbaare en laage Officieren, mitsgaders gemeene Soldaaten van de Compagnie hier preſent, „ belooven en zweeren Heeren Gecommitteerden van hun Ed Groot Mogenden, mitsgaders „ Heeren Burgemeesters deezer Stad gehouw en „ getrouw te weezen, dezelve getrouwlyk te „ dienen, en de Orders, welke aan Ons door „ welgemelde Heeren Gecommitteerden van „ hun Ed. Groot Mogenden, geduurende der„ zelver aanweezen alhier, gezamentlyk met „ Heeren Burgemeesteren deezer Stad zullen „ worden gegeeven, te obedieeren en na te ko„ men, en 't geen dezelve tot onderhoud, dienst „ en rust deezer Stad, en wel voornaamlyk te„ gen alle Oproeren, Seditie van den Volke, „ Ons zullen komen te bevelen; onverminderd „ nogthans de Orders, die de Heeren Staaten, „ zyne Hoogheid de Heer Prins van *Oranje en* „ *Naſſau*, als Capitein Generaal deezer Provincie, of de Heeren Gecommitteerde Raaden, aan „ Ons zouden mogen komen te geeven."

Zo waarlyk magt my God Almagtig helpen!

behoudende. De Afgevaardigden van *Rotterdam* verklaarden het zenden en benoemen van Gecommitteerden, niet toegestemd, maar het Besluit aangezien te hebben, onder beding om hun Advys, te hunner ontlastinge, in de Registers van hun Ed. Groot Mogenden te doen plaatzen; terwyl zy, ten opzigte van den Eed van Getrouwheid aan de Gecommitteerden van hun Ed. Groot Mogenden, dit stuk tegenspraaken, onder 't zelfde beding. — De Ridderschap begreep, wat den Eed betrof, dat dit punt niet geschikt was om by Meerderheid beslooten te worden (*). XXII. BOEK. 1784.

Zo ras de Heeren tot deeze veel opziens baarende Commissie benoemd, des kennis gekreegen hadden, vervoegden zy zich na *'s Gravenhaage*, en begreepen de noodzaaklykheid, om, zonder eenig uitstel, en wel vóór het begin der toen aanstaande *Rotterdamsche* Kermis, den vier en twintigsten van Oogstmaand invallende, derwaards te vertrekken. Doch op het verneemen, dat vier Compagnien van de Lyfgardes hunner Ed. Groot Mogenden te Paard, en het eerste Bataillon van het Regiment Infantery van den Luitenant Generaal ONDERWATER, tot hun bystand bestemd, niet eer dan den zesen zeven en twintigsten te *Rotterdam* stonden te komen, bepaalden zy hun vertrek tot den acht en twintigsten (†). De Gecommitteerden rusten zich toe tot het volbrengen van hun Last.

De

(*) *Resol. van Holl.* 10 Aug. 1784.
(†) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 1.

XXII. BOEK. 1784.

Hun aankomst te *Rotterdam.*

De *Rotterdamſche* Magiſtraat hadt zorge gedraagen, de noodige orders te ſtellen, om, by de aankomst van het Jacht van Gecommitteerde Raaden, met het welk de Heeren Commisſarisſen over *Delft* en *Delftshaven* verwagt werden, het geſchut der beide bolwerken aan den buitenkant te doen losſen. Door deze aanſtalte tot het ontvangen deezer aanzienlyke Commisſie, als mede door het ongewoone van deeze zaak, was de toevloed der aanſchouweren in eene volkryke Stad, en toen te meer, van wegen de Jaarmarkt, met Menſchen opgevuld, verbaazend groot. Tegen vier uuren in den naamiddag kwam het Jacht in 't gezigt der Stad, één en twintig Kanonſchooten van de wallen begroette 't zelve, zeven dienden ter beantwoordinge. Het Jacht voer langs het *Nieuwe Hoofd*, de *Leuvenhaven* in, terwyl op 't *Ooster Hoofd*, een gedeelte der Gardes te paard, doch toen te voet dienst doende, en alleen van vier man te paard vergezeld, in parade ſtondt, en het Jacht tot de legplaats geleidde. De Commandant der Ruitery, (de Infantery nog niet genoeg in orde zynde,) liet terſtond voor zich gehoor vraagen, 't welk hem onmiddelyk werd verleend; waar op alle de verdere Heeren Officieren tot het afleggen hunner begroetinge zich aan boord vervoegden. Alle de Burgemeesters, met den Penſionaris en Secretaris, en een Commisſie uit de Wethouderſchap met een Se-

Secretaris, hadden hunne byzondere op- XXII.
wagtingen om die Heeren te verwelko- BOEK.
men: dit werden zy vervolgens gedaan
door het Collegie ter Admiraliteit op de 1784.
Maaze, den Krygsraad, de Kerkenraaden der *Nederduitſche*, *Walſche*, *Presbyteriaanſche*, *Schotſche*, *Lutherſche*, *Remonſtrantſche*, *Doopsgezinde* en *Roomſche* Gemeentens, als mede van de *Joodſche* Natie, de Geconſtitueerden der Requestranten, en de Gecommitteerden der Schutteren, die zich tot Voorziening om 't herſtel der rust by hun Ed. Groot Mogenden vervoegd hadden.

Naa het voleindigen van alle deeze Staatlyke opleiding.
Pligtpleegingen en het beſchikken met Burgemeesteren over het noodige omtrent het Krygsvolk, verſcheen op den laatſten van Oogstmaand eene ſtaatlyke Bezending, beſtaande uit de Hoofd-Officier, twee Burgemeesteren, twee Schepenen en een Secretaris, aan het Jacht om hun Ed. Mogenden plegtig na het Stadhuis op te leiden, alwaar dezelve dan ook, vergezeld door de Staaten- en Stads Boden, met ongedekte Hoofden, en Sergeanten van Ordonantie, in zes Koetzen gezeten, aankwamen, te welker zyden de Stads Hellebaardiers en de Liverybedienden gingen, wordende de trein geopend en geſlooten door een Bende Gardes te paard. De Heer TEDING VAN BERKHOUT deedt, naa dat door den Hoofd-Officier de Commisſie was verwelkomt, eene gepaste Aanſpraak tot ope-

XXII. BOEK. 1784

ning der Vergaderinge, en maakte men de noodige ſchikking tot het houden der Zittingen. Het Gemeenelandshuis van *Schieland*, door Burgemeesteren tot hun verblyf in gereedheid gebragt, betrokken zy, en onthielden 'er zich altoos, behalven op die tyden dat Hoogheemraaden van *Schieland*, hunne Byeenkomſten hadden. Dan in 't laatst verwisſelden zy dit Huis: dewyl die Hoogheemraaden het gebruik daar van voor zich zelven noodig oordeelden, voor het Logement de *Marechal de Turenne* (*).

Verſchillende gedagten over het al of niet ſlaagen deezer Bezending.

Het oog van het duslang ontrust *Rotterdam* niet ſlegts, maar dat van 't geheele Gemeenebest, was op de verrigtingen van deeze aanzienlyke en zamengevoegde Commisſie gevestigd. Zommigen beloofden zich den besten uitſlag van dit begonnen onderzoek; anderen vreesden, dat men 'er weinig vrugts uit zou trekken. — De aankomst der hooge Afgevaardigden ging welhaast vergezeld van zodanige omſtandigheden, als de hoop en verwagting der eerſten niet geheel ſcheenen te wederſpreeken; men meende uit het gedrag van eenige verdagte Hoofden der gepleegde Muitery te mogen gelooven, dat zy, voor ontdekking en ſtraffe vreesden. Het gevangen neemen, by de

(*) *Rapport der Commisſie te Rotterdam* bl. 2—5. *N. Nederl. Jaarb.* 1784 bl. 1409. 1506. 1509. *Courier van Europa* II. D. bl. 161.

de tweede Zitting, van CATHARINA MULDER, bekend onder den naam van CAAT MOSSEL, en van CORNELIA of CEET SWENK, twee berugte Vrouwlieden, die tot hier toe de Hoofdaanvoerſters van het misleid en opgeruid Gemeen geweest waren, en de eerſte rollen op het tooneel des Oproers geſpeeld hadden, ſcheen de gunſtigſte gevolgen van het begonnen Onderzoek te belooven. Men dagt dat deeze Vrouwlieden, als tot den gemeenſten hoop der Oproerigen behoorende, aan het Politiek Onderzoek der Hooge Overheid voorgeſteld zynde, wel ras de bronnen zouden ontdekken, uit welke de onheilen, die *Rotterdam* zo gevoelig getroffen hadden, waren voortgevloeid (*). Doch men vondt wel haast grond om alle die gunſtig opgevatte meeningen te laaten vaaren, of grootlyks aan derzelver geheel gewenschte beantwoording te twyfelen. XXII. BOEK. 1784.

Hoe weinig de *Rotterdamſche* Regeering met deeze Commisſie, ſchoon ſtaatlyk ontvangen, in den ſchik was, hoe zeer zy dezelve, als ſtrydig met der Steden Voorregten, wraakten, de onnoodzaaklykheid daar van beweerden, en zich zeer beklaagden over den Eed aan het Krygsvolk voorgeſchreeven, bleek uit het nader Advys, den negenden van Herfstmaand, by Staaten van *Holland* ingebragt, waar

De *Rotterdamſche* Regeering beklaagt zich over deeze Bezending.

(*) *Rapport der Commisſie te Rotterdam*, bl. 14. enz.

XXII. BOEK. 1784.

waar tegen elf Steden, *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, eene Tegenaantekening aan zich voorbehielden (*).

Leevert een Berigt in tegen de Memorie van ELSEVIER.

In dit Advys hadt de Regeering van *Rotterdam*, in eenen adem gewaagd van het Verzoekſchrift des Vroedſchaps ELSEVIER en dat der Burgeren by de Staaten ingediend, als ten grondſlage ſtrekkende van de gezondene Commisſie. Dit hadt hun zeer, dan nog meer de *Memorie* van dien Heer, mede door 's Lands Staaten ontvangen (†), getroffen. Zy vervaardigden eene wydluftige Wederlegging, onder den tytel van Berigt der Wetlhouderſchap, 't welk de Meerderheid des Raads goedvondt aan hun Ed. Groot Mogenden te zenden, begeleid door eenen Brieve van Burgemeesteren en Raaden, die het aan Gecommitteerden tot het Groot Beſoigne, en teffens aan de Gecommitteerden te *Rotterdam*, ter hand ſtelden. De Vroedſchap ELSEVIER, by het voorleezen van dit Berigt, een Affchrift van 't zelve voor zich verzoekende, werd zulks hem volſtrekt geweigerd: over welke weigering hy een Aantekening in zeer nadruklyke woorden, als ten hoogſten beledigd, ter Raadsvergadering inleverde (§).

De

(*) *Reſol. van Holl.* 9. Sept. 1784.
(†) Zie hier boven, bl. 331.
(§) *Courier van Europa* II. D. bl. 156. 160. Hy kreeg dezelve eerlang, en dit gaf aanleiding tot

De veelvuldige zwaarigheden, welke de Heeren in deeze Commisſie geſteld, voorzien hadden, vertoonden zich welhaast met de daad, en gingen in getal en gewigt hunne verwagting te boven. Om van de mindere niet te ſpreeken, konden zy, alleen gemagtigd om een *Politiek* Onderzoek te doen, wel het voorgevallene, voor zo verre de daaden betrof, ontdekken, en eenige Uitvoerders opſpeuren; doch zouden zy tot de heimlyke Aanſtookers, van het gewrogte tot de oorzaak, opklimmen, zo was het niet wel mogelyk, langs eenen anderen weg, daar toe te komen, dan uit de bekentenisſen der geenen, die als Werktuigen gebruikt waren, te ontdekken, wie hun tot deze wanbedryven hadt aangezet. Zo ras derhalven tegen iemand, ter zaake van de ingewonne bewyzen, van medepligtigheid aan het voorgevallene, *Crimineel* werd voortgevaaren, vonden zy zich verſtooken van 't vermogen, om by de Verhooren tegenwoordig te zyn, en aldaar, naar bevind van zaaken, te handelen, en hier door de klem van het *Judicieel* Onderzoek geheel buiten hunne han-

XXII. BOEK. 1784.

Zwaarigheden, welke de Bezending ontmoet.

Dezelve verzoekt uitgebreider Magt.

tot een Adres, 't geen hy den 27 October ter Staatsvergadering inleeverde, om zich van veelvuldige Opſpraak te zuiveren. Waar tegen de Wethouderſchap van *Rotterdam* een Brief ter Vergadering van *Holland* zondt. *Courier van Europa Ald.* bl. 171. en *Reſol. van Holl.* 27 Oct. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

handen, en overgelaaten aan het Gewoone Collegie van Juſtitie. 't Welk deeze bedenking in 't midden bragt, „ dat 'er „ geen wettig Verhoor van Aangeklaagden voor eenige Regtbank, hoe genaamd ook, kon plaats hebben, ten „ waare de Aanklagte regterlyk gehoord „ en aangenomen was; en dewyl de Informatien hun Edel Mogenden ter hand „ geſteld, dien tytel geenzins konden „ draagen, het dus ook volſtrekt onmogelyk was, om het vereiſchte Onderzoek legaal te kunnen voortzetten; „ zynde Schepenen verpligt, om, alvoorens tot nadere perquiſitie te proceeden, de ingeleverde Getuigſchriften „ op nieuw te doen beëedigen, en als „ dan de Beſchuldigden voor hunne Bank „ alleen te hooren, en aan Heeren Gecommitteerden Rapport te doen." Deeze Heeren dit hun zo zeer belemmerend ſtuk met die van *Rotterdam* niet kunnende vereffenen, verzogten de welmeening der Staaten te mogen verſtaan, ten aanziene van het LI. Artykel der *Crimineele Ordonnantie*, wegens het neemen van *Informatien*, en tot volvoeren van hun Last, en vermeerdering van Gezag. Verre was het van eenſtemmigheid ter Hooge Vergaderinge (*).

De Raad van *Rotterdam* vaardigde rondgaande Brieven af aan de Leden der Verga-

(*) *Reſol. van Holl.* 30. Sept. 1784.

gadering van *Holland*, om dezelve af te maanen van te voldoen aan 't Verzoek der Gecommitteerden, 't geen zy ſtrydig hielden met de gegeevene gerustſtelling by het Beſluit der Bezending na hunne Stad, dat dezelve zich niet zou mengen in eenige huishoudelyke zaaken of Beſtuur, veel min iets doen ſtrydig met de Stads Privilegien: want dat verbreeding van den Last en verandering der Commisſie zou ſtrekken om de *Politie* en *Juſtitie* beide in handen der Heeren Commisſarisſen over te brengen, en de Burgery aan den Gewoonen Regter te onttrekken. De Hoofd-Officier en Schepenen gaven aan de Vroedſchap een breed berigt van hun gevoelen over dit betwiste onderwerp, zo verre het hun betrof, 't geen zy verzogten dat onder 't oog van den Souverain mogt worden gebragt. De Afgevaardigden van *Rotterdam* leverden hunne bedenkingen in over den Brief van Gecommitteerden (*).

XXII. BOEK. 1784. *terdam* werkt hier te gen.

Waarop die Gecommitteerden de gronden, op welken zy vermeenden geen anderen dan een zeer billyken en met de Staatsgeſteltenis ſtrookenden eisch gedaan te hebben, wydloopig ontvouwden, en by wyze van Preadvys, de middelen opgaven, die hun, de zaak van vooren beſchouwd zynde, geſchikt en genoegzaam voor-

De Gecommitteerden dringen hun eisch aan.

(*) *Reſol. van Holl.* 9 Oct. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784 bl. 1632–1650.

XXII. BOEK. 1784.

voorkwamen, om aan het oogmerk hunner Zendinge te beantwoorden. Zy oordeelden, naamlyk, „ dat hun Ed. Gr. „ Mogenden het Beſluit op den tienden „ van Oogstmaand genomen, in zo verre behoorden te veranderen, dat, voor „ zo veel betrof het Onderzoek na de „ Sources van het gebeurde te *Rotterdam*, en het aldaar plaats hebbend „ ongenoegen en wantrouwen, dit Onderzoek niet moest geſchieden door „ Heeren Gecommitteerden van hun Ed. „ Groot Mogenden gezamenlyk en vereenigd met de Magiſtraat; maar door „ derzelver Gecommitteerden alleen, en „ wel zodanig, dat dezelven, dat Onderzoek niet alleen moesten doen op „ eene *Politieke* wyze; maar ook het „ vermogen hebben, om, ter voortzetting van 't zelve Onderzoek, *Judicieele* „ middelen in het werk te ſtellen, en „ ten dien einde op het voorſtel en verzoek van een Perſoon, welke, ter „ waarneeminge van het Regt der Hooge Overheid aan dezelve Gecommitteerdens zou behooren te worden toegevoegd, de noodige Proviſien van „ Juſtitie te verleenen, met dat gevolg, „ dat, wanneer hetzelve Onderzoek zou „ zyn afgeloopen, de gemelde Heeren „ Gecommitteerden daar van Rapport „ zouden behooren te doen aan hun Ed. „ Groot Mogenden; ten einde Hoogst-„ dezelven als dan, omtrent de voorz. „ zaake zodanige Reſolutien zouden kun-

„ nen

„ nen neemen als dezelve oordeelden te
„ behooren. — Blyvende voor 't ove-
„ rige het tweede gedeelte des Staatsbe-
„ sluits, by 't welke Gecommitteerden
„ gelast werden, om gezamenlyk en ge-
„ combineerd met de Magistraat de be-
„ kwaamste middelen tot herstel van de
„ rust en vertrouwen binnen *Rotterdam*
„ te helpen beraamen, en ter uitvoer
„ brengen, in deszelfs geheel (*)."

XXII. BOEK. 1784.

Dit wydgaapend Geschil bleef eene wyl onbeslist: dewyl de benoemde Leden van 's Lands Hooge Vergadering om 't zelve te onderzoeken, verdeeld en de stemmen vyf tegen vyf stonden. In het uitgebragt en van wederzyden met redenen bekleedde Verslag, beweerde de *Ridderschap*, nevens *Dordrecht*, *Delft*, *Rotterdam* en *Enkhuizen*, „ dat men by het „ Besluit op den tienden van Oogstmaand „ laatstleden genomen, zonder de minste „ verandering of verbreeding, moest bly„ ven." Terwyl *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda* en *Alkmaar* van gedagten waren, om te beproeven, of men, zonder eene geheele verandering van dat Staatsbesluit, het oogmerk van 't zelve niet zou kunnen bereiken, met te verklaaren — „ *Eerstlyk*, dat Hoofd-Of„ ficier en Schepenen van *Rotterdam* ver„ pligt zouden zyn, om aan de Informa„ tien in het gecombineerd Collegie van „ Hee.

Verschillende Gevoelens der Staatsleden deswegen.

(*) *Resol. van Holl.* 13 Oct. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

„ Heeren Gecommitteerdens van hun Ed.
„ Groot Mogenden en van de Magiſtraat
„ genomen, dezelfde kragt en valeur toe
„ te kennen als of dezelve ſcabinaal ge-
„ nomen waren. —— *Ten Tweeden*, dat
„ het Onderzoek na het bovengemelde,
„ voor zo verre het Judicieel zal moe-
„ ten geſchieden, en daar in Regterlyke
„ daaden zullen moeten gepleegd wor-
„ den, wel zal worden overgelaaten aan
„ de behandeling van welgemelde Offi-
„ cier en Schepenen; doch niet anders
„ dan met communicatie van welgemel-
„ de Heeren Gecommitteerdens; ten dien
„ effecte, dat dezelve Gecommitteerdens,
„ by het neemen der Judicieele Informa-
„ tien, by het doen van Crimineele Ver-
„ hooren, en, met één woord by alles,
„ 't geen welgemelde Schepenen zullen
„ verrigten, betrekkelyk de zaaken, waar
„ over het voorz. Onderzoek gaan moet,
„ zullen moeten preſent zyn, en om-
„ trent dat alles, eene adviſeerende ſtem
„ zullen hebben; met qualificatie op de-
„ zelven, om wanneer hun, in de be-
„ handeling dier zaaken, het een of an-
„ der mogt voorkomen, waar over zy
„ vermeenden hun Ed. Groot Mogenden
„ te moeten adieeren, als dan zodanige
„ zaaken intuſſchen te mogen houden in
„ ſtaate en ſurcheance. —— En dat
„ *voorts* de Hoofd-Officier der Stad *Rot-*
„ *terdam* zou behooren te worden ge-
„ authoriſeerd en gequalificeerd, om,
„ voor zo verre hy in deeze zaak het

Regt

„ Regt van de Hooge Overheid zal moe- XXII.
„ ten waarneemen, zich, ten kosten van BOEK.
„ den Lande, te mogen bedienen van ——
„ den raad en asſiſtentie van een kundig 1784.
„ Perſoon, en daar toe by hun Ed. Gr.
„ Mogenden de een of ander Advocaat
„ zou behooren te worden benoemd." —
De aanweezende Afgevaardigde van *Hoorn*, verklaarde, om byzondere redenen, zich in geene raadpleeging op dit ſtuk te kunnen inlaaten (*).

Heerſchende gevoelens in den Lande op dit ſtuk.

Geheel *Nederland* hieldt, intuſſchen, het oog gevestigd op 't Beſluit, 't geen eerlang door *Hollands* Hooge Overheid in dit teder ſtuk zou genomen worden. De Ingezetenen van andere Steden trokken party; deezen wilden de Bezending geene, anderen aan dezelve eene meerdere Magt vergund hebben. Vry algemeen was het heerſchend verlangen tot eene meerdere Magtsverleening, niet ſlegts om langs dien weg, de Waardigheid en het Gezag eener Commisſie, uit den ſchoot van 's Lands Souverain afgevaardigd, gehandhaafd te zien, als wel voornaamlyk om de ſteeds meer en meer verborgen wordende oorzaaken en dryfveeren der Burgerlyke Oneenigheden binnen het gefolterd *Rotterdam*, ten duidelykſten ontdekt en in klaaren dag gehaald te zien (†).

Twee

(*) *Reſol. van Holl.* 13. Nov. 1784.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 882. VI. D. bl. 1117.

XXII. BOEK. 1784.

Te *Dordrecht*, *Amſterdam* en *Schiedam* yvert men voor de meerdere Magtsverleening.

Twee Gewapende Lichaamen te *Dordrecht*, de Schuttery van *St. Joris* en het Genootſchap *de Vryheid*, deeden eene Bezending aan den Voorzittenden Burgemeester om deezen te verzekeren van hunne verkleefdheid aan de Regeering; maar teffens te verzoeken, dat de Oudraad, ten ſpoedigſten, en zonder den minſten uitſtel, mogt beſluiten, om aan hun verzoek te voldoen, naamlyk, om de zaaken daar heen te ſtuuren dat aan de *Rotterdamſche* Commisſie eene meerdere Magt mogt gegeeven worden (*). — Vierhonderd zes en zeventig der voornaamſte Kooplieden, Burgers en Ingezetenen in *Amſterdam*, ſtelden een Verzoekſchrift op aan Staaten van *Holland*, om, in het hangend geval, zodanig een Beſluit te willen neemen, „ waar door Ge„ committeerden in ſtaat geſteld mogten „ worden om, volgens het oogmerk van „ hun Ed. Groot Mogenden zelve, de „ Sources en Bronnen der Oproerige be„ weegingen binnen *Rotterdam* te kun„ nen ontdekken, en aan hun Ed. Gr. „ Mogenden duidelyk voor te draagen, „ ten einde de Moteurs derzelve, als „ Perturbateurs van de gemeene rust „ openlyk en naar verdienſten te kunnen „ doen ſtraffen, en langs dien weg, de „ veiligheid der Ingezetenen deezer Pro„ vincie, op de kragtdaadigſte wyze, te „ be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1762.

„ bevorderen en te verzekeren." De vier voornaamſte Ondertekenaaren deeden by Burgemeesteren een verzoek om 't zelve te ondersteunen, en kreegen van den Voorzittenden Burgemeester hoofdzaaklyk ten antwoord; „ dat men ver„ zekerd kon zyn, dat men van wegen „ *Amſterdam* het daar heen zou helpen „ ſtuuren, dat alle mogelyke middelen „ wierden in 't werk geſteld, om de „ Bronnen van het kwaad op te ſpeuren, „ en de Schuldigen te doen ſtraffen." Doch de Vroedſchap reeds een Beſluit op de zaak van *Rotterdam* genomen hebbende, kon dit hun Verzoek in de Raad niet worden ingeleverd (*). — In *Schiedam* ſtemde de meerderheid der Vroedſchappe om de Heeren ter Dagvaart te magtigen tot het omhelzen van den Raadſlag voor de meerdere Magtsverleening aan de Gecommitteerden (†). XXII. BOEK. 1784.

Schepenen van *Rotterdam*, onderrigt, dat de Raadpleegingen, hunne Stad betreffende, die hun zo van naby raakten, ten einde ſpoedden, ſchreeven aan Staaten van *Holland* een Brief, ſtrekkende om de Verbreeding van den Last der Gecommitteerden te voorkomen. —— 't Bleek by de uitkomst, dat Schepenen beter zouden gedaan hebben met den raad van den Schepen RAM te volgen, die, ſchoon Brief der Schepenen van *Rotterdam* aan de Staaten om dit voor te komen.

(*) *Reſol. van Holl.* 8 Dec. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1900.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1763.

XXII. BOEK. 1784.

schoon van 't zelfde gevoelen met zyne Medeschepenen, ten opzigte van de zaak, zich tegen het afzenden van dien Brief, als overboodig en een wantrouwen op de Regeering insluitende, verklaard hadt; want dezelve werd, ter Hooge Vergadering ingekomen en geleezen zynde, door de meerderheid geoordeeld van dien aart te weezen, dat men die buiten de Notulen moest laaten (*).

Verzoekschriften uit *Rotterdam* tot Magtsvergrooting.

De Gelastigden uit de Kooplieden en Burgers der Stad *Rotterdam*, die het eerste Verzoekschrift, 't welk zo veel gevolgs naa zich sleepte, getekend hadden, drongen, in een tweede, aan, op de Vergrooting van de Magt der Gecommitteerden, als het éénig middel om aan het oogmerk dier Zendinge te voldoen; en *Rotterdam* niet alleen, maar andere Handeldryvende Steden van dit Gemeenebest, te bewaaren voor het kwaad, 't geen Partyzugt en Tweedragt aanstookten. Hun voetspoor betraden ook de Gelastigden uit de Inleeveraaren van het vroegere Verzoekschrift, uit de Opper- en Onder-Officieren en Adelborsten der Schuttery, die, als Ingezetenen en Schutters, dagelyks gelegenheid hebbende om de juiste gesteldheid van veelen op te merken, uit die waarneemingen zich overtuigd hielden, dat de Muitzugt wel eenigzins

(*) *Resol. van Holl.* 26. Nov. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1911.

zins beteugeld; maar niet te onder gebragt was, en dat, wanneer; door een al te beperkt gezag der Heeren Gecommitteerden, die anderzins zo heilryke Commisſie vrugtloos afliep, daar uit een nasleep van zulke verſchriklyke gevolgen zou voortſpruiten, als door hunne Mede-Ingezetenen was afgeſchetst (*). XXII. BOEK. 1784.

In hoe verre dezelve verleend, met Negen tegen *Tien*ſtemmen, en waarom.

Een vreemd beloop hadt deeze voor- en tegen aangedronge zaak by hun Ed. Groot Mogenden. Noch het Voorſtel der Heeren Gecommitteerden, tot het bekomen van 't vermogen om niet gecombineerd met de *Rotterdamſche* Magiſtraat, maar alleen, het Onderzoek, ook langs Judicieele wegen, voort te zetten, zonder egter de finaale qualiteit van Regters te erlangen; noch de Raadſlag der vyf Leden, om zich, zonder verbreeding of vermeerdering, aan het Staatsbeſluit van den tienden van Oogstmaand te houden, werd omhelsd; maar met Negen ſtemmen beſlooten om den middelweg, door de andere vyf Leden voorgeſlaagen (†), in te ſlaan. Volgens 't zelve bleef het Politiek Onderzoek op den ouden voet, en werd aan Gecommitteerden, voor zo verre het Judicieel zou moeten geſchieden, alleen het vermogen gegeeven, om daar by te mogen tegenwoor-

(*) *Reſol. van Holl.* 26 Nov. 1784. *N. Nedtrl. Jaarb.* 1784 bl. 1911.

(†) Zie dezelve hier boven bl. 347.

XXII. BOEK. 1784.

woordig zyn, en eene raadgeevende ſtem te hebben, en, des noods, de zaaken op te ſchorten. —— De toedragt deezer zaake was, dat de Ridderſchap, niet geſtemd hebbende tot het benoemen der Commisſie in 't geheel, veel min kon ſtemmen om dezelve eene meerdere Magt toe te voegen. —— *Dordrecht* wilde, dat de Gecommitteerden in *Rotterdam* zouden blyven, met die Magt, waar mede zy waren aangeſteld; dat men hun Ed. Mog., voor het Crimineele, zou toeſchikken, Gedeputeerden uit den Hove van *Holland*, met een Fiscaal by hun Ed. Groot Mogenden te benoemen; doch dat deezen te zamen met de Gecommitteerden zouden handelen; maar ſtemde niet in het thans genomene Beſluit, 't zelve, met alle de onaangenaame gevolgen, welke, naar de gedagten der Regeeringe dier Stad, daar uit zouden voortkomen, laatende voor rekening der Leden, die 't zelve uitbragten. —— *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen* en *Medemblik* verklaarden zich voluit tegen het Beſluit. —— *Amſterdam* oordeelde geen geſchikter middel te kunnen vinden, dan de Commisſie, tot het neemen der Judicieele Informatien, op te draagen aan het Gewoone Geregtshof deezer Provincie, als daar toe alleen bevoegd, en meermaalen, in dergelyke gevallen, met een gelukkigen uitſlag, gebruikt; doch behieldt aan zich het doen eener Aantekeninge op het genoo-

nomene Beſluit (*). *Rotterdam* agtte het voor van geene waarde (†). *Hoorn* hieldt zich aan den Raadſlag den tienden van Oogſtmaand ingediend (§). 't Waren derhalven de *negen* Steden *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, volgens welker Stemmen de Raadpenſionaris, tegen *tien* Stemmen, dit Raadsbeſluit uitbragt. Voor deeze handelwyze, die een zonderling voorkomen heeft, als ſtrydende tegen zynen last, *om, volgens pluraliteit der Opinien, en niet anders, in zaaken daar notoirlyk overſtemming plaats heeft, te beſluiten*, bragt men in 't midden; dat 'er drie onderſcheidene gevoelens geweest waren, dat *negen* Leden eenſtemmig voor het verleenen van meerder Magt ſtemden; terwyl de *tien* andere onderling verſchilden (**). XXII. BOEK. 1784.

De gemiddelde, zo zeer betwiste, meerde-

(*) Deeze Aantekening bragten zy den 1 van February des jaars 1785, ter tafel van hun Ed. Gr. Mogenden, vergezeld van eene nadere Aantekening; die door de Negen Steden den 23 dier Maand werd beantwoord. Zie de *Reſolutien van Holland*, op die dagen. Men vindt deeze leezenswaardige ſtukken in de *N. Nederl. Jaarb.* 1785 bl 225. en 419.

(†) De gronden hier voor, voeren zy aan in een Aantekening den 2 Maart 1785 ter Staatsvergadering ingeleeverd. Zie de *Reſol. van Holland* ten dien dage. *N. Nederl. Jaarb.* 1785 bl. 427.

(§) Zie hier boven bl. 347.

(**) *Reſol. van Holl.* 22 Dec. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

dere Magtsverleening aan Gecommitteerden toegeſchikt, was niet toereikende om aan het oogmerk der Hooge Overheid volkomen te beantwoorden. Doch, wat hier over voorviel, behoort tot de Geſchiedenisſen des volgenden Jaars; en zullen wy het, hoe zeer bekort, lang geworden verſlag wegens *Rotterdam* beſluiten, met eene korte opgave van 't geen 'er, ten deezen Jaare, naa de aankomst der Gecommitteerden, ten opzigte van de Oproerigheden, gebeurde.

Oproerigheden te *Rotterdam*, naar de aankomst der Gecommitteerden.

In de eerſte maanden, naa de aankomst en het ſtaatlyk ontvangen der Gecommitteerden, gedekt door het hun toegevoegde Krygsvolk, begon het Gemeen, 't welk men niet naagelaaten hadt, door het verſpreiden van een zeker *Concept-Request*, als door andere middelen, tegen hun voor in te neemen, nu eens meer, dan eens minder, zich den teugel in het pleegen van ongeregeldheden te vieren. Nu hoorde men langs de openbaare wegen een woest getier en geſchreeuw, ten doorſtaanden blyke van den heerſchenden geest der Partyſchappe: dan ondervonden de zulken, die hunnen yver in het te keer gaan en ſtuiten der ongeregeldheden getoond hadden, verregaande bedreigingen, ja zelfs daadlyke aanrandingen. De Burgerwagt werd wederom, van tyd tot tyd, door zaamgeſchoolde hoopen volks, het voor- en naaſchreeuwen van de Bevelen der Officieren gehinderd, tot dat eindelyk de euvelmoed de oude hoogte

be-

begon te beklimmen, en men 't op nieuw waagde een Burger-compagnie, in haaren marsch na het Stadhuis, met vulnis en ſteenen te gooijen. Beginzelen, die, zonder kragtdaadige voorziening, door nog verder uitſpattende balddaadigheden, dreigden gevolgd te worden, en de Gecommitteerden deeden beſluiten, om in Slachtmaand, ter Gecombineerde Vergaderinge, voor te ſlaan, het doen eener Afkondiginge, waar by alle die ongeregeldheden, en 't geen in de voorige was overgeſlaagen, alle *Attroupementen*, onder bedreiging van zwaare ſtraffen, werden verboden; dan het behaagde de Magiſtraat dien voorſlag van de hand te wyzen, en moesten zy het genoeg rekenen om zich, door het plaatzen eener Aantekening in de Notulen der Vergaderinge, voor de gevolgen buiten verantwoording te ſtellen. —— De berugte Vrouwsperſoonen CAAT MOSSEL en CEET SWENK, die door het draagen en ronddeelen van Oranje-linten, door onbezonne geſprekken, en de ongeregeldſte daaden voor het oproerig Graauw, als 't ware, den toon opgeheeven hadden, tot naa de komst der Commisſie in de Stad ongemoeid gebleeven, toen met veel moeite gevat, en, volgens beſluit der Gecombineerde Vergadering, buiten allen toegang gezet, waar toe een Schildwagt geſteld was, werd egter de gelegenheid om haare Soortgenooten te

XXII. BOEK. —— 1784.

XXII. BOEK. 1784.

ſpreeken, vergund, en veranderde haare gevangenis in een verblyf van vrolyke bezoeken; ja werd dezelve, op den Verjaardag der jonge Prinsſesſe van *Oranje*, in Slachtmaand deezes Jaars, geilluminneerd, wanneer zy met eene Medegevangene, de Bedienden van den Cipier, en anderen ten getale van zes Perſoonen, Punch en warmen Rooden Wyn dronken, gevolgd door een geſchreeuw van *evenwel de Pzins boven!* Terwyl, door haar op eene veel hooger verteering dan andere Gevangenen te zetten, en, ſtrydig met gewoon gebruik, gelegenheid te geeven om eenig geld te winnen, als anderzins, haare Gevangenis, tot groot leedweezen der Heeren Gecommitteerden, op eene buitengewoone wyze, verzagt werd en veraangenaamd (*).

Beſchikking te *Gornichem* op de Ampten.

Op de Ampten maakte de Regeering te *Gornichem* de beſchikking, dat ze, in 't vervolg, aan geene Vreemdelingen, dan onder zekere bepaalingen, zouden gegeeven, als mede dat Burgers van *Roomſche* en andere Christengezindheden zouden toegelaaten worden tot Ampten, die geene betrekking tot de Regeering of Kerk hadden. Ook werd de Burgery op den Wapenhandel met meer ernsts dan voorheen bedagt; doch wraakten zommigen, en niet zonder grond, de begeerte, dat de Schut-

(*) *Rapport der Commisſie te Rotterdam*, bl. 18. 232. 274. 276. 282.

Schutters in *Uniform* zouden gekleed zyn (*). XXII. BOEK.

Was in *Schiedam* de Wapenoefening byzonder begunſtigd, en tot ſtand gebragt (†), thans deedt de Secretaris dier Stad en Major van het Vrycorps, in Slachtmaand, uit naam van den Collonel en verdere Officieren, op de plaats des Wapenhandels, eene Aanſpraak aan de Leden, ſtrekkende ter uitnoodiging, om, daar 't Vaderland, door Keizer JOSEPHUS, bedreigd werd, zich geneegen en bereid te toonen, by tyden van dringenden nood, ter Stad uit te trekken, de ledige Plaatzen, Paſſen, en Forten te bezetten, en met goed en bloed te beſchermen, zo verre de paalen van dit Gewest zich uitſtrekten, wanneer andere Genootſchappen van Wapenhandel daar toe even bereidvaardig gevonden en opgeroepen werden; mits dat zulk een gebruik hunner Perſoonen en Wapenen, niet ten laſten hunner Huisgezinnen, maar ten redelyken kosten van den Lande gemaakt, en zy, op eene behoorelyke wyze vergoed, ſchadeloos geſteld, en onderhouden zouden worden. Om, ten deezen opzigte, met eene gepaste zekerheid, te werk te gaan, werden zy verzogt, by gedeeltens, zich in een vertrek van den Doe-

1784. De Leden van het Vrycorps te *Schiedam* verbinden zich ter beſchermming van 't Vaderland.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1935. *Poſt van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 579.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. D. bl. 277.

XXII. BOEK. 1784.

Doele te vervoegen, en hun woord van getrouwheid, door handtekening, te bekragtigen, hun nogthans de gelegenheid geevende, om, indien zy naderhand verkiezen mogten zich daar aan te onttrekken, op een beſtemden tyd, ter zelfde plaatze, te komen, en hunne Naamen even vrywillig te doen uitritzen, als zy dezelve geſchreeven hadden. Voorgegaan door hunne Officieren geſchiedde deeze ſchriftlyke verbintenis tot beſcherming van 't gedreigde Vaderland (*).

't Genootſchap van Wapenhandel te *Schoonhoven* niet goedgekeurd.

Hoewel het Genootſchap van Wapenhandel te *Schoonhoven*, door het tekenen van een Reglement zekere vastigheid verkreegen hadt, kon het de verzogte goedkeuring der Vroedſchap niet erlangen; dewyl de helft van de Leden der Vroedſchap oordeelde dat die goedkeuring, niet tot de Vroedſchap, maar tot Magiſtraat behoorde (†).

Een Eerprys te *Alkmaar* uitgelooft aan in den Wapenhandel geoefende Landlieden.

Hadt *Alkmaar* veel gedaan om den Wapenhandel binnen haare muuren tot ſtand te brengen (§); een Genootſchap te dier Stede, loofde in Lentemaand, een Eerprys van tien Gouden Ducaaten uit, aan den eerſten Perſoon, die, als Commandant, met niet minder dan acht en veertig door hem bekwaamgemaakte Mannen, alle buiten het Regtsgebied van *Alkmaar*, en ten platten lande van *Noord-Hol-*

(*) *Post van den Neder-Rhyn*, VI. bl. 1182.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 836.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. Deel bl. 399.

Holland, woonende, vóór het einde van Herfstmaand, zich daar vervoegde, en zekere bepaalde Wapenoefeningen, tot genoegen, verrigte (*). XXII. BOEK. 1784.

De Regeering deezer Stad, in aanmerking genomen hebbende, hoe de waare aart onzer Staatsgeſteltenisſe medebragt, dat, ſchoon ſlegts éene Godsdienstbeleydenis de heerſchende bleef, nogthans andere Gezindheden, en onder deezen den *Roomſchgezinden*, als Medeburgers en Ingezetenen, ook eenige voordeelen, in 't byzonder de zulken, waar door het algemeene nut en welzyn kon worden bevorderd werden toegevoegd, vondt goed, dat voortaan tot Officiers, Onder-Officiers, en Rotmeesters der Schutterye, tot Dekens en Raaden van Gilden en Ambagten, en tot Stads-officianten, tot de laager ſoort behoorende, en geen de minſte betrekking hebbende tot de Regeering of op de Gereformeerde Kerk, ook Lieden van den *Roomſchen* Godsdienst zouden mogen aangeſteld worden: en liet men aan Burgemeesteren over het vervaardigen eener Lyste van zodanige Officien, als, ingevolge hier van, *Roomſchgezinden* zouden kunnen bedienen (†). Beſchikking daar gemaakt omtrent de *Roomſchen* in Krygs- en andere Bedieningen.

In *Hoorn*, waar de Schuttery in een zo diep verval geraakt was als ergens in den Lande, waar de Wagt 's avonds na het Stadhuis trok, gewapend met een Pick, In *Hoorn* geene Wapenoefening.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 588.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1310.

XXII. BOEK. 1784.

Piek, of, by gebrek van deeze, met een Stok, aan welks einde een lange Spyker ſtak, haakte men nog vrugtloos om het voetſpoor van *Alkmaar*, en zo veele andere Steden, te drukken. De geest van Muitery, egter, door den welgewapenden Burger-arm best te teugelen, begon 'er zich te vertoonen, door het by avond zamenrotten van Rust- en Veiligheidverſtoorders, en het zingen van pasquillante Liederen, tot zulk eene maate, dat Burgemeesters en Schepenen daar tegen moesten waaken, door eene ſtrafdreigende Afkondiging.

Hoe men daar met de Aanbevelingen des Stadhouders handelde.

Men wil, dat de *Hoornſche* Vroedſchap, wel verre van de Aanbeveelingen des Stadhouders in de Magiſtraatsbeſtellingen af te ſchaffen, deezen dit Jaar, verzogt niemand aan te pryzen, dan die door de Leden der Vroedſchap zelve aan zyne Hoogheid daar toe was aangepreezen; dat deeze genoegen nam in dien Voorſlag, en aan het verzoek van *Hoorns* Raad voldeedt (*).

't Voorgevallene te *Edam*, omtrent de Aanpryzingen des Stadhouders.

Eenige Leden der Regeeringe te *Edam* vervoegden zich by Staaten van *Holland*, met bede, dat hun Ed. Groot Mogenden die Stad by haare Voorregten handhaavende, de Vroedſchaps beſluiten den één- en acht en twintigſten van Maart MDCCLI genomen; voor inconſtitutioneel geliefden te verklaaren, en uit derzel-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IV. D. bl. 99 VII. D. bl. 28. *N. Nederl. Jaarb.* 1784 bl. 1512.

zelver aart en natuur geheel onbeſtaanbaar; dat over zulks de Vroedſchap gehouden zou weezen zich, zo omtrent de Magiſtraatsbeſtellingen, als ten opzigte der begeevingen van alle Ampten en Commisſien te haarer beſchikking ſtaande, alleen naar de Handvesten te regelen, zonder eenige Aanpryzingen van den Erfſtadhouder te vraagen, of in te willigen. De Staaten zonden dit Verzoekſchrift aan de Meerderheid der *Edamſche* Vroedſchap, en bleef het vraagen van Aanbeveelingen by zyne Hoogheid, hangende de Raadpleegingen van hun Ed. Groot Mogenden, opgeſchort (*).

Wat te *Purmerende* omtrent de Magiſtraatsbeſtelling geſchiede.

Verder bragten het, in dit ſtuk, die van *Purmerende*, waar de Stadhouderlyke Aanpryzingen reeds in den voorleden Jaare verworpen waren (†); want by Staaten van *Holland* gevraagd hebbende om, ten aanziene der Magiſtraatsbeſtellinge, herbragt te worden tot de oude Privilegien, en het gebruik vóór den Jaare MDCCXLVIII, om zelfs de Magiſtraatsleden aan te ſtellen, kreegen zy last de Naamlyst ter Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden in te brengen, op dat deezen daar uit de verkiezing mogten doen; terwyl men op het Verzoekſchrift zelve de bedenkingen van zyne Hoogheid zou vraagen. De Ridderſchap, met de Steden *Delft*, *Brielle*, *Edam*, *Enkhuizen* en *Medem-*

(*) *Reſol. van Holl.* 30 Juny 1784.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. D. bl. 310.

XXII. BOEK. 1784.

demblik verzetten zich tegen dit Staatsbesluit, voor zo verre de Verkiezing door hun Ed. Groot Mogenden betrof; *Hoorn* zag het aan (*).

Wapenhandel daar begunstigd.

De Krygsraad werd, op het gezigt, dat veele Burgers zich dagelyks in den Wapenhandel, naar de wyze van het Staats-Krygsvolk, oefenden, bewoogen om vast te ſtellen, dat alle Opper- en Onder-Officieren deezen zouden ter hand neemen; en benoemde, ten zelfden tyde, eene Bezending aan Burgemeesteren, om hun deswegen kennis te geeven; teffens verzoekende om eene bekwaame plaats aan hun, en de reeds in den Wapenhandel ver gevorderde Burgeren, aan te wyzen. Vaardig werd dit toegeſtaan, en van die vergunning gebruik gemaakt (†).

Beſchikking te *Enkhuizen* op den Wapenhandel gemaakt.

Burgemeesteren en de Leden van den grooten Krygsraad te *Enkhuizen* kwamen overeen om gepaste maatregelen te beraamen op den Wapenhandel der Burgeren; daar de eerstgemelden betuigden geneegen en gereed te zyn om aan dit goed en pryslyk oogmerk de hand te bieden, zo in het uitdenken van eene geſchikte Plaats ter verrigting van den Wapenhandel, als om de onvermogenden van het benoodigde Geweer te voorzien, en den Drilmeester in deezen tot zyn pligt te houden (§).

Een

(*) *Reſol. van Holl.* 18. Maart 1784.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 590.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 589.

XXII. BOEK. 1784.

Een Genootſchap van Wapenhandel te *Weesp* opgerigt, onder de Zinſpreuk, *Zo ſterken we onze hand, voor Stad en Vaderland*, verkreeg, op de eerſte voordragt, de goedkeuring van Burgemeesteren, en eene geſchikte Plaats om hun begonnen werk voort te zetten (*).

Een Wapenhandel Genootſchap te *Weesp* goedgekeurd.

De nieuwe Wapenhandel werd in *'s Gravenhaage* door den Krygsraad, met eenpaarigheid van ſtemmen, vastgeſteld en door de Magiſtraat, onder goedkeuring des Stadhouders, daar op het noodige bezorgd (†). — Schroom dat de zes en dertigſte Verjaardag van zyne Hoogheid, in deeze Hofplaats, rustverſtoorende beweegenisſen mogt veroorzaaken, deedt Gecommitteerde Raaden, twee dagen te vooren, buitengewoon vergaderen, tot het beraamen van middelen, ter voorkoming der gevreesde losbandigheden. Ten dien einde deeden zy de Wagten van het Krygsvolk, zo te voet als te paard verdubbelen, en de Rondens, terſtond met het vallen van den avond, aanvangen. Die voorzorg hadt een gewenschten uitſlag, alles bleef in volle rust. Enkele Huizen waren verlicht, en onder deeze ſtak het Huis, waar in de *Maroccaanſche* Gezant zyn verblyf hiedt, in pragt uit.

Wapenhandel in *'s Haage*. Voorzorgen daar op den 8. Maart gedraagen.

De Algemeene Staaten hadden eenige Leden benoemd om by zyne Hoogheid de

Zyne Hoogheid bedankt

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 372.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1835.

XXII. BOEK. 1784.

de Gelukwenſching af te leggen; doch deeze Begroeting bleef agter: dewyl de Griffier FAGEL, zich by den Prins vervoegd hebbende om te verneemen, wanneer het Hoogstdenzelven zou geleegen komen, eene Bezending daar toe af te wagten, ten antwoord kreeg, *dat hy hun Hoog Mogenden voor derzelver betoonde oplettenheid bedankte; doch teffens verzogt, dat de Heeren hun Hoog Mögenden Gedeputeerden, dit maal, de moeite niet wilden neemen, ten dien einde, by hem te komen* (*).

voor eene Bezending uit hun Hoog Mogenden ter Gelukwenſching.

Het voorgevallene met CAAT MOSSEL in den *Haage.*

Te zonderling, te zeer de geestgeſteltenis deezer dagen kenſchetzende, om het met ſtilzwygen voor by te ſtappen, is het in Zomermaand voorgevallene met een *Rotterdamsch* Vrouwsperſoon, ons reeds van geene gunſtige zyde bekend (†). CATHARINA MULDER, in de wandeling CAAT MOSSEL genaamd, werd in 't begin van gemelde maand, door IGNATIUS JANSSEN, Luitenant ter Zee ten dienſte deezer Landen, gevraagd of zy wel na den *Haag* zou willen gaan, dat hy geneegen was de reiskosten te betaalen, en denklyk met een ander rydtuig in perſoon zou volgen. Zy verklaarde het niet te willen doen of zekere CORNELIA SWENK, moest haar vergezellen: deeze vondt zy daar toe gereed, en zy kreegen de wagenvragt, met bevoe-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 531.
(†) Zie hier boven bl. 357.

voeging, dat zy dan zekerlyk op Zondag den dertienden moesten gaan; vermids 'er een Heer was die haar gaarne zien wilde, dat hy daags te vooren haar zeker beſcheid zou geeven of hy in perſoon mede na de Hofplaats zou vertrekken, en zo dit niet kon geſchieden, zou de tweede Chirurgyn van 's Lands Oorlogſchip *Prins Frederik* haar op de Parade ontmoeten, om haar dien Heer te wyzen. Zy vertrok, in 't gezelſchap van deeze Nigt, haare Dogter, haars Dogters Vryer, nog een Mansperſoon, en een Jongetje, allen met Oranje Linten en Strikken vercierd met een Wagen van zesſen na *'s Gravenhaage*, vertoefden een klein uur aan 't huis van zekere PIERRE LAVOINE, Huisbediende van den Prins, aan wiens Huisvrouw CAAT MOSSEL een Brief van eene *Rotterdamſche* Juffrouw DE LANGE overgaf. Vervolgens reedt dit Gezelſchap na de Parade, hieldt eene korte woordwiſſeling met een Capitein van de Gardes Dragonders en nog een ander Officier van de *Hollandſche* Gardes, ſtapte vervolgens af, en bleef, vlak voor het front ſtaan tot dat het Krygsvolk was afgetrokken: waar op zy na 't *Huis in 't Bosch* reeden. Zyne Hoogheid, vergezeld van twee Heeren, wandelde in 't *Bosch* by de *Oranje-zaal*; op de hoogte waar de Tenten ſtaan, gekomen, werd hy door dit *Rotterdamſche* Gezelſchap beleefdlyk gegroet, en ſprak het

XXII. BOEK. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

het zelve toe: een der Heeren, die zyne Hoogheid vergezelden, hieldt vervolgens nog een kort geſprek met CAAT MOSSEL, of iemand van haar Gezelſchap. Terwyl de Mannen van 't zelve in een der Tenten dronken, wandelde zy met de andere Vrouwsperſoonen, voor het Huis heen en weder, groetende de Lakeyen en Hellebaardiers. Naa een kort verwyl werd een glasgordyn van een der raamen van het Huis opgehaald, voor 't welk zich eene Dame vertoonde, die haare Koninglyke Hoogheid ſcheen te zyn: voor een andere raam vertoonden zich de twee jonge Prinſen met den Heer, die hun altyd by 't wandelen vergezelde. Op de groete van CAAT MOSSEL en haare Gezellinnen vroeg die Heer of de Prinſen niet braaf groeiden? 't geen zy beantwoorden met te zeggen, *dat de jonge Hoogheidjes, zints dat zy dezelven voorleden Jaare te* Rotterdam *gezien hadden, zeer wel gegroeid waren.* Waar op zy, naa een wyl toevens, weder opzaten, het middagmaal ten huize van bovengemelden LAVOINE hielden, 's naamiddags naa *Scheveningen* reeden, en 's avonds naa *Rotterdam* vertrokken.

Hoe men zich't zelve aantrok.

Dit Speelreisje verwekte veel opſpraaks, en trokken Gecommitteerde Raaden zich deeze ſchynbaare kleinigheid dermaate aan, dat, op hun bevel, de Regeering van *'s Gravenhaage*, en de Procureur Generaal, deswegen navorſchingen deeden. De in-

ge-

gekomene berigten (*) dagten hun belangryk genoeg om de Wethouderschap van *Rotterdam* aan te schryven, wegens het gedrag van deeze CAAT MOSSEL, en de andere *Rotterdamsche* Ingezetenen daar in betrokken, de ernstigste naavorschingen te doen, en verslag aan hun Ed. Groot Mogenden te zenden. In gevolge hier van werd de Hoofdpersonaadie van dit spel verscheide keeren ontbooden en verhoord; doch met hoe veel gevolgs, kan daar uit afgenomen worden, dat zy, gelyk men verhaalt, naa een lang verhoor, in 't afgaan van 't Stadhuis, aan de nieuwsgierige omstanders, in de taal haar eigen, toeriep, *Al evenwel komt* CAAT *'er uit, tot spyt van het Vrycorps!* XXII. BOEK. 1784.

Ten zelfden Zondage, wanneer CAAT MOSSEL, in *'s Gravenhaage*, deeze vreemde rol speelde, liepen aldaar acht Persoonen, zeven Vrouwen en één Man, volgens hun zeggen van *Rotterdam* gekomen, zingende langs straat; doch door een Geregtsdienaar, omtrent de Nieuwe Kerk de wagt hebbende, gewaarschouwd, lieten zy van zingen af; doch by 't verzoek, of zy wel in de Kerk mogten gaan? voegde het Mansperſoon, vloekende, *Ik wenschte dat ik liever na* Leyden *als nā den* Aangerigte Beweegingen in de Hofplaats.

(*) *Resol. van Holl.* 30. Juny 1784. 't Is uit deeze Berigten, volgens geregtlyke Verklaaringen opgemaakt, dat wy liever, dan uit eenige andere Geschriften, wegens dit Bezoek, ons Verhaal hebben willen ontleenen.

XXII. BOEK. 1784.

den Haag gegaan was, daar zou ik ze helpen! Geſchikt waren zy eenigen tyd in de Kerk gebleeven, en vertrokken, zonder verder gerugt (*).

Afkondiging van Staaten van *Holland* tegen Oproerigheid en Leuzen.

Hoe veel Opſchuddings in *Zuid-Holland* voorviel, ter gelegenheid van de Opſchryvinge ten Wapenhandel, hebben wy reeds geboekt (†); deeze, gepaard met de oproerige Bedryven in zommige Steden, en ruſtſtoorende gevaarlyke Vrolykheden, waar van de Dorpen *Zevenhuizen* en *Moercapelle*, op den achtſten van Lentemaand deezes Jaars, bovenal getuigen waren, ſchoon de Baljuw van *Schieland* beweerde, dat 'er niets gedaan was, dan 't geen men, zedert verſcheide Jaaren, op den Verjaardag des Stadhouders gewoon was te doen, en naar niets minder dan Oproerigheid geleek (§); deeden Staaten van *Holland*, den zestienden van Zomermaand, eene Afkondiging beraamen en verzenden, van deezen nadruklyken inhoud. „ Alzo Wy, met het uiterſte leed„ weezen, en de hoogſte verontwaardi„ ging, vernomen hebben, de verregaan„ de buitenſpoorigheden, welke hier en „ daar, binnen deeze Provincie, worden „ gepleegd, en die, zo door het voeren „ van

(*) *Reſol. van Holl.* 1 July 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784, bl. 1258.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VII. D. bl. 300.

(§) *Byvoegzelt op den Post van den Neder-Rhyn* V. St. bl. 18. enz. *N. Nederl. Jaarb.* 1784, bl. 2140.

„ van tumultueuſe Geſprekken, en het hou- XXII.
„ den van Byeenkomſten, als het draa- BOEK.
„ gen van Tekenen of Leuzen van Par- 1784.
„ tyſchap, eindelyk tot die hoogte ge-
„ klommen zyn, dat dezelve thans niet
„ alleen in zommige Plaatzen was uit-
„ gebrooken tot Oproer; maar ook van
„ dien aart, dat, wanneer daar tegen niet
„ ten ſpoedigſten werd voorzien, dezel-
„ ve veelligt van Plaats tot Plaats zou-
„ den kunnen overſlaan; al 't welk ſtrekt
„ tot Perturbatie der gemeene Rust en
„ ſtooring van de Veiligheid der goede
„ Ingezetenen deezer Provincie. — Zo
„ is 't, dat Wy, uit eene vaderlyke ge-
„ negenheid en voorzorg op alles, dat
„ tot welſtand van deezen Lande en ter
„ beveiliging van de Inwoonderen van
„ dien, ſtrekken kan, hebben goedgevon-
„ den en verſtaan mits deezen allen en
„ een ieder, wel ernſtig te vermaanen,
„ om zich als ſtille en vreedzaame In-
„ en Opgezetenen, te gedraagen, met
„ expresſen last; zich ten zorgvuldigſte
„ te wagten van alle oproerige Geſprek-
„ ken, Beweegingen en Zamenrottingen,
„ en alles wat verder aanleiding zou kun-
„ nen geeven tot ſtooring van onderlin-
„ ge Rust en Eendragt; verbiedende wy
„ ten dien einde wel byzonderlyk het
„ draagen van eenige Tekenen of Leu-
„ zen van Partyſchap of Oproer, veel
„ meer het forceeren van anderen tot het
„ draagen van dien, alles voor de Over-
„ treeders op pœne van onze hoogſte

XXII. BOEK. 1784.

„ Indignatie, mitsgaders van als Perturbateurs der gemeene Rust, rigoreuslyk te worden geſtraft. Ordoneerende wel expreſſelyk onzen Procureur Generaal en alle andere Officieren en Justicieren van onzen Lande, deeze onze Publicatie ſtriktlyk en peciſelyk te executeeren, naar deszelfs forme en inhoude, zonder eenige disſimulatie of convention, op poene van privatie van hunlieder Officie (*)."

Hoe men daar tegen aanging.

Schoon der Staaten oogmerk met deeze Aankondiging aan geen twyfel altoos onderworpen was, beſtondt men, egter, daar tegen aan te druiſchen; 't geen zints te *Rotterdam* (†), en elders, voorviel (§), getuige hier van: als mede het vieren van den Verjaardag van den Erfprins in Oogstmaand te *Overſchie*; wanneer dit wydſtrekkend en wegens de doorvaard ſterk bezogt Dorp, overal met Vlaggen en Wimpels pronkte; het geroep van *Hoezee! Oranje boven!* van alle kanten klonk, en verſcheide Lieden, met Oranje Linten opgecierd, zich vertoonden. Een gedeelte der Garde Dragonders uit *Leyden*, by verwiſſeling der Bezettinge, in 't Naajaar, na *'s Gravenhaage* trekkende, hadt Oranje ſtrikken aangedaan, en veel geſchreeuws van *Oranje bo-*

(*) *Reſol. van Holl.* 16 Juny 1784.
(†) Zie hier boven bl. 293. 356.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VII. D. bl. 302.

boven! gemaakt. Een bedryf, als ſtrydig met het Plakaat der Hooge Overheid, te dier Stede, zeer euvel opgenomen, en van dat gewigt gerekend, dat de Afgevaardigden ter Vergadering van *Holland* voorſtelden om, by de bevelvoerende Officieren deswegen naavorſching te doen; om te weeten wie zich daar aan hadden ſchuldig gemaakt, als mede dat, ingevalle men zwaarigheid maakte om deswegen berigten te geeven, beſlooten mogt worden, tot zo lange de Soldyen van dat Corps in te houden. De Commandant DE LANNOY, die het Corps geleid hadt, kreeg bevel van hun Ed. Mog. tot het ſpoedig geeven van berigt; 't welk hy, met de noodige Bylaagen, binnen kort, ter Staatsvergaderinge, inleeverde (*). XXII. BOEK. 1784.

De lust tot Wapenoefening begon ook onder de Ingezetenen van *Zeeland* door te breeken. De Schuttery van *Zierikzee* ſtak hier in boven andere uit. *Goes* en *Vliſſingen* ſcheenen gereed om dit voorbeeld te volgen. De denkwyze der Regeeringe te laatstgemelder Stede mogen wy eenigzins afmeeten uit derzelver gedrag ten opzigte van den Dichter JACOBUS BELLAMY, Burger dier Stad, en Student in de Godgeleerdheid te *Utrecht*, die zyne *Vaderlandſche Gezangen*, op een zeer vryen en ſter-

In *Zeeland* begon de Wapenoefening door te breeken. De Dichter BELLAMY te *Vliſſingen* vereerd.

(*) *Reſol. van Holl.* 22. Dec. 1784. 13 Jan. 1785. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1411. 1836.

XXII. BOEK. 1784.

sterken toon gestemd, door den Pensionaris LAMBRECHTSEN, aan de Regeering van *Vlissingen* opdroeg. Zo veel welgevallen vonden hun Ed. Agtbaaren in de Toeëigening dier Gezangen, dat zy de Opperbestuurders van de Stads Boekery volmagtigden om, ten bewyze hier van, en tot verdere aanmoediging van dien toegejuichten Dichter, hem een voortreffelyk Geschenk van Boeken, vercierd met het Wapen der Stad, en een uittrekzel van dit Besluit, uit naam van den Raad, te vereeren (*). —— Vóór BELLAMY hadt *Nederland* maar weinig Gedichten van dien aart, als de Dichtstukjes van ZEELANDUS, onder welken naam hy dezelve uitgaf: deeze lagen den grondslag tot den onverganglyken roem deezes Zangers; men ontving ze met verrukking; de tydsomstandigheden werkten zeker niet weinig mede; doch zy hadden eene innerlyke waardy. „ Steeds," dit is het regtmaatig oordeel van een ongenoemden Waardeerder der verdiensten deezes, in den vaag zyner Jaaren, weggerukten Dichters, „ steeds spreekt daar in de Held, „ of de Vriend zyns Vaderlands, en dat „ niet eene gekunstelde en opgesmukte „ taal

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1524. en 1938. Dit Boekgeschenk berust, terwyl wy dit schryven, (1792) nog by Mejuffrouw FRANCINA BAANE, te *Vlissingen*, aan welke de Dichter, onder den naam van FILLIS, het grootste gedeelte zyner Jeugdige Gezangen gewyd hadt. *Mededeel. Berigt.*

„ taal, maar de ſchoone, de edele taal XXII.
„ der Natuur, de taal des mannelyken BOEK.
„ gevoels; geene flikkeringen van valsch ——
„ vernuft, maar het waare heerscht in 1784.
„ dezelve; zy ſtreelen, door haare Har-
„ monie het gehoor, doen de ziel des
„ Leezers aan, en boezemen, naar maa-
„ te der Onderwerpen, grootheid, ſchrik,
„ eerbied, of weemoed in; de bloodaart
„ gevoelt, voor het oogenblik dat hy ze
„ leest, moed in zynen boezem ontbran-
„ den (*)."

(*) *Voorbericht van Twee Leerredenen* van J. BELLAMY bl. XIII.

* *
*

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

ABERSON, (Capitein) het vergaan van zyn Schip met meest al de Manſchap, 16.

Acte van Conſulentſchap tuſſchen zyne Hoogheid en den Hertog VAN BRUNSWYK. Zie *Brunswyk*.

Alkmaar (Een Eerprys te) uitgeloofd aan in den Wapenhandel geoefende Landlieden, 360. Beſchikking daar gemaakt omtrent de *Roomſchen* in Krygs- en andere Bedieningen, 361.

Alliantie met *Frankryk*. Zie *Frankryk*.

Amſterdam (By de Afgevaardigden van) wordt een Brief des Konings van *Pruiſſen*, door diens Afgezant byzonder aangebonden, 78. Antwoord dier Stad, 79. Wat daar, op de klagten des Konings van *Pruiſſen*, omtrent de Nieuwsſchryvers beſlooten werd, 84. Bezending aan zyne Hoogheid over de Verwydering des Hertogs, 134. Maaltyd, wegens de Verbintenis met *Frankryk*, daar gehouden, 227. Voortzetting van den Wapenhandel, 290.

Arnhem. De Magiſtraat blyft weigeren de Gemeenslieden, voor een tweede Lid der Regeeringe te erkennen, 234. Nieuwe oproerige Beweegingen gedreigd, 344. Dezelve aangevangen, 245. Het Krygsvolk gebruikt om verdere Baldaadigheden te beletten, 245. De Burgers en Krygslieden ſchieten op elkander, 246. De Regeering, door de Burgery op het Stadhuis bezet, komt 'er af, door behulp des Krygsvolks, 248.

B.

BELLAMY (J.) door de Regeering van *Vliſſingen* met een Boekgeſchenk vereerd, 373.

BLOK (F. G.) doet eenige dringende Voorſtellen in Ridderſchap onderſcheiden *Leydens* Vroedſchapsvergadering, 24. Hoe bezwaarlyk hy by de verbetering agt

Ley-

van 's Lands toeſtand, 25. enz.

BRUNSWYK (De Hertog van) diens zaak komt weder ter baane, 113. Gerugten wegens een Acte van Conſulentſchap tuſchen hem en den Stadhouder, 114. *Zierikzee* brengt deeze zaak by Staaten van *Zeeland* ter tafel, 115. 's Hertogs oogmerk om des iets in't licht te geeven, uitgeſteld, 116. Eene Bezending uit Staaten van *Holland* benoemd om onderzoek na deeze Acte te doen, 117. Gerugten over de Opſtellers, *Ald.* Inhoud der Acte zelve, 119. Verſchillende Oordeelvellingen over die Acte, 128. Raadſlag van *Friesland* daar over 130. De Meerderheid van *Holland* wil den Hertog verwyderd hebben, 133. Bezending van *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amſterdam*, by zyne Hoogheid over de wyze van Verwydering, 134. Antwoord van zyne Hoogheid, 135. *Rotterdam* bekomt, op ſoortgelyken voorſlag, als de drie Steden, het zelfde Antwoord, 138. Beſluit der Meerderheid van *Holland* tot Afzetting van den Hertog, 139. Handelingen ter Ridderſchappe ten voordeele van den Hertog, 145. Welke Steden met de Ridderſchap ten voordeele van den Hertog ſtemden; en welke de Meerderheid te zyner veroordeeling uitmaakten, 147. De Aantekening der beoordeeld, 148. Inhoud dier Aantekeninge, 169. Tegenaantekening van de Meerderheid der Steden daar op, 154. Brief des Hertogs aan vyf Gewesten, 163. *Gelderlands* gedrag in deezen, 163. *Zeelands* beſluit, 164. Wederſpraak van den Eerſten Edelen, 147. *Utrechts* Raadsbeſluit, 168. De Hertog neemt zyn ontſlag, 169. Vertrekt na *Aaken*, 171.

C.

CAPELLEN TOT DE MARSCH wraakt het antwoord der Meerderheid van Staaten van *Gelderland* over de klagten des Konings van *Pruiſſen*, wegens het beoordeelen van zyn brief, 87. Yvert in den Jaare 1783 in *Gelderland* vergeefsch voor eene Verbintenis met *Frankryk*, 173. Raadſlag deswegen ingeleverd in 1784, 192. Zyn oordeel over *Utrechts* en *Frieslands* Voorſlagen dit ſtuk betreffende, 206.

CAPELLEN TOT DEN POL pryst in *Overyſſel* de Verbintenis met *Frankryk* aan, 174. Zyn voorſlag tot weering van het Schoolboekje de *Franſche Tyranny* geheeten, 185. Geeft een Vertoog ten aandrange van het aangaan eens Beſchermenden Verbonds met *Frankryk*, 212.

D.

Delft (Poogingen te) om den Burger-wapenhandel in te

voeren, 256. Eerst begun, ſtigd, daar na gedwarsboomd 258. Het Genootſchap wil zich niet laaten ontbinden, 259. De Bardezaan daar ingevoerd, 260. Het afvuuren, tegen den zin van de Meerderheid der Regeering, voortgezet, 262.

Deutichem (Verzoeken der Burgeren te) 250.

Deventer (Verzoekſchrift der Burgeren van) om eene Verbintenis met *Frankryk*, 180. Brief der Regeering van *Deventer* aan die van *Zutphen* over het ontneemen der Zydgeweeren van eenige Burgeren, door de Militairen, beantwoord, 240. Nader ſchryven der Regeering van *Deventer*, *Ald.* Afloop deezer zaake, 242.

Dordrecht (Bezending van) aan zyne Hoogheid over de Verwydering des Hertogs, 134. Verzoeken de Amptenaaren betreffende, en uitbreiding van den Wapenhandel te dier Stede, 253. Aanbod om de Stad en het Eiland tegen allen vyandlyken aanval te verdeedigen, 255.

E.

Edam (Het voorgevallene te) omtrent de Aanpryzingen des Stadhouders, 362.

ELSEVIER (J. J.) ondersteunt het Verzoekſchrift der *Rotterdamſche* Burgeren, 324. Leevert een breed Vertoog by Staaten van *Holland* in, 331.

Enſchede (Verzoekſchrift der Burgeren van) tot het aangaan eener Verbintenis met *Frankryk*, 183.

F.

Frankryk ſterkte van de Zeemagt in den Jaare 1784, 184. ——— (Het voorgevallene, wegens de Verbintenis met) 172. Vrugtlooze pooging van CAPELLEN TOT DE MARSCH, in 't Jaar 1783 in *Gelderland*, 173. CAPELLEN TOT DEN POL yvert 'er voor in *Overyſſel*, 174. Verzoekſchrift der *Deventerſche* Burgeren om die Verbintenis, als mede van *Enſchede* en andere *Overyſſelſche* Steden, 180. Verſchillende gevoelens onder de Landzaaten over den aart deezer Verbintenisſe, 183. Gronden op welken men dezelve aanprees, *Ald.* Voorſtel van *Utrecht* by hun Hoog Mogenden tot eene Verbintenis, 186. *Friesland* ſtelt eene verder gaande Verbintenis voor, 188. *Zeeland* raadpleegt des met *Holland*, 190. In *Gelderland* is de Meerderheid in 't gevoelen van *Utrecht*, 190. De Minderheid wil dat van *Friesland* volgen, 191. Raadſlag aldaar ingeleeverd door CAPELLEN TOT DE MARSCH, 192. Zyn oordeel over *Utrechts* en *Frieslands* Voorſlagen, 206. Beſluit van vyf Gewesten om den Voorſlag eener Verbintenisſe aan *Frankryk* te doen, 207. Gunſtige Vooruitzigten hier op, 308.

308. De Voorſlag in *Frankryk* gunſtig ontvangen, en een Plan van daar ingeleeverd, 209. Beſluit by *Holland* tot aanvaarding van 't zelve, *Ald.* Zes Gewesten beſluiten tot een Beſchermend Verbond, 210. De Ridderſchap van *Overyſſel* geeft haare toeſtemming, 211. Inhoud des Verdrags, 212. Tekening en Bekragtiging van dit Verbond, 222, Geſchenken te dier gelegenheid, 223. Vertoog van den *Engelſchen* Afgezant, tot dit Verbond betrekkelyk, 224. Maaltyden wegens deeze Verbintenis te *Amſterdam* en *Zierikzee* enz. gehouden, 227. *Friesland*, op welk een voet het in de Petitien voor den Jaare 1784 ſtemt, 14. Bewilliging in de Zeelasten, 15. Stemt met *Holland* over het bewerken van Middelen tot Herſtel, 54. Houdt by zyne Hoogheid aan om het openen der Generaliteits Kas 55. Oordeel over den rondgaanden Brief des Stadhouders, 62. Raadſlag van *Friesland* over het beantwoorden der klagten des Konings van *Pruiſſen*, wegens het beoordeelen van diens Brief hier te Lande, 88. Raadſlag over de Acte van Conſulentſchap, 130. Stelt eene verder gaande Verbintenis met *Frankryk* voor dien *Utrecht* gedaan hadt, 188.

——— (Een Genootſchap in) ſchryft een Prysvraag uit, betreffende de Burgerwapening, 33. Beantwoording en belooning van 't zelve, *Ald.*

G.

Gelderland bewilligt gereed in de Zeelasten, 11. 15. Antwoord van dat Gewest op den rondgaanden Brief des Stadhouders, 61. Wat dit Gewest oordeelt over de klagten des Konings van *Pruiſſen* wegens het beoordeelen van zyn Brief, 86. Hoe dit Gewest zich ten opzigte van den Hertog van Brunswyk gedraagt, 163. Capellen tot de Marsch yvert, in den Jaare 1783, vergeefsch voor eene Verbintenis met *Frankryk*, 173. De Meerderheid is, ten aanzien van die Verbintenisſe, in 't gevoelen van *Utrecht*, en de Minderheid in dat van *Frieslands* Voorſlagen, 190. Raadſlag aldaar ingeleeverd door Capellen tot de Marsch, 193 Zyn oordeel over *Utrechts* en *Frieslands* Voorſlagen en 't gevoelen van *Gelderland*, 206. De Staaten ſtemmen in tot een Beſchermend Verbond met *Frankryk*, 211. Geſchillen der Staatsleden over het draagen van Onderſcheidings Tekenen, 253.

Gennip (Capitein van) in groot Zeegevaar, 17.

Goes (Voorſtel der Stad) ter Staatsvergadering van *Zeeland*, het verbeteren van Misbruiken betreffende, 36.

Gouda (De Wapenhandel te) ſterk begunſtigd, 291.

's Gravenhaage (Wapenhandel in) en Voorzorgen aldaar gedraa-

draagen op de 8 van Maart 365.

GRYFZOE (J.) beſchuldigt CATH. TAAN van een toeleg op 's Prinſen Leeven, 284. Komt tot Schuldbekentenis, 286. Geſtraft, 289.

H.

Haarlem (Bezending van) by zyne Hoogheid over de Verwydering des Hertogs, 134. In den Wapenhandel agterlyk; doch 'er niet geheel van ontbloot, 255.

HARRIS (De *Engelſche* Afgezant) levert een Vertoog in, betrekking hebbende op de Verbintenis met *Frankryk*, 224.

HEECKEREN TOT DE CLOESE door de *Locbemſche* Burgery tot Schepen begeerd, 251.

Herſtelling (*Grondwettige*) *van Nederlands Staatsweezen*, een Werk dus getyteld, onderſcheiden beoordeeld, 34. In hoe algemeen gebruik,

Hoorn (In) geene Wapenoefening, 361. Oproerige Beweegingen, 362. Hoe men daar met de Aanbeveelingen des Stadhouders handelde, *Ald.*

Holland (Staaten van) hunne bedenkingen by het toeſtaan der Petitien voor 't Jaar 1784 9. Hoe veel dit Gewest op de Zeezaaken vooruit betaald hadt, 10. Zy beklaagen zich over de andere Bondgenooten, 11. Bedreiging, ingevalle 'er geene verandering in kwame, 12. Beantwoorden een Brief aan Staaten van *Zeeland* over het houden eener Algemeene Vergadering der Bondgenooten, 48. *Friesland* en *Utrecht* ſtemmen met *Holland* ten dien opzigte overeen, 54. Het eenpaarig beſluit der Bondgenooten, *Ald.* *Hollands* Ridderſchap keurt den rondgaanden Brief des Stadhouders goed, 60. De andere Staatsleden neemen denzelven in overweeging, 61. Wat over de herhaalde klagten des Konings van *Pruiſſen* by Staaten van *Holland* voorviel, 82. Bezending uit Staaten van *Holland* by zyne Hoogheid, wegens de *Acte van Conſulentſchap*, 116. Hoe beantwoord, 118. Brief van zyne Hoogheid nevens de Acte aan de Staaten, 125. De Meerderheid wil den Hertog verwyderd hebben, 133. Bezending van *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amſterdam* by zyne Hoogheid over de wyze van Verwydering, 134. Antwoord van zyne Hoogheid, 135. Beſluit der Meerderheid van *Holland* tot Afzetting des Hertogs, 139. Handeling der Ridderſchappe ten voordeele van den Hertog, 145. Welke Steden met de Ridderſchap ten voordeele van de Hertog ſtemden, en welken de Meerderheid te zyner Veroordeeling uitmaakten, 147. De Aantekening der Ridderſchappe onderſcheiden beoordeeld, 148. Inhoud dier Aantekeninge, 159. Tegenaantekening van

de Meerderheid daar op, 154. Wordt door *Zeeland*, wegens de Verbintenis met *Frankryk*, geraadpleegd, 190. Besluit der Staaten om tot de Verbintenis met *Frankryk* toe te treeden, 210. Trekken zich de zaak van *Rotterdam* aan, 328. Besluiten tot het doen eener Bezending derwaards, 334. Verschillende gevoelens der Staatsleden hier over, 336. Onderscheide begrippen wegens de Verbreeding van den Last dier Bezendinge, 347. Afkondiging tegen Oproerigheid en Leuzen, 370. Hoe men daar tegen aanging, 372.

L.

Levant (De Bestuurders van den Handel op de) verzoeken om bescherming voor hunne Schepen, 19.

Leyden (Antwoord der Regeering van) aan Staaten van *Holland* over het verzogte onderzoek en bestraffing des Schryvers van de *Fransche Courant*, 84. Oproerige beweegingen, 264. Vrees voor nieuwe onlusten, 265. Verzoek eeniger Burgeren om krachtiger Maatregelen daar tegen, 266. Een sterke Afkondiging is 'er het gevolg van, 269. Krygsvolk verzogt en gezonden, 270. Voorzorg der Armverzorgeren by de schamele Gemeente, 271. Aanspraak aan dezelve, *ald.* Verklaaring des Genootschaps van Wapenhandel aan de Regeering overgegeeven, 274. Oproerigen en TRAGO, ondanks de verzogte Opschorting, gestraft, 279. Het Hof van *Holland* valt daar over den Hoofd-officier lastig, 280. De Regeering van *Leyden* verdeedigt zich by Staaten van *Holland*, 281. Aanschryving des Hofs van *Holland*, waar tegen de Regeering Voorziening verzoekt. 28. Een Tegenverzoek om deeze zaak in Regten voort te zetten, 283. Het daar voorgevallene omtrent de beschuldiging van GRYFZOE zie CATHARINA TAAN. Klaagt over Garde Dragonders met Oranjestrikken uitgetrokken, 372.

Lochem (Verzoeken der Burgery te) 251.

LUSAC (J. en E.) verdeedigen hun Courant tegen de aanmerkingen van THULEMEYER, 85.

M.

MANDRILLONS voorgeslagene Bemiddelidg des Konings van *Pruisjen*, 105.

Middelburg (De Meerderheid der Regeeringe te) wilde het sluiten des Verbonds met *Frankryk* uitstellen, 223.

MULLER (C.) of MOSSEL te *Rotterdam* gevat en hoe in de Gevangenis behandeld, 357. 't Voorgevallene met haar in *'s Haage*, 366. Hoe men zich 't zelve aantrok, 368. Haar gedrag, 369.

O.

Oostende gerugt van *Engelsche* Ka-

Kaperſchepen daar gereed om, onder Keizerlyke Vlag, ter Kaapvaard te gaan, 21.
Oostzee (Na de) wordt Convoy verzogt'en verleend, 21.
Overſchie (Men gaat te) tegen het Plakaat van Staaten van *Holland* aan, 370.
Overyſſel (By Staaten van) yvert CAPELLEN TOT DE POL in den Jaare 1783 voor eene Verbintenis met *Frankryk*, 174. *Deventer* en andere Steden leveren een Verzoekſchrift in tot het aangaan dier Verbintenisſe door de Staaten omhelsd, 180. De Ridderſchap geeft haare toeſtemming, 211.

P.

PALLANDT TOT ZUITHEM zoekt vrugtloos Staaten van *Overyſſel* te beweegen om van de Bondgenooten Opening der Generaliteits Kas te vorderen, 55.
PETERSEN (De Luitenant) vergaat met den Kotter *de Ajax*, 18.
Petitien (Aanmerkingen van zyne Hoogheid en den Raad van Staaten by het overleveren der) voor den Jaare 1784, 1. Bedenkingen van *Holland* by het toeſtaan derzelve, 9.
Pruiſſen (Brief des Konings van) aan hun Hoog Mogenden, over de Verkortingen des Krfſtadhouders, 70. Deeze Brief by de Afgevaardigden van *Amſterdam* byzonder aangebonden, 78. Antwoord van *Amſterdam* op denzelven, 79. Beklag des *Pruiſſiſchen* Gezants, wegens het ſchryven over, en het beoordeelen van dien Brief, 80. Hoe deeze Brief verſpreid en misbruikt werd, *Ald.* Beſluit hier op by hun Hoog Mogenden, 82. *Zierikzee* levert haar gevoelen over 's Konings Brief by Staaten van *Zeeland* in, 94. Dit wekt het misnoegen zyns Gezants, 98. Wat Staaten van *Zeeland* aan den Koning van *Pruiſſen* wilden geſchreeven hebben, 99. 's Konings Gezant herhaalt zyne klagten over de onbeteugeldheid der Drukpersſe, 101. Vertoog zyns Staatsdienaars HERTSBERG aandringende om Antwoord, 102. MANDRILLONS voorgeſlaagene bemiddeling des Konings van *Pruiſſen*, 108. Antwoord op 's Konings Brief van wegen de Algemeene Staaten, 108.
Purmerende (Wat te) omtrent de Magiſtraatsbeſtelling geſchiedde, 363. Wapenhandel daar begunſtigd, 364.

R.

REYNST (De Vice-admiraal in de *Middellandſche Zee* door een ſtorm beloopen, 163. Welke onheilen zyn Smaldeel troffen, 17.
Rotterdam (Bezending van) aan zyne Hoogheid over de Verwydering des Hertogs, 138. Hoe beantwoord, *Ald.* Nieuwe Oproeren gevreesd. Vergeefſche Verzoekſchriften eeniger Burgeren, 292. Oproerige Beweegingen op de

de Beurs, 293. Het Vrycorps aldaar verzoekt de goedkeuring der Regeering, 295. Verzoekſchriften tegen 't zelve ingediend, *Ald.* Het Vrycorps aangemaand om zich te ontbinden, 297. Afgeſchaft, 299. De Burger-compagnie No. 9. trekt met Bajonetten ter wagt, 301. Vraagt deswegen verſchooning, 303. ELSEVIER, met zyne Compagnie No. 9. aan mishandeling blootgeſteld, redt zich, 304. Nieuwe beledigingen die Compagnie aangedaan, *Ald.* Weinig uitwerkende Afkondiging daar tegen, 307. Herhaalde aanvallen op die Burger-compagnie, *Ald.* Geweld met Geweld gekeerd, 310. Vervaarlyk Oproer, 311. Op welk eene wyze de Compagnie No. 9 door de Magiſtraat van de andere werd uitgemonſterd, 314. Verdere Baldaadigheden geſtuit, 315. De ſtoorenisſen der Wagt hervat, 317. Verzoekſchrift van *Rotterdamſche* Kooplieden om Voorziening by Staaten van *Holland*, 317. De Regeering van *Rotterdam* neemt dit euvel op, en beklaagt zich by Staaten van *Holland*, 319. ELSEVIER onderſteunt het Verzoekſchrift der Burgeren, 324. Nadere Verzoekſchriften by de Staaten ingeleéverd, 327. Beſluit der Staaten 328. Voorzieningen te *Rotterdam*, *Ald.* Raadſlag tot het zenden eener Commisſie derwaards, 329. De Vroedſchap zoekt te vergeefsch eene minlyke Overeenkomst met de Inleveraaren van het Verzoekſchrift te bewerken 330. ELSEVIER leevert een breed Vertoog by Staaten van *Holland* in, 331. VAN ZWYNDRECHTS Verzoekſchrift by de Staaten, 333. Staatsbeſluit tot het doen eener Bezendinge na *Rotterdam*, welke Heeren daar toe benoemd, 334. Verſchillende gevoelens der Staatsleden hier over 336. Eed, dien het Krygsvolk derwaards gezonden, moest afleggen, *Ald.* De Gecommitteerden rusten zich toe tot het volbrengen van hun Last, 337. Hun aankomst te *Rotterdam*, 338. Staatlyke Opleiding der Bezending, 339. Verſchillende gedagten over het al of niet ſlaagen deezer Bezending, 340. De *Rotterdamſche* Regeering beklaagt zich over dezelve, 341. Leevert een Berigt in tegen de Memorie van ELSEVIER, 342. Zwaarigheden, welke de Bezending ontmoet. Dezelve verzoekt uitgebreider Magt, 344. De Raad van *Rotterdam* werkt hier tegen, *Ald.* De Gecommitteerden dringen hun eisch aan, 345. Verſchillende Gevoelens der Staatsleden deswegen, 347. Heerſchende Gevoelens in den Lande op dit ſtuk, 349. Te *Dordrecht*, *Amſterdam* en *Schiedam* yvert men voor de meerdere Magtsvereeniging, 350. Brief der Schepe-

pienen van *Rotterdam* aan de Staaten om dit voor te komen, 351. Verzoekſchriften uit *Rotterdam* tot Magtsvergrooting, 352. In hoe verre dezelve met Negen tegen Tien ſtemmen verleend, en waarom, 352. Oproerigheden te *Rotterdam*, naa de aankomst der Gecommitteerden, 356.

S.

SAND (CORNELIA VAN DER) Medebeſchuldigſter van haare Juffrouw CATH. TAAN, 285. Komt tot Schuldbekentenis, 286. Geſtraft, 289.

Schoonhoven ('t Genootſchap van Wapenhandel te) door de Vroedſchap niet goedgekeurd, 360.

Staaten (*Algemeene*) beantwoorden den Brief des Konings van *Pruiſſen*, 108. Hoe zy den aart hunner Vergaderinge daar in beſchryven, 109.

Stad en Lande (Staaten van) hun Beſluit over de Brief en de klagten des Konings van *Pruiſſen*, 93.

T.

TAAN (CATHARINA) door haar Koetzier beſchuldigd van een toeleg op 's Prinſen Leeven, 284. 't Onderzoek deezer zaake hervat, 285. Schuldbekentenis der Beſchuldigeren, 286. Vonnis en Straffe derzelven 289.

Tbiel Onlusten aldaar over den Wapenhandel, 249.

TRAGO te *Leyden*, ondanks de verzogte Opſchorting geſtraft, 279. Wat deswegen te doen viel tuſſchen de Regeering en het Hof van *Holland*, 289.

Tyranny (*Franſche*) een Boekje zo geheeten, Voorſlag van CAPELLEN TOT DEN POL des betreffende, 185.

U.

Utrecht (Op welk een voet) in de Petitien, voor *'t Jaar* 1784, bewilligt, 15. Stemt in de Zeelasten gedeeltlyk en met veele bepaalingen toe, 15, Wil met *Holland* het zelfde ſpoor tot Herſtel betreeden hebben, 54. Het antwoord der Staaten wegens de klagten van *Pruiſſen* over de Nieuwsſchryvers, 85. Raadſlag omtrent den Hertog VAN BRUNSWYK, 168. Voorſtel by hun Hoog: Mogenden tot het aangaan eener Verbinteniſe met *Frankryk*, 186.

Utrecht. Een Genootſchap aldaar ſchryft eene zonderlinge Prysvraag uit, 32. Door het Genootſchap van Wapenhandel ondersteunt, *Ald.*

V.

VAILLANT (Capitein) behoudt ten naauwen noode zyn Schip, 17.

Vliſſingen kant zich tegen *Middelburg* aan omtrent het ſluiten des Verdrags met *Frankryk*, 223. De Regeering vereert den Dichter BELLAMY een Boekgeſchenk, 374.

W.

Weesp (Een Wapenhandel Genootſchap te) goedgekeurd, 365,

WILLEM DE V. *Friesland* houdt by hem aan, om Opening van de Generaliteits Kas, 55. Zend een rondgaanden Brief aan de Gewesten, *Ald* Goedkeuring van deezen Brief door de Ridderſchap in *Holland*, 60. *Gelderlands* antwoord, 61. *Frieslands* oordeel over dien Brief, 62. De Koning van *Pruiſſen* ſchryft ten zynen voordeele, 79. Zie verder *Pruiſſen*. Ontvangt eene Bezending uit Staaten van *Holland* over de Acte van Conſulentſchap met den Hertog VAN BRUNSWYK, 116. Beantwoordt dezelve, 118. Brief aan Staaten van *Holland* daar nevens gevoegd, 126. Brief aan hun Hoog Mogenden en de Staaten der byzondere Provincien, *Ald*. Verſchillende Oordeelvellingen over die Acte, 128. Staaten van *Friesland* oordeelen het nutloos zyne Hoogheid, over dezelve te onderhouden, 131. De Meerderheid van *Holland* wil den Hertog verwyderd hebben, 133. Bezending van *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amſterdam* over de wyze van Verwydering, 134. Zyn antwoord, 155. De *Rotterdamſche* Bezending krygt het zelfde antwoord, 138. Geſprekken met DE GYZELAAR EN VAN BERCKEL gehouden, 171. Bedankt hunne Hoog Mogenden voor eene Bezending ter Gelukwenſching op zynen Jaardag, 366.

Z.

Zeeland (Voorſtel der Stad *Goes* ter Staatsvergadering van) 36. Staaten van *Zeeland* ſtellen den Bondgenooten het houden eener Algemeene Vergadering voor tot het verbeteren van het Staats weezen, 38. Veelen oordeelen dit Onderwerp niet voldoende, 45. Beſluit van *Holland* op den Brief van *Zeeland*, 48. Staaten van *Zeeland* verdeedigen den Raadſlag van *Zierikzee* tegen de opſpraak van THULEMEYER, 98. Wat zy den Koning van *Pruiſſen* wilden geſchreeven hebben, 99. Beſluit omtrent den Hertog VAN BRUNSWYK, 164. Welk eene tegenkanting het van den Eerſten Edelen ontmoet, 167. Raadpleegt met *Holland*, wegens het aangaan eener Verbinienisſe met *Frankryk*, 196. De Meerderheid der Regeeringe van *Middelburg* was de Staaten van *Friesland* aan om het ſluiten dier Verbintenisſe uit te ſtellen, 223. *Vliſſingen* houdt zich aan het Staatsbeſluit om op een gelyken voet met *Holland* voort te gaan, *Ald*. De Wapenoefening begint 'er door te breeken, 373.

Zeeweezen Hoe veel *Holland* tot in ſtandhouding en vermeerdering van 't zelve voor uit betaald hadt, 10. Hoe de